

Pravěk

= prehistorické období dějin lidstva

= doba od vzniku člověka po dobu vzniku prvních států

- 3 mil. let př. Kr. - 3000 let n. l.

- **archeologie** = věda o nejstarších dějinách lidstva (výzkum hmotných památek, nalezišť, vykopávek)

Problematika periodizace pravěku:

I. podle způsobu opatřování (získávání) potravy

a) období přisvojovacího hospodářství - tzv. neproduktivní

- sběr, lov

- do vzniku zemědělství - paleolit až mezolit

b) období výrobního hospodářství - tzv. produktivní období

- začíná s příchodem tzv. neolitické revoluce kolem roku 10 000 př. n. l.

- rozvoj zemědělství a pastevectví

- z lovce-sběrače se stává výrobce své potravy

II. podle technologie, kterou používali k výrobě nástrojů

- období přizpůsobení si přírodních výtvorů - nalezené klacky, kosti či kameny

- období štípané industrie - pazourek

- období hlazené a vrtané industrie

III. podle materiálu k výrobě nástrojů

1) doba kamenná

a) starší doba kamenná = paleolit - od vzniku člověka do 10 tis. let př. n. l.

b) střední doba kamenná = mezolit - 10 tis. - 7. tis. let př. n. l.

c) mladší doba kamenná = neolit - 7 tis. - 5 200 let př. n. l.

d) pozdní doba kamenná = eneolit - 5 200 - 3 500 př. n. l.

- doba měděná = chalkolit - na Předním Východě

2) doba bronzová - 3 500 - 750 př. n. l.

- a) starší doba bronzová
- b) střední doba bronzová
- c) mladší doba bronzová

3) doba železná

- a) starší doba železná = období halštatské - 750 - 400 př. n. l.
- b) mladší doba železná = období laténské - 400 - počátek našeho letopočtu

4) doba římská - přelom letopočtu - 400 n. l.

IV. podle uspořádání lidské společnosti

- období života v tlupě
- období rodového uspořádání: matriarchát a později patriarchát (v eneolitu)

-> archeologické rozdělení vychází z původní Thomsenovy trojdobé periodizace

Počátky vytvoření „lidského světa“

- na problematiku o původu člověka existují dva různorodé vědecké pohledy:

1) první vychází z biblického Stvoření - kreacionistická teorie

- vědci vnímají člověka jako Boží stvoření, které je Bohu svým životem odpovědné a které směřuje k vyššímu cíli

2) druhý vychází z Darwinovy teorie - evolucionistická teorie

- skupina vědců vycházející z Darwinovy teorie postupného vývoje jednotlivých druhů

- evolucionistická teorie předpokládá, že lidský druh se pomalu vyvíjel ze zvířecích předků společných opicím a poloopicím

Vývojové etapy člověka

1) Ramapithecus

- 10 mil. let př. n. l.
- 100 až 110 vysoký lidoop
- pohyb zčásti po dvou, klátivá chůze
- žil v malé tlupě
- vegetarián
- příležitostně používal předměty: klacky, kameny
- **naleziště:** Indie, východní Afrika, Čína, Evropa

2) Australopithecus

- poddruhy: *A. robustus*, *A. africanus*, *A. afarensis*
- tzv. člověk jižní
- 5 - 1 mil. let př. n. l.
- žil ve stepích a lesostepích východní i jižní Afriky
- chodil po dvou
- postava byla téměř vzpřímená
- chrupem a stavbou kostry připomínal člověka - krátké zadní končetiny
- mozek měl již rýhy a závit
- žil v malé tlupě
- živil se sběrem plodů, semen, ale i masem menších živočichů
- schopnost používat nalezené klacky, kameny a kosti
- naleziště: východní a jižní Afrika

3) Homo habilis

- člověk zručný
- 3 mil. let př. n. l.
- větší kapacita mozkovny
- vyvinutá stavba ruky
- klenuté chodidlo, nadočnicový oblouk, bezbradá čelist

- všežravec
- používal a zhotovoval jednoduché kamenné nástroje k lovu menších zvířat
- vydával artikulované zvuky
- **naleziště:** Tanzánie, Etiopie

4) Homo erectus

- člověk vzpřímený
- 2 mil. let př. n. l.
- řadíme sem např. *člověka jávského a heidelberského*
- významným poddruhem je *Homo erectus pekinensis*
- větší a klenutá mozkovna
- mohutný obličej, nízké čelo, nadměrně vyvinuté nadočnicové oblouky
- rozvoj modulované řeči a samostatného myšlení
- výroba hrubě opracovaných kamenných nástrojů: pěstní klín
- používal oheň (neuměl ho rozdělávat)
- kolektivní způsob lovu
- **naleziště:** Jáva, Čína, Německo
- > s rozvojem druhu Homo erectus se pozvolna završuje proces hominizace

5) Homo sapiens

- člověk rozumný; pračlověk
- 400 tisíc let př. n. l.
- dva poddruhy: *Homo sapiens stenheimensis* (anteneandrtálec) a *Homo neadertalensis*
- vyklenutější čelo, nadočnicové oblouky
- vysoká pracovní schopnost: vyráběl nástroje z pazourku nebo křemene
- škrabadla, drasadla a rydla z kamene
- hroty z kostí
- také vyráběl kombinované nástroje ze dřeva a kamene k
- první dálková zbraň: dřevěný oštěp

- uměl rozdělat oheň
- pohřbíval své mrtvé: tzv. skrčenci - tělo bylo ve skrčené poloze
- vytvářel si představu o posmrtném životě
- **naleziště**: v jeskyních Kůlna, Šipka u Štramberka - ČR; na Slovensku v Gánovcích u Popradu

6) Homo sapiens sapiens

- člověk dnešního typu, anatomicky moderní člověk
- 40 tis. let př. n. l.
- tzv. Kromaňonci - podle naleziště Cro-Magnon ve Francii
- stavbou těla i končetin se odlišoval od neandrtálců
- méně robustní tělo
- brada vysunutá dopředu
- žil v tlupách
- poměrně souvislá řeč
- zdatný lovec (mamuti)
- používal oštěpy, kopí, kyje, dýky, čepele a pěstní klíny
- pohřbívání mrtvých do hrobů, do kterých vkládal šperky a zbraně
- umění: jeskynní malby - Francie - Lascaux, Španělsko - Altamira
- **naleziště**: Mikulov, Dolní Věstonice, Pavlov, Macocha (Pekárna na Moravě - koňské žebro, rytiny), na Slovensku jeskyně Barca u Košic

- **antropologie** = věda o původu a vývoji člověka

- **antropogeneze** = proces vzniku, utváření a vývoje člověka ve společenskou bytost

- **hominizace** = proces polidštění člověka - čtvrtohory

- napřimování postavy a chůze po zadních končetinách (kráčivá noha)
- vývoj ruky jako orgánu práce - postavení palce proti prstům (uchopování a zhotovování jednoduchých nástrojů)
- ústup zvířecího vzezření obličeje (mizení nadočnicových oblouků, vytváření čela a vysunutí brady)

- růst objemu mozku a tím i klenutí lebky, zkvalitnění mozku
- vznik a používání řeči

- **sapientace** = proces, při němž se rozvíjí mozek, myšlení, psychika a společenský způsob života

Nerovnoměrnost historického vývoje v pravěku

- během čtvrtohor došlo k šesti dobám ledovým a k šesti dobám meziledovým (v poslední době meziledové právě žijeme)
- docházelo k zalidnění velké části mírného pásu celé severní polokouli
- před 2, 5 mil. lety rostly ve střední Evropě subtropické palmy, akácie, fíkovníky...
- v době ledové došlo k rozšíření skandinávského kontinentálního ledovce jižním směrem a v celé severní Evropě se rozkládala silná vrstva bílého ledovce
- z důvodu prudkého poklesu teplot u nás došlo ke stěhování zvířat
- dříve byl i zbytek planety daleko chladnější a sušší -> v dobách meziledových ledovec zase odtál, klima bylo teplejší => rozrostly se zde lesní porosty, vrátila se divoká zvěř

EGYPT

- severovýchodní část Afriky
- povodí Nilu
- na území hlavně pouště (poušť arabská a lybijská), v nich oázy
- časté záplavy -> hráze
- periodizace Egypta do 5 období

Archaické období (3500 – 2700)

- v té době není ještě Egypt jednotný (Horní a Dolní Egypt)
- Dolní Egypt – zemědělství (rolníci – jádro společnosti)
- Horní Egypt – rolníci, pastevci a lovci
- **kolem roku 3100** sjednocení Egypta
- vládce Horního Egypta – vládce **Meni** – dobyl Dolní Egypt – sjednotil E., založil město Mennofer (Memphis) – sídelní město faraonů
- stratifikace společnosti – v čele faraon (syn boží)
 - bohové se vtělovali do zvířat – sokolové, chrobáci, skarabeové, šakali
 - kněží – každý kraj své božstvo -> polytheismus
 - vojenští hodnostáři
 - vysoká šlechta a úředníci - vezír
 - správcové krajů, výběřčí daní a písaři
 - řemeslníci – barvení a výroba látek, zpracovávání kovů, hrnčířství,
- výroba skla
 - obchodníci
 - zemědělci
 - nejníže otroci – váleční zajatci, soukromý nebo státní majetek
- v Egyptě v některých oblastech rovnoprávnost mezi muži a ženami
- státní správa – dělil se na oblasti (okresy, kraje) = **nomarchie**
 - v čele správce = **nomarcha**
 - sousedské občiny

Stará říše (2700 – 2180)

- zakladatelem Džoser (stupňovitá pyramida)
- poté pyramidy jehlanovité (největší je Cheopsova = Chufeova pyramida v Gíze)
- začínají expanzi – do oblasti Nubie (zlato, dřevo, kůže) a Sinaje (měď, tyrkys)
- v důsledku vzrůstu moci nomarchů konec Staré říše

Střední říše (2000 – 1800)

- jedním z panovníků Mentuhopet – znovu sjednotil Egypt
- město Véset (Théby) – centrem Střední říše (město tisíce bran)
- buduje se obrana – tzv. „vládcovi zdi“
- dochází ke sporům o vládu -> výběr spoluvládaře (potom nástupce faraona)
- v 17. století na Egypt zaútočili Hyksosové – podmanili si Dolní Egypt

- zbraně – bronzové sekyry a meče
- bojové vozy
- nadvláda Hyksosů 100 let
- faraon Ahmóse – svrhnul Hyksóse – 16. stol. – tím vzniká Nová říše

Nová říše (1540 – 1080)

- reorganizace a obnova armády
- začíná opět expanze do Nubie
- zrušil anarchii
- nechal vyčistit zavlažovací systémy
- oprava měst
- v této době – největší rozkvět Egypta
- po Ahmósovi faraonka Hatšepsut (vládla jako regentka za svého syna Thutmoseho)
- podporovala ekonomii – rozvoj obchodních cest (kontakty s Krétou)
- podporovala výstavbu – chrám v Karnaku
- po ní její syn Thutmose III. – hlavně válečník
- dostal se až do Mezopotámie – největší územní rozmach Egypta
- pak faraon Amenhotep IV. – náboženská reforma
- místo kultu boha Amona zavedl kult boha Atona – chtěl zavést monoteismus
- přejmenoval se na Achnatona a založil město Achetaton
- manželka Nefertiti
- po něm jeho syn Tutanchamon (příliš mladý)
- místo něj řešil vojenské otázky Haremheb
- ostatní věci kněží
- v roce 1922 nalezena nevykradená hrobka faraona Tutanchamona – archeolog Howard Carter
- pak Ramesse II.
- rok 1270 – první podepsaná dochovaná mírová smlouva – s Chetity – boj o Sýrii a Palestinu
- podepsána po bitvě u Kadeše – podepsali ji Ramesse II. a Chattušil
- po něm Ramesse III. – za něj Egypt napaden mořskými národy
- Egypt se ubránil, ale ztratil dobytá území
- po dalších utocích z Lybie a Asie rozpad Egypta

Pozdní říše (700 – 30)

- nadvláda Asyřanů
- Egypt vazalským státem Asýrie
- v 6. století – vzbouření Egyptů a vyhnání Asyřanů = nový rozmach říše
- Sájská dynastie – vedla vzpouru
- nastává rozmach Egypta – až do roku 525 př. Kr.
- objevují se noví dobyvatelé – Peršané – Kambýses
- po bitvě u Pelusia – vládcem Psametik III.
- v roce 332 – Alexandr Makedonský – po jeho smrti jeho obrovská říše rozdělena na 3 části
- Egypt připadl Ptolemaiovcům -> vládce Ptolemaios
- na ostrově Faros nechal postavit maják – jeden z 7 divů světa
- jeho sestra – Kleopatra – vzala si Julia Caesara, po jeho smrti Marca Antonia

- Caesar zasahoval v její prospěch
- Kleopatra + Marcus Antonius x císař Octavianus – námořní bitva u mysu Aktia v roce 31 př. Kr.
- Octavianus vyhrál – Egypt definitivně v područí Říma -> konec Egypta

STAROVĚKÉ ŘECKO

- periodizace řeckých dějin – **Rané období** a) Mykénské období
 - b) Homérské období (Temné období)
 - c) Archaické období
- **Klasické období**
- **Helénistické období**

Mykénské období

- 1600 – 1200 př. Kr.
- mykénská kultura – od města Mykény
- největší rozmach – 1400 – 1300 př. Kr.
- další archeologické nálezy – Athény, Théby, Pylos
- palácové hospodářství – opevněné paláce
 - palác centrem ekonomického života
 - rozkvět kovářů, zlatníků, hrnčírů, výroba látek ze lnu
- náboženství - bohyně „Paní koní“
- kultura dílem Achajů
- zánik – útoky mořských národů

Homérské období

- úpadek mykénské kultury
- příchod dalších řeckých kmenů
- hlavně – **Aiólové** – osídlili severozápadní pobřeží Malé Asie, ostrov Lesbos
 - **Iónové** (Iónský sloup) – obsadili území Attiky, ostrov Euboia, ostrovy v Egejském moři a západní pobřeží Malé Asie
- města: Miléto – první filosofická škola
 - Efesos – zde působil filosof Xenofón z Efesu
- další národ – **Dórové** (dórský sloup) – žili hlavně na ostrově Pelopones
 - žili i na Krétě a ostrově Rhodos, jihozápad Malé Asie
- další: **Severozápadní kmeny** – osídlili severozápad Řecka
- kontakty se Sýrií a Fénicií
- od Feničanů – **písmo hláskové** – 22 znaků -> z toho vznikla (8. stol. př. Kr.) **řecká abeceda**
- uspořádání společnosti – v čele Basileus
 - obklopen aristokracií
 - svobodní členové kmenů – rozhodovali na sněmech
 - théti (thétové) = bezzemci, skoro žádná práva
 - otroci – nejníže, nebylo jich mnoho (nebyly války)
- eposy – Illias – hlavním hrdinou Achilleus
 - Odysea – popis cesty Odyssea domů z trojské války na rodný ostrov Ithaka

Archaické období (800-600)

- vznik městských států = polis
- podobně jako u Sumerů
- řecké území hornaté -> hory = přírodní hranice
- směna naturální nahrazena směnou peněžní
- původně půda vlastnictvím rodů
- vzniká individuální vlastnictví
- vznikají kultovní místa (uctívají bohy), např. v Delphách (kult boha Apollona), Olympie (kraj Elis, každé 4 roky olympijské hry, první v roce 776 př. n. l.)
- řecká kolonizace – vznikají další polis (důvody: málo zemědělské půdy, nedostatek suroviny, i politické důvody)
- směr kolonizace: západní pobřeží Itálie, jižní pobřeží Itálie, na Sicílii, na severu Syrakusy, Messana, západní Středomoří – Francie – Masalie (Marseille), Španělsko
- v polis – vláda aristokracie, demokracie, tyranida (u vlády tyran = ctižádostivý jedinec)

Athény

- centrem oblasti Attika
- v čele stál archon (archont) – byli 3 – 1. správní moc
 - 2. vojenská moc – archon polemarchos
 - 3. kněžská moc – archon Bazileus
- v čele Athén archonti od 7. stol. př. Kr.
- vládli 1 rok
- areopag – spolek tvořený vyslouženými archonty = rada starších – zasedali na Akropoli
- thesmothétové – celkem 6 = zákonodárci = starali se o zákon
- vládce Kylón – v Athénách
 - chtěl se ujmout vlády na úkor archontů
 - chtěl prosadit tyranidu
 - nespokojenost v aristokracii
- Drakón - sepsal v Athénách právní normy
 - do něj zvykové právo, pak právo kodifikované
 - zákony se týkaly hlavně těžkých zločinů
 - rozlišovalo se úmyslné a nedbalostní zabití
 - pachatelé těžkých zločinů postaveni před soud
- jedno z nejtěžších postavení – šestinový rolníci – pronajali si půdu od farmáře a odevzdávali mu 1/6 úrody
- odsouzen i člověk, co upadl do dluhů
- další vrstvou – řemeslníci – hlavně hrnčíři – jedná celá čtvrť – Kerameikon
 - podle ozdoby – černofigurová
- v roce 599 př. Kr. – vládce Solón
- provedl tzv. seistachteu = setřesení břemene – zrušení dlužního otroctví
- provedl rozdělení obyvatel dle majetku – v medimnech = 52 l = dutá míra
- tzv. stratifikace společnosti, přeměřovalo se obilí
- skupina – výnos 500 medimnů – pětsetměrníci

- skupina – výnos 300 medimnů – jezdcí
- skupina – výnos 200 medimnů -zeugité
- skupina – neměli půdu – thétové, bezzemci
- občanská práva neměli ani otroci, ani cizinci
- od roku 546 př. Kr. – nastolena tyranida
- představuje jí Peisistrátos (jeho synové Hipparchos a Hippias)
- po nich vláda demokrata – Kleisthenes
- rozdělil obyv. podle území = fýly => dény (čtvrti)
- rozdělil tak území Attiky
- rozdělení na 10 fýl
- orgány – rada starších (rada pětiset)
 - sněm (právo účastnit se – muži nad 20 let) = ekklésia
- další úřad – stratégové – vojenští
- první počátky demokracie – ostrakismus (ostrakon) = střeplinový soud
 - prostředek, jak uchránit demokracii
- pokud byl někdo odsouzen ostrakismem, poslán na 10 let do vyhnanství

Starověká Sparta

- původní obyvatelé – Achájové
- 10. stol. př. Kr. – příchod Dóřů
- obyvatelé – 1. svobodní Sparťané (Dórové)
 - 2. periokové (perioikové) – rolníci, řemeslníci, obchodníci (svobodní, žádná pol. práva)
 - 3. héloti (héiloti) – otroci
- prostředek na udržení otroků – krypteie – přepady, při kterých byli otroci beztrestně zabíjeni
- zavedl to Lykurgos
- politické zřízení – v čele 2 králové
 - gerusie – rada starších (2 králové + 28 gerontů)
 - ti, co zasedali = geronti = 30
 - muži nad 60 let
 - afela = sněm (muži nad 30 let)
 - = lidový sněm
 - efoři (5) = dohlížitelé (dohlíželi i na krále)
- výchova dětí ve Spartě – státní výchova chlapců a dívek
 - chlapci – bojová obratnost
 - gymnasion = spartská tělocvična, prostranství
 - ve 20 letech chlapci zařazeni do bojových oddílů, tzv. agel
- vědy se ve Spartě nerozvíjely
- Sparta = oligarchický (aristokratický) stát – vysoké úřady mohli zastávat jen 1. skupina Sparťanů (svobodní Sparťané)

Klasické období

- 500 – 338 př. Kr.
- **bitva u Chaironeia** – podmanění Makedonci – králem Filipem II. Makedonským

Řecko – Perské války

- v té době perským králem **Dareios I.** – z dynastie **Adameinovců**
- obrovskou perskou říši rozdělil na území = **satrapie** – v čele **satrapa**
- hlavním městem perské říše **Suzy (Persepolis)**
- za něj se razily zlaté mince = **dareiky** -> peněžní hospodářství
- **záminka řecko – perských válek**: Peršané ovládli vesnice na západním pobřeží Malé Asie, řecké obce se vzbouřili, 2 města jim přišla na pomoc – **Eretrie a Athény**
- ke střetu došlo v roce 494 př. n. l. v bitvě u Miléta – Řekové jsou Peršany poraženi
- u mysu Athos perské loďstvo zničeno bouří, do Makedonie nedopluli
- **490 př. n. l.** – tažení proti vlastnímu Řecku, nejdříve boje v Eretrii – za 7 dní padla -> obyvatelé do zajetí
- potom táhnou proti Athénám, spojenci Athén je město Plataia – **bitva u Marathonu v roce 490. př. n. l.** - Řekové vyhráli
- **generál Miltiades** – vojevůdce Athén
- **Themistokles x Aristeides** - spory v Athénách, co budovat
- Themistokles chtěl nám. jednotky
- Aristeides pozemní jednotky
- vyhrál Themistokles – budovaly se nám. jednotky
- nový perský král – syn Dareia I. – Xerxes
- **480 př. Kr. – bitva u Thermopyly**
- Thermopyly = horská soutěska
- Řekové jsou poraženi – hlavní tíhu boje nesou Sparťané - král **Leonidas**
- řecké vojsko se stáhne k **Salamině** – zde v roce **480 př. Kr.** rozhodující bitva – v ní Peršané poraženi
- návrat Xerxa do Malé Asie
- pozemní perské jednotky nechal v Thesálii -> odtud útoky do středního Řecka
- **479 př. Kr.** – střet pozemních jednotek Řeků a Peršanů **u Plataie** – Řekové vítězí
- **v roce 478 př. Kr.** – Athénský námořní spolek (přispívání všech řeckých měst na budování společné armády)
- za účelem osvobodit kolonie v Malé Asii
- pokladna na ostrově Délos
- státník v Athénách – **Kimón** (syn Miltiadés)
- v té době – Sparta bojuje u Messénie -> dobyli -> z obyvatel otroci -> otroci se vzbouřili -> Kimón se vydává s vojskem Spartě na pomoc – sesazen **Efialthem**
- začátek rivality mezi Athénami a Spartou
- po zavraždění Efialtha se na své místo vrací Kimón
- za Kimóna – porážka Peršanů – **v bitvě u Kypru i na Kypru – 449 př. n. l.** -> konec řecko – perských válek
- pokladna převezena do Athén – Sparťané a město Korint proti tomu vystupují -> zakládají **Peloponéský spolek**
- po řecko – perských válkách prohlubování demokracie

- práva areopagu přenesena na lidový sněm a lidový soud
- úřady mohli zastávat i méně majetní občané
- dostávali za to plat
- filosof **Sokrates** protestoval proti výběru úředníků losem -> odsouzen k trestu smrti (zabil se sám ve vězení)
- v této době v Athénách státníkem **Perikles** – za něj vrchol demokracie
- byl jedním ze strategiů během řecko – perských válek
- stal se vůdcem Athén v roce **443 př. n. l.**
- nechal na Akropoli postavit chrám zasvěcený bohyni Athéně – **Feidias** vytvořil sochu Athény
- chrám se nazýval **Parthenón**

Peloponéská válka

- 431 – 404 př. Kr.
- střet Athén a Sparty (střet režimu demokracie a oligarchie)
- hegemonie = nadvláda
- Spartě se nelíbilo, že se Athény obohacovali z pokladny
- Sparťany podporovala Persie (král Lýsandros)
- **405 př. Kr.** – rozhodující bitva – **u Aigospotamoi** (Kozí říčky) – výhra Sparty
- 404 př. Kr. – uzavřen mír mezi Athénami a Spartou, Athény musely vydat lodě a vzdát se výbojů
- konkurent Sparty – Théby – boj o hegemonii -> negativní důsledek

Vzestup Makedonie a podmanění řeckých městských států

- = helénistické období
- Makedonie – severní soused Řeků
- od sebe byli odděleni pohořím Olympos
- chov skotu, koní, zdroj bohatství – lesy (dřevo -> do Athén -> lodě)
- království ve městě Pella (sídlo krále) – král – Archealos (5. – 4. století)
- král současně soudcem, knězem i velitelem
- podařilo se jim proniknout do Thesálie
- pak se snažili proniknout do Thrákie, Ilýrie
- Filip II. – **4. století** – zmocnil se řeckých obcí na pobřeží (Makedonie má přístup k moři)
- nepřítel Filipa II. – Démosthénés (řecký řečník), řeči proti Filipovi = filipiky
- další státník – Ísokratés (athénský řečník) – chtěl se spojit s Makedonií proti Peršanům
- Athény se spojily se státy středního Řecka a sev. Peloponésu
- **338. př. Kr.** – utkali se s Makedonií – **bitva u Chaironeie**
- vyhrála Makedonie (falang, falanga = jednotky Makedonců)
- řecké městské státy jsou podmaněny -> vzniká federace řeckých městských států v čele s Makedonií (Korint – sněm řeckých měst)
- Filip chystá tažení proti Peršanům
- Filip v roce **336** zavražděn makedonskou šlechtou
- po něm jeho syn Alexander Makedonský (Veliký)

- počátek helenistického období
- helénismus – splývání řeckých a orientálních kultur

Výboje Alexandra Velikého

- vychovatel Alexandra – Aristoteles (ten od něj pak odešel do Athén a založil tam Lyceum)
- má mohutné vojsko, chtěl dobýt Persii a další oblasti
- 334 – vypravil se do Perské říše (perské vojsko nejednotné – Dareios II.)
- dostává se přes Hélespont (Dardanely), překročil říčku Gránikos, tam zvítězil a zmocnil se záp. pobřeží Malé Asie, města Halikarnassos, Miletos se mu postavil, pak se dostal do města Gordion – gordický uzel
- **v roce 333 př. Kr. – bitva u Issu** – vítězství Alexandra
- potom si podmanil Sýrii a Fénicii (obléhal dlouho město Tyros)
- další postup do Egypta – tam byl vítán
- v deltě Nilu zakládá město Alexandrie
- z Egypta znovu do Persie
- **331 př. Kr. – bitva u Gaugamel**
- po této bitvě táhne Babylonu, jmenoval se králem Babylonu a čtyř dílů světa, získal bohatství perských králů
- **v roce 327 př. Kr.** – podnikl **výpravu do Indie, dostal se k řece Indus**, chtěl až k řece Ganze, vojáci už nechtěli dále -> 325 př. Kr. – návrat z výpravy do Indie
- **v roce 323 př. Kr.** umírá na horečnaté onemocnění
- po něm – boj o následovnictví, o trůn
- tohoto sporu využili vojenští vojevůdci (diadochové), následovníci zavražděni, diadochové si rozdělili území mezi sebe na tři části
- na a) Egypt, Palestinu a Sýrii -Ptolemaiovci
 - b) Řecko, Makedonii – Antigonovci
 - c) Přední Asie – Selenovci
- splývání kultury řecké a orientální = helenismus
- ztráta svobody Řeků

STAROVĚKÝ ŘÍM

Osídlení

- na apeninském poloostrově
- první kmeny – Ligurové (oblast Janovského zálivu)
 - Venétové (oblast dnešních Benátek)
 - Italikové (střed. Apenin. pol. – Latinové, Umbrové, Lamnitové, Sabinové)
 - Galové, Keltové – jeden národ
 - Feničané, Kartáginci, Punové – jeden národ (Sicílie a Korsika)
 - Řekové – kolonizovali jih Itálie a Sicílie
 - Etruskové – nejvyspělejší národ (oblast dnešního Toskánska)

Etrusové

- písmo převzali od Řeků (trochu ho upravili, dosud není rozluštěno)
- není znám ani původ
- zkoumá je věda etruskologie
- živil se řemeslnictvím a zemědělstvím
- ve stavitelství – **klenba**
- v sochařství – Kapitolská vlčice
- náboženství – luštili z útrob zvířat
- souboje otroků – gladiátorské hry
- **753 př. Kr. – založení Říma**
- původně sedm osad (na pahorcích Palatinum a Esquilinum)
- dějiny Říma se dělí na tři doby

Doba královská

- 753 – 510 př. Kr.
- vládli Etruskové
- vystřídalo se sedm králů
- společenské vrstvy – patricijové (majitelé pozemků) – původních 300 rodin
 - plebejové (bez pozemků, přišli déle) – řemeslníci, obchodníci
- pater = otec
- plebes = lid
- v čele **král** – moc správní, náboženská, soudní, vojenská
- pak **senát (300 mužů)**
- **sněm** (původně jen zletilí patricijové) – rozhodovali, zda bude mír nebo válka
- plebejové – vojenská povinnost
- jeden z králů – Servius Tullius – zavedl jako kritérium majetku peníze
- setniny – vojenské oddíly stavěné bohatými rodinami (čím více setnin, tím více hlasů ve sněmu)

- král – Tarquinius Superbus (Zpupný)
- vládl krutě -> sesadili ho (510) a vyhnali -> vznik republiky -> konec doby královské

Římská republika

- do 5. stol. př. Kr. – nejvýznamnější funkce – **praetoři** (původně římscí velitelé, voleni na jeden rok)
- od pol. 5. stol. př. Kr. – nejvýznamnější – **konzulové** (správní, vojenská, soudní), voleni na jeden rok, po roce se museli zodpovídat sněmu
- v době válek v čele **diktátor** (na půl roku, neomezená moc)
- pomocníci konzulů – **kvestoři** (spravovali státní pokladnu)
- další institucí **senát** (300)
- další instituce – **sněm** (volil konzuly, původně zletilí patricijové) -> plebejové nemají politická práva
- do válek původně jen patriciové = hodně válek -> potřebovali plebeje -> patricijové jim slíbili ústupky (po válce žádné ústupky) -> plebejové hrozili odchodem z Říma + bojují proti patricijům
- plebejové získávají funkci **tribun lidu**
- mohl zrušit rozhodnutí patricijů (to zůstalo dodnes – právo veto)
- původně 2 -> pak 5 -> 10
- **Zákony 12 desek** – došlo k sepsání zákonů
- římské náměstí = fórum -> zde zákony vystaveny
- vynutili si je plebejové
- jedno z práv – presumpce nevin
- další zásada – matka jistá, otec nejistý
- další ústupek patricijů – jeden konzul patricijský a jeden plebejský
- **kolem roku 300 př. Kr. – úplně zrovnoprávnění s patricijí**
- Řím ovládl Itálii, Apeninský poloostrov
- ovládnutí: kraj kolem Říma – Latium
- podmanili si Etrusky -> do otroctví
- potom si podmanili i italské kmeny
- dalšími protivníky Galové -> zaútočili z Pádské nížiny až na samotný Řím – v roce 387 př. Kr.
- za výkupné Galové odtáhli na sever -> Římané ovládli střední a východní Itálii

Počátky feudealismu

Stěhování národů (375-568)

- Protože **375** Hunové překročili řeku Don a narazili na Góty, vyvolali tak **stěhování národů**, které trvalo do 6. stol.

- za **konec** stěhování národů se považuje rok **568**, kdy se na území Itálie usadil barbarský národ Lankobardů

Hunové

- žili v Asii, ale byli vtlačeni => 5. století se usídlili v Uherské nížině v oblasti Panonie
- snažili se proniknout na Balkán a na území Galie
- jejich vůdcem byla **Atila** (bič boží)
- **451** bojovali s Římany na území **Katalánských polí** (na Marně), velitel Římanů byl **Flávius Aëtius**, **Hunové byli poraženi**
- **453. Atila umírá** => **Hunské kmenové svazy se rozpadají**

Gotové

- **původně žily ve Skandinávii** => přesunuly se do Jihovýchodní Evropy, byli to germánské kmeny
- rozdělují se na dvě větve: **Ostrogoti** (Východní Gótové) a **Vizigoti** (Západní Gótové)
- **Ostrogoti** – se po smrti Atily přesunuli **do Itálie**
- **Vizigoti** – žili na území **Thrákie**, dostali se do konfliktu s římskými úředníky
- => **bitva u Adrianopole 378**, v čele Říma **Valens**, který byl zabit, jeho nástupce **Theodosius** přiměl Vizigoty aby se vrátili do Trákie
 - za **Theodisise** se konali **poslední Olympijské 392**
 - **rozdělil říši** na východořímskou (Arcadius) a západořímskou (Honorius)
 - po smrti **Theodosia** vtrhli **Gotové** do Itálie => **zpusťovali Řím 410**
- Honorius s nimi uzavřel smlouvu => vytlačení na Pyrenejský poloostrov => **vznikl první barbarský stát: říše Vizigotů**

Vandalové

- **Germánské kmeny v Panonii** (Maďarsko)
- jejich cílem S. Afrika, **429 dobyli Kartágo a začali ohrožovat Sicílii**
- **442 jim Římané dali území na S Afriky** => říše Vandalů
- **455 záutočili na Řím** => **15 dní v Římě loupili** => **vandalismus**

Anglové, Sasové, Jutové - usídlili se na Brit. ostrovech

Frankové - na S Galie => Francie

Burgundové - JV Galie (Francie)

Langobardi - usídlili se na S Itálie, vytlačeni Ostrogoty

-> **589 končí stěhování národů**

Raný středověk

- od 5 do 11 století
- vznikají 1. politické útvary – **státy**, předstátní útvar - **říše**
- oblasti, které byli součástí říše římské byly na vyšší úrovni
- **agrární charakter** – převažovalo hospodářství
- chudá společnost, **existoval vztah mezi feudálem a poddaným**
- renta v naturáliích
- v umění – románské, románský sloh

Francká říše

- rozkládala se na **území dnešního Nizozemí a Belgie**, své území ale rozšířili až do **Francie a Německa**
- **482** zaznamenáváme **první počátky Francké říše**
- **843 Francká říše končí**

Merovejovci

- první dynastie, byli to **slabí panovníci**

Chlodvík

- nechal se **pokřtít 498**
- **christianizace** = přijmutí křesťanství
- Franská říše byla rozdělena na 3 části:
 - Neustrie** (centerm Paříž),
 - Austrasie** (Remeš)
 - Burgunsko** (Orleáns)

Dagober

- **utkal se se Sámovou říší 628-658** (spojení západoslovanských kmenů)
 - **Sámo** byl původem Frank, ke Slovanům za obchodem => zvolili si ho jako krále (628-658) => bojovali proti Ava(ta)rům
 - **631** Západní Slované proti Franské říši - **bitva u Vogastisburgu** => Slované zvítězili nad Franky
- **majordomus: vedoucí postavení u dvora, měli větší postavení než panovníci**
- po něm nastoupil **Pipin II.**, po něm Karel **Martel**, **732** se utkal s Araby v **bitvě Poitiers** => Franská říše vítězí

Karlovcí

Pipin III. Krátký

- svrhl Merovejského krále => Karlovcí
- podnikl do Itálie **výpravy proti Langobardům 754,756** => území, která vybojoval dal papeži => **papežský stát** => Pipin se stal králem

Karel Veliký

- bojoval proti Sasům, chtěl rozšířit území
- **christianizace násilím**
- **805-806 podmanil si České kmeny**
- boj proti Arabům - **Rolland** – jeho nejslavnější bojovník – Píseň o Rolandovi
- **800** – zúčastnil se mše v chrámu sv. Petra v Římě o Vánocích
 - papežem **Lev III**(původem úředník) => papež mu dal **císařskou korunu** => tato událost určovala praxi v císařské korunovaci

- **Byzantská Říše neuznala Karlovu císařskou hodnost** => odpojila se od Evropy
- **moc papeže je nadřazena moc císaře** => spor až do 14. století

Rozvoj vzdělanosti a kultury

- návrat k antické vzdělanosti => snaha o vzkříšení => **Karolinská renesance**
- základem vzdělanosti je **sedmero svobod umění** (trivium & kvadrivium)
 - trivium : gramatika, vyjadřování, dialektika, rétorika,
 - kvadrivium : aritmetika, geometrie, astronomie, muzika -
- nejvzdělanější = duchovní
- obnovena latina
- písmo z doby Karla Velikého tzv: **Karolinská minuskula**
- **Cáchy** (nejoblíbenější místo) - **814 tam zemřel**
- státní správa: Merovejovci – hrabství, knížectví
 - Karlovcí – hrabství, marky (pohr. Území) - marky – rolníci a vojáci
- církevní organizace = světská správa => v čele biskup
- lenní systém: lenní pán (vlastní půda) x vazal (půjčuje si půdu)
- říše neměla pevné centrum, dvůr se neustále hýbal
- zemědělská společnost => velkostatek, základ ekonomiky
- soupis práv: **Sálský zákoník** (Právo římské a germánské) => soupis práv ve Francii (**Lex Salica**) v 6. století

Ludvík Pobožný (syn Karla Velikého)

- **končí Franská říše 843**
- rozdělena mezi 3 syny

Západofranská (**Karel zvaný Holý**)

Východofranská (**Ludvík zvaný Němec**)

Střední část / Itálie a Porýní(**Lothar**)

Západofranská říše

Karlovcí

- Slabí panovníci
- šlechta vedla tzv.: Samostatnou politiku => slabá centrální moc = panovník je závislý na šlechtě
- feudálové měli nedostatek půdy (dědičnost lén) => ekonomická nezávislost na panovníkovi X panovník potřeboval vojáky => závislý na šlechtě
- Západofranská říše ohrožováno Východofranskou a Vikingi a Normany (ze Skandinávie)

Karel I. Holý, po něm **Karel II. Tlustý** - nebyl schopen čelit Vikingům => přinucen k abdikaci

Odon z Robertovců (nebyl Karlovec!)

- 886 odvrátil Normanské vojska obléhající Paříž, po něm znovu Karlovcí

Karel III. Prostáček

- 911 problém s Normany, sever Francie, toto území jim podstoupil (= Normandie)
- Rolho (normanský vojevůdce) přijal křesťanství

Ludvík V. – poslední Karlovec

Kapetovci

- nástup 987

Hugo Kapet (Plášťík)

- z rodu Robertovců => kvůli jeho plášti název Kapet
- název Západofranská říše končí => začal se používat název FRANCIE
- Kapetovci měli jen malé území okolo Francie, na ostatním území hrabata
- začali hledat spojence proti šlechtě => církve
- církev začala reformní hnutí v klášteře Cluny (opat **Odon**) => vyšlo nařízení o tom o tzv. „božím příměří“ (šlechta mezi sebou nesměla bojovat o svátcích) => šlechtic, který to nedodržel nad jeho oblastí interdikt (= zákaz konání církevních obřadů) => „Clunyjské hnutí“ (snaha nepodléhat)
- města měla římskou tradici => Provincie, Galie => panovník městům uděloval tzv. : komuny (výsady)

Britské ostrovy

- 407 odešli z Británie římské legie =< britské kolonie =< útoky Barbarů na Řím, proto odešli
 - původem byli obyvatelé Keltové (Britové, Skotové, Irové)
 - Skotové útočí na Brity => Britové zavolali na pomoc Germánské kmeny
 - (Anglové, Sasové, Jutové)
 - pod vedením Cerdika => 494 Cerdikovci
- Anglové, Sasové a Jutové zatlačí Skoty zpět na sever, ale sami se zmocňují země
- poslední keltský král Britů Artuš => většina Britů se odstěhovala na Bretonský poloostrov (Francie), Wales,
- Germáni zakládají heptarchii = sedm germánských království (od 6. stol – 9.stol.)
 - Essex, Wessex, Sassex, Kent, Umbrie, Mercie, V Anglie
- Christianizace : 597 založeno arcibiskupství v Cantenbury – I. arcibiskup Augustin
- na Británii koncem 8. století útočí Normané => obětí Irsko (velké naleziště zlata)

Alfréd Veliký

- 9. století
- král Wessexu
- bitva u Edingtonu 878 s Normany => Anglie vítězí
- => rozdělení Británie na S část (Dánové – Vikingové)
 - JZ část (Alfréd Veliký)
- hranice mezi územím Temže, stará římská silnice mezi Chesterem – Londýnem
- Normané přerušili nájezdy
- centrum Winchester – kulturní středisko státu
- vybudoval námořní flotilu, hrady s vojenskými posádkami
- 10. stol. další vlna normanských nájezdů
- 1013 si Norman Suen podmanil britské ostrovy (sjednocení Dánska, Norska, Anglie)

Knut Veliký

- Normané spojenou říši neudrželi => rozpad

Eduard III. Vyznavač

- z dynastie Cerdikovců
- vláda pouze v Anglii (Dánsko a Norko odpadlo)
- správce Godwin => má syna Haraldů => když Eduard umírá Harald nastupuje na trůn

Harald II.

- útoky Normanů (Vilém Dobyvatel) => 1066 bitva u Hastings => Normané vítězí

Vilém Dobyvatel

- za ním se stěhují Normané => asimilace (splynutí Normanů + Anglů, Sasů, Jutů) => Národ Anglický
- královským sídlem je Tower v Londýně
- sepsal knihy posledního soudu 1086 (Domesday Book) = soupis výmer pozemků a jednotlivých hrabství kvůli daním
- v čele hrabství šerif
- 1089 podnikl výpravu do Francie => zemřel

Kyjevská Rus

- kmeny Kriviči, Uliči, Dreubjané, Slověně
- obchodní cesta ze Skandinávie k Černému moři do Cařihradu – 2 obchodní centra (Kyjev a Novgorod)
- => podmaněno Vikingy (Varjagy)

Rurik

- zmocnil se Novgorodu

Oleg

- 882 se zmocnil Kyjeva
- => Kyjevská Rus (spojení Novgorodu a Kyjeva)
- války s Byzantskou říší => pak obchodní vztahy

Igor

- na říši útočí Pečeněhové a Kumáni
- vybíral daně od zmocněných kmenů
- Drevbjané ho zabili

Olga (vdova po Igorovi)

- přijala křesťanství => jako jedna prvních byla kanonizována

Svjatoslav

Vladimír

- pokřtěn a s ním celá Rus (988-89)
- křesťanství : Z Řím - římskokatolické (papež)
V Byzantská Říše – řeckopravoslavné (patriarcha), ruský představený
církev=metropolita

Jaroslav Moudrý

- zákoník Ruská pravda
- rozpad Kyjevské Rusy na knížectví (12. století)

- hagiografická literatura (hagios = svatý) - legendy svatých
Nestorův letopis (Pověsti dávných let)
- byliny – oslavovaly hrdiny bránící Kyjevskou Rus (Ilja Muromec)
- Kyjevopečerská lavra – podle vzoru byzantských chrámů (chrám boží moudrosti)
- ikonostas – seřazené obrazy světů vedle sebe na dřevě (ikony = obrazy)

6. RANĚ STŘEDOVĚKÁ STŘEDNÍ EVROPA

SLOVANÉ

- původní sídla – Z. Ukrajina, V. Polsko
- zemědělci – mýtili lesy, zakládali pole, pěstovali obilí, ovoce
lov, rybolov, chov dobytka, včelařství
- rozrůžňováním vznikly 3 slovanské větve:
ZÁPADNÍ SLOVANÉ – Sámova říše, Velká Morava, Český a Polský stát
VÝCHODNÍ SLOVANÉ – Kyjevská Rus
JIŽNÍ SLOVANÉ – Srbský, Chorvatský, Bulharský útvar

ZÁPADNÍ SLOVANÉ = VENEDI

SÁMOVA ŘÍŠE 623 – 658 n.l.

v čele Sámo – francký kupec, pohan

(bojovalo se proti Avarům – turkotatarským kmenům a Sámo byl pak zvolen za krále, protože byl užitečný v boji)

- jediné zmínky v kronice „Historia Francorum“, kterou sepsal FREDEGAR

631 n.l. bitva u VOGATISBURGU – Sámo proti Dagobertovi – francký král
rozsah? zřejmě : Morava, Slovensko, Rakousko, Balkán, Karpaty, Alpy.

VELKÁ MORAVA 830 (833) – 905 (907) n.l.

vznikla spojením Moravského a Nitranského knížectví (Mojmir porazim Pribinu – Nitrijského vládce)

Mojmir

Mojmírovci

Rostislav

- 860 n.l. se obrací na papeže se žádostí o vyslání věrozvěstů, papež z Říma odmítl
- **861 n.l.** se tedy obrací do Byzantské říše, kde v čele církve stojí patriarcha MCHAEEL III.
- **863 n.l. příchod Konstantin a Metoděje**
- vykládali místo v latitě ve STAROSLOVĚNŠTINĚ a vytvořili písmo HLAHOLICI
spor o jazyk – němečtí kněží je obžalovali, a tak byli Konstantin a Metoděj povoláni do Říma, ale byli propuštěni
Konstantin už se nevrátil, onemocněl a vstoupil do kláštera jako Cyril

Svatopluk

- 870 n.l. Svatopluk vydal Rostislava frankům
- 872 n.l. Forchleimský mír – V. Morava odvádí poplatky frankům
- 880 n.l. založeno arcibiskupství na Velké Moravě (Metoděj arcibiskupem)

Svatopluk nepřál slovanské bohoslužbě, vyhnal žáky Metoděje do Bulharska
za jeho vlády největší územní rozsah : Slovensko, Maďarsko, Rakousko, Srbsko, Lužice, Čechy(platili tribut)

po něm jeho synové : Mojmir II., Svatopluk II. Predeslav – boje o trůn

905 – 907 n.l. Velká Morava zaniká pod nájezdy Maďarů

nálezy: část bible přepsaná do staroslověnštiny, veršovaná skladba Proglas, Panonské legendy o Cyrilovi a Metodějovi, Zákon sjudnyj ljudem.

ČESKÝ STÁT

příchod slovanů 6. století

9. století – svobodní rolníci, velmožská knížata

= BOEMANI

knížata žila na hradištích – opevnění= FORTIFIKACE (př : Češov , Šárka)

845 n.l. se 14 českých knížat nechalo pokřtít v Řezně, aby ukončili vpády z Východofrancké říše- nepomohlo

846 n.l. se křesťanství zřekli – znovu pohané

mezi knížaty rivalita

Vliv Velké Moravy – Čechy platili tribut, ale neměli dosazenou vládu od Motravanů..

PŘEMYSLOVCI

BOŘIVOJ - první přemyslovec

- s manželkou Ludmilou přijal křest na Sváťově dvoře (Svatoplukově)
- je prvním historicky doložitelným, před ním bájná knížata – Přemysl, Nezamysl, Mnata, Vojen, Mnislav, Křesomysl, Neklan, Hostivít.

Sídlo Přemyslovců na Levém Hradci

vybudován první kostel v Čechách – Kostel svatého Klimenta

SPYTIHNĚV I.

- zbavil se nadvlády Moravanů

VRATISLAV I.

- po jeho smrti rozhodovala o synech manželka Drahomíra, ale vychovávala je Ludmila (babička)
- spory kvůli vlivu na Václava
- Drahomíra nechala Ludmilu uškrtit šálem, ne hradě Tětín

VÁCLAV

- poddajnost vůči Němcům – tribut Jindřichovi Ptáčníkovi – 120 vol a 500 hřiven stříbra
- bylo potřeba vybudovat jednotný stát a jednotnou státní správu, vojsko a odstranit nepřemyslovska knížectví
- na to byl Václav měkký

- zavražděn bratrem Boleslavem, ve Szaré Boleslavy, před Jitřní mší.
929 / 935 n.l.
patron českých zemí, zobrazován na mincích, Svatováclavský chorán..

BOLESLAV I. UKRUTNÝ

- první platidla : plátěné šátečky, stříbrné denáry
 - bojoval s Otou I., nechtěl platit tribut (14 let bojovali)
- spojili se proti Maďarům
955 n.l. bitva na řece Lechu (Augšpurk)

V sousedství Českého státu –

UHERSKÝ STÁT – založen Maďary – Gejza I.

POLSKÝ STÁT – v okolí města Hnězdno – Piastovci – Měšek + Doubravka(přinesla křesťanství)

BOLESLAV II. POBOŽNÝ

973 n.l. zakládá BISKUPSTVÍ V PRAZE- zakládací listinu přinesla Mlada (sestra)

prvním biskupem DĚTMAR

982 n.l. biskupem Vojtěch Slavníkovec

992 n.l. vydány „ Výsady Boleslavvi biskupu Vojtěchovi“

- Slavníkovci konkurencí Přemyslovců, sídlo v Libicích

995 n.l. vyvraždění Slavníkovců (najatí Vršovci je vyvraždili)

Vojtěch přežil, protože byl zrovna na misii, ale i on byl poté zavražděn a jeho tělo bylo pohřbeno v Hnězdně.

BOLESLAV III. RYŠAVÝ

- spory s bratry – Jaromírem a Oldřichem – Jaromír nechal vykastrovat
- Boleslav Chrabrý útočí (přítel Slavníkovců, Polský vládce)

VLADIVOJ

dosazen Boleslavem Chrabrým

- po jeho smrti 1003 n.l. ČESKO – POLSKÁ UNIE

BOLESLAV CHRABRÝ

Česko-polský stát – peronální unie

Jaromír a Oldřich se spojili s Němci a Poláky vyhnali

JAROMÍR

OLDŘICH

manželka Božena – syn Břetislav, dosazován do válečných tažení

1028 n.l. trvale připojena Morava

BŘETISLAV „ČESKÝ ACHILES“

- velmi zdatný bojovník
- vzal si Jitku (Juditu – němu), tak získal titul
- dobyl Krakovsko, Slezsko i Hnězdno, hlavní město Polska
- 1039 n.l. nad hrobem Vojtěcha Slavníkovce vyhlásil

DEKRETA BŘETISLAVOVA

obligatornost – povinnost církevního sňatku a pohřbu

Polsko platilo tribut a přivezl ostatky Vojtěchovi.

1054/ 1055 n.l. STAŘEŠINSKÝ ŘÁD/ SENIORÁT

- na knížecí stolec nastupoval vždy nejstarší z rodu

SPYTIHNĚV II.

- vyhnal z Čech Němce, včetně své matky

VRATSLAV II. (I.)

První přemylovec s královským titulem

1085 n.l. - získal titul „ad personam“ – pouze pro svoji osobu, od císaře Jindřicha IV. za podporu v boji o investituru

1062/ 1063 n.l. založeno biskupství v Olomouci

SOBĚSLAV I.

VLADISLAV I.

VLADISLAV II. (I.)

1158 n.l. získal královský titul dědičně, od císaře Fridricha I. Barbarossy, za jeho podporu v boji proti Milánu

POLSKÝ STÁT

kmeny: Polané, Vislané, Slezané

PIASTOVCI – doložitelný MĚŠEK

oženil se s Doubravkou a přijal křesťanství

BOLESLAV CHRABRÝ

- přítel Slavníkovců
- 1000n.l. vyhlásil arcibiskupství
- získal královský titul

BOLESLAV II.SMĚLÝ

- 1076 n.l. získal s konečnou platností královský titul

12. století – moc panovníků slábne – rozpad na malá knížectví

UHERSKÝ STÁT

ARPÁDOVCI

maďaři původně kolem řek Kamy a Volhy, kočovný život

Arpád – přesídlili a usadili se v Podunají a Potisí

řada kořistivých výprav

955 n.l. bitva na řece lechu (Ota I. a Čechy)

2. polovina 10. století

GEJZA

přijal křesťanství, misionáři z Bavorska a Čech

ŠTĚPÁN I. SVATÝ

začal budova Uherský stát a upevňoval křesťanství

1000 n.l. získal od papeže královský titul

1000 n.l. založeno arcibiskupství v Ostřihomi

VÝCHODOFRANCKÁ ŘÍŠE

LUDVÍK II. NĚMEC

říši tvořily čtyři vévodství : SASKO, BAVORSKO, ŠVÁBSKO, FRANKY

nebyla centralizovaná

KARLOVCI až do roku 911n.l.

ARNULF

LUDVÍK III. DÍTĚ, za něj arcibiskup Hato

končí Karlovcí

mocná církev

KORÁD

JINDŘICH I. „PTÁČNÍK“ saský vévoda

silný, přinutil ostatní vévody k poslušnosti

problémem Maďaři

!! útočí i na Čechy

929 n.l. se dostal až k Praze kdy se mu Václav zavázal platit tribut paces (daň za mír)!!

OTOVCI 10. století

OTA I.

- 955 n.l. bitva na řece Lechu (Češi + Němci proti Maďarům)
investitura – dosazování do církevních hodností
- 951 n.l. První římská jízda
- 961 n.l. Druhá římská jízda

!!! VZNIK SVATÉ ŘÍŠE ŘÍMSKÉ NÁRODA NĚMECKÉHO!!!

Jan XII papežem – vedl neřízený život, uvězněn opozicí – Ota I. papeže zachrání a vysvobodí ale mezi nimi nepřátelství a tak Ota I. dosazuje nového papeže.

(ve Francké říši pomazal papež krále, zde opačně)

Ota I. se považoval za hlavu křesťanství

OTA II.

spor s Byzancí s Basileem II.

OTA III.

poslední z dynastie, snílek

RENOVATIO IMPERII – chtěl obnovit slávu Římské říše

dobrá vztah k Čechům a Polákům..

- císař volen kurfiřty = říšský kníže
3 církevní kurfiřty – arcibiskup Trevírský, arc. Kolínský, arc. Mohučský
4 světští – český král, falckrabě rýnský, markrabě braniborský, vévoda saský
- volen v Římě v bazilice svatého Petra (podle tradice od Karla velkého)

7. Vývoj českého státu za Přemyslovců a Lucemburků

Hospodářské a společenské poměry od 12. století do počátku 15. století

Hospodářské poměry:

- **počet obyvatel** na evropském kontinentu **se od 7. století zdvojnásobil** na **40 milionů**
-> **vyšší nároky na výrobu a přísun potravin**
- v průběhu **12. a 13. století** došlo k **oteplení**, díky kterému zde byly **příznivé podmínky pro zemědělství**
- novinky v zemědělství:
 - **místo jařma** se začal používat **chomout** -> efektivnější způsob zapřahání
 - jako tažné zvíře využíván spíše hovězí dobytek (kůň ceněn, k jízdě)
 - **místo rádla** nastupuje těžší **pluh** (rádlo rozhrnuje zeminu na 2 strany, pluh pouze na jednu)
 - zavedeno **trojpolní** (trojhonní) **systém hospodaření** (půda rozdělena do 3 honů - 1. **ozim**, 2. **jař**, 3. **úhor** - **tříletý cyklus**) + **hnojení** - vedlo to k **větším výnosům**
- rozvíjel se **dálkový obchod** - hlavní střediska: **Janov, Benátky**

Společenské poměry:

- z důvodu rostoucího počtu obyvatel **dochází k rozšiřování ploch obdělávané půdy = kolonizace**
- **přeměna hospodářsky nevyužívané půdy na půdu zemědělskou** (vrcholí ve 12. století)
- **vnitřní kolonizace** = kolonizace za účasti domácího obyvatelstva - např. z nížin do vyšších oblastí
- **vnější kolonizace** = na kolonizaci se podílí příchozí z cizích krajů - **do Čech přichází Němci**
- **zákupové (emfyteutické) právo** = poddaný zaplatí vrchnosti jednorázově určitou sumu a dále platí pouze pevně stanovenou pozemkovou rentu
- **učení o trojím lidu** - **3 společenské skupiny** - **duchovenstvo, šlechta, poddaní** (mezi jednotlivými vrstvami nebyly nepřekročitelné překážky - vesnický synek se mohl stát knězem) + **přibyla nová skupina** - **měšťanstvo**

Vznik vesnic:

- **zakládány nové vesnice** - tzv. **lokátor** vybral vhodné místo -> získal od majitele půdy - > vyměřil parcely a polnosti -> vybudování příbytků

- **kolonisté** - byli **poddaní vrchnosti**, v jejímž vlastnictví bylo území, na kterém byla vesnice - **platili daně**, byli **povinni robotovat**
- vznikají **Újezdy** (12. stol.) - obvod pozemků byl stanoven v rozloze, kterou zakladatel „ujel“ (objel) za určitý čas
- **Lhoty** (13. a 14. stol.) - obyvatelé dostávali lhůtu na placení daní
- velikost středověkých vesnice: 6 - 13 domů

Rozvoj měst:

- **od 11. století** začíná **rozvoj měst** (rostoucí počet obyvatel) – města jsou **střediska řemesel a obchodu**
- města vznikají:
 - na místech **kupeckých** nebo **řemeslnických osad** - v blízkosti hradů, pevností (Brno, Olomouc, Žatec)
 - na **křížovatkách obchodních tras**
 - zakládána **zcela nová města** tzv. „na zeleném drnu“, často v blízkosti nalezišť **drahých kovů**
- nejvíce měst v Itálii, Francii, Porýní; S a V Evropa zaostávala - **u nás rozkvět měst až ve 13. a 14. stol.** (za vlády Po II.)
- dělení měst:
 - **královská města** - vznikla z podnětu panovníka nebo jím byla povýšena
 - **věnná města** - města, která zabezpečovala živobytí královen a jejich dvorů (Mělník, Hradec Králové)
 - **horní města** - u nalezišť drahých kovů (Jihlava, Kutná Hora, Příbram)
 - **poddanská města** - v držení církve či šlechty
- **Praha vznikla ve 12. století** z řemeslnicko-obchodní osady mezi Pražským hradem a Vyšehradem
- města měla **určitá práva** (např. výsada postavit si hradby, právo soudní, právo hrdelní, právo pořádat trhy, právo várečné = vaření piva)
- ve městech byla **nízká úroveň hygieny** - splašky tekly přímo po ulicích -> **šíření chorob**

Kultura a vzdělanost:

- od 11. století **rozkvět českého státu** - méně nebezpečí ze zahraničí
- stabilizuje se královská moc
- **románský sloh** (11. - 13. století) - vznik na území bývalé Západořímské říše (stavěly se **profánní stavby** (hrady, paláce, kupecké a řemeslnické domy) a **sakrální stavby** (baziliky a rotundy - např. rotunda sv. Jiří na Řípu, rotunda sv. Kateřiny ve Znojmě)
- **gotický sloh** (12. - 16. stol.) - z Francie
- významnou úlohu hrála **církev - nositelka vzdělanosti** (převzala antickou vzdělanost); nejstarší řád u nás - **Benediktýni**

- **základem vzdělání** v raném středověku **bylo sedmero svobodných umění** (**trivium**: gramatika, rétorika, dialektika; **kvadrivium**: aritmetika, geometrie, astronomie, muzika) - > ten, **kdo se chtěl stát knězem**, absolvoval výuku těchto 7 umění

Čechy královské

Přemysl Otakar I.

/ | \

Václav I. Markéta Anežka

/ \

Božena Přemysl Otakar II.

(+ Markéta Babenberková, Kunhúta)

/ \

Václav II. Anežka Přemyslovna

(+ Gúta Habsburská, Alžběta Rejčka)

/ | \

Václav III. Anna Eliška Přemyslovna

(+ Jan Lucemburský)

Přemysl Otakar I.

- byl synem českého knížete a později 2. českého krále Vladislava II.

1212 získal Zlatou bulu sicilskou od císaře Fridricha II. za podporu při jeho volbě

-> **obsah:**

1. **dědičná královská hodnost pro Přemyslovce**
2. **primogenitura** = na trůn nastupoval prvorozený syn (druhý syn se vydal na duchovní dráhu)
3. **právo českého krále jmenovat pražské biskupy** (**investitura** = dosazování do církevních hodností)
4. **český stát je samostatný v rámci Svaté říše římské národa německého**
5. **povinnost českého krále doprovázet korunovaci německého císaře** 300 jezdců nebo zaplatit 300 hřiven stříbra jako náklady za cestu

- **kurfiršti** (= říšská knížata) **volili německého císaře** (český král byl jeden z nich)

- **nový znak českého státu** - **stříbrný lev se zlatou korunou a zbrojí** (dříve svatováclavská orlice)

- probíhá **kolonizace** - Němci u nás zakládají města na základě emfiteutického (purkrechtního, zákupního) práva - na základě tohoto práva získávali lidé dědičně půdu

Václav I.

- syn Přemysla Otakara I.

- **Český stát má** za jeho vlády značné **problémy** - do Čech **útočí Tataři** - včele chán Bátú a Ogodaj

- dochází k **šíření německých řeholí** (řádů)

- zakladatel měst: **Most, Litomyšl, Jihlava** (těžba stříbra)

- **proti němu vznikla vzpoura** - **byl zvolen** tzv. **vzdorokrál** - jeho syn **Přemysl Otakar II.**

1248 bitva u Mostu - král Václav I. porazil opozici

-> Anežka Přemyslovna usmířila otce a syna

Přemysl Otakar II. (Král železný a zlatý)

- železný díky vojsko, zlatý díky těžbě stříbra

- **nejvýznamnější z českých panovníků**

- původně se měl věnovat církevní dráze, protože byl druhorozený syn - prvorozený syn zemřel -> nástup na trůn

- **oženil se s Markétou Babenberkovou**

-> Fridrich I. Bojovný byl její bratr, jenž zemřel a ona **zdědila Rakousy** -> když měl POII. jisté Rakousy, prohlásil sňatek za neplatný

1260 bojoval POII. v bitvě u Kressenbrunnu s uherským panovníkem Belou IV.

- **vítězství Přemysla Otakara II.**
- **získal Štýrsko, Korutany a Kraňsko**

-> napětí mezi českým a uherským státem

- jeho **2. manželka byla Kunhúta** (vnučka Bely IV.) - **legitimní nástupce Václav II.**

- králem německým byl zvolen Rudolf Habsburský, kterého zvolili kurfiřti

- **3 církevní kurfiřti**: **arcibiskup trevírský, kolínský a mohučský**
- **4 světské kurfiřti**: **český král, falckrabě rýnský, markrabě braniborský a vévoda saský**

- Rudolf chtěl, aby Přemysl Otakar II. vydal země, které získal v době bezvlády (Rakousy, Štýrsko, Korutany a Kraňsko) -> **neudělal tak**, a proto **nebyl přizván k volbě Rudolfa Habsburského císařem**

- **nakonec POII. vydal území**, ale Rudolf se ale nepřestal do Čech vměšovat

- PO II. měl také **problémy s domácím rodem Vítkovců**

1278 bitva u Moravského pole (u Suchých Krut)

- **PO II. zemřel**
- **včele Vítkovců** stál **Záviš z Falkenštejna**, který pomohl při porážce Přemysla II.

- zakladatel měst: **České Budějovice, Kolín, Čáslav, Klatovy, Tábor**

- zakládal hrady (Bezděz) a kláštery (Zlatá Koruna)

- **založil zemský soud** a také **desky zemské** = žaloby a usnesení zemského soudu

- **půhonné** - zápis průběhu jednání soudu
- **zápisné** - zápis dluhů
- **trhové** - zápis majetku

- v Praze **založil Menší město Pražské** (= Malá strana)

- účastnil se křížáckých výprav proti pohanským Prusům - při jedné z bitev byl založen Královec (= Kaliningrad)

Ota Braniborský

- po smrti Otakara II. správcem Čech - byl strýc Václava II.

1278-83 braniborská nadvláda v Čechách

-> **věznil Václava II.** - po uplynutí 5 let **česká šlechta musela zaplatit několik tisíc hřiven stříbra** -> Václav propuštěn a nastupuje na trůn

Václav II.

- **Rudolf Habsburský** si chtěl pojistit Čechy, a tak **zasnoubil** mladého **Václava s jeho dcerou Gútou Habsburskou**

- jeho sestra Anežka Přemyslovna byla zase zasnoubena se synem Rudolfa Habsburského

- vdova **Kunhúta** si **vzala Záviše z Falkenštejna** (otčím Václava a současně jeho rádce)

- Habsburkové ze dvora našeptávali, že ho chce Záviš zradit a ujmout se trůnu

- Záviš obnovil moc české koruny na Moravě, byl stoupencem protihabsburské strany

- **vzpouřa Vítkovců proti Václavu II.** -> **Záviš zajat**, voděn v okovech od hradu k hradu -> Vítkovci se postupně vzdávali

- 1290 se hrad Hluboká nevzdal - **Mikuláš Opavský** (levoboček PO II.) **potlačil vzpouřu Vítkovců a nechal popravit Záviše**

- schopný panovník, **Kutná Hora** - **těžba stříbra**

1300 vydán Královský horní zákoník (*Ius regale montanorum*)

-> **upravoval poměry mezi králem a podnikateli, kteří za možnost těžby odváděli králi daň**

- denáry (za Boleslava I. Ukrutného) -> brakteáty (za PO II.) -> Václav II. **začal razit kvalitní stříbrné groše** (název pochází z latinského *denarius grossus* = tlustý denár)

1300 v Polsku vymírají Piastovci

-> trůn nabídnut Václavovi II. a ten je **korunován v Hnězdně** - vzniká **česko-polská unie**

- znovu se oženil - jeho žena **byla Alžběta Rejčka** (na utužení spojení s Polskem)

1301 v Uhrách vymírají Arpádovci

-> Matúš Čák Trenčianský chce, aby na trůn nastoupil **Václav II.** -> ten **přijal korunu pro svého syna Václava III.**

-> **papež Bonifác VIII. povstal proti tomu**, aby byli na uherském trůnu Přemyslovci

-> Václav III. se koruny vzdává -> na trůn dosazen **Francouz Karel Robert z Anjou**

1305 Václav II. umírá

Václav III.

- vládne pouze 1 rok

- **vypravil se do Polska hájit české zájmy** - na trůně byl **Vladislav Lokýtek** (představitel vedlejší větve Piastovců)

1306 byl Václav III. v Olomouci zavražděn a Přemyslovci vymírají po meči

-> Habsburkové?

- **Jindřich Korutanský** - **správa Čech** při Václavově cestě do Polska

- po smrti posledního Přemyslovce Václava III. **spory mezi šlechtou** - nevědělo se, kdo nastoupí na český trůn

- **sporů využívá německý král Albrecht Habsburský** (syn Rudolfa I. Habsburského, jeho syn byl také Rudolf) - **Albrecht prohlásil, že má právo dosadit do Čech svého syna Rudolfa**

Rudolf Habsburský (Král Kaše)

- **část české šlechty ho neuznávala** - např. Bavor ze Strakonice (patřily mu Horažďovice), protože **uznávali Jindřicha Korutanského**

- v roce 1307 umírá Rudolf při obléhání Horažďovic na úplavici

- nestihl být korunován

- jeho manželka byla **Alžběta Rejčka**

- po smrti se Albrecht snaží dosadit svého 2. syna Fridricha - česká šlechta ho nepřijala

1307 byl zvolen králem Jindřich Korutanský

Jindřich Korutanský

1307-1310 období vlády

- moc se o vládu nestaral, **spíše vládne český šlechtic Jindřich z Lipé**
- **Albrecht Bavorský útočí do Čech** - Kolín, Kutná Hora -> **Jindřich z Lipé** a **Jan z Vartemberka útok odrazili**
- Albrecht zanechal ve věnných městech (Hradec, Jaroměř, Chrudim a Polička) své posádky
- **Jindřich z Lipé vystěhoval Jindřicha Korutanského z Pražského hradu** - to se nelíbilo Elišce Přemyslovně a opatovi zbraslavskému - Konrádovi -> žádají císaře Jindřicha VII. Lucemburského (nový německý císař), aby jim dal za krále jeho syna Jana Lucemburského

Jan Lucemburský (Král cizinec)

1310 dobyl Jan Lucemburský Prahu - Lucemburkové se dostávají na český trůn

- vzal si Elišku Přemyslovnu
- moc se v Čechách nezdržoval
- > jeho spoluvládci: Jindřich z Lipé a **Jan z Vartemberka**
- po smrti otce Jindřicha VII. Lucemburského se vydal do Německa řešit spory mezi Ludvíkem Bavorským a Fridrichem Rakouským -> **Jan jel do Německa podporovat Ludvíka**
- **Jindřich z Lipé se vzbouřil proti Elišce** -> ta utekla na hrad Loket -> návrat Jana Lucemburského

1318 uzavřen Domažlický mír

- **Jindřich z Lipé** byl poražen, ale byl ponechán **ve funkci podkomořího**
- válka mezi Janem Lucemburským a Eliškou -> Jan jí odebírá děti a ona utíká do Bavor
- **Václav převezen do Francie**, kde **při biřmování přijal jméno Karel (IV.)**
- Lucemburská dynastie spřízněná s Francií - Marie (sestra Jana L.) provdána do Francie
- rozšířil území o **Horní Lužice (Zhořelec)**, **Bavorsko** a **část Slezska**
- raženy zlaté mince florény (byl na nich znak Florencie - bílá lilie)

1344 Jan s Karlem vyrazili do Říma pro zakládací listinu Pražského arcibiskupství

- papež **Klement VI.** (vychovatel Karla) - civilní jméno - **Pierre Roger**
- biskupy jmenovali arcibiskupové mohučští

1344 položen základní kámen arcibiskupského chrámu - chrám sv. Víta

- architekti: **Matyáš z Arrasu** a **Petr Parléř**
- dostaven v roce 1929 (1000 let od smrti Václava)

- 1. arcibiskup byl **Arnošt z Pardubic** (jmenoval krále)

1346 bitva u Kresčaku

- konflikt mezi Francií a Velkou Británií v rámci 100leté války
- Jan Lucemburský byl zabit

Karel IV. (1346 - 1378)

1346 se stal císařem Svaté říše římské národa německého

- poté se až stal českým králem

- původní titul - markrabě moravský (za života Jana Lucemburského)

1346 se stává českým králem

- chtěl se nechat korunovat, ale korunovační koruny nejsou k nalezení (ztraceny za Jana Lucemburského) -> **dal vyrobit nové korunovační klenoty**

1347 se nechal korunovat (i jeho 1. manželka **Blanka z Valois**)

- korunovační klenoty: koruna, žezlo a prsten
- dnes uloženy v chrámu sv. Víta v kapli sv. Václava

- v roce 1348 umírá Blanka z Valois

7. dubna 1348 založení Karlovy univerzity

- 1. univerzita ve střední Evropě
- **4 fakulty:**
 1. **artistická** = **sedmero svobodných umění** (později filozofická, podmínka, aby člověk postoupil na další)
 2. **lékařská**
 3. **právnícká**
 4. **teologická**
- na univerzitě studují **4 národy: bavorský, saský, český a polský**
-> 1 hlas Čechů proti 3 hlasům cizinců
- včele univerzity rektor, včele fakulty děkan
- tituly: bakalář (3 roky), mistr a doktor
- univerzita měla i politický vliv - radila králi

1348 založení Nového města pražského

- Staré a Nové město bylo odděleno příkopem
- zřízeno pro řemeslníky (např. pro arabské tkalce), zval sem cizí mistry

- rozšiřování rybníkářství

- 2. manželka byla **Anna Falcká** (Němka)

1351 nechal do Prahy přivést odznaky císařské moci

(císařské korunovační klenoty: koruna - zlatá, žezlo a prsten - stříbrné, a jablko)

- k počtě Karla Velikého zakládá kostel

- v roce 1353 umírá manželka Anna Falcká

- Karel se znovu žení - **3. manželka je Anna Svídnická** (Polka)

1355 s ní podnikl cestu do Říma, aby se nechal korunovat na císaře

- **Itálie byla rozdrobená** (je tam renesance) - cílem některých vlastenců a filozofů bylo Itálii sjednotit

- **na Karla IV. se obrátili Cola di Rienzo a Francesco Petrarca -> chtěli, aby sjednotil Itálii**

-> Karel IV. byl myšlence nakloněn, ale po vypuknutí povstání proti němu (v Pise) se vrací přes Německo do Čech

- cestou se zastavil v Norimberku, kde se konal říšský sněm - stanovena pravidla o volbě císaře, český král se mezi kurfiřty dostal na první pozici

1355 sepsán zákoník Maiestat Carolina = zákoník, **posílení moci krále na úkor šlechty**

- Karel nakonec zákoník spálil, protože se bál neschválení šlechty, aby neutrpěla jeho prestiž

1356 získal Zlatou bulu = nezávislost českého státu na Svaté říši římské

- vlastní životopis: Vita Caroli

1357 položení základního kamene Karlova mostu

- architekt: Petr Parléř

- v roce 1361 narozen syn Václav (IV.)

- Anna S. umírá a Karel se žení počtvrté s **Alžbětou Pomořanskou** (Polka), syn Zikmund

- v Praze hlad a mor, Karel nechal postavit tzv. hladovou zeď

- po smrti arcibiskupa se **2. arcibiskupem stal Jan Očko z Vlašimi**

1377 vydána závětní listina

- území, které ovládal, rozdělil mezi své 3 syny:
 - **Václav IV.** se stal nástupcem **České země**
 - **Zikmund** získal **Braniborsko**
 - **Jan** získal **Zhořelec (Horní Lužice)**

1378 smrt Karla IV.

Václav IV.

- vládl zemím Koruny české
- nenechal se korunovat na císaře, nepodnikl římskou jízdu
- **rozpor ohledně schizmatu - podporoval římského papeže Urbana VI.**
- měl časté **spory s panstvem** - své rádce si vybíral z nižší šlechty
- páni ho 2x zajali, věznili ho
- neoblíben u Němců, ti chtěli, aby se vzdal německého titulu
- vyhrocené vztahy s **3. pražským arcibiskupem Janem z Jenštejna** -> protože Václav chtěl zřídít další biskupství v Čechách - na opatství kladrubském (statky právě arcibiskupa Jana z Jenštejna)
- > Václav zajal rádce arcibiskupa, Jana z Pomuka -> mučil ho a poté ho nechal svrhnout do Vltavy -> 1729 byl kolonizován a byl pojmenován jako Jan Nepomucký
- **problémy církve:**
 - **spory mezi konciliarismem a papalismem** - spor o tom, kdo má rozhodovat (zda má rozhodovat koncil, nebo papež)
- v pozdější době byly 2 koncily: **1. koncil kostnický** (Německo)
 - 2. koncil basilejský** (Švýcarsko)
- **reformace církve** - *reformatio* = náprava -> snahu o nápravu církve -> návrat k původním ideám
- **John Viklef** (anglický reformátor) chtěl, aby stát zbavil církve pozemkového majetku, politického vlivu, chtěl, aby církev dodržovala etické zásady křesťanství
- **simonie = prodej církevních úřadů**
- **Konrád Waldhauser** - kazatel a kritik církve
- lidoví kazatelé a kritici z církve:
 - Jan Milíč z Kroměříže
 - Matěj z Janova
 - Tomáš Štíttný ze Štítného
 - Jan Hus

8. Vrcholný středověk

- feudální monarchie v západní Evropě a jejich politické vztahy:

Anglie

➤ dynastie Normanů

Vilém I. Dobyvatel

1066 bitva u Hastings - Harold II. (Germán) x Vilém I. Dobyvatel (Norman)

-> vyhrál **Vilém Dobyvatel a sjednotil Anglii**

Vilém II. Rufus, Jindřich I. - synové Viléma Dobyvatele

- **Matylda** - dcera Jindřicha I., vzala si Francouze Geoffroye Plantageneta

➤ dynastie Plantagenetů

Jindřich II. Plantagenet (z Anjou, Krátký plášť)

- **vyženil území ve Francii** - oženil se s **Eleonorou Akvitánskou**

- území - Akvitánie, Gaskoňsko

- **bojoval s Francií**

Chyby Jindřicha II. Plantageneta:

➤ spor s církví

1164 Clarendonská konstituce - **chtěl církev podřídit svému vlivu**, omezil její pravomoci

➤ nechal odstranit **Tomáše Becketa** - arcibiskupa z Canterbury

➤ měl nesourodou armádu - byla postavena z vazalů

➤ tažení nechal osudu

➤ nedobré vztahy mezi rodem Plantagenetů - Richard Lví Srdce, Jan Bezzemek (synové Jindřicha II.) - Richard LS zradil svého otce

- za něj **založena univerzita Oxford**

1184 kapituluje Jindřich II. Plantagenet před Filipem II. Augustem

Richard Lví Srdce

- pokračuje v boji proti Francii

1189-1192 3. Křížová výprava

-> Filip II. August využil situace a vrátil se z výpravy dříve -> spojil se s bratrem Richarda LS, Janem Bezzemkem a také spojil Francii

- Richard LS zemřel během bojů ve Francii

Jan Bezzemek

- **ztratil území ve Francii**, proto Bezzemek

- za něj byla **založena univerzita Cambridge**

1215 Magna charta libertatum = Velká listina svobod

-> Jan Bezzemek byl přinucen vydat VLS - zavázal se, že **neuvězní příslušníka stavů bez vyšetřování**, že **nebude zabavovat majetek**, **nebude vypisovat daně bez souhlasu Velké rady**
- stanovily se **jednotné míry, váhy**, do země byl **umožněn přístup cizinců**, **svobodná volba do církevních úřadů**

- z **Velké rady** později **anglický parlament**

Francie

➤ dynastie Kapetovců (987 - 1328)

- zakladatel byl **Hugo Kapet**

Ludvík VII. Mladý

- první manžel Eleonory Akvitánské

- za něj začala **stavba katedrály Notre Dame**

Filip II. August

- Louvre se stal **sídlem krále**

- založen královský archiv

Ludvík IX. Svatý

- vedl 7. a 8. křížovou výpravu do Afriky - během druhé zemřel (proto Svatý)

- zakladatel sirotčinců, chudobinců, klášterů

1253 za něj založena univerzita Sorbonna - podle jejího vzoru později založena pražská univerzita

Filip IV. Sličný

- **sňatkem získává** území na severu Pyrenejského poloostrova - **Navarru**

- jeho 2. manželka byla Marie Lucemburská

- **spor s Angličany o území Flander a Gaskoňska**

- v té době byl anglickým králem **Eduard I.**

- **další spory měl s církví - chtěl církevní desátky**

- papež Bonifác VIII. proti němu vydal bulu **Cleris laicos** - hrozil mu **exkomunikací z církve**

- vydal ještě další bulu - **Unan sanctum** - **moc papeže je nadřazená moci krále**

- legisté (právníci) Filipa IV. tvrdili, že moc panovníka pochází od Boha, nikoliv od církve

-> papež ho pozval na koncil do Říma - Filip IV. obvinil papeže z kacířství a zajal ho

- rok byl papežem Benedikt XI. a poté Filip IV. dosadil na papežský stolec arcibiskupa

z Bordeaux - později papeže Klimenta V.

- Filip IV. ještě přinutil papeže, aby přesídlil z Říma do Avignonu = **období avignonského zajetí papeže**

- chtěl území, peníze a církevní moc

- zorganizoval **pogromy na Židy** -> Židé byli zabíjeni a jejich půdu prodal v dražbě

- měl dluhy, a tak **nechal vypovědět italské bankéře ze země**

- byl i **dlužníkem Řádu německých rytířů (Templáři)** - **prohlásil je za kacíře**

1302 ve Francii vznikly Generální stavy (parlament)

1307-1312 tažení proti Templářům

1309 počátek avignonského zajetí

1328 umřel poslední Kapetovec Karel IV. Sličný nebo také **Krásný**

➤ dynastie Valois [valoa] (1328 - 1589)

Filip VI.

- za něj byl anglickým králem **Eduard III.** - ten uznal nástupnické právo Filipa VI.

- když **Filip VI. obsadil Flandry** (důležité pro anglického krále - měl příjmy ze zpracování vlny), začala **Stoletá válka**

Stoletá válka

(1337 - 1453)

1. fáze stoleté války (1337-1360)

- Angličané se vylodili ve Francii (vojska šlechticů a sedláků)
- lučištníci (Anglie) x rytířská jízda (Francie)

1346 bitva u Kresčaku - Francouzi byli poraženi

-> na francouzské straně se bitvy zúčastnil i Jan Lucemburský - zemřel v ní

- ve Francii se poté rozšířila morová epidemie

Jan II.

- jeho manželka byla Jitka Lucemburská

1356 2. bitva u Poitiers - **Jan II.** x **Eduard III.** (a jeho syn Eduard III. Černý princ)

- Jan II. byl zajat a převezen do Londýna
- Francouzi museli sehnat výkupné, aby byl propuštěn
- jeho syn Karel byl **korunní princ = dauphin**

Karel V. Moudrý

- vypsál daně - požadoval je na měšťanech a venkovanech -> ti se vzbouřili a došlo k povstání
- **Étienn Marcel** - vůdce povstání měšťanů
- **Vilém Caillet** [kajé] - vůdce **povstání venkovanů**, nazývá se **jacquerii** [žakerí]
- > obě byla potlačena
- Karel V. nesehnal výkupné, ale Jan II. byl i tak propuštěn, aby si výkupné sehnal sám -> nepodařilo se, vrátil se zpět do Londýna a zemřel v zajetí

1360 uzavřen mír ve městě Brétigny [brétyni]

-> **anglický král se vzdal nároku na francouzskou korunu a Angličané dostali území Gaskoňska a Akvitánie**

2. fáze stoleté války (1360-1415)

- převaha Francouzů - Francouzi začali v armádě používat lučištníky
- na obranu Paříže byla **vystavěna Bastila**
- vybudovali námořní flotilu, reorganizovali armádu
- zreformován daňový systém
- v Anglii nastoupil na trůn **Jindřich IV.** a začala **vláda rodu Lancasterů**

3. fáze stoleté války (1415-1453)

Jindřich V. na anglické straně, na francouzské **Karel VI. Šílený**

- zpočátku byli úspěšnější Angličané

1415 bitva u Azincourtu - výhra Anglie

- po bitvě se dostali až do Paříže
- na anglické straně nastupuje **Jindřich VI.**, na francouzské **Karel VII. Francouzský**
- Angličané se chovali k francouzskému lidu špatně a lid povstal

- **Jana z Arku** - vůdčí postava povstání francouzského lidu

1429 bitva u Orléans - vítězství lidu

- Jana z Arku byla ale zajata spojenci Anglie (Burgundány) a po vykoupení upálena

- Francouzi se spojili a postupně vyhnali Angličany ze země

1453 konec stoleté války vítězstvím Francie

- **Angličanům zůstal** na francouzském území pouze **přístav Calais** [kalé]

- katolická církev a úloha papežství:

Boj o investituru

- **spor mezi** císařem Svaté říše římské, **Jindřichem IV.** a papežem **Řehořem VII.**

- papež Řehoř VII. využil nestability v říši s cílem vymanit církev ze světské moci -> bez souhlasu císaře jmenoval milánského arcibiskupa a vydal bulu **Dictatus papae** - tou potvrdil svou nadřazenost nad císařem

- Jindřich IV. se vydal do Itálie a roku **1084 ovládl Řím** - poté **dosadil nového papeže** Klementa III.

1085 získal český kníže Vratislav II. za pomoc při tažení královský titul ad personam

Křížové výpravy

- Evropa zesílila vojensky -> pokus získat pod svou kontrolu oblasti **Blízkého východu** - snaha o **šíření křesťanské víry**

- první úspěchy na Pyrenejském poloostrově - panovník Ferdinand II. Aragonský se postavil do boje ve snaze znovu ovládnout poloostrov křesťany - **reconquista**

Křížové výpravy do Svaté země

- Palestina - nazývána Svatá země - byla ovládána muslimy

-> chtějí zajistit poutníkům volný přístup k Božímu hrobu v Jeruzalémě

-> **snaha šířit křesťanství i mimo Evropu**

- znak kříže - křižáci

- výprav se účastnili - šlechtické družiny z Francie, nynější Belgie a Nizozemí, německých oblastí Svaté říše římské, Angličané, Češi, ... - různorodé složení křižáků

1095 vyhlášena papežem 1. křížová výprava

- část se vyžívala v pogromech na Židy - ani šlechtické družiny si nepočínaly ohleduplně

1099 západokřesťanští bojovníci se zmocnili Jeruzalému

-> loupení a zabíjení - v obsazeném pásu Sýrie a Palestiny zřídili Jeruzalémské království

- po 19 letech území znovu padlo do muslimských rukou -> série dalších výprav - Jeruzalém se už nepodařilo natrvalo obsadit

- další výpravy vedly do Pobaltí, kde dosud žili pohané, do Afriky a také proti kacířům

-> 15. století - proti husitům

Církevní schizma

1309 počátek avignonského zajetí papeže - **Filip IV. Sličný** přesídlil papeže do Avignonu

1378 papež v Avignonu umírá - jsou zvoleni dva noví - v Římě i v Avignonu

1409 svolán koncil v Pise - vypovězení poslušnosti oběma papežům - byl zvolen nový, ale ti původní dva neodstoupili - vzniká tzv. **trojpapežství** = schizma (papež v Římě, v Avignonu a v Pise)

1414-18 probíhal koncil v Kostnici - dosavadní papeži odstoupili a byl zvolen papež nový - **Martin V.**

- Jan Hus odsouzen k trestu smrti upálením (**6.7. 1415** upálen)

- vývoj východní Evropy:

Rusko

- rozpadla se Kyjevská Rus a zůstala pouze jednotlivá knížectví

- v Rusku vládne **dynastie Rurikovců**

-> útočí na ně Tataři - jejich území se jmenovalo **Zlatá horda**

- v čele stál panovník - chán -> nejvýznamnější byl **Čingischán**

1223 Rusové svedli bitvu na řece Kalce (Kalka)

-> byli Tatarové poraženi

- vnuk Čingischána - Bátú - zavedl, aby Rusové odváděli Tatarům daně

- **Novgorod** - jedno ze svobodných knížectví

- útoky ze severu, severozápadu - Švédové, Řád německých rytířů

- proti nim vedl bitvu novgorodský kníže **Alexandr Něvský**

1240 boj proti Švédům na řece Něvě (Něva)

-> porazil Švédy, získal proto přívlastek Něvský

1242 boj proti Řádu německých rytířů na Čudském jezeře

-> znovu vyhrál Alexandr

- **Ivan I. Kalita** byl moskevský kníže

- ovládal Moskvu, Pskov a Novgorod

- začal vybírat daně pro Tatarové, ale zároveň se obohacoval - proto Kalita (kalita = měšec)

- **Dmitrij Ivanovič Donský** byl další moskevský kníže

-> **povstal proti Tatarům**

1380 bitva na Kulikovském poli

-> porazil chána Mamaje - Tataři ale vládu obnovili

1480 Ivan III. Vasilijevič (Veliký) svrhl nadvládu Tatarů

- centralizovalo se severovýchodní Rusko

- začal si říkat **gosudar** = **pán Ruska**

- s jeho vládou souvisí pojem **samoděržaví** - ruský **absolutismus** - byl prvním absolutistickým panovníkem

- šlechta se rozdělila na dvě skupiny:

- **bojaři** - vyšší šlechta
- **opričníci** - služebná, nižší šlechta

-> z vyšší šlechty se vytvořil poradní orgán - **bojarská дума**

- za Ivana III. se rozvíjí obchod s Benátkami a s Tureckem

- sídlem se stává Kreml

9. Životní styl a kultura středověku

- křesťanské pojetí světa a člověka (patristika, scholastika)
- vzdělanost doby raného středověku
- raně středověké umění - karolínský, ottonský, románský sloh
- vzdělanost vrcholného středověku (univerzity)
- rytířská kultura
- umění vrcholného středověku - charakteristické znaky gotiky

Patristika a scholastika

- středověká a křesťanská filosofie

Patristická filozofie

- z lat. *pater* = otec
- myšlení prvních tzv. církevních otců - první myslitelé, kteří promýšleli obhajoby křesťanství

Augustinus Aurelius, sv. Augustin

- spis: **Vyznání**
- > uvádí úvahy o svém životě - má blízký, niterní vztah s Bohem
- **iluminace** = poznání je výsledkem osvětlení z našeho nitra - poznání je božského původu
- **predestinace** = člověk je předurčený buď ke spáse, nebo k zatracení
- > pokud se Bůh rozhodne, může udělit milost a člověka spasit, ale také se může rozhodnout, že člověk bude zatracen, tak bude zatracen tak jako tak (ať dělá dobré skutky či ne) -> kde je prostor pro svobodnou vůli?
- spis: **O obci Boží** - filosofie dějin
- > když ani Římská říše nebyla věčná, která říše je věčná?
- > Boží obec = stát, který nemá hranice ani v prostoru ani v čase a s pozemskými státy je v neustálém napětí, rozporu, protože je dvojí typ lidí - ti, kteří pracují na realizaci Boží obce a ti špatní, kteří usilují jen o prospěch pozemský a budují pozemské státy
- předstupněm obce Boží je církev
- další filosofové - **Tertullianus, Origenes**

Scholastická filozofie

Boethius

- nazýván posledním Římanem a prvním scholastikem (žil na přelomu 4. a 5. století)
- byl popraven z nejasných důvodů na příkaz římského císaře - před popravou ve vězení napsal spis: **Útěcha z filozofie**
- > filozofie může tváří v tvář smrti utěšovat
- počátek scholastiky se datuje v 9. století
- z lat. *schola* = škola
- > vznikají klášterní školy, které mají vychovávat křesťanské duchovní
- filozofie coby služka teologie - má náboženský charakter - má rozumově zdůvodňovat zjevení pravdy křesťanství

RANÁ SCHOLASTIKA (10. - 12. stol.)

- v tomto období probíhal tzv. **spor o univerzálie** (= obecniny)
 - **realisté** - tvrdili, že reálně existují konkrétní věci, ale i univerzálie
 - představitelé: **Anselm z Canterbury, Vilém z Champeaux**
 - **nominalisté** - tvrdili, že univerzálie jsou jenom slova

- představitel: **Jan Roscellinus**

- spor smířil **Petr Abelárd** - *universalia in rebus* - každá věc nese i univerzállost

VRCHOLNÁ SCHOLASTIKA (13. století)

- období křížových výprav - kontakt s arabskou a židovskou vzdělaností -> zvětšený objem znalostí

- byla potřeba znalosti **sumarizovat**

- **suma** - shrnutí všech vědomostí do knih

Tomáš Akvinský, sv. Tomáš

- člen dominikánského řádu, vyhlášený učitel na Sorbonně, jeden z papežových poradců

- navazuje na otázku univerzálí - přejímá Abelárdovo učení

- jsoucno je dvojího druhu:

➤ **ens realis** - to, co vidíme před sebou

➤ **ens rationes** - jsoucna myslitelná

-> bytí náleží Bohu - pouze Bůh je schopen pojmut celé bytí

- **existence** je 2. složka jsoucna - umožňuje jsoucnu vůbec být

- řešil vztah **rozum x víra**

-> rozpor mezi rozumem a vírou nemůže být - je oblast pravd náboženských, kterým oblasti rozumu nerozumí - může nastat pouze to, že rozum nebude pravdy víry chápat, ale nedokáže je vyvrátit

- Akvinský napsal dílo: **Suma teologická**

-> přinesl 5 důkazů Boží existence - nic se nemůže hýbat samo o sobě - prvním hybatelem je Bůh

- možnosti poznání Boha:

➤ **nepřímo** - na základě jeho účinků, přírodních úkazů

➤ **analogicky** - člověk stvořen podle obrazu božího - Bůh je originálem, tak lze na základě poznávání člověka částečně poznávat Boha

➤ **složeně** - složitý Bůh nemůže být poznán v celku, musíme poznávat jeho jednotlivé části a ty si pak poskládat dohromady - na základě toho se můžeme dohadovat, jaký by Bůh mohl být

POZDNÍ SCHOLASTIKA (14. - 15. století)

- ovlivněna renesancí

- filosofové: **Duns Scotus, Vilém Occam** (poznávání Occamovou břitvou)

Vzdělanost doby raného středověku

- oproti antice **vzdělanost upadá** - je výsadou úzkého okruhu lidí - duchovenstva

- **školy provozovány církví**

- působily obvykle při sídlech arcibiskupů, biskupů a důležitých kostelů

- jejich hlavním a téměř jediným cílem bylo **poskytnout vzdělání budoucím kněžím** (nikdo jiný vzdělání nepotřeboval)

- vyučovací jazyk - latina

- žáky pouze chlapci či mladí muži

- **klášterní školy** - působily u významných klášterů

- vznik klášterů - souvislost s tzv. **mnišským hnutím** - mniši se domnívali, že zásady nutné ke spasení duše nejlépe dodrží stranou od hříšného světa - povedou-li přísný život, bez radovánek a pokušení (ženy) - poustevníci

- řád mnišskému hnutí dal na východě **sv. Basileos** - 4. století, na západě Ital **Benedikt z Nursie**

- 520 n. l. - Benedikt založil jižně od Říma klášter **Monte Casino** - vypracoval pravidla (**řeholi**) mnišského života (platná pro všechny kláštery) - *Modli se a pracuj!*

→ **Benediktini**

- později vznik ženských klášterů
- 11. a 12. století - od Benediktinů se odštěpily nové řehole - **kartuziáni, premonstráti, cisterciáci**
- vznik klášterů - důsledky pro život celé římskokatolické církve - prosazován **celibát** všech kněží (dosud se ženili)
- vznik klášterů byl důležitý pro raně středověkou vzdělanost - v kláštrech často působily školy (v ženských kláštrech školy přístupné i dívkám z vyšších rodin)
- klášterní písařské dílny (**skriptoria**) - vznik prostých i nádherných rukopisných knih (kodexy)
- slavné kláštery na území Francké říše a na Britských ostrovech
- nejstarší známý český klášter - ženský klášter **sv. Jiří na Pražském hradě** (založený ve 2. pol. 10. století)
- nejstarší mužský klášter - založen 993 **v Břevnově u Prahy** - biskup Vojtěch
- základem tehdejší vzdělanosti bylo **Sedmero svobodných umění**
 - **Trivium** (gramatika, rétorika, dialektika)
 - **Kvadrivium** (aritmetika, geometrie, astronomie, muzika)

Raně středověké umění

- karolinský, otonský, románský sloh

Karolinský sloh

- **karolinská renesance** - označení pro obrodu kultury a vzdělanosti říše **Karla Velikého** - po jeho smrti rozpad říše i renesance
- Karel zval na svůj dvůr významné učence a básníky, podporoval užívání písma při řízení státu
- písmo - **karolinská minuskula** - později se z něj vyvinula **latinka**
- zájem o antické dědictví - pořizování opisů autorů z dob Říma

Otonský sloh

- za tzv. **Otonů** - na území bývalé Východofrancké říše
- **961 n. l.** vznikla Svatá říše římská národa německého - Ota I. Veliký
- základy v karolinské renesanci i v umění byzantském
- zakládání kostelů

Románský sloh

- navazuje na karolinskou renesanci i na sloh otonský

ARCHITEKTURA

- **stavební materiál** - kámen (lomový nebo opuka - otesaný do kvádrů), cihly (nižší, později vyšší)
- **stavby** - silné zdi, málo členité, **klenba** (kopule)
- zdivo omítáno pouze z vnitřní strany, zvenku holé
- malé okenní a dveřní otvory - **půlkruhový oblouk**, **rozetová okna** nebo **sdužená okna** - typická **rozevřená špaleta**
- sloupy - krychlová hlavice nebo korintské sloupy
 - dřík hladký nebo kanelovaný
- trémové stropy
- klenba křížová, valená
 - **profánní stavby** - stavby světské (šlechta)
 - **paláce** - místo, kde sídlil hradecký správce

- **hrady** - úloha pevnosti - hrad Přimda, hrad v Chebu
- **kupecké domy, řemeslnické domy**
- **mosty** - nejstarší český most v Praze - Juditin (už nestojí, souběžný se současným Karlovým)
- **sakrální stavby** - kostely, kláštery
 - **centrální** - **ROTUNDA** - rotunda sv. Kateřiny ve Znojmě, rotunda sv. Jiří na Řípu
 - **podélné** - **BAZILIKA** - bazilika sv. Jiří na Pražském hradě

MALÍŘSTVÍ

- symbolika věřících - Ježíš Kristus a ovce (věřící)
- výjevy ze života Přemyslovců, biblické příběhy
- knižní malba (iluminace) - miniatury - drobné obrázky v knihách, ozdobná počáteční písmena - iniciály
- **hieratická perspektiva** - ten, kdo byl výše na společenském žebříčku byl na obraze větší
- nerozlišovali ženské a mužské obličeje

LITERATURA

- kněz **Kosmas** - **Kronika česká** - české dějiny od bájných počátků
- písně - **Hospodine pomiluj ny**, chorál **Svatý Václave**

Vzdělanost vrcholného středověku

- učenost přestala být omezena na klášterní a jiné církevní školy - uplatnění i ve světském prostředí

Vznik vysokých škol

- **vysoká učení** či **univerzity**
- dohled nad nimi měla církev, ale působily ve městech
- studovat mohli i lidé, kteří nepomýšleli na kněžské poslání - průlom stávajících zvyklostí
- první vysoké školy - **12. století** - italské a západoevropské prostředí - volná sdružení učitelů a studentů
- univerzitami se stávaly poté, co obdržely příslušná práva a výsady
- univerzity z vůle církve, panovníka nebo povýšením významné školy
- přístupné znalosti z oboru **filosofie, přírodních věd, práva, lékařství** a **bohoslovnictví** (teologie)
- studovat mohl kterýkoli křesťan, který zvládl vyučovací jazyk - **latinu**
- na společenský či národní původ se nehledělo, chudí studenti osvobozeni od poplatků
- v čele univerzity - **rektor**
- v čele fakulty - **děkan**
- nejčastější tituly - **bakalář, mistr** (zkomolenina z lat. *Magister*), **doktor**
- **nejslavnější univerzity:**
 - Itálie - **Padova** a **Bologna**
 - Francie - **Sorbonna**
 - Anglie - **Oxford** a **Cambridge**
 - Český stát - **Univerzita Karlova** - založ. 1348
- uplatnění absolventů - v rámci církve, jako úředníci v panovnických, šlechtických a městských kancelářích, jako právníci, lékaři a učitelé - vytvořena vrstva středověké světské inteligence
- > vedlo ke zlepšení života evropské společnosti

Univerzita Karlova

- **1348** založení **Univerzity Karlovy** Karlem IV. v Praze - první univerzita ve střední Evropě
- 4 fakulty
 - **artistická** - učilo se sedmero svobodných umění

- později filosofická
- podmínka k nástupu na další fakultu

- **lékařská**
- **právnícká**
- **teologická**

- studovaly zde 4 národy - **Češi, Bavoři, Sasové, Poláci** - 1 hlas Čechů ku 3 hlasům cizinců
- udělovány tituly - **bakalář, mistr, doktor**

1409 Václav IV. změnil **dekretem Kutnohorským** poměr hlasů na univerzitě

-> Češi x cizinci - 3:1 -> vedlo to k odchodu cizinců z UK

Nižší školství

- bez základů vzdělání se neobešli ani šlechtici, obchodníci a řemeslníci - museli zvládnout **čtení, psaní a základní početní úkony**
- za mladými šlechtici docházeli soukromí učitelé, měšťanští synkové navštěvovali **školy u farních úřadů** nebo **školy městské**
- dívky se učily v soukromí - vysoké školy nenavštěvovaly
- naprostá většina společnosti stále zůstávala **negramotná**

Rytířská kultura

- v 11. - 12. století - vznik **rytířské kultury**
- ke vzniku přispěly boje a velké výpravy proti nevěřícím
- rytířská kultura vycházela z představy, že každý šlechtic je povinen řídit se křesťanskými zásadami a zároveň musí křesťanskou víru hájit a šířit mečem
- úcta ke křesťanství se spojila s vojenským posláním - nároky na chování opravdového rytíře
- rytířem se nikdo nerodil (ani kdyby pocházel z královské dynastie), ale rytířský titul si musel zasloužit svými skutky (**odvaha a statečnost** v boji) a svým vystupováním - poté jej panovník nebo jeho zástupce pasoval na rytíře - nový rytíř skládal přísahu - zavazoval se, že bude dodržovat rytířské hodnoty
- nejvyšší rytířskou hodnotou - **čest** (osobní, rodu, krále)
- základem ctnosti - **věrnost** (Bohu=církvi, panovníkovi, zemi) -> proviněním se proti těmto zásadám (např. zradou) ztrácel rytíř svou čest a přestával být rytířem
- patřičné rytířské chování - **štedrost** (vůči církvi); **ochrana** poskytovaná vdovám, sirotkům a bezbranným; k ženám, zvláště k urozeným, se měli chovat uctivě a pozorně
- každý rytíř měl vlastnit **koně**, patřičné **zbraně** (až 3m dlouhé kopí a meč) a **zbroj** (přílba, štít, kovové kroužkové brnění, ...)
- protivníka mohl v boji zabít - pokud se protivník vzdával, tak byl povinen ho ušetřit a vzít do zajetí
- v panovnických a šlechtických rodinách - předpoklad, že se synové stanou rytíři - od dětství vedeni k **odvaze a zdatnosti** - dobrou průpravou lov
- **turnaj** - konaný při slavnostních příležitostech
 - prověrka rytířských dovedností - na veřejnosti měli předvést svou odvahu

Dvorskó-rytířská kultura

- **rytířská zábava** - tanec, naslouchání písním a básním, pořádání okázalých hostin - příležitosti uplatnit úctu k ženě, která nabyla vybrané podoby - součást evropské kultury
- > nové a jemnější chování se rozvíjelo zprvu na panovnických dvorech v západní Evropě -> **dvorskó-rytířská kultura**
- její kolébkou **Francie**, kapetovský dvůr v Paříži
- panovnické a šlechtické dvory - hrady a paláce - sídla panovníků, šlechticů a jejich dvořanů

- chování u dvora velmi odlišné od ostatní společnosti - dodnes stopy ve slovech - *zdvořilost, zdvořilý, dvornost, dvorný*
- na dvorské zábavy přicházeli různí **umělci** - **kejklíři, akrobaté, hudebníci, recitátoři, pěvci, básníci**
- zvláště oblíbení básníci, hudebníci a skladatelé v jedné osobě - **truveři, trubadúři, minnesängři**
- písně opěvovaly ženskou krásu i milostný cit
- recitátoři přednášeli dlouhé veršované skladby o slavných bojovnících - následovníhodný příklad
- příběhy o Alexandru Makedonském, o králi Artušovi a jeho rytířích kulatého stolu a kouzelníku Merlinovi, o Nibelunzích, o Karlu Velikém, o Rolandovi, o Cidovi - hlavní postavy jako vzory rytířských ctností
- protože panovníci a šlechtici obvykle neovládali latinu, vznikaly písně v národních jazycích -> výhradní **postavení latiny v písemnictví narušeno**

Umění vrcholného středověku - gotika

- o **raná gotika** (Přemysl Otakar II., Václav II.)
- o **vrcholná gotika** (Lucemburkové)
- o **pozdní gotika** (Jagellonci)
- **vznik ve Francii ve 12. století** (kolem roku 1158)
- sloh, který ze začátku neměl pochopení
- název od Gótů (barbaři) - barbarské umění

ARCHITEKTURA

- stavby - vysoké, štíhlé, slabé zdi, **lomený oblouk** (okna, dveře) - symbol sepnutých rukou, klenba (žebrovaná, vějířová, sklípková), pilíře (fiály - drobné věžičky, které zakončovaly pilíře), oblouky, chrliče (odvod dešťové vody)
- okna zdobena kružbami - čtyřlaločné či trojlaločné
- v oknech obrazy z barevných skel

➤ profánní stavby

- ❖ **hrady** - sídlo feudála, přiléhalo město, obranná funkce, místo odpočinku, lovecký hrad
 - výšinné (na skalách), blatné (s vodním příkopem)
 - věže - poslední místo, kam se uchýlovali bojovníci
 - **královské** - Karlštejn (uloženy říšské korunovační klenoty), Křivoklát
 - **panské** - zakládány šlechtou
 - **církevní** - biskupské, arcibiskupské - Horšovský Týn

❖ zemanské tvrze

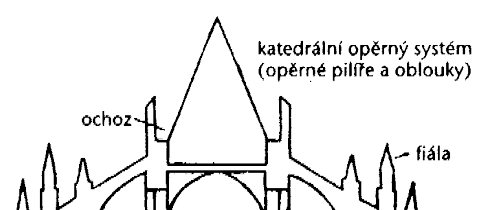
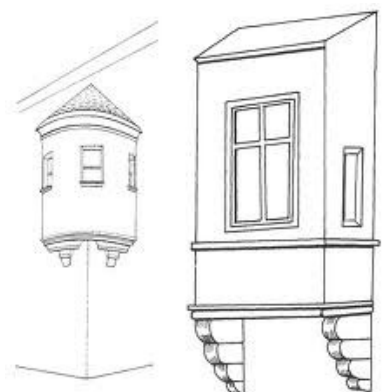
❖ výstavba měst

- arkýř - přístavek s věžičkou (obrázek vpravo)
- domy s podloubím (na náměstích - úkryt trhovců před deštěm)
- v přízemí domů řemeslnická dílna - mázhaus
- uprostřed měst kašna - rytíř Roland = právo konat trhy
- městská radnice - kaple, šatlava, mučirna
- pranýř - před radnicí
- opevnění měst - fortifikace
- tradice masných a chlebných krámů

- ❖ **mosty** - Karlův most (arch. Petr Parléř - zákl. kámen 1357 → v baroku ozdoben sochami)

➤ sakrální stavby

- ❖ **katedrála** - biskupský kostel, půdorys tvaru kříže, loď stejně vysoké, ohoz za oltářem, nad ochozem chór - zpěváci, varhaník; boční lodě poloviční šířky než loď hlavní (katedrála sv. Víta na Pražském hradě, sv. Barbory v Kutné Hoře)

❖ **kostely**

❖ **kláštery** (Vyšší Brod)

SOCHAŘSTVÍ

- **Madona** - panna Marie s Ježíškem

- **Pieta** - panna Marie s Ježíšem sejmutým z kříže

MALÍŘSTVÍ

- **Mistr Theodorik, Mistr Vyšebrodský, Mistr Třeboňský**

- na obrazech svatí

- zvyk sbírat ostatky svatých - v rámech obrazů **relikviáře**

10. Doba husitská

- problémy církve:

- **konciliarismus** x **papalismus** - spor o to, kdo má rozhodovat (zda koncilové, nebo papež)

1414-1418 kostnický koncil - koncil si především kladl za cíl vyřešit papežské schizma - od roku 1378 bylo v úřadě více papežů najednou

1431-1445 koncil basilejský

- reformace církve (*reformatio = náprava*) = snaha o nápravu církve, návrat zpět k původním ideám

- začaly se ozývat ohlasy z Anglie - **John Wyclif**

-> chtěl, aby byla církev zbavena majetku a politického vlivu, dále chtěl, aby církev dodržovala etické zásady křesťanství

- **simonie** neboli **svatokupectví** = obchod s duchovními věcmi

- u nás ohlasy už za vlády Karla IV. - pozval do Čech rakouského kazatele a kritika církve, **Konráda Waldhausera**

- lidoví kazatelé a kritici z církve:

- **Jan Milíč z Kroměříže**
- **Tomáš Štíttný ze Štítného**
- **Matěj z Janova**

- další kritik církve byl Jan Hus

- narodil se v Husinci u Prachatic

- studoval na Karlově univerzitě artistickou (sedmero svobodných umění) a teologickou fakultu

- kázal v Betlémské kapli, učil na univerzitě, byl děkanem (1401), později se stal i rektorem (1409)

- měl dobré vztahy s králem a ze začátku i s arcibiskupem Zbyňkem Zajícem z Hazmburka

- Jeroným Pražský dovezl do Prahy spisy Johna Wyclifa

-> arcibiskup je označil za kacířské a chtěl je spálit, Hus se však Wyclifa zastal

- Hus byl dán do klatby, měl zákaz kázat v kaplích

- papež vyslal do Prahy své legáty (zmocněnce) - v Praze se začaly prodávat odpustky

-> Jan Hus se proti odpustkům ostře postavil a kritizoval je

- král měl z odpustků zisky - Hus si ho svou kritikou poštvál proti sobě

- nad Prahou byl **vyhlášen interdikt** (= zákaz konání církevních obřadů), dokud se v Praze bude zdržovat Hus

- Jan Hus opouští Prahu -> pobýval na Kozím Hrádku a na Krakovci u Rakovníka

1414-1418 koncil v Kostnici

-> na koncilu byla vyřešena papežská trojice - byl zvolen nový papež Martin V.

-> další problém Hus - tvrdil, že pravda je v bibli

6. 7. 1415 je Mistr Jan Hus upálen

- **Jakoubek ze Stříbra** začal v Praze podávat podobojí (Kristovo „tělo“ i „krev“)

- > podobojí = *sub utraque speciae* (utraque -> utrakvisté)
- po smrti Husa za ním stojí král, šlechta i lid
- stoupenci Husa se nazývají **husité, utrakvisté** nebo **kališníci**
- 2 křídla husitského tábora:

- **radikální** - nižší společenská vrstva (např. Táborité)
- **umírnění** - vyšší společenská vrstva (např. Pražané)

1416 byl v Kostnici upálen Jeroným Pražský (přítel a zastánce Husa)

- koncil zakázal Václavovi IV. přijímat podobojí a husité měli mít v Praze pouze dva kostely
- > kázali na venkově, pod širým nebem, na horách
- hory měly biblická jména: Tábor, Sion, Oreb

30. 7. 1419 došlo v Praze k 1. pražské defenestraci

- > z oken novoměstské radnice byl hozen kámen na husitského kněze -> vtrhli tam husité a konšelé byli vyhozeni z oken
- Václav IV. podlehl mrtvici
- měl 2 manželky (Johanna Bavorská a Žofie Bavorská)
- na český trůn má nastoupit jeho bratr Zikmund

1411 se stal Zikmund římským císařem

- byl německým a uherským králem
- Zikmund si vzal Marii - dceru uherského krále
- část českého lidu ho odmítala, část by ho přijala za podmínky, že by přijal husitský program (4 pražské artikuly)

- **1. artikule** - svobodné hlásání slova Božího (bible)
- **2. artikule** - přijímání podobojí způsobou
- **3. artikule** - konec světského panování kněží, církve neměla mít ani statky
- **4. artikule** - přítrž páchání smrtelných hříchů (spravedlivé trestání hříchů všech společenských vrstev)

- Zikmund odkládal podmínky přijetí a mezitím se dohodl s papežem na zahájení křižácké výpravy proti Čechům
- kacířství = hereze
- Jan Žižka z Trocnova - byl synem zemana
- bojoval v Polsku proti řádu německých rytířů (tam oslepl na jedno oko), po návratu se dal pod vedení Václava IV.
- souhlasil s Husovými myšlenkami a po Husově smrti se dal na stranu husitů
- 1420 přišel Žižka do Tábora s bojovníky z Plzně
- cestou svedl bitvu u Sudoměře

1420 husité založili Tábor

- > **Jan z Bydřína, Jan ze Smolína, Petr Hromádka z Jistebnice**
- v Táboře byl Žižka hejtmanem, spolu s ním i Mikuláš z Husi
- města nakloněná husitství: Žatec, Louny, Slaný, Písek, Hradec Králové, Vodňany

1420 bitva na Vítkově a na Vyšehradě - 1. křižová výprava proti Čechům

-> Žižka přitáhl na pomoc Praze proti křižákům - obě bitvy vyhrál, Pražané porazili Zikmunda a jeho křižácké vojsko

- Zikmund se stává českým králem, ale utíká ze země

1421 sněm v Čáslavi - hledal se nový král

-> vytvořena **prozatímní vláda** - tvořilo ji **5 pánů** (vyšší šlechta) + **7 zemanů** (nižší šlechta) + **8 měšťanů**

- Žižka bojoval i s odpůrci husitství

- boje pouze v Čechách, Morava před Zikmundem kapitulovala a ten na ni dosadil svého zetě, Albrechta Habsburského (manžel jeho dcery Alžběty)

1421 křižáci oblehli Žatec (výprava říšských kurfiřtů)

-> Žižka spěchal Žatci na pomoc - křižáci utekli

1422 bitva u Kutné Hory a u Německého Brodu - **2. křížová výprava proti Čechům**

-> Žižka obě bitvy vyhrál

1422 vznikly spory mezi radikálními a umírněnými - umírnění chtěli přijmout Zikmunda

-> spor vyvrcholil v Praze - vůdce radikálů byl **Jan Želivský** - byl pozván do Prahy a tam byl sťat

1423 vydal Žižka vojenský řád

1424 bitva u Malešova (boj s panskou jednotkou)

1424 se Žižka vypravil na Moravu

-> chtěl zvrátit vládu Albrechta - tam umírá

- s tábořskými se rozešel kvůli sektě Adamitů, usadil se na Orebu poblíž Hradce Králové

- vojsko, které po něm zbylo, se označuje jako **sirotčí (orebitské) vojsko**

- po odchodu Žižky byli 3 kandidáti na vůdce:

Bohuslav ze Švaberka, Jan Hvězda z Vícemilic, Prokop Holý

-> zvítězil Prokop Holý také zvaný Prokop Veliký

1426 střet husitů a křižáků u Ústí nad Labem - **v pořadí 3. křížová výprava** - německé vojsko bylo zničeno

1427 bitva u Tachova - **4. křížová výprava** - křižáci byli opět odraženi

- po roce 1426 začaly tzv. „spanilé jízdy“ - loupežné výpravy husitů, v okolních zemích dobyli celkem 100 měst a pronikli až k Baltu

- nepřátelé je nebyli schopni odrazit

1431 bitva u Domažlic - 5. křížová výprava proti Čechům - křižáci uslyšeli husitský chorál a utekli

1431 začal koncil v Bazileji - řešil se husitský problém

-> na koncil byli pozváni i zástupci husitů - bylo jim zde nabídnuto přijímání pod obojí způsobou

- husité měli s církví podepsat kompaktáta (úmluvy)

- radikální husité jsou proti umírnění pro

1434 bitva u Lipan - **umírnění x radikální**

-> zvítězili umírnění

1437 konec husitství

- příčiny husitství:

- **náboženské důvody** - reforma církve, návrat k původním ideám
- **národnostní důvody** - spousta Němců na našem území, byli odpůrci kalichu
- **sociální důvody**

- důsledky husitství:

- zpustošení země
- ztráty na životech
- čeština se dostala do úřadů
- zhoršení postavení poddaných
- zbohatnutí vyšší šlechty, zchudnutí nižší

- husitské vojsko - pěšáci, lehká pěchota (cepy, palcáty, řemdihy), dělostřelectvo (hákovnice, houfnice)

11. Renaissance, humanismus, reformace

Zámořské objevy

Marco Polo

- 13. století
- jeho první výprava směřovala do Číny, byla spojená s šířením křesťanství
- v Číně vládl chán Kublaj
- pobýval tam asi 20 let
- zkušenosti z výprav sepsal do knihy „**Milion**“ (o bohatství Indie a ostrova Zipangu (Japonsko))

1453 Turci obsadili Cařihrad

- ovládli východní polovinu Středozemního moře a ztížili obchod mezi Itálií a Indií -> hledali se nové cesty
- nedokonalé lodě, v této době byla k dispozici pouze jedna mapa od hvězdáře Toscanelliho, nedostatek zeleniny a čisté pitné vody
- dobrodruzi ze Španělska, Portugalska, Anglie, Francie a Nizozemska

Bartoloměj Diaz (Portugalec)

- **1487** se dostal k západnímu pobřeží Afriky - **Zelený mys** a také se dostal až k jižnímu pobřeží - **mys Dobré naděje**

Vasco de Gama (Portugalec)

- **1498 plul přes mys Dobré naděje až do Indie do města Kalikat**
- z Indie: koření, látky a luxusní zboží

Kryštof Kolumbus (Ital)

- Ital pod vlajkou Španělska (nejdřív žádal o prostředky Portugalce, ti ho ale odmítli) - od španělské královny Isabely Kastilské dostal lodě
- **1492 objevil ostrovy San Salvador, Kubu a Haiti** -> dovezl do Španělska zlato, bavlnu, koření, brambory, kukuřici
- obyvatelstvo bylo pojmenováno Indiáni, protože si myslel, že doplul do Indie
- při dalších výpravách zemřel, pochován je na Kubě v Havaně

Amerigo Vespucci (Ital)

- další dobrodruh, po kterém Amerika dostala svůj název - vydal o Americe spis, popsal Nový svět

- Španělsko ovládlo střední a jižní Ameriku - docházelo ke střetům mezi dobyvateli a původními obyvateli
- **na území dnešního Mexika se rozprostírala říše Aztéků**
 - **1519 - 1521 Hernando Cortez dobyl aztéckou říši**
- **na území dnešního Peru a Bolívie byli Inkové**
 - **1531-1533 Pizarro dobyl inckou říši**
- kruté praktiky při dobývání
- Indiáni byli na práci příliš slabí, začali se dovážet černoši z Afriky - „obchod s černým dřívím“

Fernando Magalhaes (Portugalec)

- **1519 - 1521 1. cesta kolem světa**
- španělská výprava ale pod vedením Portugalce
- zemřel při střetu s filipínskou posádkou

Francis Drake (Angličan)

- **1577 2. cesta kolem světa**

Důsledky zámořských objevů:

- rozšířil se obchod (nové plodiny, koření a tabák)
- černošská pracovní síla z Afriky
- do Evropy putovaly drahé kovy -> cenová revoluce (pokles hodnoty peněz)
 - nejbohatší národ byli Italové
- **vznik humanismu a renesance**
 - předpokladem pro vznik renesance byly zámořské objevy, rozvoj obchodu, bohatnutí měšťanstva
 - nový názor, že i pozemský život by měl být krásný, nejenom ten posmrtný
- scholastika - geocentrismus = *názor, že Země je nehybný střed vesmíru*
- heliocentrismus - Mikoláš Koperník = *Země není nehybný střed vesmíru*

1450 Jan Gutenberg vynalezl knihtisk

Renesance a humanismus

- vznik: Itálie - začátek 14. století
- 14. - 16. - doba mezi gotikou a barokem
- **rinascita = znovuzrození -> návrat k antice:** jazyk (latina, řečtina), historie, architektura
- předpokladem byly zámořské objevy, rozvoj poznání
- návrat k římské architektuře (sloupy), na půdách hledali svitky z doby antiky - **sběratelství (Francesco Petrarca)**

- renesance dává důraz na člověka

- **INDIVIDUALISMUS** = víra v schopnosti člověka
- **ANTROPOCENTRISMUS** = pozornost soustředěná na člověka
- opakem teocentrismu
- **STUDIA DIVINA** = věci božské - místo nich se začaly studovat **STUDIA HUMANA** = věci lidské
- **KALOKAGATHIA** = ideálem výchovy je člověk krásný zevnitř i zvenku

Filozofie

- 3 proudy:

1. renesanční humanismus

- **Dante Alighieri** - **Božská komedie**
- **Francesco Petrarca** - **Sonet Lauře**
- víra v člověka, opěvuje se láska
- Petrarca byl údajně v kontaktu s Karlem IV., oba dva i Alighieri usilovali o sjednocení Itálie + Cola di Rienzo

2. renesanční přírodní filozofie (naturfilozofie)

- řešili uspořádání vesmíru
- **Mikuláš Koperník** (polský astrolog) - **O oběhu nebeských těles**
- **Tadeáš Hájek z H.**
- **Tycho de Brahe**
- **Jan Kepler**
-> **1599 tato vědecká skupina** (poslední tři) **působila na dvoře Rudolfa II.**
- **Giordano Bruno a Galileo Galilei** (italští vědci) - dostali se do konfliktu s církevním soudem (= inkvizicí) -> Giordano byl upálen a Galileo prohlásil výrok, že Země se točí

3. renesanční filozofie státu a práva

- **renesanční utopie** - **Thomas Moore** - **Utopia** (něco neuskutečnitelného, inspirace pro další roky)
- **Niccolo Machiavelli** (Ital) – **Vladař**: návodem pro ty, kteří chtějí vládnout, vzorem se mu stal Cesare Borgia

Umění

- dělí se do 3 etap:

1. raná renesance (od 15. století)
2. vrcholná renesance (konec 15. století až 20. léta 16. století)
3. pozdní renesance - manýrismus, mizí harmonie

Architektura

- návrat k antice

- středem pozornosti je člověk -> architektura se přizpůsobuje více člověku, a proto převažují profánní stavby

- harmonie proporcí, symetrie, horizontála (roztahuje se do šířky), výškově menší - paláce, vily, zámky

- **renesanční prvky:**

- sloupy - hlavně iónské
- půlkruhový oblouk - jimi zakončena okna, portály (=vchod, vjezd), nezasklená okna, arkády (= více oblouků za sebou)
- kopule
- valená klenba
- sdružená okna
- balustry = balustráda (= zábradlí)
- omítka - z venku i ze vnitř
- rustikon = obkladový kámen
- sgrafita = psaníčka - vznikaly vyškrabáním
- figurální sgrafita (= postavy)

- **stavby:**

- **zámky:** čtyřkřídle nebo trojkřídle, uprostřed dvůr, na Slovensku se stavěly tzv. kaštely = tvrze proti Turkům
- **paláce:** v městském prostředí, byly u nich kašny, letohrádky (např. Hvězda, Královny Anny), míčovny, fontány a jízdárny
- **vily, radnice, vodárny**
- **měšťanské domy** - honosné štíty (= arkýře) a podloubí
- **chrámy** - byly méně časté
- **zvonice** - sloužily jako časomíra a jako informační zdroj
- **kapličky** - Boží muka
- v Čechách: Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Litomyšl

Významné osobnosti renesance

Filippo Brunelleschi

- architekt 14. - 15. století

- autorem *Dómu ve Florencii*, na kterém je zajímavá kopule, jež se stala vzorem pro chrám sv. Petra v Římě a sv. Mikuláše v Praze

Donato Bramante

- architekt *chrámu svatého Petra v Římě*

- realizoval i nádvoří Vatikánu a podílel se na přestavbě papežského paláce

Benedikt Rejt

- *Ludvíkovo křídlo Pražského hradu* (první stavba s renesanční fasádou)

Leonardo da Vinci

- malíř, architekt, vynálezce, měl znalosti z anatomie, vymyslel princip padáku, bagru

- *Mona Lisa* - dnes v galerii v Louvru

- *Poslední večeře páně, Dáma s hranostajem*

Rafael Santi

- malíř, architekt a současně i řídil archeologické vykopávky

- podílel se na stavbě chrámu sv. Petra

- obraz: *Sixtínská Madonna*

Michelangelo Buonarroti

- další ze stavitelů chrámu sv. Petra

- socha: *Mojžíš, David* (ve Florencii)

- *Pieta ve Vatikánu v chrámu sv. Petra*

- podílel se na výzdobě soukromé kaple papeže - Sixtinská kaple - **fresky Stvoření světa a Poslední soud**

Tizian

- osobní malíř španělského krále Karla V.

Albrecht Dürer

- malíř

- jeho díla sbíral Rudolf II.

- v Praze v Národní galerii je jeho dílo *Růžencová slavnost*

Jan Kolbain

- namaloval Annu Klévskou

Reformace

- rozvíjela se hlavně na severu od Alp

- 2. cesta jak překonat středověké myšlení

- **od slova reformatio = přetvoření, náprava**

- hnutí v západní církvi (=římskokatolické)

- **česká reformace**: husitství - snaha o nápravu církve (chtěli, aby se církev vrátila k původním ideám - život podle Ježíše) - např. Jan Hus, Jan Milíč z Kroměříže, Tomáš Štíttný ze Štíttného

- **John Wycliffe** (anglický reformátor) chtěl, aby stát zbavil církev pozemkového majetku, politického vlivu, dále chtěl, aby církev dodržovala etické zásady křesťanství, zavrhoval odpustky

Německo

- **odpor proti církvi** - vybírala odpustky, desátky, platy za církevní úkony

- připojili se všechny společenské vrstvy - chtěli, aby se snížili platby za církevní obřady, šlechta chtěla církevní majetek

- **v roce 1517 veřejně vystoupil MARTIN LUTHER**

- kritizoval, že Německé státy jsou vykořisťovány Římem
 - profesor teologie, působil ve Wittenbergu
 - **sepsal své učení, papež vydal bulu, která zavrhovala Martinovo učení -> Luther bulu spálil -> papež ho dal do klatby**
 - Luther se ukryl na hradě Wartburg, kde dokončil základy svého učení
1. chtěl přijímání pod obojí způsobou
 2. chtěl zavést němčinu do bohoslužby
 3. odmítal odpustky
 4. odmítal uctívání svatých - tradice patronů českých zemí
 5. odmítal uznávat církevní hierarchii - pravda je v bibli, kterou může vykládat i neknež
 6. odmítal uznávat svátosti - vyjma křtu a večeře páně
 - křest - při něm se smývá dědičný hřích
 - večeře Páně = přijímání
 - biřmování - posílení víry
 - manželství
 - poslední pomazání, svěcení kněží
- byl mluvčím říšských knížat, kterým šlo o církevní majetek, a také nechtěli, aby německá církev platila do Říma

- **říšská knížata vytvořili ŠMALKALDSKÝ SPOLEK**, který začal bojovat za náboženskou svobodu

- bojují proti španělskému králi Karlovi I. (V.), který měl s sebou bratra Ferdinanda I.
- **1547 bitva u Muhlberka, kde Španělé vyhráli** a porazili Šmalkaldský spolek
- **1555 Augšpurský mír** (Karel I. (V.) ustoupil) - **luteráni získali náboženskou svobodu** - „čí panství, toho náboženství“ = poddaný musel vyznávat stejné náboženství jako jeho pán

- **mluvčím chudiny v Německu byl TOMÁŠ MUNTZER**

- kazatel na Cvikově i v Praze
- jeho program: **Artikulovaný list** - rovnost lidí
- kázal o společnosti bez vykořisťování
- když vystoupil, tak se k němu přidala chudina

1524 - 1526 německo-selská válka

- měla 3 hlavní centra:

- **Durynsko a Sasko** - střední Německo, **vůdcem Muntzer** - byl poražen a popraven
- **Solnohradsko a Tyrolsko** - alpské země, **vůdcem Michal Gaismair** - jeho program se nazýval **Zemské zřízení**
- **Švábsko a Franky** - jihozápadní Německo, programy byly méně radikální, **Dvanáct artikul** - chtěli omezit útlak šlechty, církevní dávky, zbavit církev světské moci

- **výsledky války**: nulový efekt, došlo k vypálení vesnic, nad 100 tisíc mrtvých

- **důsledkem bylo druhé nevolnictví** - poddaní byli zbaveni veškerých práv

1534 Munster Komuna

- zrealizovaná rovnostářská společnost v čele s Mathysem a Janem z Leydenu
- přídělové hospodářství - společný majetek, zrušeny peníze, vyhnali biskupa, zavedli mnohoženství
- **1535 bylo město dobyto** -> zrušena rovnostářská společnost

Švýcarsko

- představitelem reformace byl **JAN KALVÍN**

- jeho učení se jmenovalo **kalvinismus**

- nejvíce se šířilo do Francie - **hugenoti**

- **Anglie** - **presbyteriáni, puritáni** - očista církve

- obecně helveti - od švýcarského města Helvetia

- **Nizozemí** - kalvinisté - proti Habsburkům (katolíci)

- byl církevním hodnostářem, působil v Ženevě - teokracie = kdo nedodržel přísné normy, byl dán do klatby (za hřích byl považován hudba, tanec) -> nad 60 lidí nechal upálit

- **vizitace** = ukázání dodržování norem

- **predestinace** = učení o předurčení - ti, kteří věří, budou spaseni, ti, kteří nevěří, budou zatraceni

- **znakem kalvinistů**: odstraňování výzdoby kostelů

- uznávali přijímání pouze 4x do roka (večeře Páně)

- **Ulrych Zwingli** - farář v Curichu (válka mezi jeho stoupenci a odpůrci)

Francie

- uchytil se kalvinismus - **hugenoti**

- **Guisové** = katolíci, odpůrci kalvinismu ve Francii, představitel **Jindřich Guise**

- za Karla IX. (bratr Františka II. (ten byl synem Jindřicha II. a Kateřiny Medicejské) došlo ke krvavé koupeli ve městě Vassy - zavražděny desítky hugenotů Jindřichem Guisem

1562 Kateřina Medicejská vydala toleranční patent = hugenoti nebyli uznáváni, náboženství ale bylo trpěno

1570 Kateřina vydala Saint-Germainský mír = náboženská svoboda pro hugenoty

- z hugenotů začala mít obavy, a proto domluvila sňatek své dcery Markéty z Valois (Margot) s Jindřichem Navarrským (=předák hugenotů)

-> **sňatek se uzavřel v srpnu v roce 1572** - nechala zavraždit hosty na svatbě, kteří byli stoupcem Jindřicha Navarrského - tzv. **bartolomějská noc neboli pařížská krvavá svatba**

Jindřich III. Francouzský

- 3. syn Kateřina Medicejské a Jindřicha II.

- proti němu vznikla opozice - Guisové

- jeho švagr Jindřich IV. Navarrský

- neměl potomky -> vymřel rod Valois

VÁLKA 3 JINDŘICHŮ

- **Jindřich Guise x Jindřich Navarrský (IV.) x Jindřich III. Francouzský**

- Guisové chtěli sesadit Jindřicha III. a dosadit na trůn Jindřicha Guise

-> **Jindřich III. nechal Jindřicha Guise zavraždit** -> Jindřich III. se spojil se svým švagrem Jindřichem Navarrským - proti nim Guisové

- Guisové ovládali Paříž -> Jindřich III. a Jindřich Navarrský ji oblehli -> během obléhání byl **zavražděn král Jindřich III.** -> **na trůn nastupuje Jindřich IV. Navarrský** -

1598 Jindřich IV. Navarrský vydal dokument Edikt nantský = rovnoprávnost hugenotů a katolíků svoboda vyznání hugenotům

Anglie

Jindřich VIII.

- spor o rozvod

- oženěn jako mladý s vdovou po svém bratrovi Kateřinou Aragonskou

- chtěl se oženit s Annou Boleynovou, ale k rozvodu potřeboval povolení papeže -> papež rozvod nepovolil

1534 Act of Supremacy = zákon o supremaci

- prohlásil se za hlavu anglikánské církve
- kancléř *Thomas More* ho odmítl za hlavu anglikánské církve -> Jindřich VIII. ho nechal popravit

- rušil kláštery, zabral církevní majetek

Protireformační hnutí - jezuité

1534 Ignác z Loyoly (španělský šlechtic) **zakladatel řádu jezuitů**

- bojovný katolický řád - „**Tovaryšstvo Ježíšovo**“
- jezuité zakládali školy, podnikali misie

1545 - 1563 tridentský koncil (protireformace)

- v severní Itálii (město Trident)
- na koncil pozvali i protestanty -> ti se nedostavili
- **koncil upevnil a sjednotil katolickou církev**

- obnovení **inkvizice** = církevní soud

-obnovení cenzury, školy byly nástrojem katolické církve, kladli důraz na šíření

12. Vývoj české společnosti v době poděbradské a jagellonské

Zikmund Lucemburský

1436 je přijat na český trůn

-> podmínkou ale bylo, že musí dodržovat kompaktáta

1436 v Jihlavě byla podepsána Bazilejská kompaktáta

-> pokračování bazilejského koncilu

- na území českého království a markrabství moravského bylo církví povoleno přijímání podobojí

- Zikmund se snažil zachovat v zemi klid -> **bojoval s Janem Roháčem z Dubé** - ten se opevnil na hradě Sión u Kutné Hory

- Zikmund oblehl Sión a Jana Roháče z Dubé popravil

- Zikmund si chtěl získat šlechtu a tak **potvrdil šlechtě zábor majetku** (majetek, který šlechta získala za husitství)

- **zemský sněm byl rozdělen do 3 kurií:**

1. kurie - páni
2. kurie - rytíři, nižší šlechta
3. kurie - měšťané

- **arcibiskupem** byl kališník **Jan Rokycana** - nebyl uznán

1437 Zikmund cestuje do Uher a umírá

-> měl pouze dceru Alžbětu - ta si vzala Albrechta Habsburského

Albrecht II. Habsburský

- stal se českým králem

1437-1439 období vlády (2 roky)

- Ladislav Pohrobek - narodil se po smrti svého otce (po matce Lucemburk, po otci Habsburk)

1440 se hledal český král

-> nikdo jím nechtěl být, královský majetek byl rozebrán

-> Češi uznali nástupnické právo Ladislava Pohrobka (Posthumus)

- území rozděleno na tzv. **lanfrýdy** - v čele byla správní a vojenská rada

- lanfrýd východočeský - v čele Jiří z Poděbrad - představitel kališnické šlechty

- spory katolíci x kališníci

- **Menhart z Hradce** - nejvyšší pražský purkrabí a představitel kališnické šlechty

- Jiří z Poděbrad dobyl Prahu a Menharta uvěznil

1452 byl zvolen zemským sněmem zemský správce - Jiří z Poděbrad

-> přijímal poselstva, vybíral daně

- Ladislava Pohrobka vychovává jeho strýc císař Fridrich III.

- za Habsburků bylo považováno za dospělý věk 14 let

Ladislav Pohrobek (Král Holec)

1453 je Ladislav Pohrobek korunován českým králem

- zemský správce je stále Jiří z Poděbrad
- začíná ekonomická prosperita státu
- stále rozpory mezi katolíky a kališníky -> LP byl katolík, JP byl kališník

1456 se Ladislav stává uherským králem

1457 se jedná o sňatku s francouzskou princeznou Magdalénou

1457 Ladislav Pohrobek umírá na leukémii

Jiří z Poděbrad

1458 byl zvolen na Staroměstské radnici králem

- za něj probíhaly církevní problémy - byl považován za kacíře, protože byl kališník
- jeho rod pocházel z Kunštátu, koupil Poděbrady
- vychovával ho strýc Herald
- v bitvě u Lipan bojoval na straně umírněných
- kališnický kněz ho učil číst, psát, počítat, uměl latinsky a německy
- byl velmi tlustý
- zabýval se hospodářstvím
- jeho 1. žena byla Kunhúta ze Šternberka, 2. žena Johanna z Rožmitálu
- **vznikají proti němu různé jednoty** - spolky katolické šlechty - **Jednota strakonická, Jednota zelenohorská**
- Jiří vytvořil ze svých stoupenců **Jednotu poděbradskou**
- vede **spor s papežem Piem II.** - civilní jméno **Eneáš Silvius Piccolomini**
- > papež zrušil kompaktáta a žádal o to, aby se Jiří z Poděbrad odklonil od husitství
- > papež také nechtěl uznat arcibiskupa Jana Rokycanu
- **Petr Chelčický** - souhlasil s radikálními husity, ale odmítal násilí - teorie neodpírání násilí
- > navazovala na něj **Jednota bratrská**
- sekta Jednota bratrská - byla pronásledovaná Jiřím z Poděbrad
- > vznikla v Kunvaldu u Žamberka
- **doba rozkvětu českého státu** - největší po vládě Karla IV.
- stát získával finance prodejem zboží na evropských trzích
- Jiří z Poděbrad položil základy moderního OSN

1463-64 JP podal návrh na Všeobecnou mírovou organizaci

- > chtěl, aby se spory řešily prostřednictvím mezinárodního tribunálu (jednání) - v čele měl stát francouzský král
- > chtěl společně bojovat proti Turkům
- proti jeho návrhu se postavil papež - jeho myšlenky se nerealizovaly

1465 na přání krále vycestovalo z Čech poselstvo k evropským dvorům

- > vedl je **Lev z Rožmitálu**
- > seznamovali evropské obyvatelstvo se situací v Čechách, ohledně husitství (nejsou kacíři)
- > členem byl i Václav Šašek z Biřkova - inspiroval A. Jirásku

- další papež **Pavel II.** - exkomunikoval Jiřího z církve
- Zelenohorská jednota - katolická šlechta, opozice Jiřího z Poděbrad - v čele stál Zdeněk ze Šternberka
- uherský král **Matyáš Korvín** (příbuzný Jiřího) se začal hlásit o českou korunu - vzniká mezi nimi spor

1469 bitva u Vilémova u Čáslavi

- > zvítězil Jiří z Poděbrad a Matyáše zajal
- Matyáš mu slíbil, že ho smíří s papežem a proto ho Jiří propouští -> za hranicemi porušil slovo a nechal se korunovat králem

1469 byl Matyáš Korvín korunován katolickou šlechtou v Olomouci na českého krále

- > Brno, Olomouc, České Budějovice - na straně Korvína
- Jiří z Poděbrad se zřekl trůnu, potřeboval spojence, a tak se domluvil s polskými Jagellonci a slíbil jim trůn

1470 bitva u Hodonína - nedobojováno

- > Matyáš slíbil zlatý dukát za hlavu nepřítele
- > Korvín musí odtáhnout zpět do Uher - jsou ohrožovány Turky

1471 umírá Jiří z Poděbrad

Vladislav II. Jagellonský (Král Bene)

1471 zvolen na kutnohorském sněmu

- byl příliš mladý a povolný
- spory mezi Matyášem Korvínem a Vladislavem II.

1478 Olomoucká smlouva - dvojvládí (dualismus)

- > v Čechách vládl Vladislav, ve vedlejších zemích koruny české (Morava, Slezsko, Lužice) Matyáš
- Vladislav slíbil dodržování kompaktát, ale stranil katolíkům
- po smrti Jiřího z Poděbrad kališnická církev upadá -> kališníci přestupovali do sekty Jednoty bratrské
- v Českých zemích se v literatuře šíří humanismus, z hlediska umění je zde pozdní gotika (**Vladislavská gotika**) -> Prašná brána, Vladislavský sál, Chrám sv. Barbory v Kutné hoře
- **Benedikt Rejt, Matěj Rejsek** - představitelé gotiky
- šlechta začala podnikat - pivovarnictví, rybníkářství (Pardubicko, Třeboňsko)
- **Štěpánek Netolický** - vybudoval Zlatou stoku (napájí rybníky)
- Jakub Krčín z Jelčan - založil rybníky Svět a Rožmberk
- zakladatelské šlechty - Rožmberkové, Pernštejnové
- spory o místa v zemském sněmu:
- **mezi vyšší a nižší šlechtou** - 12 pánů, 8 rytířů
- **mezi šlechtou a měšťany** - šlechta chtěla vytlačit měšťany ze zemského sněmu

1500 Vladislavské zřízení zemské

- > zbavilo měšťany hlasů na zemském sněmu
- měšťané měli právo vařit pivo, avšak šlechta ho začala také vařit a měšťané s tím nesouhlasili

1517 spory skončily Svatováclavskou smlouvou

-> hrozilo povstání nižších vrstev

-> obsah:

- měšťané se smí vrátit do sněmu
- města uznala právo šlechtě vařit pivo
- na zemském sněmu - 3 kurie

- zemský sněm:

- povoloval daně
- dával povolení k vojenskému tažení
- tvořil zákony - po schválení byly zapsány do zemských desek
- každý kraj měl v zemském sněmu svého zástupce

- podkomoří:

-> později purkrabí

- zastupoval panovníka, když nebyl v zemi

- zemský soud:

- řešil právní a majetkové spory
- v čele stál panovník, jednání vedl sudí
- zápisy vedl písař

- nejvyšší komorník:

- vedl desky zemské

- v roce 1490 zemřel uherský král Matyáš Korvín

1490 na uherský trůn je zvolen Vladislav II. Jagellonský

-> po zvolení odjíždí do Budína

-> vznikla česko-uherská personální unie

- opět dochází ke spojení Čech, Moravy, Slezska, Lužice

- bylo **uzákoněno nevolnictví** - poddaní se nesměli stěhovat, ženit, dávat děti na studia bez souhlasu panovníka, museli robotovat

-> nevolnictví bylo zrušeno až roku 1781 za Josefa II.

- proti nevolnictví vznikala povstání

1514 povstání Jiřího Dóži - povstání sedláků

-> sedláci měli původně bojovat proti Turkům, kteří ohrožovali Uhry -> byli vyzbrojeni šlechtou na kterou ale zaútočili

- Jiří Dóža byl zvolen králem

- **Kuruci** = selštití „křižáci“ na boj proti Turkům

- idealista **Vavřinec Mészáros** [mesároš]

- povstání ukončil **Jan Zápoľský** - Jiří Dóža byl spálen na rozpáleném trůně, Vavřinec Mészáros byl upálen

1516 zemřel v Budíně Vladislav II.

- sňatky mezi Jagellonci a Habsburky

Ludvík I. zvaný Dítě

- Jagellonec
- korunován jako 3letý
- v případě smrti Ludvíka se mohla stát královnou jeho sestra Anna pod podmínkou, že si vezme muže, kterého jí určí české stavy
- **poručnická vláda** - v čele stál **polský král Zikmund** a **císař Svaté říše římské Maximilián** (jeho manželka byla Marie Habsburská)
- **Zdeněk Lev z Rožmitálu** - nejvyšší purkrabí (zástupce panovníka) - rozkrádal majetek
- náboženství:
- jsou zde katolíci, kališníci, Jednota bratrská
- dochází ke snaze o reformaci církve - Německo - Martin Luther -> luterství
 - Švýcarsko - Jan Kalvín -> kalvinismus
- k nám se rozšířilo **luterství**, bylo ale považováno za kacířství
- Uhry jsou opět ohrožovány Turky - **Sulejmán II.**

1526 bitva u Moháče

- > Ludvík I. padl v bitvě
- > konec vlády Jagellonců
- > na trůn nastupují Habsburkové, kteří vládou až do roku 1918

13. Středoevropská a španělská větev Habsburků

1526 bitva u Moháče

-> **Ludvík I. Dítě padl** v bitvě se Solimánem II. (Suleiman)

- Ludvík nezanechal potomka -> kdo na český trůn?

- mnoho uchazečů, jedním z nich i **arcikníže rakouský - Ferdinand**, jenž byl zasnoubený s Ludvíkovou sestrou Annou

- **dluh** českého království byl **300 tisíc zlatých** - Ferdinand se zavázal, že splatí polovinu

Ferdinand I.

- nástup v roce 1526

- syn Juany Šílené a Filipa II., bratr Karla I.

- **zvolen českými stavy**, ale české království se neskládá pouze z Čech ale i z Moravy, Slezska a Lužic -> stavy Moravy ho pouze přijaly

- vzniká mnohonárodnostní habsburská monarchie (království české, země německo-rakouské a část Uher a Chorvatska)

- **za něho došlo k rozdělení Uher na 3 části:**

1. **Uherské království** (i Slovensko) - Ferdinand I.
2. **Sedmihradské knížectví** - Jan Zápoľský (porazil Dóžu)
3. **Budínský pašalík** (patřilo Turkům) - Soliman II.

- Ferdinand I. ovládl Uherské království

- do Prahy přijel se svou **manželkou Annou**

- Anně nechal postavit „Belveder“

- **rozpory mezi českými stavy a Ferdinandem:**

- **chtěl velkou moc panovníka**
- **problém byl i v jazyku** - Ferdinand byl napůl Němec, napůl Španěl
- **náboženské rozpory** - Ferdinand byl důsledný katolík -> při korunovaci slíbil, že bude dodržovat kompaktata -> nechtěl dát náboženskou svobodu

- **rozpory mezi Karlem I. (V.) a Jednotou Šmalkaldskou**

1546 se Ferdinand I. obrací na české stavy s žádostí o peníze a o vojsko

-> chce pomoci bratrovi Karlovi I. (V.)

-> české stavy to ale odmítly

1547 bitva u Muhlberka

➤ **vítězství Karla I.(V.) a Ferdinanda I.** proti Jednotě Šmalkaldské

- následně nato táhnou do Čech, aby potrestali českou šlechtu

- Ferdinand I. odebral městská privilegia, dal jim pokuty, zavázal je k placení daní; někteří šlechtici a rytíři utekli ze země - byl jim zabrán majetek

1547 svolán bartolomějský (krvavý) sněm

- na začátku sněmu nechal popravit 4 muže
- **potvrzena dědičná práva Habsburků na český trůn**

- některá města se stala královskými za to, že mu byla věrná (např. Plzeň, Ústí, Budějovice)

- do měst, která byla v odboji, dosadil královského rychtáře => dohlížel na situaci ve městě

církev svolala tridentský koncil:

- jednalo se o posílení katolické víry
- vznikly různé řády, které měly upevnit katolictví

1534 Ignác z Loyoly založil jezuitský řád

-> Ferdinand pozval Jezuity do Čech

1556 příchod Jezuitů do Čech

- Jezuitům dal k dispozici Klementinum v Praze

- Jezuité měli významnou úlohu ve vzdělání, pronásledovali lidi, kteří se odchýlili od katolické církve

- Ferdinand I. je pohřben v chrámu sv. Víta

Maxmilián I.(II.)

- I. jako český král, II. jako císař

- na jeho výchovu měli vliv protestantští kněží

- nebyl tak razantní v otázkách církve - nikoho nepronásledoval

- nesnášel svého otce Ferdinanda I.

- stále zde existuje Jednota bratrská

- za něj Češi zformulovali své náboženské požadavky

1575 předložili Českou konfesi

- **Česká konfese** = společný program luteránů a Jednoty bratrské = novokališníci
- Maxmilián Českou konfesi potvrdil pouze ústně

Rudolf II. Habsburský

- syn Maxmiliána I. (II.)

- rozkvět renesančního umění

- 7 let byl vychováván ve Španělsku

- mluvil několika jazyky, měl vztah k astrologii a alchymii

- měl zálibu v umění, sbíral obrazy Albrechta Dürera, dále sbíral i kuriózní předměty

- byl schizofrenik

1599 působili na pražském dvoře významní astronomové - Tadeáš Hájek, Tycho de Brahe, Jan Kepler

- Rudolf II. si oblíbil Prahu a ta se stala hlavním městem celé monarchie
- v Praze rostla kriminalita
- nastává rozkvět písemnictví - **významný knihtiskař Daniel Adam z Veleslavína**
- rozkvět řemesla, obchodu
- přichází sem velké množství cizinců
- okolo roku 1600, vzhledem k nemoci Rudolfa II., začali Habsburkové požadovat dosazení bratra Matyáše -> Rudolf II. začal pronásledovat Jednotu bratrskou, aby se zavděčil rodu
- měl nemanželské děti

1604-1605 Štěpán Bočkaj ze Sedmihradska a Turci povstali proti Habsburkům

- Rudolf II. pověřil Matyáše, aby sjednal mír s Turky - po sjednání míru ho Rudolf II. odmítl podepsat
- Matyáš získal na svou stranu rakouské stavy, uherské stavy a moravské stavy - **moravské stavy vedl Karel Starší ze Žerotína**
- Matyáš vtrhl do Čech a chtěl, aby se k němu přidaly i české stavy - **vůdcem českých stavů byl Václav Budovec z Budova** -> české stavy zachovaly věrnost, ale za slib uspokojit jejich politické a náboženské požadavky

1608 získal Matyáš po Rudolfovi země rakouské, uherské království a markrabství moravské

- Rudolfovi zbyl titul císař a pouze české stavy
- české stavy využily oslabení Rudolfa II. a sepsaly své požadavky ve formě majestátu (potvrzení České konfese a vydání Karlovy univerzity - ta v rukách Jezuitů)

1609 Rudolf II. podepsal tzv. Rudolfův majestát

- potvrzení náboženských svobod
- poddaný nemusel uznávat víru svého pána)
- svěřena správa UK
- arcikníže Leopold ze Štýrské větve chtěl, aby mu Rudolf zajistil nástupnictví v Čechách

1611 vpád passovských - Leopold vtrhl do Čech

- šli přes Krumlov, Budějovice, Tábor, Písek, Beroun až do Prahy

1611 se české stavy obracejí na Matyáše

- **porazil vojsko Leopolda a přinutil Rudolfa II., aby se vzdal českého království**
- poslední Habsburk, který sídlil v Praze, ostatní sídlili ve Vídni a v Praze měli pouze své zástupce - **tzv. místodržící**

Matyáš

- v této době měli Habsburkové odpůrce - Francie, Benátská republika, Nizozemská republika a protestantská knížata v Německu
- **spolek německých protestantských knížat se nazýval Unie**

- **spolek německých katolických knížat se jmenoval Liga**
- rozhodl se, že se českým králem stane jeho příbuzný ze Štýrské větve Ferdinand II.
- ponechal si titul císaře do roku 1619

Ferdinand II.

- **1617 se stává českým králem**
- po Matyášově smrti získává i titul císaře
- slíbil, že bude dodržovat Rudolfův majestát
- po nástupu začal porušovat Rudolfův majestát a pronásledovat protestanty
- nekatolické české stavy svolaly sněm do Karolína - císař sjezd zakázal
- v květnu roku 1618 se vydali zástupci českých stavů včele s Václavem Budovcem z Budova na Pražský hrad stěžovat si místodržícím

květen 1618 2. pražská defenestrace

- **místodržící Vilém Slavata a Jaroslav Bořita z Martinic + písař Fabricius byli vyhozeni z Pražského hradu do Jeleního příkopu**

- střet mezi českými stavy a Habsburky se rozrostl na evropský problém - 30 letá válka

Dějiny Španělska

- původně osídleno iberskými kmeny (2000 př. Kr.)
- 10. - 6. století před Kristem přišli Keltové (= Galové)
- Španělsko pod nadvládou Kartága a Říma, převaha Římanů - Hispánie byla jejich provincie (při 2. punské válce)
- na římskou říši útočí barbaři -> říše Vizigótů (po smrti posledního vizigótského krále Rodericha roku 711 n. l. přišli Arabové)
- **od roku 711 arabská dynastie - království Ummájovců**
- křesťané se stahují na sever - **království Asturie**
- **na severu další státy:**
 - království Aragonské (Zaragoza - hl. město)
 - království z Asturie - Kastilské (centrum Toledo)
 - království Navarrské
 - hrabství Barcelona (později připojeno k Aragonii)
 - království Leon (připojeno ke Kastilii)
- všechny křesťanské státy chtějí znovu dobýt zbytek ostrova - boj = reconquista
- ve 12. století na Pyrenejském poloostrově vznikly **kortesy = stavovská shromáždění** (povolovala daně, zákonodárství)
- kortesy zahájily reconquista = boj křesťanů proti Arabům
- ve 13. století kortesy dobyly Aragonii, Kastilii, Navarru, Portugalské království

- Arabům zůstala pouze část Pyrenejí - emirát Granada

1479 spojení Aragonie a Kastilie - Isabela Kastilská si vzala Ferdinanda Aragonského

- rok vzniku Španělska

1492 poslední reconquista - dobytí Granady

- dcera Isabely Kastilské a Ferdinanda Aragonského Juana Šílená si vzala Filipa I. Sličného (syn Maxmiliána I. Habsburského) a tím se dostali Habsburkové do Španělska

- Juana byla schizofrenička, z manželství se narodili Karel I. (V.), Ferdinand I. (dvě Habsburské větve), Johana (vzala si Jana Portugalského)

- Ferdinand I. si vzal Annu Jagellonskou

- Karel I. (V.) si vzal Isabelu Portugalskou - syn Filip II.

- zakladatelem Španělska byli Isabela Kastilská a Ferdinand Aragonský

Karel I. (V.)

- syn Filipa I. Sličného a Juany Šílené

- I. jako král Španělský, V. jako císař

- obrovská říše, která zahrnovala Nizozemí, Sicílii, Neapolsko a Sardinii

- měli území v Americe - říše Aztéků a Inků

- obrovské příjmy ze zlata a stříbra

- když umřel jeho děda Maxmilián I. -> získal území v Evropě - Rakousy

- stal se i německým císařem jako Karel V.

- **v roce 1521 předal vládu v Rakouských zemích svému bratrovi Ferdinandovi I.**

-> rozdělil Habsburský rod na 2 větve

- nejmocnější vojsko na světě, složené z kopiníků a mušketýrů

- **boje v Itálii:**

- o Milánsko a Neapolsko s francouzským králem Františkem I.
- bitva u Pavie - František I. byl poražen a musel se zříct Burgundska

1547 boj s jednotou Šmalkaldskou

➤ bojuje proti reformaci v Německu

➤ **jednota ho porazila**

- uchýlil se do kláštera, vzdal se španělského trůnu

- nastupuje jeho syn Filip II.

Filip II.

- přeneseno centrum Španělska z Toleda do Madridu

- v Madridu nechal vybudovat královský **palác Escorial**

- náboženský fanatik - za něho dochází k upalování kacířů

- nedůvěřivý k lidem v okolí, jediný, kterému důvěřoval, byl vévoda z Alby
- pověřil ho na potlačení revoluce v Nizozemí - ti se vzbouřili, nechtěli, aby je Španělé vykořisťovali

1580 připojeno Portugalsko ke Španělsku

1588 bojoval s Alžbětou I. u La Manche

- byl 4x ženatý:

1. manželka byla Marie Portugalská (syn Don Carlos)
2. manželka byla Marie Katolická (Krvavá)
3. manželka byla Alžběta Francouzská (sestra Margot, dcera Kateřiny Medicejské)
4. manželka byla Anna Rakouská (jeho neteř)

- syn Don Carlos se měl stát nástupníkem na španělském trůně -> Filip II. ho obvinil ze spiknutí a věznil ho u španělského dvora

- když ho věznili, pokoušel se o sebevraždu
- zemřel, když ho věznili

- krátce po smrti Dona Carlose zemřela i jeho 3. manželka Alžběta Francouzská

Filip III.

- syn Filipa II. a Anny Rakouské
- prakticky nevládl, vládu měl ve svých rukách **vévoda Lerma**
- **postaveno divadlo Cervantes**
- celkově Španělsko upadá (vytlačováno z Indického obchodu)
- vypuzení **Morisků** ze Španělska (potomci Maurů (Arabů), kteří zůstali v Pyrenejích)
- Moriskové se stávali obětmi - byli muslimové -> vraždili je

Filip IV.

- úpadek Španělska pokračuje
- ztrácí Portugalsko
- **1648 uznána nezávislost Nizozemí**

Karel II.

- poslední Habsburk ve Španělsku
- na španělském dvoře došlo k rozdělení - pro francouzská a pro rakouská

1701-1714 válka o španělské dědictví

-> **Francie** bojovala se spojenci **proti rakouské větvi Habsburků**

-> válka začala za císaře Leopolda I.

-> rakouské **Habsburky podporovala Anglie** -> nechtěla posílení Francie

-> španělské dědictví -> ve Španělsku je poslední Habsburk

-> **Ludvík XIV. válku vyhrál** a **vybojoval Španělsko pro** svého vnuka **Filipa V.**

1713 Utrechtský mír

-> **Španělsko se nesmí spojit s Francií** a oběma zemím **nesmí vládnout stejný král**

1714 Rastattský mír

-> **podepsán s Rakouskem** - konec války

- Rakousko obdrželo od Španělska Neapolsko, Milánsko a Sardinii

- dalším důležitým ziskem bylo pro něj Španělské Nizozemí

14. Upevnění panovnické moci a počátky absolutismu, evropský osvícenský absolutismus

Anglie za Tudorů

- po skončení války růží nastupuje ke konci 15. století rod Tudorů
1455-1485 válka růží

Jindřich VII. Tudor (1485-1509)

1485 nástup Tudorů na anglický trůn

- za něj byla zřízena **Hvězdná komora** - tvořilo ji 7 úředníků
- > postihovali politické přestupky, autonomní feudální družiny, snažili se regulovat obchod, aby ze země neodcházely drahé kovy
- > ekonomický směr tehdejší doby - **merkantilismus** = upřednostňuje se vývoz nad dovozem (*mercator* = kupec)
- nižší šlechta nyní měla přístup ke dvorům
- anglický panovník nebyl tak závislý na Římu (papeži) jako panovníci ostatních států

Jindřich VIII. Tudor (1509-1547)

- reformoval církve -> příčinou byl spor kvůli rozvodu Jindřicha
- byl ženat s vdovou po svém bratrovi, **Kateřinou Aragonskou** (1. manželka, jedním z dětí byla **Marie Katolická**)
- Jindřich VIII. se zamiloval do **Anny Boleynové** (2. manželka, s Annou měl dceru **Alžbětu**)
- požádal papeže o rozvod, papež to však zamítnul

1534 Act of Supremacy (zákon o supremaci)

- > vydal zákon o supremaci a zároveň se prohlásil za hlavu anglikánské církve
- **Thomas More** byl kancléřem Jindřicha VIII.
- později byl uvězněn v Toweru a popraven, protože nechtěl Jindřicha uznat jako hlavu anglikánské církve
- More byl **představitelem renesanční utopie**
- napsal dílo „**Utopia**“ - týkalo se **společenského vlastnictví výrobních prostředků**
- Jindřich VIII. rušil kláštery a zabíral církevní majetek
- byl dán papežem do klatby

1536 Jindřich VIII. nechal popravit i Annu Boleynovou

- 3. manželka **Jana Seymourová**, s ní měl syna **Eduarda**
- 4. manželka Anna z Cléve [klév] (**Anna Klévká**) - později se s ní rozvedl
- malíř Holbein - namaloval Annu Klévkou
- 5. manželka **Kateřina Howardová** - byla popravena
- 6. manželka **Kateřina Paarová** - přežila ho

28. 1. 1547 Jindřich VIII. umírá (v 58 letech)

- za Jindřicha VIII. **ekonomický růst Anglie**, šlechta začala podnikat

- většina obyvatelstva na venkově, Anglie zemědělský stát
- **ohrazování** = proces zabírání půdy drobným rolníkům -> půda se měnila v pastviny pro ovce
- vznikaly **manufaktury** - rukodílny (*manus* - ruka, *factor* - dílna)
- rozptýlené** - byl rozdán materiál a výrobek byl zpracován doma, později se výrobek vybral
- soustředěné** - všichni pracovali pod jednou střechou
- lidé odcházeli do měst za prací
- v Anglii zakládány obchodní společnosti
- Východo-indická obchodní společnost, Východo-moskevská o. s.
- obchod s otroky
- změny ve struktuře společnosti
- šlechta, která byla **ochotná podnikat** - „**nová šlechta**“
- **námezdní dělníci** = rolníci v manufakturách

Eduard VI. (1547-1553)

- syn Jindřicha VIII. Tudora a Jany Seymourové
- bylo mu 10, **vládl** za něj **regentská rada**
- v 16 letech zemřel

Marie Krvavá/Katolická (1553-1558)

- dcera Jindřicha VIII. Tudora a Kateřiny Aragonské
- chtěla prosadit katolické náboženství brutálními praktikami
- provdala se za fanatického katolíka Filipa II. Habsburského

Alžběta I. (1558-1603)

- dcera Jindřicha VIII. Tudora a Anny Boleynové

1558-1588 - 1. etapa vlády

- vytváří základ umírněné absolutistické vlády, opírá se o anglikánskou církev
- rozkvět **renesančního umění** - v této době působí Shakespeare
- filozof **Francis Bacon** - **empirismus** = poznání na základě zkušeností
- rozvoj mořeplavectví
- ve Španělsku vládl Filip II. Habsburský
- po smrti Anny Boleynové a Jindřicha VIII. Alžběta žila v domě Kateřiny Paarové
- **William Cecil** byl její **1. tajemník** - pomáhal jí s vládou
- v módě se začalo nosit okružní
- začaly se používat kočáry, objevují se první hodinky, párátka
- **Nizozemí** bylo **součástí Španělska**, ale **chtělo se osamostatnit** - Alžběta je v tomto boji podporovala
- podporovala piráty potápějící španělské lodě
- **Francis Drake** - původně byl pirát, později povýšen do šlechtického rodu
- > jako 2. obeplul Zemi, dovezl do Anglie brambory
- **Walter Raleigh** - mořeplavec, přivezl do Anglie tabák
- Nicot -> od něj odvozen nikotin

- v Americe byla založena za kolonie zvaná **Virginie**

Marie Stuartovna

- skotská královna

- **žila** ve Francii **na dvoře Kateřiny Medicejské** -> tam se provdala, ale po smrti manžela se vrátila zpátky do Skotska

- ve Skotsku **puritáni** (kalvinisté) - kritizovali společnost, byli proti užívání si života

- Knox - představitel puritánů ve Skotsku

- Marie Stuartovna si vzala alkoholika Jindřicha Darnleye, ale udržovala milostný život s mužem jménem Riccio

- po smrti Riccia se Marii narodil **Jakub VI.(I.)** -> 1. anglický král tohoto jména, 6. skotský král tohoto jména

- Marie se také stýkala s admirálem Bothwellem

- Jindřich Darnley záhadně zemřel -> později se za Bothwella provdala

- proti ní vystoupili Skotové -> sesadili ji z trůnu, zajali ji a za krále prohlásili Jakuba VI.(I.)

- uprchla ze Skotska do Anglie -> Alžběta ji obvinila z katolického spiknutí, zajala ji, 19 let ji věznila a pak ji nechala popravit

1587 popravena Marie Stuartovna

-> proti tomu vystoupil Filip II. Habsburský

1588 bitva na La Manche

-> Alžběta I. porazila "neporazitelnou" Filipovu armádu

1558-1603 - 2. etapa vlády

- Alžběta měla slabost pro muže - jedním z jejích milenců byl **hrabě Essex**

- jmenovala ho **vicekrálem Irska**

- v Irsku vznikla vzpoura proti Anglii -> hrabě Essex ji měl potlačit -> nepovedlo se mu to a Alžběta ho nechala popravit

1603 zemřela Alžběta I.

-> po Alžbětině smrti nastupuje **Jakub I.**

Francie po 30 leté válce

František I. Francouzský (1515-1545)

- byl **z rodu Valois**

- za něho rozmach **renesance ve Francii**

- probíhala výstavba Louvru (královská rezidence)

- snažil se rozšířit území Francie o državy v Itálii - **oblast Milánska**

-> o toto území se utkal s Karlem I.(V.) -> tzv. **italské války** (4)

1526 byl František I. zajat v bitvě u Pavie

-> Karel I. (V.) ho nechal odvézt do Španělska a donutil ho podepsat mír

1526 uzavřen Madridský mír

-> po propuštění Františka I. žádný mír nenastal

- za něj se šířilo do Francie luterství, ale nemělo nijak veliký ohlas

- uchýtil se **kalvinismus**
- francouzští kalvinisté = **hugenoti**

Jindřich II. (1547-1559)

- měl za manželku **Kateřinu Medicejskou**
- Kateřina pocházela z Florencie, z bohatého rodu
- došlo k **dobytí** posledního anglického přístavu ve Francii - **Calais**
- Jindřich II. **pronásledoval Hugenyoty**
- zemřel na následky zranění v rytířském turnaji -> po jeho smrti byly turnaje zakázány

František II. (1559-1560)

- syn Jindřicha II. a Kateřiny Medicejské
- byl velmi mladý, **vládl** za něj **Kateřina Medicejská**
- **oženil se se** skotskou královnou **Marií Stuartovnou**
- po roce zemřel a Marie Stuartovna odešla do Skotska

Karel IX. (1560-1574)

- bratr Františka II.
- **opět** za něj **vládne Kateřina Medicejská**
- rozpory ve Francii
- jeden z významných rodů ve Francii je katolicky založený **rod Guisů** - představitel **Jindřich de Guise**
- vznikaly spory - Guisové x Hugenyoti
- za Jindřicha Guise došlo ke krvavé "koupeli" ve městě Vassy -> desítky Hugenyotů byly zavražděny

1562 vydala Kateřina toleranční patent

-> Hugenyoti nebyli uznáváni, ale náboženství bylo trpěno

1570 Kateřina vyhlásila Saint-Germainský mír

-> **náboženská svoboda pro Hugenyoty**

- Kateřina začala mít z Hugenyotů strach, jejich **vůdcem** byl **Jindřich Navarrský**

-> domluvila sňatek své dcery Margot z Valois (Markéta) s Jindřichem Navarrským

1572 Bartolomějská noc neboli Pařížská krvavá svatba

-> Kateřina nechala vyvraždit stoupence Jindřicha, kteří byli hosty na svatbě - zavražděno na 3 tisíce Hugenyotů

- po celé Francii kolem 30 tisíc mrtvých

Jindřich III. Francouzský/z Valois (1574-1589)

- 3. syn Kateřiny Medicejské
- byl polským králem
- vznikla proti němu **opozice - rod Guisů**
- jeho švagr byl Jindřich Navarrský
- neměl potomky - **rod Valois vymřel**

Válka 3 Jindřichů

Jindřich de Guise --- Jindřich IV. Navarrský --- Jindřich III. z Valois

- Guisové chtěli sesadit Jindřicha III. a dosadit na trůn Jindřicha de Guise
- Jindřich III. nechal Jindřicha Guise zavraždit - spojil se se svým švagrem Jindřichem Navarrským a bojovali společně proti Guisům
- Guisové ovládali Paříž - Jindřich III. a Jindřich Navarrský ji oblehli
- > během obléhání byl zavražděn dosavadní král Jindřich III. -> nastoupil Jindřich Navarrský jako Jindřich IV.

Jindřich IV. Navarrský (1589-1610)

- syn Jany Navarrské a Antonína Bourbonského
- nástup **dynastie Bourbonů**
- 1. vládce z dynastie Bourbonů
- jeho **první manželka** byla **Markéta z Valois** - královská dcera
- byl vůdce hugenotů (kalvinista)
- dříve byl vězněn u dvora - přinutili ho přestoupit na katolickou víru
- > povedlo se mu otéct a poté odvolal konverzi (přestoupení na jinou víru)
- v závěrečné bitvě při obléhání Paříže porazil vojsko Guisů
- králem byl uznáván až od roku 1593, kdy znovu přestoupil na katolickou víru
- 1598 vydal Edikt nantský**
- > dokument, který ustanovil **rovnoprávnost hugenotů** -> ustaly občanské války
- strůjce míru ve Francii
- posiloval moc krále, pomocí úplatků umírnil šlechtu
- byl **zastáncem monetarismu** - snažil se omezit dovoz a zvýšit vývoz
- **monetarismus** = ekonomická teorie zdůrazňující význam peněz a jejich samoregulační funkce; monetarismus byl protiváhou keynesiánství
- vybírána **taille** - Jindřich ji snížil na polovinu
- podporoval zemědělství, chtěl obnovit hedvábí
- probíhala **meliorace** = do vlhké půdy se dávaly drenážky, aby se voda stáhla, probíhalo splavňování řek, podpora dobytkařství
- za něj se buduje **koloniální francouzské panství v Kanadě** -> **založen Quebec**
- budoval námořnictvo, loďstvo
- chtěl vystoupit proti Habsburkům, protože byli jeho konkurenty -> k tomu ale nedošlo
- 1610 byl zavražděn Ravailacem (katolický atentátník)**
- jeho druhá manželka byla Marie Medicejská
- > den po její korunovaci umírá, nastupuje jeho syn Ludvík XIII.

Ludvík XIII. (1610-1643)

- syn Jindřicha IV. a Marie Medicejské
- byly svolány Generální stavy, aby schválily daně -> nakonec byly rozpuštěny
- poručnická vláda byla v rukou jeho matky Marie Medicejské

1617 sám nastoupil na trůn

- upevňuje královskou moc
- 1. ministr Ludvíka byl **kardinál Richelieu**
- probíhaly střety s hugenoty

1628 byla dobyta pevnost hugenotů - La Rochelle

- snažil se ovlivnit území v Itálii
- **utkává se s Habsburky o Mantovu v Itálii** -> vyhrál
- Francie se zapojila do třicetileté války - spor - katolíci x protestanti

1642 umírá kardinál Richelieu během války

- > místo něj nastupuje kardinál Mazarin

Ludvík XIV. (1643-1715)

- musel dobojovat třicetiletou válku
- **poručnická vláda** - vládne jeho matka **Anna Habsburská**
- 1. ministr je **kardinál Mazarin** - velký vliv
- > Mazarin chce získat finance prostřednictvím daní - setkává se s odporem

1648 hnutí frondy - odpor proti Mazarinovi a jeho daním

- > Ludvík i Mazarin opouštějí Paříž
- šlechta vedla hnutí frondy
- král a Mazarin uzavřeli se šlechtou mír -> měli obavy ze šíření revolučního povstání jako v Anglii, kde popravili krále

1661 zemřel kardinál Mazarin

- > vládu má plně v rukou Ludvík XIV.
- „**král Slunce**“ - vedl velmi honosný dvůr
- **vybudoval** blízko Paříže královské **sídlo Versailles** - původně tam byl lovecký zámek
- > provedl přestavbu na královské sídlo v duchu barokního klasicismu - bylo centrem kultury
- francouzština je jazykem vzdělanců i jazykem šlechty
- Francie má **veliký územní rozsah** díky ziskům z třicetileté války
- byl posílen absolutismus -> Ludvíkovo heslo: „*Stát jsem já.*“
- jeden král, jedna víra, jeden zákon

1685 zrušen Edikt nantský

- povoleno pouze římskokatolické náboženství
- > **odchod Hugenotů z Francie** (především do USA) - projevilo se to na ekonomické stránce
- Ludvík XIV. vybudoval tajnou policii -> nejdříve měla střežit klid v ulicích, později pronásledovala politické odpůrce krále
- **vše státní správy stál král a ministři**
- Ludvík se obklopoval lidmi ze střední vrstvy (měšťany) - myslel si, že mu pak budou vrstvy zavázány

- **Jean Colbert** (ministr financí) prosazoval aktivní obchodní bilanci - **merkantilismus**
- základem bohatství státu byly drahé kovy
- oba dva podporovali **zakládání manufaktur** - výroba gobelínů, zrcadel, voňavek, porcelánu, skla
- budování dopravních spojů, splavňování řek
- > kanál du Midi - kanál, který spojuje oceán a Středozevní moře (další názvy - Kanál průplavu moří, Vodní dálnice)
- **kolonizace území v Severní Americe** - na počest Ludvíka XIV. stát Louisiana

Války Ludvíka XIV.

o válka o španělské dědictví (1701-1714)

- Francie bojovala se spojenci **proti rakouské větvi Habsburků**
- válka začala za císaře Leopolda I., poté vládl Josef I. a skončila za Karla II. (VI.)
- Anglie podporovala Habsburky, protože nechtěla posílení Francie
- „o španělské dědictví“ => ve Španělsku byl poslední Habsburk - Karel II. (VI.)
- Ludvík XIV. měl za manželku Španělku Marii Terezii (infantka = princezna)
- s ní měl legitimní potomky, ale dospělého věku se dožil jen Ludvík (zemřel za otcova života)

1714 Rastattský mír

- > Ludvík vybojoval španělský trůn pro svého **vnuka Filipa V.**
- > podmínkou bylo, že se **Španělsko nesmí spojit s Francií** a oběma zemím **nesmí vládnout stejný král**

o válka o Španělské Nizozemí

- > Ludvík uplatňoval dědičné právo své manželky na toto území
- **dochází k hospodářské krizi** - příčinou jsou výdaje na války, nákladná údržba dvora, zrušení ediktu nantského (náboženské rozpory), náklady Ludvíka na milenky
- měl 10 nemanželských dětí
- milenky: madam de Montespan, markýza de Maintenon (s druhou milenkou se po smrti Marie oženil)
- > markýza měla vliv na politiku (katolička)
- **galikanismus** = nadřazenost koncilu nad papežem - Ludvík chtěl nezávislost francouzské církve na papeži

Ludvík XV. (1715-1774)

- absolutismus pokračuje
- státní pokladna byla vyčerpána
- skotský pokladník **John Law** se snaží o reformy, ale neúspěšně
- Ludvík se **zapojil se do Sedmileté války**, kde **podporoval Marii Terezii** proti Prusku
- také se zapojil i do Sedmileté války v Americe, kde bojuje proti Anglii o kolonie -> prohrává a ztrácí území

1769-1774 hospodářský úpadek - krize

- milenka **madame de Pompadour** - byla **jeho rádcem** až do konce života, byla velmi vzdělaná

- přátelila se s osvícenci - s Voltairem, Diderotem, ...

Rusko

- první státní útvar na tomto území byla Kyjevská Rus, která se rozpadla ve 12. století
- po rozpadu zde byla jednotlivá knížectví - nejvýznamnější: Novgorod, Moskva
- v Rusku nadále vládne dynastie Rurikovců
- ruská knížectví byla v té době ohrožována nájezdy Tatarů, útoky Švédů a Řádu německých rytířů

1480 moskevský kníže Ivan III. Vasiljevič svrhl nadvládu Tatarů

- > díky tomu získal přívlastek Veliký
- > spojil severovýchod Ruska, začal si říkat gosudar neboli pán Ruska
- šlechta se rozdělila na 2 vrstvy: **bojaři** (vyšší) a **opričníci** (nižší)
- > vyšší šlechta tvořila poradní orgán pro panovníka - **bojarskou dumu**
- Ivan IV. Hrozný byl prvním korunovaným ruským carem
- měl přívlastek hrozný díky krutému způsobu vlády
- nadále bojoval proti Tatarům - vybojoval od nich kazaňský a astrachaňský chanát
- > Tatarům zbyl pouze krymský chanát, který ale Ivanovi znemožňoval přístup k moři
- Ivan navázal obchodní styky s Anglií

1564 začala Livonská válka

- > Ivan chtěl získat přístup k moři - jednalo se o území dnešního Estonska a Lotyšska
 - > území Livonska ovládal Řád německých rytířů - podporovala je Litva
 - > Ivan IV. území nezískal
 - Ivan IV. byl zrazen bojarj, kteří chtěli bojovat o území u Černého moře - Ivan jim sebral půdu a dal ji opričníkům
 - Rusové začali pronikat dále na Sibiř
 - jelikož Ivan IV. zabil svého vlastního syna Ivana, nastoupil po něm duševně nemocný Fjodor, místo kterého ale vládl bratr jeho manželky, Boris Godunov
 - Boris Godunov chtěl Rusko povznést - dělal reformy, zval do země cizí řemeslníky, zakládal města - Archangelsk, Kursk, Voroněž, Samara
 - Grigorij Otrepěv zvaný Lžidmitrij se začal vydávat za mrtvého syna Ivana IV., Dimitrije - spojil se s Poláky a vytáhl s nimi do Moskvy, kterou ovládl
 - Lžidmitrij se stal novým carem, byl ale katolík, což se nelíbilo bojarům, kteří se proti němu spikli
 - v čele spiknutí stál Vasilij Šujskij - porazil Lžidmitrije a vyhnal Poláky z Moskvy
 - proti Šujskému začala vznikat povstání, Poláci se vrátili do Moskvy
- ### **1613 byli Poláci z Moskvy znovu vyhnáni a na trůn nastoupil Michail Fjodorovič Romanov**
- > nástup Romanovců na ruský trůn - u moci byli až do roku 1917

Osvícenský absolutismus v habsburské monarchii

Karel II. (VI.) (1711-1740)

1714 dobojována válka o španělské dědictví (1701-1714)

-> Habsburkové prohráli s Francií

- změnil se nástupnický systém

1713 vydal Pragmatickou sankci

-> obsahem bylo, že na trůn může nastoupit i nejstarší dcera

1720 zemský sněm schválil Pragmatickou sankci

- doba, kdy **se začaly rozšiřovat manufaktury**

- panovníci podporovali **podnikání, obchod** - plátenictví, soukenictví a sklářství

Marie Terezie (1740-1780)

- vládá habsbursko-lotrinského rodu

- její manžel byl císař František Štěpán Lotrinský

-> byla paní císařová, královna česká, uherská

- **nástup na trůn se stal signálem k válkám**, které se označují jako **slezské války** nebo **války o rakouské dědictví**

- války byly celkem 3 a po každé válce byl uzavřen mír

1740-1748 doba trvání slezských válek

-> vznikla **protitereziánská koalice** (tam patřilo Prusko, Bavorsko, Francie)

- Fridrich II. byl král pruský

-> podařilo se mu získat Slezsko

1742 Vratislavský mír - Slezsko se stalo součástí Pruska

- Bavorsko - další z německých států

- bavorský kurfiřt Karel chtěl získat Čechy

- Bavoři se dostali do Prahy

1742 se bavorský kurfiřt Karel nechal korunovat na českého krále

- jeho vojsko bylo z Prahy vyhnáno

- další členem koalice byla Francie - tam vládl Ludvík XV.

-> šlo jim o to získat **rakouské Nizozemí**

-> severní Nizozemí vybojovalo nezávislost vůči Habsburkům, jižní Nizozemí jim patřilo

- Marie Terezie nastupuje na trůn a nechává odvést korunovační klenoty do Vídně

- Fridrich II. obnovil útoky do Čech, které nebyly úspěšné

- bavorský kurfiřt Karel zemřel

- jeho **syn Maxmilián Josef uzavřel s Marií mír**

- do roku 1748 bojovala Francie s Marií

-> Marie Terezie uhájila své dědictví až na Slezsko, které ztratila

1756-1763 sedmiletá válka

- hrabě Václav Kounic navázal spojení se Saskem a Ruskem

- Fridrich II. provedl protiútok do Čech a do Saska, obléhal Prahu -> poté se přenesla válka na území Slezska, které Marie obsadila, ale nakonec ho neudržela
- nulový výsledek války
- generálové Daun a Laudon z armády Marie Terezie
- **osvícenský absolutismus** = panovník dělá reformy, aby zreformoval stát

Reformy Marie Terezie

1) vojenská reforma

- dříve dávaly dohromady vojsko zemské sněmy, nyní pouze dotovaly armádu
- za Marie Terezie byla **založena stálá armáda**
- **vojenská povinnost** od 17 do 40 let
- jednotný výcvik
- **vojenské školství** (vojenská akademie ve Vídni)

2) školská reforma

- zavedena **povinná školní docházka** pro děti od 6 do 12 let
- triviální školy (trivium) = nejnižší typ škol, učilo se tam číst, psát, počítat
- > byly především při farách
- hlavní školy - učila se latina, zeměpis, dějepis, domácí a zemědělské práce
- odborné školy - např. vojenské školy, zemědělské školy, báňské školy
- gymnázia - hlavně přírodní vědy a dějepis
- normální, pravidelné školy - pro učitele, v Praze
- univerzity
- **Jezuité** byli nejdříve **zbaveni moci nad školstvím** a později byl **řád papežskou bulou úplně zrušen**
- hlavním jazykem ve škole byla **němčina** -> **úpadek češtiny**

3) konskripce

- domy musely být opatřeny čísly
- Čechy měly více jak 2,5 milionu obyvatel

4) Tereziánský katastr

- = **soupis půdy**, dokončen 1748
- **rustikál** = půda poddaných
- **dominikál** = půda šlechty, církve, měst a obcí
- došlo ke zdanění půdy
- podpora podnikání, zemědělství, obchodu, vznik manufaktur (textilní, sklářské)
- Marie budovala silniční síť -> vznik dvorské silnice, která spojovala Prahu a Vídeň
- zavedla pro celou monarchii jednotný systém míry a váhy
- odstranila clo mezi českými a rakouskými zeměmi

- zavedla jednotnou měnu zlatkovou
- první papírové peníze - bankocetle

5) reforma soudnictví

- zřízen **nejvyšší soudní dvůr**
- do té doby mělo každé město právo soudit za trestné činy rozsudkem smrti
- > nyní bylo zavedeno 24 hrdebních soudů, které se staraly o popravy
- vydala **hrdební zákon**, který obsahoval zákaz mučení při výsleších

6) reforma státní správy

- zavedla 3 stupňovou státní správu:

- 1. stupeň - **ústřední orgány ve Vídni**
- 2. stupeň - tzv. **gubernia**, jež byla místo místodržících
- 3. stupeň - **krajské a městské magistráty**

- všude byli dosazováni císařští královští úředníci (c. k. úředníci)
- nebyla zde buržoazie, panovník se snažil povznést úroveň státu - byla zde bída hlad
- > Marie zřídila komisi proto, aby ulevila poddaným -> **snížila napůl robotní povinnosti**
- sedláci vytáhli od náchodského panství v obci Rтынě - v čele stál **Antonín Nývlt**
- táhli proti Praze, vytáhlo proti nim císařské vojsko

1775 největší povstání v Čechách - bitva u Chlumce nad Cidlinou

- > sedláci poraženi

Josef II. (1780-1790)

1781 vydal Toleranční patent

- obsah:

- státem byla **tolerována 3 náboženství** - **luterství** (augšpurské vyznání víry), **kalvínství** (helvétské náboženství), **řecko-pravoslavné**
- > náboženství mohla mít kostely, ale nesměly mít zjevné symboly moci (např. zvony) a museli poslouchat panovníka, císaře
- Josef II. měl **konflikt s papežem Piem VI.**
- zasahoval do církevních záležitostí - rušil kláštery (např. Sázavský klášter)
- z majetku klášterů byl zřízen náboženský fond a za ty peníze se zřizovaly fary na vesnicích
- zakazoval poutě a procesí

1. listopadu 1781 vydal Patent pro zrušení nevolnictví

- poddaný se mohl stěhovat, ženit či vdávat a dávat své děti na studia bez souhlasů vrchnosti
- musel ale nadále robotovat
- roboty byla dána podle velikosti majetku - čím více majetku, tím více roboty
- reakcí na germanizaci vznikla **Královská česká společnost nauk**, v čele s hrabětem Nosticem
- další členové - Josef Dobrovský, František Martin Pelc
- Josef II. zakládal sirotčince, chudobince
- byl zrušen trest smrti (obnoven v roce 1803)

- 4 pražská města sloučil v jeden celek
- 1. manželka byla Isabela z Parmy
- 2. manželka byla Josefa Bavorská

15. Třicetiletá válka

- v 16. století probíhaly v Evropě reformace - šířily se do **Francie, Anglie, Skotska**
- válka - vyvrcholily **spory mezi římskokatolickou církví a zastánci protestantského vyznání**, které vzniklo po reformaci v 16. století (kalvinismus, luteránství)
- boj evropských zemí o politickou nadvládu
- reformace proběhla i v Českých zemích

Matyáš Habsburský (1611-1617)

- bratr Rudolfa II.
- v této době měli Habsburkové odpůrce - Francie, Benátská republika, Nizozemská republika a protestantská knížata v Německu
- **spolek německých protestantských knížat** se nazýval **Unie** - spojili se **proti Habsburkům**, v čele **Fridrich Falcký**
- **spolek německých katolických knížat** se jmenoval **Liga** - v čele **Maxmilián Bavorský** (vévoda bavorský), dále **papež** a **španělská Habsburkové**
- Matyáš rozhodl, že jeho nástupcem bude příbuzný ze štýrské větve, Ferdinand II.
- ponechal si titul císaře do roku 1619

Ferdinand II. Štýrský (1617-1637)

- slíbil, že bude dodržovat Rudolfův majestát - po nástupu ho ale začal porušovat a pronásledoval protestanty
- **nekatolické české stavy svolaly sněm do Karolína**
- **v květnu roku 1618 se vydali zástupci českých stavů, v čele s Václavem Budovcem z Budova** na Pražský hrad - **šli si stěžovat si místodržícím**

květen 1618 - 2. pražská defenestrace

- **místodržící Vilém Slavata a Jaroslav Bořita z Martinic + písař Fabricius** byli vyhozeni z Pražského hradu do Jeleního příkopu

- střet mezi českými stavy a Habsburky se rozrostl na evropský problém - 30letá válka
- **měla 5 etap:**

- česká válka - 1618-1620
- falcká válka - 1621-1623
- dánská válka - 1625-1629
- švédská válka - 1630-1635
- francouzsko-švédská válka - 1635-1648

Česká válka (1618-1620)

- císařem je **Matyáš Habsburský**, králem je **Ferdinand II.** - toho Češi odmítají, protože nedodrží Rudolfovu majestát (pronásleduje protestanty)

- vláda **30** direktorů, v čele stál **Václav Vilém z Roupova** (vláda nekatolíků)

- české nekatolické stavy začaly shromažďovat vojsko - v čele **Jindřich Thurn**
- **Jáchym Ondřej Šlik** - další představitel z nekatolických stavů

-> chtěli se spojit s protestanty z Unie

- ze země odchází katolíci a ti, kteří nechtěli uznat vládu 30 direktorů

- Ferdinand II. Štýrský si najal 10 tisíc vojáků - v čele vojska **generál Dampierre** - vtrhl do Čech, avšak byl poražen Thurnem a ustoupil do Rakous

- k Dampierrovi se přidal další Ferdinandův vojevůdce, **generál Buquoy**

1619 Matyáš Habsburský umírá a Ferdinand se stává císařem

- Čechům slíbili pomoc spojenci - **Anglie, Nizozemsko, Unie** (protestantská knížata), **Jan Jiří** (saský kurfiřt) a **Gabriel Betlém** (sedmihradský kníže)

- **Jindřich Thurn** vtrhl na **Moravu** - Moravu ovládal **Karel Starší ze Žerotína**

- Moravané se zalekli Thurnova vojska a přidali se k němu

- z **Moravy táhnou na Vídeň** - **musí se ale vrátit**, protože **Mansfeld** (další velitel nekatolických stavů) **bojuje v Čechách s Buquoyem** -> Mansfeld byl poražen

- jedná se o tom, kdo bude českým králem (nekatolickým) - zvolen Fridrich Falcký

Fridrich Falcký (1619-1621)

- **vévoda a kurfiřt falcký**, zeť anglického krále Jakuba I. (V.) - jeho žena byla Alžběta

- měl přezdívku „**Zimní král**“ kvůli době vlády (1 rok)

- příliš se nezajímal o královské povinnosti

- stál **v čele protihabsburské protestantské Unie**

- klonil se ke kalvinistům a k Jednotě bratrské

- saský kurfiřt Jan Jiří si myslel, že bude zvolen českým králem - nebyl zvolen a přešel na stranu Habsburků

- Fridrichovi rádcí: Kristián z Anhaltu a Jiří Hohenlohe - nemůžou se dohodnout s Mansfeldem

- česká šlechta měla obavy, jak boj dopadne -> začala si ulívat peníze do ciziny, protože nechtěla podporovat české vojsko

1620 vtrhli do Čech Buquoy a Maxmilián Bavorský

- vojsko nekatolických stavů ustoupilo až k Praze

8. 11. 1620 rozhodující bitva na Bílé hoře

- trvala 2 hodiny a rozhodla o osudu Čechů
- **poraženo vojsko českých nekatolických stavů**
- následující den Fridrich Falcký utíká z Čech

- první fáze 30leté války je ukončena prohrou českých protestantských stavů

1621 je na Staroměstském náměstí popraveno 27 představitelů nekatolických stavů

(páni, rytíři, měšťané)

- popravu prováděl kat Jan Mydlář
- mezi popravenými byli: Jáchym Ondřej Šlik, Václav Budovec z Budova, Kryštof Harant z Polžic, Jan Jesenius (rektor univerzity, lékař)

- další byli potrestáni tak, že jim byl odebrán majetek, 3/4 českého království bylo zkonfiskováno

- Habsburkové dávali majetek české šlechty cizincům - přichází sem německá šlechta, návrat katolíků

- Karlova Univerzita je dána do rukou Jezuitů

Falcká válka (1621-1623)

- válka na území, které patří Fridrichu Falckému

- s pomocí Unie a Nizozemska sestavil armádu

- **porazil ho habsburský vojevůdce Tilly**

- **Fridrich Falcký** byl dán do říšské klatby, byly mu sebrány jeho země a odebrán i kurfiřtský hlas falckrabě rýnského - země i hlas obdržel Maxmilián Bavorský

Dánská válka (1625-1629)

- v Dánsku vládne **Kristián IV. Dánský**

- podporu slibuje **Anglie (Karel I.)** a **Francie (Ludvík XIII.)**

- **kardinál Richelieu** (1. ministr Ludvíka XIII.) x **Albrecht z Valdštejna**

- **Albrecht z Valdštejna** byl **český pán**, který zbohatl na levné koupi majetku, **bojoval za Habsburky**, byl **vojenský velitel, katolík**

- od císaře získal titul frýndlandského vévody

1626 bitva u Desavy (Dessau)

- Albrecht z Valdštejna x Mansfeld
- **Mansfeld byl poražen**

1627-1628 vyhlášeno obnovené zřízení zemské (ústavní změny)

- český trůn je dědičný pro Habsburky
- němčina zrovnoprávněna s češtinou
- katolické duchovenstvo bylo nadřazeno ostatním stavům

- sněm se stal pouze orgánem schvalujícím daně
- jediné povolené náboženství v Čechách bylo katolické

-> OZZ vydrželo až do roku 1781

-> docházelo ke stěhování z Čech (neplatilo pro poddané)

1629 zatlačil Albrecht z Valdštejna Kristiána IV. až k Severnímu moři

Švédská válka (1630-1635)

- ve Švédsku vládl **Gustav II. Adolf**

- Albrecht z Valdštejna měl armádu v Německu

-> na žádost německých knížat byl Albrecht zbaven generalátu

- **Gustav Adolf se vylodil na pobřeží severního Německa** -> obrátil se do západního Německa a spojil se s **Janem Jiřím** (saským kurfiřtem) -> Gustav **posílá Jana Jiřího do Čech**

-> Sasové drancují Prahu

- císař Ferdinand II. Štýrský bere znovu do služeb Albrechta z Valdštejna

1630 dobyl Albrecht Prahu a Sasové opouští české království

1632 se utkává Gustav II. Adolf s německými knížaty u Lützenu

➤ **bitva končí nerozhodně, ale Gustav padl**

- ve Švédsku nastupuje nezletilá královna **Kristina**, dcera Gustava II. Adolfa

-> vládne za ní **hrabě Axel Oxenstierna**

- Albrecht údajně jedná s Francií a císař mu přestává důvěřovat

1634 armáda Albrechta táhne do Chebu

-> **setník Devereux zabíjí Albrechta z Valdštejna** - jeho majetek zabavil císař

- Švédové a Sasové znovu řádí v Praze

1635 je sjednán mír mezi císařem a německými protestanty

-> Jan Jiří získal obě Lužice

- Švédové a Francouzi nechtějí přistoupit na mír

Švédsko-francouzská válka (1635-1648)

1635 umírá Ferdinand II. Štýrský a nastupuje Ferdinand III. Habsburský

Ferdinand III. Habsburský (1635-1657)

- Ferdinand III. nebyl tak moc vyhraněný vůči Čechům jako jeho otec

- **válka se odehrávala především na českém území**

- **habsburské vojsko x francouzsko-švédské vojsko**

- **švédský velitel Banér** postupoval od Jičína přes Ústí, Litoměřice směrem na Prahu

- kruté praktiky Švédů

- v Praze vypukl mor -> Banér se stáhl směrem na jih (Plzeň, Rakovník, Písek, Tábor)

- další vojevůdce po smrti Banéra - **Torstenson** - utekl do Slezska a poté **útočil na Moravu, dobyl Olomouc**

1648 další velitel Königsmark útočí znovu na Prahu

- probíhají mírová jednání v Münsteru a Osnabrücku

1648 podepsán Vestfálský mír - konec 30leté války

Důsledky války a Vestfálského míru

- ztráty na životech
- oslabení moci císaře - Ferdinand III.
- územní zisky na straně Francouzů a Švédů
- oslabení postavení Čechů
- prosazování katolického náboženství - viz obnovené zřízení zemské
- jako třetí náboženství je uznáno kalvinismus

České země po 30leté válce

- vypáleno mnoho měst, vesnic, hospodářské škody

- **útěk lidí do ciziny** vzhledem k netolerantnosti náboženství

- **úbytek obyvatel** kvůli válce a moru (před válkou zhruba 3 miliony obyvatel, po válce asi 800 tisíc)+

- českým králem je **Ferdinand III. Habsburský**

- přichází sem **spousta cizinců** ze Španělska, z Nizozemí, z Itálie

- snížil se počet poddaných

- **robotá:**

- potažní - oráči s koňmi
- pěší - pouze lidé na práci
- manufaktury

- upevnění postavení katolické církve - **zřízeny reformační komise** - měly obracet nekatolické obyvatelstvo na katolické náboženství

- **školství v rukou Jezuitů** - zřizovali učební domy tzv. **kolegia** a poté i **gymnázia** (např. v Českém Krumlově, v Jindřichově Hradci, v Litoměřicích, v Chebu)

- Jezuité měli dohled i nad univerzitou

1653/1654 přejmenování Karlovy univerzity na Karlo-Ferdinandskou

- spojení Klementina a Karolina
- na teologické a artistické učili Jezuité, na právní a lékařské učili světské učitelé

- **dochází k úpadku češtiny**

- významné umění pobělohorské doby bylo baroko - významní malíři Kupecký, Škréta, Brandl

Leopold I. (1657-1705)

- měl nastoupit jeho bratr Ferdinand IV, ale zemřel

- dochází k útokům Turků

1683 se Turci dostali až k Vídni

- **byli odraženi**
- **Kašpar Kaplíř ze Sulevic** byl český šlechtic a generál, přispěl k odražení Turků

- **v Čechách nepokoje** kvůli dotacím - hlavně na Hradecku a Jičínsku

- postavení poddaných se zhoršilo - krutý útisk vzpoury

1693-1695 povstání Chodů (správcové hranic)

- vedl je **Jan Sladký zvaný Kozina**
- domáhali se svých privilegií, aby nemuseli robotovat
- Jan Sladký zvaný Kozina byl v roce 1695 popraven v Plzni

- součástí Habsburské monarchie jsou i Uhry

- proti Leopoldovi **se bouří šlechta, která brání svá práva** - chtěli feudální ústavu, chtěli mít svá privilegia

1683 povstání Imricha Thokolyho (šlechtic ze Sedmíhradska)

1687 Prešovská jatka - dochází k popravě 24 měšťanů a šlechticů

Josef I. (1705-1711)

- syn Leopolda I.

- snažil se podporovat umění

- **sochaři: Brokoff a Braun** - výzdoba Karlova mostu barokními sochami

- chrám sv. Mikuláše - stavbu řídila **rodina Dietzenhoferů**

- **Josef** byl reformní politik, částečně **omezil moc Jezuitů**

1711 podepsal Satmárský mír

- konec protihabsburských stavovských povstání
- potvrzoval svobody uherských stavů, omezil moc jezuitů

Karel II. (VI.) (1711-1740)

1714 dobojována válka o španělské dědictví

- **probíhala v letech 1701-1714**
- **Habsburkové prohráli proti Francii**

1713 vydal Pragmatickou sankci

- obsahem bylo, že na trůn může nastoupit i nejstarší dcera

1720 zemský sněm schválil Pragmatickou sankci

- v době jeho vlády **se rozšiřovaly manufaktury**
- panovníci podporovali **podnikání, obchod**
- > plátenictví, soukenictví a sklářství

16. Buržoazní revoluce

Mocenský vzestup Španělska

Karel I. (V.) (1500-1558)

- **syn Filipa I. Sličného** a **Juany Šílené**
- I. jako král Španělský, V. jako císař německý
- obrovská říše, která zahrnovala Nizozemí, Sicílii, Neapolsko, Sardinii, říši Aztéků a Inků v Americe
- obrovské příjmy ze zlata a stříbra
- když umřel jeho děda Maxmilián I. -> získal území v Evropě - Rakousy
- **v roce 1521 předal vládu v Rakouských zemích svému bratrovi Ferdinandovi I.**
- > rozdělil Habsburský rod na 2 větve
- **nejmocnější vojsko na světě, složené z kopiníků a mušketýrů**
- **boje v Itálii** - o Milánsko a Neapolsko **s francouzským králem Františkem I.**

1525 bitva u Pavie

-> František I. byl poražen a musel se zříct Burgundska

1547 boj s jednotou Šmalkaldskou

-> bojuje proti reformaci v Německu

-> **Karel zvítězil**

- uchýlil se do kláštera, vzdal se španělského trůnu - nastoupil jeho syn Filip II.

Filip II. (1556-1598)

- **přeneseno centrum** Španělska z Toleda **do Madridu**
- v Madridu nechal vybudovat královský **palác Escorial**
- **náboženský fanatik** - za něho dochází k upalování kacířů
- nedůvěřivý k lidem v okolí, jediný, kterému důvěřoval, byl **vévoda z Alby**
- > pověřil ho na potlačení revoluce v Nizozemí - ti se vzbouřili - nechtěli, aby je Španělé vykořisťovali

Nizozemská buržoazní revoluce

- Nizozemí bylo pod habsburskou nadvládou už od dob vlády Karla I. (V.)
- v 16. století představovalo Nizozemí volné sdružení **17 provincií s vlastním sněmem**

- Nizozemsko bylo silně protestantskou zemí - **kalvinisté a luteráni** - po zrušení ediktu nantského sem přišel **značný počet hugenotů z Francie**

- ekonomicky vyspělá země - zemědělství a řemeslná výroba na vysoké úrovni

- **významnou vrstvou** v politice i ve společnosti bylo **měšťanstvo**

1556 vypukly protikatolické lidové bouře

-> na podněcení bouří měli značný podíl hugenoti - docházelo k ničení katolických kostelů

- Filip II. využil nepokojů v Nizozemí a vyslal tam vojsko v čele s **vévodou z Alby**

- docházelo k popravám - vůdci šlechtické opozice **hrabata Egmont a Hoorne**

-> po jejich smrti se dostal do čela odboje **Vilém Oranžský**

- odporovala nejen šlechta, ale i **prostí lidé**, tzv. **gézové**, kteří vytvářeli ozbrojené oddíly (např. lesní gézové, mořští gézové)

- jižní provincie začaly jednat s Filipem II. o sjednání míru a po odchodu vévody z Alby roku 1573 došlo k rozdělení Nizozemí

1579 vytvořily jižní provincie Arraskou unii

-> severní provincie pár týdnů na to vytvořily **Utrechtskou unii**

1581 vyhlášeny Spojené provincie nizozemské

-> vznikly z Utrechtské unie, definitivně tím došlo k rozdělení Nizozemí

- jižní provincie (dnešní Belgie), tzv. **Španělské Nizozemí**, zůstaly pod nadvládou habsburské monarchie

- boje mezi Spojenými provinciemi a Španělska pokračovaly až do roku **1648**, kdy byly

mezinárodně uznány vestfálským mírem na konci 30 leté války

- důsledkem nizozemské revoluce bylo především **zrovnoprávnění lidu**, kdy byla feudální společnost nahrazena **moderní občanskou společností** stavějící na principu **rovnosti všech lidí**

- **pokračování - Filip II.:**

1580 připojeno Portugalsko ke Španělsku

1588 bojoval s Alžbětou I. u La Manche

- **byl 4x ženatý:**

1. manželka byla Marie Portugalská (syn Don Carlos)
2. manželka byla **Marie Katolická** (Krvavá) - **anglická královna**
3. manželka byla Alžběta Francouzská (sestra Margot, dcera Kateřiny Medicejské)

4. manželka byla Anna Rakouská (jeho neteř)

- syn Don Carlos se měl stát nástupníkem na španělském trůně -> Filip II. ho obvinil ze spiknutí a věznil ho u španělského dvora, kde nakonec zemřel

- krátce po smrti Dona Carlose zemřela i jeho 3. manželka Alžběta Francouzská

Filip III. (1598-1621)

- syn Filipa II. a Anny Rakouské

- prakticky nevládl, vládu měl ve svých rukách **vévoda z Lermy**

- celkově **Španělsko upadá - vytlačováno z indického obchodu**

- **vypuzení Morisků** ze Španělska (potomci Maurů = Arabů, kteří zůstali v Pyrenejích)

- Moriskové se stávali obětmi - byli muslimové -> vraždili je

Filip IV. (1621-1665)

- **úpadek Španělska** pokračuje - **ztrácí Portugalsko**

1648 uznána nezávislost Nizozemí

Karel II. (1665-1700)

- **poslední Habsburk ve Španělsku**

- na španělském dvoře došlo k rozdělení - **pro francouzská a pro rakouská strana**

1701-1714 válka o španělské dědictví

-> **Francie** bojovala se spojenci **proti rakouské větvi Habsburků**

-> válka začala za císaře Leopolda I.

-> rakouské **Habsburky podporovala Anglie** -> nechtěla posílení Francie

-> španělské dědictví -> ve Španělsku je poslední Habsburk

-> **Ludvík XIV. válku vyhrál a vybojoval Španělsko pro svého vnuka Filipa V.**

1713 Utrechtský mír

-> **Španělsko se nesmí spojit s Francií** a oběma zemím **nesmí vládnout stejný král**

1714 Rastattský mír

-> **podepsán s Rakouskem** - konec války

- Rakousko obdrželo od Španělska Neapolsko, Milánsko a Sardinii

- dalším důležitým ziskem bylo pro něj Španělské Nizozemí

Anglická buržoazní revoluce

- 2. světová buržoazní revoluce
- na začátku revoluce vládne **Alžběta I.** z rodu Tudorovců
- **alžbětinská Anglie** = rozvoj obchodu (sukna, potraviny), stabilní vnitropolitická situace, rozvoj umění (Shakespeare), filozofie

Jakub I. (VI.) (1603-1625)

- z dynastie Stuartovců
- I. coby král anglický, 6. coby král skotský
- rozvoj rybolovu, podpora obchodu
- konkurenti Angličanů se stávají Nizozemci
- Jakub I. vládl absolutisticky
- Fridrich Falcký byl Jakubův zeť

Karel I. (1625-1649)

- **posiluje královskou moc** - sám vypisuje daně, vězní osoby bez soudu
- > staví se proti němu parlament

1629 rozpustil Karel I. parlament

- vypisoval **mimořádné dávky**, uděloval **mimořádná privilegia**, vypisoval **daně**
- v Anglii začali proti králi vystupovat puritáni (*purus* = čistý) - chtěli být nezávislí na anglikánské církvi -> odchází do severní Ameriky
- katolíci neměli žádný vliv na vládu
- další problém tvořili Skotové - byli nuceni přestoupit k anglikánské církvi

1639 vypuklo ve Skotsku povstání

1640 Karel I. svolává parlament, protože potřebuje peníze

- > parlament se znovu staví proti němu - vypuká **boj mezi králem a parlamentem**

1640-1642 - 1. fáze buržoazní revoluce

- > během této fáze **se nebojuje** - vyjednává se mezi parlamentem a králem
- Karel I. je nucen zrušit mimořádné dávky a potrestat své rádce
- > arcibiskup Laude a lord Stafford

1642-1649 - 2. fáze buržoazní revoluce

- probíhá občanská válka

- **královský tábor** - **royalisté** - vyšší šlechta a bohatí podnikatelé

X

- **parlamentní tábor** - nižší šlechta, střední vrstva
 - **presbyteriáni** - vyšší šlechta z řad parlamentního tábora - chtěli pouze **omezit královu moc**
 - **independenti** - střední vrstva - chtěli, aby se **král podřídil parlamentu**
 - **Oliver Cromwell** vedl střední vrstvu, byl independent
 - **levelleři/rovnostáři** - **1647 vytvořen program Dohoda lidu**
 - > rovnostáři chtěli zřídit republiku, **rovnost lidu** a **náboženskou svobodu**
 - **diggerři/kopáči** - nejchudší vrstva, chtěli **sociální rovnost lidu**

- Cromwell nejdříve potlačil povstání nižších vrstev a poté bojoval proti králi

1644 bitva u Marston Moor

1645 bitva u Naseby

-> král byl 2x poražen

- roku 1647 byl **král zajat** independenty a roku 1649 byl **popraven**

1649-1653 - 3. fáze buržoazní revoluce

- období Anglické republiky

- **moc** byla **v rukou independentů**

1651 jsou vyhlášena navigační akta

-> **zákon o mořeplavbě** = do Anglie se smí dovážet zboží pouze na anglických lodích nebo na lodích států, odkud dané zboží pocházelo

- independenti se obohacovali, zneužívali moci

- Cromwell provedl převrat, rozehnal parlament a nastavil diktaturu - moc v jeho rukou

1653-1658 - 4. fáze buržoazní revoluce

- **Cromwell** nastolil diktaturu - vládl jako **lord protektor**

- chvíli vládl jeho syn Richard, ale později se funkce vzdal, protože ji nezvládal

- anglická **ekonomika začala ztrácet**

- **generál Monck** se obrátil na syna popraveného krále, Karla II.

- Karel II. si sehnal armádu a vytáhl s ní do Londýna -> dostává se na trůn

1660 restaurace Stuartovců

Karel II. (1660-1685)

- vrstvy, které nastolily vládu Karla II., chtěly konstituční monarchii
- on se snažil o absolutismus
- konflikty mezi vrstvami a Karlem II.

1679 byl Karel II. donucen vydat **dokument Habeas Corpus Act**

-> **ochrana osobní svobody**, nikoho **nelze odsoudit bez doloženého obvinění**

Jakub II. (1685-1688)

- opět pokračují **rozpory o absolutismus**
- **konvertoval na katolickou víru**
- > byl sesazen

1688 se dostal k moci Vilém III. Oranžský = **Slavná revoluce**

Vilém III. Oranžský (1689-1702)

- Vilém III. byl nizozemský místodržící
- **vládnul spolu se svou manželkou - Marií Stuartovnou** (dcera Jakuba II.)

1689 vydán zákon o právech - **Bill of Rights**

-> zákon říká, že **Vilém III. bude respektovat práva parlamentu**

Anna Stuartovna (1702-1707)

- byla provdána za Jiřího Dánského
- byla **první britskou královnou**

1707 došlo ke spojení parlamentů Skotska a Anglie = **VZNIK VELKÉ BRITÁNIE**

Francie od 17. do konce 18. století

Ludvík XIV. (1643-1715)

- dobojoval 30 letou válku
- za jeho vlády došlo ke vzpouře šlechty proti daním - nakonec byl vyjedнан mír
- byl nazýván jako „**král Slunce**“ - vedl velmi honosný dvůr
- **vybudoval** blízko Paříže královské **sídlo Versailles**

- Francie měla **veliký územní rozsah** díky ziskům z 30 války
- byl posílen absolutismus -> Ludvíkovo heslo: „**Stát jsem já.**“
- jeden král, jedna víra, jeden zákon

1685 zrušen Edikt nantský

- povoleno pouze římskokatolické náboženství
- **Jean Colbert** (ministr financí) prosazoval aktivní obchodní bilanci - **merkantilismus**
- > základem bohatství státu byly drahé kovy
- **zakládání manufaktur**
- budování dopravních spojů, splavňování řek
- **kolonizace území v Severní Americe** - na počest Ludvíka XIV. stát Louisiana

1701-1714 válka o španělské dědictví

- Francie bojovala se spojenci **proti rakouské větvi Habsburků**
- ve Španělsku byl poslední Habsburk - Karel II. (VI.)
- Ludvík XIV. měl za manželku Španělku Marii Terezii (infantka = princezna)

1714 Rastattský mír

- > Ludvík vybojoval španělský trůn pro svého **vnuka Filipa V.**
- > podmínkou bylo, že se **Španělsko nesmí spojit s Francií** a oběma zemím **nesmí vládnout stejný král**
- **válka o Španělské Nizozemí** - Ludvík uplatňoval dědičné právo své manželky na toto území
- > **dochází k hospodářské krizi** - příčinou jsou výdaje na války, nákladná údržba dvora, zrušení ediktu nantského (náboženské rozpory), náklady Ludvíka na milenky
- **markýza de Maintenon** - měla **vliv na politiku** - byla **katolička**
- **galikanismus** = nadřazenost koncilu nad papežem - Ludvík chtěl nezávislost francouzské církve na papeži

Ludvík XV. (1715-1774)

- absolutismus pokračuje
- státní pokladna byla vyčerpána
- skotský pokladník **John Law** se snaží o reformy, ale neúspěšně
- Ludvík se **zapojil se do Sedmileté války**, kde **podporoval Marii Terezii** proti Prusku

- také se zapojil i do Sedmileté války v Americe, kde bojuje proti Anglii o kolonie -> prohrává a ztrácí území

1769-1774 hospodářský úpadek - krize

- milenka **madame de Pompadour** - byla **jeho rádčem** až do konce života, byla velmi vzdělaná

- přátelila se s osvícenci - s Voltairem, Diderotem

Velká francouzská buržoazní revoluce

- Francie byla první v Evropě z hlediska módy, filozofie - měla ale **ekonomické problémy**
- **švýcarský bankéř Necker** se snaží zabránit státnímu bankrotu - navrhl bankovní reformu
-> **chtěl zdanit šlechtu a duchovenstvo** -> postavil se proti němu dvůr

1781 byl odvolán parlamentem

- francouzský král svolal generální stavy (šlechta, duchovenstvo, měšťané)

1. fáze buržoazní revoluce (5. 5. 1789 - 10. 8. 1792)

5. května 1789 svolání generálních stavů ve Versailles

- **měšťané** (3. stav) **se** postavili proti králi, **prohlásili se za představitele národa** a nazvali se jako **Národní shromáždění**

-> vyžadovali **konstituční monarchii** - věřili v osvícenského panovníka, zákonodárce

- přidali se k nim někteří duchovní a zástupci šlechty

- král Ludvík XVI. chtěl zabránit pádu své moci - umístil na Bastilu děla

14. července 1789 zaútočil 3. stav na Bastilu

-> obránci Bastily přešli na stranu lidu

- král se s revolucí smířil -> **vznik trikolory** - červená a modrá barva Paříže, bílá barva krále

- vytvářejí se měšťanské revoluční oddíly - **Národní gardy** - velitel byl markýz **La Fayette**

- měšťanům se nelíbilo, že vládne šlechta, která vlastní půdu

- dále se jim nelíbilo, že museli odvádět církvi desátky

- po Francii se rozšířila povstání proti feudální vrchnosti

srpen 1789 vyhlásilo Národní shromáždění **Dekret o zrušení feudalismu**

-> rolníci už nemuseli robotovat, získali svobodu, nemuseli platit desátky

26. srpna 1789 byla vydána **Deklarace práv člověka a občana**

-> obsahem bylo: rovnost lidí před zákonem, právo svobodně vyjadřovat své názory, právo vlastnit majetek a svobodně podnikat

-> byla vyjádřena podstata právního státu - stát si vynucuje dodržování právních norem a sám je dodrhuje; na správu státu je nutné platit daň

- **cordelieři** (jakobíni) - původně členové diskuzního klubu, kde se diskutovalo o ústavě

- zástupci jakobínů - **Robespierre** [robspjer], **Marat**, **Danton**

1791 nová ústava - Francie se stává konstituční monarchií

- **král** má **výkonnou moc**, hlavní rozhodnutí jsou vázána na souhlas **Zákonodárného sboru**

- král jmenoval ministry, měl právo veto

- v ústavě bylo - svoboda tisku, slova, vlastnictví

- právo volit měli pouze majetní, kteří platili daně

- skupina pasivních občanů - **sansculoti** [sanskyloti] - ti, co **neplatili daně**

1791 vzniká **Zákonodárné shromáždění**

- **pravice** - chce striktně dodržovat ústavu
- **umírnění** - **girondisté** - chtěli vyvést revoluci z Francie dál do Evropy
 - jejich představitelem byl **Brissot**
- **levice** - **cordelieři** - chtěli ještě více oslabit královu moc
 - byli proti názoru girondistů
- **krajiní levice** - **republikáni** - nebyli spokojeni s výsledkem revoluce, chtěli republiku

1792 vyhlásila Francie válku Rakousku a Prusku

-> u moci **František II.(I.)** a **Fridrich Vilém II.**

- revoluční písní vojáků se stala Marseillaisa (později francouzská hymna)

- **král** začal být **ve spojení s cizinou**

10. srpna 1792 radikálové zaútočili na královské sídlo Tuilleries [týlerí]

-> zatkli krále, sesadili ho a **moc převzala Revoluční komuna** (Obecní rada)

2. fáze buržoazní revoluce (21. 9. 1792 - 31. 5. 1793)

21. září 1792 zahajuje svou činnost nový orgán - **Konvent**

- skládal se **z girondistů** (převaha) - obchodní a průmyslová buržoazie
- **jakobíni** - **cordelieři** = „Hora“ (seděli v horních lavicích)

- „**bahno**“ nebo „**rovina**“ - šlo jim pouze o to, aby revoluci přežili, nebyli nijak politicky vyhranění

22. září 1792 je vyhlášena republika

ledna 1793 je král gilotinován

- **rakouské a pruské** intervenční **armády vtrhly do Francie** - Francouzi je vytlačili
- > francouzská armáda pronikla do Belgie a Porýní
- na území, kam se dostali, se snažili zrušit feudalismus (odstranění privilegií šlechty) a prosadit občanská práva
- **ve Francii vzniká protirevoluční povstání** (namířeno proti revoluci) - **rolníci povstali ve Vendée (západní Fr.)**
- > byli na tom hůře než před revolucí
- > povstání je namířeno **proti nuceným odvodům** - vše dali na armádu a sami nic neměli
- **boj** probíhá i **na půdě Konventu** (= parlamentu)
- lid podporuje jakobíny

31. května 1793 povstání proti girondistům

- > k moci se dostávají **jakobíni**
- manželka Ludvíka XVI. - Marie Antoinetta (dcera Marie Terezie) byla popravena

3. fáze buržoazní revoluce (31. 5. 1793 - 26. 7. 1794)

- sliby jakobínů:

- státní **podpora pro nemajetné**
- stanovení **maximálních cen** potravin
- **konfiskace** (= zabavení) **půdy majetným lidem** na venkově
- zavedení nové ústavy - podle ní zavedou **právo na práci, bezplatné vzdělání, všeobecné volební právo**
- **rozdělení zkonfiskované půdy**

- stali se populární mezi chudými

- nastolili „**jakobínskou diktaturu**“ - začali posilovat úřední moc

- zřídili **Výbor veřejného blaha** - měl **pravomoci k pronásledování vnitřních nepřátel**

- zneužívali svého postavení, pronásledovali lidi, věznice byly naplněné odpůrci

- pronásledovali:

- **skupinu „zběsilí“** = revoluční agitátoři - chtěli prohlubovat revoluci, chtěli rovnost
- **církevní hodnostáře** - konfiskovali církevní majetek, zrušili církevní kalendář a zavedli **nový revoluční kalendář**, který měl 10 dní, přejmenovali měsíce, letopočet se počítal od roku 1792, data se počítala od vyhlášení republiky - **22. září 1792**
- **vlastní řady** - když někdo z jakobínů smýšlel jinak než oni - **Danton**

- v čele jakobínů byl **Robespierre**

26. červenec 1794 byl Robespierre zajat

-> následující den byl popraven s dalšími 20 spolupracovníky

- k moci se dostávají **thermidoriáni** - poslanci zastupující tzv. „**Bahno**“

4. fáze buržoazní revoluce (26. 7. 1794 - 9. 11. 1799)

1795 vydána nová ústava

-> byla **zachována republika**, ale jsou **omezena občanská práva** (volit mohli pouze ti, co platili daně)

-> místo Konventu je zaveden **Zákonodárny sbor**

-> tvořila ho **Rada starších** (250 členů nad 40 let - schvalovali zákony) a **Rada pěti set** (nad 25 let - navrhovali zákony a direktorium)

- **direktorium** - 5 direktorů - **výkonná moc**

1795 povstání royalistů

-> povstání potlačil Napoleon Bonaparte

1796 spiknutí „rovných“ v čele s Gracchusem Babeufem

-> potlačeno

1795 je uzavřen mír s Pruskem

1796 táhne Napoleon do Itálie

- sever Itálie ovládali Habsburkové

- království Neapolské ovládali Bourboni

- když Napoleon přitáhnul do Itálie, byl oslavován jako osvoboditel

-> dostal se do Milána, do Benátek, do Říma a do Neapole

- založil 2 republiky - **Cisalpinská** a **Transpadánská republika** - sesterské republiky Francie

- do Itálie vtrhla rakouská a ruská vojska - Francouzi museli Itálii opustit

- **Suvorov** - velitel ruských vojsk

1798 cesta Napoleona do Egypta

-> porazil Egyptány, ti byli podporováni Anglií

1798 s Angličany svádí bitvu v deltě Nilu

-> **zvítězil Horatius Nelson** v námořní bitvě

- z Egypta se Napoleon vypravil do Sýrie a chtěl postupovat dále do Indie, po cestě ale byla jeho armáda postižena morem

1799 bitva u Abukíru

-> Napoleon porazil turecké vojsko

1799 musel Napoleon ukončit svoje tažení a vrátil se do Paříže

-> jeden z Napoleonových vojáků našel v Egyptě Rosettskou desku - na jejím základě bylo Francouzem Champollionem rozlušťeno hieroglyfické písmo

9. listopadu 1799 provedl Napoleon státní převrat

-> rozebral sněmovnu direktorů, **výkonná moc** se dostala **do rukou 3 konzulů**, z nichž 2 měli pouze poradní hlas, 1. konzulem byl Napoleon

-> **konec Velké francouzské buržoazní revoluce**

17. Revoluční rok 1848 v Evropě; pokračování úsilí o sjednocení Německa a Itálie

Příčiny a cíle buržoazních revolucí

- snaha, **aby se k moci dostala buržoazie a uzákonění základních práv a svobod**
- způsob konstituování buržoazních států byl do značné míry ovlivněn ekonomickými okolnostmi a strukturou absolutistické státní moci v jednotlivých zemích
- společnými prvky přitom byla jistá razantnost změn - **ke změnám docházelo revolucí**
- docházelo i k několikanásobným opakovaným změnám ve formě vlády (monarchie -> republika -> císařství -> republika -> císařství...)
- **upadá úloha zemědělství**
- období zrychleného vývoje technologií a produktivity práce - **průmyslová revoluce**
- **utváření moderní industriální společnosti**
- zánik feudalismu byl postupným procesem, který v Evropě vyvrcholil revolučním rokem **1848** - série revolucí na evropském kontinentu (Rakousko, Itálie, Německo, Francie)
- Itálii a Německu šlo hlavně o sjednocení
- > revoluce v roce 1848/1849 nebyly úspěšné

Národnostní boje v Rakousku

František II. (I.)

- 2. císař Svaté říše římské národa německého
- 1. rakouský císař
- před ním vládl Leopold II.
- byl nazýván „**vytrvalec na trůně**“ - 1792 - 1835 doba vlády
- na vídeňském dvoře působil **konzervativní politik Klemens Lothar von Metternich** - snažil se, aby nedocházelo ke společenským změnám
- od začátku 19. století (roku 1809) řídil zahraniční politiku Habsburské monarchie
- problémy: **francouzská revoluce** a samotný Napoleon
- další, kdo působil na vídeňském dvoře, byl **hrabě Kolovrat** (Kolovrat = rod) -> městský hejtman v Praze a mecenáš českého muzea

nejdůležitější úřady:

- **sjednocená dvorská kancelář** - vedla správní úřady a gubernia
- **dvorská válečná rada** - ministerstvo války
- **dvorská účetní komora** - vedla rozpočet
- úřady měly v čele **prezidenta a kolegium** (= dvorní radové)
- později bylo zřízeno **státní kancléřství** a **nejvyšší policejní úřad**, který bojoval proti revolučnímu hnutí

Zahraniční politika Františka II. (I.)

- ve Francii přetrvává revoluce

- boj proti Napoleonovi

1805 bitva u Slavkova

- **výhra Napoleona**
- Rakousko musí platit válečnou náhradu a ztrácí některá německá a italská území

1809 bitva u Wagramu

- **výhra Napoleona**

- diplomatickým krokem Františka II. byl sňatek jeho dcery Marie Luisy s Napoleonem

- Rakousko si dělá naděje na navrácení území -> nevydařilo se

- Rakousko znovu vstupuje do protinapoleonské koalice

1813 bitva u Lipska (bitva národů)

- **prohra Napoleona**
- proti Napoleonovi stály armády Rakouska, Pruska, Ruska a Švédska

1814 Napoleon Bonaparte abdikoval

- ve Francii **restaurace Bourbonů**

- Marie Luisa a její syn, kterého měla s Napoleonem, opustili Francii a vrátili se do Rakouska

-> jsou pod dohledem vídeňského dvora

1814 - 1815 Vídeňský kongres („tančící kongres“)

- jednání o uspořádání Evropy
- vznikla **Svatá aliance**, do níž patřilo **Rakousko, Prusko a Rusko** - měla dohlížet na dodržování pořádku na základě „křesťanské solidarity“
 - **obsah:** na trůn by se měly vrátit staré panovnické rody, které vládly před revolucí, boj proti revolucím

Ferdinand V. Dobrotivý

- syn Františka II. (I.)

- byl slabomyslný

- místo něj vládli **Klemens Lothar von Metternich, hrabě Kolovrat** a **arcivévoda Ludvík**

1836 byl korunován na českého krále

-> **poslední korunovace Habsburka na českého krále**

- za něj **probíhala průmyslová revoluce** - zavádění strojů do výroby, budování železnic

1836 vybudována železnice z Vídně do Polska

- počátky dělnického hnutí nazývaného „hnutí rozbíječů strojů“ - demolovali stroje, protože jim „braly“ práci

1844 dělnické hnutí v Praze

- **průmyslová revoluce začala už na konci 18. století v Anglii**

- rozmach tovární výroby (předstupeň - manufaktury)
- zavádění parních strojů do výroby

- **vznikla** nová společenská vrstva = **buržoazie** (= měšťané, kteří dělali revoluce)

- vláda zasahovala proti dělníkům

- **kořeny revoluce 1848 už na Vídeňském kongresu** - uzavření Svaté aliance

- **problémy:**

- omezování růstu počtu továren
- byla zostřena cenzura
- tažení proti univerzitám (vzdělání lidí -> revoluce)
- neustálé zvyšování daní -> zadlužení obyvatelstva
- nízké mzdy v továrnách
- 3x byla znehodnocena měna -> státní bankrot

- obrovská byrokracie, početná policie i armáda - zatěžování rozpočtu

- **mnohonárodnostní monarchie** - Češi, Maďari, Slováci, část Polska (= Haliči - část bývalého Polska, kterou získali Rakušané v trojím dělení Polska)

- národnostní hnutí v Čechách a Uhrách proti Metternichovi a absolutismu

Revoluce v českých zemích 1848/1849

Struktura obyvatel českých zemí:

- **šlechta** - ta jediná nechtěla změnu
- **buržoazie**
 - **liberální** = zámožná buržoazie (obchodníci, vyšší úředníci)
 - **K. H. Borovský, F. Palacký, Rieger**
 - měli hlavně národnostní požadavky
 - **radikální demokraté** = inteligence, živnostníci, řemeslníci
 - **Frič, Sabina, Sladkovský**
 - chtěli, aby byly splněny národnostní a sociální požadavky
- **proletariát** = **dělníci**
 - šlo jim o národnostní a sociální požadavky
- **venkovské obyvatelstvo** = vesnická buržoazie - zámožní sedláci, domkáři - měli domky a pole - na nich závislí čeledíni, podruzi, děvečky

11. března 1848 radikální demokraté svolali lidové shromáždění ve Svatováclavských lázních

➤ projednání požadavků, které měly být předloženy císaři:

1. národnostní požadavky

- české země měly být samostatný celek v rámci Habsburské monarchie

- politické, právní, finanční úřady měly být zřízeny v Praze (předtím ve Vídni)

- **austroslavismus** = rovnoprávnost národů Habsburské monarchie - autorem **F. Palacký**

2. jazykové požadavky

- **rovnoprávnost češtiny s němčinou**

- od roku 1627 probíhala germanizace (obnovené zřízení zemské)

3. liberální požadavky

- **svoboda** slova, tisku, shromažďování, náboženského vyznání

- **samospráva městských a venkovských obcí** (měli být zvoleni úředníci, kteří by se starali o obce)

- zřízení měšťanských gard

4. sociální požadavky

- rolníci chtěli **zrušení roboty**

- **lepší pracovní podmínky** - proletariát chtěl lepší mzdy, lepší organizace práce

➤ na lidovém shromáždění byl zvolen **Svatováclavský výbor** se 100 členy

duben 1848 se Svatojáclavský výbor přejmenoval na Národní výbor

• převahu měli liberálové (= zámožnější)

- **úkolem bylo vytvořit petici**, která by byla předložena císaři

- **Faster, Trojan a Pinkas** = **představitelé liberálů**

• předložili Ferdinandu V. petici

• Ferdinand V. ji nejdříve zamítl -> předložili druhou petici -> císař jim složil sliby

8. března 1848 vydal císař Kabinetní list (odpověď na petici)

-> **císař sliboval:**

○ **rovnoprávnost češtiny a němčiny**

○ **rozšířené volební právo** - na zemském sněmu by měli zasedat i měšťané a majetní rolníci

○ **zřízení zemské vlády** - Češi měli mít svou vládu, svůj sněm a zvláštní ministerstvo se sídlem v Praze

- **1848 probíhala revoluce i v Německu** - cílem bylo ho sjednotit

- německá buržoazie měla 2 názory na sjednocení:

• **Maloněmecká koncepce** - byla by bez Rakouska

• **Velkoněmecká koncepce** - Rakousko, české země (měl to být rozsah Svaté říše římské národa německého)

květen 1848 sněm ve Frankfurtu nad Mohanem

➤ Palacký napsal do Frankfurtu dopis, kde odmítl Velkoněmeckou koncepci sjednocení, zatímco zástupci českých Němců se do Frankfurtu sjeli a uvítali Velkoněmecký názor na sjednocení

2. června 1848 se konal Slovanský sjezd

➤ projednávala se **otázka sjednocení Slovanů**, projednávali austroslavismus

➤ v čele byl **František Palacký**

12. června 1848 probíhala „Sbratřovací mše“ na Koňském trhu (Václavském náměstí)

- účastníci byli napadeni jízdou generála Windischgrätze

12. - 17. června 1848 probíhaly „Svatodušní bouře“

- v Praze **boje na barikádách**
- Windischgrätz povstání potlačil
- konec událostí v českých zemích roku 1848 - **Češi byli poraženi**

7. září 1848 zrušení poddanství

- jeden ze sociálních požadavků
- poslanec říšského sněmu Hans Kudlich navrhoval, aby byla roboty zrušena bez náhrady
-> rolníci se museli z roboty vykoupit za 20 násobek ročního ocenění
-> šlechta za výkup nakoupila stroje a začala podnikat - **nástup kapitalismu**
- Slovanský sjezd byl rozpuštěn
- **revoluce přinesla ještě větší napětí mezi Čechy a Němci**

Revoluce v Rakousku 1848/1849

- namířena proti Metternichovi

13. března 1848 vypukla revoluce

- srážka studentů a vojska
- **Metternich** byl **propuštěn** - předsedou vlády se stal **hrabě Kolovrat**
- císař slíbil ústavu - nahrazení absolutismu konstituční monarchií
- také slíbil, že zruší cenzuru

květen 1848 vypukly nové bouře a císař s vládou utekli z Vídně do Olomouce

-> později na Moravu přesídlil i **říšský sněm** - sídlil v **Kroměříži**

říjen 1848 vypuklo další povstání, proti kterému se postavil Windischgrätz

- potlačil povstalce - **konec revoluce ve Vídni**
- **hrabě Kolovrat** je v čele vlády **vystřídán Schwarzenbergem** - chtěl posílit moc Vídně, tím, že vystřídá Ferdinanda V. na trůně
- Žofie, **manželka Františka Karla** (bratr Ferdinanda V.), **prosadila na trůn jejich syna Františka Josefa I.**

František Josef I.

- byl synovcem Ferdinanda V. Dobrotivého
- **vládne od prosince roku 1848 do roku 1916**
- dostal se na trůn palácovým převratem

1848-49 probíhá revoluce v Uhrách v čele s právníkem Lájošem Košutem

- chtěli nezávislý stát na Vídni
- revoluce byla potlačena

Revoluce v Itálii 1848/1849

- **hnutí za nezávislost severní Itálie** - sever Itálie byl rakouský

- vznikaly **buržoazní nacionalistické organizace = karbonáři**

- **sever** - Habsburkové
- **střed** - papež
- **jih** - Bourboni (Ferdinand)

- Rakušané měli **v severní Itálii** silnou posádku - v čele **maršál Radecký**

- Italové chtěli vyhnat Rakušany a Itálii sjednotit, včetně středu Itálie a jihu

- **národní vzkříšení** se nazývalo **risorgimento**

- snahu o vzkříšení měli republikáni - povstání na jihu proti Bourbonům, povstání na severu proti Rakušanům

leden 1848 lidové povstání proti bourbonskému králi na jihu Itálie (Sicílie a Neapolsko)

- vojsko dobrovolníků vedl **Giuseppe Garibaldi**
- dobrovolníci si po bourbonském králi **vynutili vydání nové ústavy -> konstituční monarchie**

- v březnu 1848 byly vyhlášeny republiky v Milánu a Benátsku - maršál Radecký si později dobyl Milán a Benátsko zpět

- **savojská dynastie** chtěla také sjednocení

- ovládala Sardinii a Piemont
- chtěli monarchii

1848 vyhlásila Savojská dynastie válku Rakousku

- **Karel Albert** (savojský král) x **maršál Radecký**

červenec 1848 bitva u Custozy

- **Karel Albert byl poražen**

únor 1849 vyhlášeny republiky v Římě a Florencii (vyhlásili je republikáni)

březen 1849 znovu vypukla válka mezi Karlem Albertem a maršálem Radeckým

- Karla chtěli podpořit dobrovolníci (Giuseppe Garibaldi), ale on jejich pomoc odmítl

1849 bitva u Novary

- **maršál Radecký znovu vítězí nad Karlem Albertem**

- **abdikace Karla Alberta** - nastupuje **jeho syn Viktor Emanuel II.**

Viktor Emanuel II.

- **podepsal mír s Rakušany**

- **výsledek revoluce v Itálii je nulový**

- papežem byl Pius IX., který ovládal střed Itálie
- na jihu vládli nadále Bourboni

Revoluce v Německu 1848/1849

březen 1848 vypukly **rolnické bouře**, zároveň došlo v **Berlíně k povstání** (dělníci, řemeslníci, studenti)

- důvodem byla **špatná sociální situace, neúroda, vzestup cen potravin**

- **požadavky:**

- nižší vrstvy chtěly zlepšit sociální situaci
- požadavek buržoazie na sjednocení Německa - **svolán Všeněmecký sněm**

- na Vídeňském kongresu byl vytvořen **Německý spolek** = sdružení německých panovníků

- do Německého spolku patřilo i **Rakousko**, které **stálo v čele**
- Rakousko **soupeřilo o vliv** v Německém spolku s **Pruskem**

1815-1866 trvání Německého spolku

- Berlín byl hlavním městem Pruska

Fridrich Vilém IV.

- pruský král

- **musel vytvořit novou vládu** v čele s liberály

- pruský sněm projednával **návrh** rolníků, kteří chtěli **zrušit feudalismus** -> **byl zamítnut**

- **junkeři** = němečtí šlechtici, velkostatkáři ve vládě (šlechta) - nechtěli sjednocení Německa

- **dva názory na sjednocení:**

- **Maloněmecká koncepce** by byla bez Rakouska
- **Velkoněmecká koncepce** by byla s Rakouskem a českými zeměmi

květen 1848 sněm ve Frankfurtu nad Mohanem

- projednávali sjednocení Německa a novou ústavu
- **zvítězila Maloněmecká koncepce na sjednocení bez Rakouska**

- v sjednoceném Německu měl stát pruský císař Fridrich Vilém IV. -> titul odmítl

březen 1849 Fridrich Vilém IV. rozehnal sněm ve Frankfurtu

červen 1849 odvolal liberály, které jmenoval

- **Německo zůstalo rozdrobeno**

Sjednocení Německa

- nová snaha o sjednocení Německa kvůli rozvoji průmyslu (textilní, těžký)

- centra těžkého průmyslu - **Porýní, Porúří, Sársko**

- o sjednocení Německa usiluje buržoazie i junkeři

1864 vedlo Rakousko s Pruskem válku proti Dánsku

- **Rakousko získalo území Holštýnska** a **Prusko území Šlesvicka**

1866 válka mezi Rakouskem a Pruskem o území Holštýnska

- **Rakušané byli poraženi v bitvě u Sadové u Hradce Králové**

- **Prusové sjednotili státy na severu Německa a vytvořili Severoněmecký spolek**

- bylo potřeba sjednotit státy na jihu Německa

1866 končí Německý spolek

- proti sjednocení Německa se stavěla Francie

- **do čela Severoněmeckého spolku byl postaven Vilém I.** (pruský král) a jeho první ministr **Otto von Bismarck**

- byl vytvořen **říšský sněm** a **spolková rada**

- zavedeny jednotné míry, váhy, celní jednoty, společná zahraniční politika

- státy si zachovaly svou samostatnost

Prusko-francouzská válka 1870-1871

- španělský trůn byl nabídnut pruské **dynastii Hohenzollernů** -> Francie se proti tomu postavila

- v té době vládnul ve Francii **Napoleon III.**

1870 bitva u Sedanu

➤ **porážka Napoleona III.**

- ve Francii byla vyhlášena **3. republika**

1871 Francouzi museli postoupit z Alsaska a Lotrinska a museli zaplatit válečné reparace

- ve Francii byla zřízena prozatímní vláda

- **Bismarck po porážce Francie připojil k Severoněmeckému spolku státy jihu**

1871 je vyhlášeno Německé císařství

- skládalo se z 21 monarchií, svobodných měst a Alsaska a Lotrinska
- **císařem byl pruský král Vilém I.**
- stává se 2. nejvyspělejším státem ze stránky ekonomické (po USA)

Sjednocení Itálie

- **Viktor Emanuel II.** ze Savojské dynastie je **králem Sardinie a Piemontu**

- Itálie je stále rozdrobena -> **snaha o sjednocení**

1859 Viktor Emanuel II. vyhlásil Rakousku válku

- chtěl připojit sever Itálie - Lombardie, Milán, Benátsko k Sardinii a Piemontu
- tzv. „**sjednocení shora**“ - provádí ho panovník

- **Francie podporovala Itálii** - Italové jim slíbili území - Lombardii a Milán -> poté ji ale Francie přestane podporovat

1859 bitvy u Magenty a Solferina

- **Rakousko** prohrálo a **ztratilo Milán a Lombardii**
- Rakousku **zůstalo pouze Benátsko**

1860 se jih Itálie připojil k Severu

- tzv. „**sjednocení zdola**“ - prostřednictvím lidového hnutí v čele s Giuseppem Garibaldim
- sjednocování proběhlo na Sicílii proti neapolskému králi

1861 se sešel Všeitalský sněm v Turíně

- **vyhlášeno Italské království** v čele s Viktorem Emanuelem II.
- Sicílie, Neapolsko, Lombardie, Sardinie, Milán a Piemont

1866 bitva u Sadové u Hradce Králové

- Rakousko bylo poraženo Pruskem
- **Itálie** využívá oslabení Rakouska a **připojuje Benátsko**

1870 došlo k připojení papežského státu k Itálii a Řím se stal hlavním městem

- papeži vyčleněno území Vatikánu

18. Význam Francie ve světových dějinách v 18. a 19. století

(vzestup Napoleona Bonaparta, napoleonské války; pád Napoleona, Vídeňský kongres; Francie po roce 1815; odpor proti červencové monarchii; období druhého císařství; prusko-francouzská válka a Pařížská komuna)

Napoleon Bonaparte

- narodil se na Korsice
- jeho nepřátelé mu říkali netvor korsický
- byl ze starobylého rodu, jeho otec byl advokát
- v 10 letech byl poslán do vojenské školy do Francie, předtím studoval v **Brienne**
- stal se poručíkem dělostřelectva

1793 dospěl k dobytí pevnosti Toulon

1795 potlačil povstání šlechty (rojalistů)

od roku 1796 vedl války, protože měl naplnit státní pokladnu

1796 táhne do Itálie

- sever Itálie ovládali Habsburkové
- království Neapolské ovládali Bourboni
- když Napoleon přitáhnul do Itálie, byl oslavován jako osvoboditel
- dostal se do Milána, do Benátek, do Říma a do Neapole
- založil 2 republiky - **Cisalpinská** a **Transpadánská republika** - sesterské republiky Francie
- do Itálie vtrhla rakouská a ruská vojska - **Francouzi museli Itálii opustit**
- **Suvorov** = velitel ruských vojsk

1798 cesta do Egypta

- **porazil Egyptány**, ti byli podporováni Anglií

1798 s Angličany svádí bitvu v deltě Nilu

- **zvítězil Horatius Nelson** v námořní bitvě

- z Egypta se Napoleon vypravil do Sýrie a chtěl postupovat dále do Indie, po cestě ale byla jeho armáda postižena morem

1799 bitva u Abukíru

- **Napoleon porazil turecké vojsko**

1799 musel Napoleon ukončit svoje tažení a vrátil se do Paříže

- jeden z Napoleonových vojáků našel v Egyptě Rosettskou desku - na jejím základě bylo Francouzům Champollionem rozluštno hieroglyfické písmo

9. 11. 1799 provedl státní převrat

- rozebral sněmovnu direktorů, **výkonná moc** se dostala **do rukou 3 konzulů**, z nichž 2 měli pouze poradní hlas, 1. konzulem byl Napoleon
- **konec Velké francouzské buržoazní revoluce**

1800 založil francouzskou státní banku

1800 porazil Napoleon Rakousko v bitvě u Marenga na severu Itálie

- byla založena Protinapoleonská koalice - Rakousko, Prusko, Rusko, Anglie

1802 byl jmenován z prvního konzula na životního konzula

1804 vydán zákoník Code civile

- podle zákoníku byla zavedena rovnost občanů, povoleny rozvody
- jmenoval biskupy, kněží byli placeni státem, církve byla podřízena státu
- církvi byla vrácena část zkonfiskovaného majetku

- papežem byl **Pius VII.**

- uzavřel **konkordát** = smlouva mezi církví a státem - papež se neměl vměšovat do jeho záležitostí

- bál se restaurace Bourbonů

- realisté na něj spáchali atentát

- sídlil v **Tuilerie** (týlerí)

- formou lidového hlasování - **plebiscitem** - se nechal zvolit císařem

1804 byl v chrámu Notre Dame zvolen císařem

- korunoval sám sebe i svou manželku

- jeho 1. manželka byla **Josephina de Beauharnais** (boarné)

1804 se mění 1. republika na císařství

1805 koaliční válka

- Velká Británie požaduje od Napoleona, aby stáhl svá vojska z Itálie

1805 bitva u Ulmu

- **Napoleon poráží Rakousko**

1805 námořní bitva u španělského mysu Trafalgaru

- **vítězství Anglie**
- zemřel Horatius Nelson, který bojoval proti Napoleonu

1805 bitva u Slavkova

- boj proti habsburské monarchii
- „**bitva 3 císařů**“:
 - **Alexandr I.** (Romanovec - ruský panovník) x **František II.** x **Napoleon**
- **vítězství Napoleona**
- na Slavkovském zámku bylo podepsáno příměří

prosinec 1805 podepsán vlastní mír v Prešpurku (Bratislava)

- Rakušané ztratili území v Itálii - Benátky, Dalmácii a Istrii

1806 byl František II. (I.) přinucen rozpustit Svatou říši říšskou národa německého (961 vznikla)

1806 zabírá Pruské země kolem Rýna a vytváří království vestfálské

- dosadil tam svého bratra Jeromea

- zabral Holandsko a dosadil tam bratra Louise

1807 táhne proti Prusku

- jeho současník byl **Fridrich Vilém III.**
- **dobyl ho** a zabral Prusku i podrobené území Polska - tam vytvořil **vévodství varšavské**

1806 vydal kontinentální systém = zákaz obchodování s Anglií

1807 se sešel v Prusku u města Tylž s ruským carem Alexandrem I.

- Napoleon chtěl, aby ho Alexandr podporoval v kontinentálním systému
- uzavřeli spolu **tylžský mír** - Alexandr slíbil, že ho bude podporovat
- Alexandr I. získal na oplátku volnou ruku v severní a jihovýchodní Evropě, připojil k Rusku Finsko, boj proti Turkům na jihovýchodě se mu nevydařil
- Napoleon zabral Portugalsko

1808 zabral Napoleon Španělsko

- dosadil tam svého bratra Josefa

1809 tažení do Itálie a později připojil k Francii území papežského státu

- papež Pius VII. byl 3 roky vězněn ve Francii
- papež ho exkomunikoval z církve

1809 bitva u Wagramu v Itálii

- **Rakušané znovu prohráli**
- František II. (I.) uzavřel s Napoleonem **Schonbrunnský mír**
 - **Rakušané ztratili Illyrské provincie** - území Kraňska, část Chorvatska a část jižního Nizozemí

- Metternich a František II.(I.) začali jednat o sňatku Napoleona s Františkovou dcerou Marií Luisanou

-> v roce 1810 se konala svatba

-> Rakousku šlo o navrácení ztracených území => neúspěch

František II. (I.)

- 2. císař Svaté říše římské národa německého

- 1. rakouský císař

- před ním vládl Leopold II.

- „vytrvalec na trůně“ - **1792 - 1835 doba vlády**

- průměrný panovník

- na vídeňském dvoře: **Klemens Lothar Metternich** - politik, který se snažil, aby nedocházelo ke společenským změnám

- problémy: francouzská revoluce a samotný Napoleon

- od roku 1809 řídil zahraniční politiku Habsburské monarchie

- **František Antonín hrabě Kolovrat** (Kolovrat = rod) byl městský hejtman v Praze a mecenáš českého muzea (další na vídeňském dvoře)

- **nejdůležitější úřady:**

- **sjednocená dvorská kancelář** - vedla správní úřady a gubernia
- **dvorská válečná rada** - ministerstvo války
- **dvorská účetní komora** - vedla rozpočet
- úřady měly v čele prezidenta a kolegium (= dvorní radové)
- později bylo zřízeno státní kancléřství a nejvyšší policejní úřad, který bojoval proti revolučnímu hnutí

- Napoleon měl syna s polskou princeznou Marií Walewskou

1812 tažení Napoleona Bonaparte do Ruska

- Alexandr I. porušil zásady kontinentální blokády
- armáda byla složena ze **sborů** = dělostřelectvo a jízda; **císařské gardy** - měli lepší výstroj
- **francouzští velitelé: Davout, Ney, Murat**
- **ruští velitelé: Bagration, Kutuzov**
- ruská armáda byla složena z **rekrutů** - násilně verbovaných vojáků
- později se ale změnila na vlasteneckou válku - začali do ní vstupovat dobrovolníci
- Kutuzov chtěl Napoleona zastavit pře Moskvou

1812 bitva u Borodina

- **zvítězili Rusové**

- Rusové vyklidili Moskvu a pustili tam Napoleona -> Kutuzov se stáhl na jih a zatarasil Napoleonovi cestu

-> Napoleon žádá Kutuzova o mír, ten však odmítá a 1812 se Napoleon stahuje zpět přes řeku Berezinu do Paříže

1813 bitva u Lipska = Bitva národů

- bojovalo Prusko, Rakousko, Rusko a Švédsko x Francii (Napoleonovi)
- **1. velká porážka Napoleona**

- protinapoleonská armáda táhne na Paříž, chtějí ho donutit k abdikaci a chtějí řešit nové uspořádání s Evropany

březen 1814 Napoleon abdikuje ve Fontainebleau

-> následovala restaurace Bourbonů (Ludvík XVIII., bratr Ludvíka XVI.)

-> Napoleon vyslán na Elbu do vyhnanství

1814-15 Vídeňský kongres („tančící kongres“)

- Francie vrácena do hranic z roku 1792
- **Metternich se spolu s ruským carem Alexandrem I. domluvili na třech věcech:**
 1. na trůn by se měly vrátit staré panovnické rody, které vládly před revolucí
 2. boj proti revolucím - kvietismus = klid a neměnnost poměrů v Evropě
 3. Svatá aliance - spojení států s církví (*spojenectví Ruska, Rakouska a Pruska, které mělo dohlížet na dodržování kvietismu na základě „křesťanské solidarity“*)

1814-1824 konstituční monarchie s výjimkou sta dnů roku 1815 (stodenní císařství)

-> vládl Ludvík XVIII.

1814 umírá Josefína

únor 1815 se Napoleon znovu dostal k moci

- dal dohromady armádu a vytáhnul s ní do Belgie

1815 bitva u Waterloo

- **Napoleon x Wellington** (Britové)
- **Napoleon prohrál** a byl Angličany deportován na ostrov Sv. Heleny

1821 Napoleon umírá

- syn Napoleona byl nazýván Napoleonem II., Orlík nebo vévoda Zákupský - byl držen ve Vídni

Červencová monarchie ve Francii (1830-1848)

Ludvík XVIII.

- bratr Ludvíka XVI.

- **král konstituční monarchie**

- ve Francii byla politická svoboda, rovnost občanů před zákony, náboženská svoboda, ochrana soukromého vlastnictví, šlechta neměla výsady

- Francie měla okolo 43 milionů obyvatel, volební právo mělo asi pouze 100 tisíc - pouze majetní

Karel X.

- byl bratr Ludvíka XVIII. a Ludvíka XVI.

1825 korunován ve městě Remeš

- **poslední korunovace francouzského krále**

- **pokoušel se obnovit absolutismus**

- stranil royalistům - ti chtěli ještě více omezit volební právo, odškodnit emigranty

- šlechtě vyplacena miliarda franků za zkonfiskované statky

- omezoval práva buržoazie

- **zostřil policejní dozor a cenzuru**

červenec 1830 vydal Karel X. 4 ordonance a rozpustil sněmovnu

- chtěl anulovat výsledky voleb

27. - 30. 7. 1830 červencová revoluce = boje na barikádách

- stoupenci republiky, studenti, dělníci
- po revoluci odešel do exilu - žil v Anglii

- Ferdinand V. Dobrotivý ho pozval do Prahy - žil na Pražském hradě

1836 se nakazil cholerou a zemřel

Ludvík Filip Orleánský

- vláda červencové konstituční monarchie až do roku 1848

1838 vypukla nová revoluce

- hájí zájmy bohaté buržoazie

- označován jako občanský král

- byl zvolen parlamentem

- byl z vedlejší větve Bourbonů

- nežil ve Francii od doby francouzské revoluce - jeho otec byl popraven - žil v Americe -> do Francie se vrátil po restauraci Bourbonů v roce 1817

Opozice proti Ludvíkovi:

- **republikáni, bonapartisté** - chtěli tvrdý režim
- **legitimisté** - chtěli návrat legitimních panovníků
- obyvatelstvo bez volebního práva
- šíří se socialistické myšlenky - socialisté byli pod vlivem myšlenek utopických socialistů
- opozice pořádala tzv. **bankety** = chtěli provést volební reformu, a vláda zakázala jeden z banketů
- **Saint-Simon** = utopický socialista
- **Fourier** = utopický socialista
- **Louis Blanc** = socialista

22. 2. 1848 zakázán banket

23. a 24. 2. 1848 revoluce = boj na barikádách

- král utekl z Francie do Anglie
- **vytvořena prozatímní vláda**

25. 2. 1848 se stává Francie republikou (do roku 1852) = období tzv. druhé republiky (1. republika od roku 1792 - 1804 -> poté císařství)

Změny prozatímní vlády:

- 1) vypsalala volby do parlamentu na základě všeobecného volebního práva
- 2) občanské svobody
- 3) vyhlásila právo na práci - začaly se vytvářet národní dílny (na náklady státu se zřizovala nová pracovní místa)

květen 1848 se konaly volby do ústavodárného shromáždění

- **většinu získali umírnění republikáni**, kteří nebyli nakloněni k socialistům

- začaly se rušit národní dílny, které byly vytvořeny

červen 1848 bouře dělníků proti vládě

- **armáda bouře potlačila**

- podle nové ústavy byl včele státu prezident, který měl výkonnou moc na 4 roky

prosinec 1848 byl Ludvík Bonaparte zvolen prezidentem

Napoleon III. = Ludvík Bonaparte

- synovec Napoleona Bonaparte

- dostal hlasy rolníků

- celé jméno: Karel Ludvík Napoleon Bonaparte

- manželka *Hortenzie de Beauharnais*

1815 odešel z Francie a žil v Itálii

- byl velice vzdělaný

- když zemřel Orlik (syn N. B.), tak se stal vůdcem Bonapartistů

- při pokusu o převrat byl zajat a odvezen do vězení, ale utekl do Anglie

únor 1848 se vrátil z Anglie

- získal rolníky díky snížení daní a ochraňoval vlastnické vztahy

- **omezil všeobecné hlasovací právo**

- sympatizoval s monarchisty

- začal vytlačovat přívržence republiky

- měl strach z levice (chtěli ještě víc omezit moc krále)

- začal se klonit k armádě

- o záležitostech rozhodoval sám, věci přikládal k plebiscetu = rozhodnutí lidového hlasování

- podpora měšťanů, katolického duchovenstva, konzervativní venkov - zpátečnický stav

1851 1. fáze převratu

- zatkł vůdce republikánské opozice

1852 2. fáze převratu

- plebiscitem odsouhlasena nová ústava
- prezident získal výkonnou moc na 10 let, měl zvýšené pravomoce

1852 zavedl funkci císaře - vyhlásil císaře díky lidovému hlasování

1852 2. buržoazní císařství (do roku 1870)

- Napoleon III. byl v čele

- **Bonapartismus** = způsob jeho vlády, praktikoval výbojnou politiku

1853-1856 Krymské války (viz u Ruska)

1859 Itálie

1869 podpora stavby Suez

1870-1871 Prusko-francouzská válka

- španělský trůn byl nabídnut pruské **dynastii Hohenzollernové** -> Francie se proti tomu postavila

1870 bitva u Sedanu

- **porážka Napoleona III., abdikuje**

1870 ve Francii byla vyhlášena 3. republika (do roku 1940)

1871 Francouzi museli postoupit z Alsaska a Lotrinska a museli zaplatit válečné reparační

- ve Francii byla zřízena prozatímní vláda

- Bismarck po porážce Francie připojil k Severoněmeckému spolku státy jihu

1871 je vyhlášeno Německé císařství

- skládalo se z 21 monarchií, svobodnými městy, Alsaska a Lotrinska
- u sjednocení byl **Vilém I.** (pruský král) a **Otto von Bismarck**
- -> **císařem byl pruský král Vilém I.**

- v čele 3. republiky stál **Thiers**

1871 zřízena na několik dnů Pařížská komuna

- **72 dní vládnul lid**

- Francie předstihla Anglii a byla na 3. místě ve světě z hlediska výroby

- v 80. letech Francie buduje koloniální říši - Afrika, Indie, Čína - **po Británii mají 2. největší koloniální panství ve světě**

- v parlamentu mají převahu monarchisté

- ve 30. letech se tam rozšířilo **socialistické hnutí v čele s Julesem Guesdem** [gédem] a **Jeanem Jaurésem** [žoré]

- rozšířil se **antisemitismus** = nenávisť vůči Židům

1894 Dreyfusova aféra

- byl to Žid a důstojník generálního štábu
- byl obviněn z vyzvědačství pro Německo - musel odejít z Francie

19. Dějiny USA od vzniku do počátku 20. století

(počátky kolonialismu ve světě- zámořské objevy, kolonizování Ameriky v 17. a 18. století, konflikt anglických kolonií v Severní Americe s Anglií, vznik USA, válka Severu proti Jihu; období rekonstrukce, hospodářský vzestup USA před 1. světovou válkou)

1492 Kryštof Kolumbus objevil Ameriku - objevil Bahamy: Kuba a Haiti

- původní obyvatelé: indiáni

- **Aztékové** žili Mexiku, dobyl je **Cortés**

- **Inkové** žili na území Jižní Ameriky, dobyl je Pizarro

- Nizozemci objevili **New York** (Nové Nizozemí) a **New Jersey**

- Angličané **Francis Drake** a **Walter Raleigh** se chtěli dostat do Ameriky -> obsadili Virginii

- Ital **Amerigo Vespucci** - dobrodruh, po kterém Amerika dostala svůj název - vydal o Americe spis, popsal Nový svět

- Francie 17. - 18. století

- **Jacques Cartier** objevil a popsal území v Zálivu Svatého Vavřince
- na počest Ludvíka XIV byla založena **Louisiana**

1756 - 1763 střet o kolonie v rámci Sedmileté války

- v Americe střet Anglie a Francie - Francie ztrácí Louisianu
- do Střední Ameriky pronikali Španělé

Lidé, kteří odcházeli do Ameriky:

- lidé s pověřením od krále
 - lidé s kolonizační společností
 - lidé, kteří chtěli uniknout nějakému trestu
 - lidé z náboženských důvodů (např. puritáni)
 - lidé, kteří chtěli zbohatnout
- v 18. století v Severní Americe bylo 13 kolonií (= osad)

Odišný charakter kolonií:

1) sever

- těžba dřeva, pěstovali obilí, vyváželi kožešiny
- menší farmy, začaly se rozvíjet manufaktury

2) jih

- převážně výučně-zemědělský charakter
- značná část obyvatel byli **otroci** - Virginie a Karolina
- plantáže, jako pracovní sílu používali otroky
- směrem na západ byli Indiáni
- bohatí lidé na jihu napodobovali život Evropanů

- Anglie se do kolonií zpočátku příliš nevměšovala, změna nastala s merkantilismem = vývoz má převažovat nad dovozem -> Británie se začala vměšovat do záležitostí - Amerika jim sloužila jako zdroj surovin a odbytiště

Americká revoluce

- hlavní příčina spočívala v tom, že Británie chtěla řídit život v Americe

1. zvýšení cel na zboží dovážené z VB - odpor - cla zrušili - ponecháno pouze clo na čaj

2. kožešiny, dřevo a bavlnu mohli osadníci (= obyvatelé S. A.) **vyvážet pouze do VB**

3. byl vydán zákon o kolkovním - každý dokument a noviny musely být opatřeny kolky -> finance do britské pokladny

- VB vyslala do Severní Ameriky 10 000 vojáků - osadníci se museli jednou třetinou podílet na financování armády

-> **osadníci** začali zakládat **korespondenční výbory**

- v jednotlivých oblastech se začaly vytvářet **provinční kongresy**

-> výbory i kongresy vyzývaly k sjednocení osadníků proti VB - osadníci se spojili

1773 Bostonské pití čaje

- angličtí osadníci v Americe včele **Samuel a John Adams** se dostali na loď východoindické společnosti a bedny s čajem vyházeli do moře

- anglickým králem byl **Jiří III.**

- **zrušil ústavu Massachusetts**, kde se nacházel Boston
- uzavřel bostonský přístav a řekl, že bude zavřený do té doby, než osadníci uhradí škody za čaj
- do Ameriky vyslal další vojsko

1774 se osadníci sešli ve Filadelfii na prvním kontinentálním kongresu a tam projednávali, jak odpoví anglickému králi

- ze 13 kolonií se sešlo 12 zástupců, chyběl zástupce z Georgie

- **významní zástupci**: za Virginii **George Washington, Samuel a John Adams**

- výsledkem byla **Deklarace práv a stížností osad**

- chtěli, aby byl otevřen přístav, aby byla dána ústava, aby král stáhl vojsko

- dohodli se na bojkotu britského zboží - nebudou odebírat britské zboží, a na vytváření ozbrojených milic (= vojenské jednotky)

1775 dochází k válečnému střetnutí = začátek americké revoluce

- vojenské jednotky byly prohlášeny za americkou armádu a do jejich čela se postavil **George Washington**

1775 došlo ke střetu milic u Concordu a Lexingtonu

- **obě dvě vyhráli osadníci**
- vznikla kontinentální armáda

1776 kontinentální kongres ve Filadelfii

- účastníci: **Jefferson, Franklin a John Adams**

- vydáno **Prohlášení o nezávislosti a unii** = vznik USA

- **Deklarace nezávislosti** = právo na život, na svobodu, kdykoli je forma vlády v rozporu s právem lidí, lid má právo ji zrušit

1777 vydána 1. ústava USA = **Články konfederace**

- články byly platné od roku 1781 - muselo je schválit 9 ze 13 států

- **konfederace** = volné spojení států

- zřízen kongres:

- měl zákonodárnou a výkonnou moc
- měl právo vyhlašovat válku, uzavírat mír, vypisovat půjčky, jmenovat velitele armády

1776 museli Britové opustit Boston

1777 vítězná bitva u Saratogy

- **porážka Britů**

1779 Francouzi poslali do Ameriky expediční sbor a sbor generála **Rochambeau** [rošambó]

- členem expedičního sboru byl i markýz Lafayette přezdívan Hrdina dvou kontinentů - bojoval i ve Velké francouzské buržoazní revoluci

1780 bitva u Charlestonu

- **Američani jsou poraženi** v čele s **Benjaminem Franklinem**

1781 bitva u Yorktownu

- **vítězí Američané**

1782 podepsána mírová smlouva mezi Brity a Američany

1783 VB oficiálně uznává nezávislost USA

- rozpuštěna Washingtonova armáda

-> konec revoluce

Právní záležitosti

80. léta hospodářská a politická krize

-> bylo třeba, aby byla vytvořena ústřední vláda se silnějšími pravomocemi, dále bylo třeba zavést společné finance, jednotná pravidla pro obchod

1787 kongres ve Filadelfii

-> kongresu předsedal **Washington**, dále např. **Madison, Hamilton** (právníci)

1787 je přijata nová Ústava

1789 Ústava vešla v platnost

- změna konfederace na federaci (platí dodnes)

- kongres měl 2 komory = **bikameralismus**

- **sněmovna reprezentantů**: počet členů podle počtu obyvatel (1 reprezentant na 30 000 lidí)
- **senát**: 2 zástupce z každého státu

- USA je prezidentská republika

prezidentská republika:

- zákonodárná moc: kongres
- výkonná moc: prezident se schválením senátu jmenující vládu
- prezident má právo jmenovat nejvyšší státní úředníky, kteří mu budou odpovědní
- vláda nebyla kongresu odpovědná, ale může si prezidenta pozvat (= impeachment)

parlamentní republika:

- zákonodárná moc: parlament
- výkonná moc: vláda (+ premiér) + prezident
- prezident má reprezentativní úlohu
- vláda odpovědná parlamentu
- kontrasignace = spolupodpis

- v Ústavě nebylo, kolikrát může být prezident zvolen

1789 1. prezident USA **George Washington**

- šéf exekutivy = výkonná moc
- jmenoval vládu
- je vrchní velitel ozbrojených sil
- právo veto
- měl právo uzavírat mezinárodní smlouvy

- **Nejvyšší soudní dvůr** dohlíží na dodržování ústavy - soudci jsou voleni na doživotně

- USA je federace - každý stát má svůj orgán, mají svoje zákony

1790 první sčítání lidu - 4 mil. obyvatel

Válka Severu proti Jihu

1861 - 1865

- v USA roste populace, šíří se demokracie, střídají se prezidenti
- hospodářské problémy - základním sektorem je zemědělství
- USA byla závislá na VB - z VB se dovážely hotové výrobky
- USA vyvážela bavlnu, tabák, pšenici
- rozšiřování území směrem na západ - boj s Indiány
- USA koupily od Ruska Aljašku, od Španělska Floridu
- vedli války proti Mexiku - získali Kalifornii a Nové Mexiko a zabrali Texas
- **hlavní problém**: rozdíl mezi Severem a Jihem

Sever

- probíhala industrializace (= zprůmyslnění)
- kapitalistické vztahy - vadilo jim, že se dováželo zboží z Anglie - požadovali uvalení cla na zboží z VB
- chtěli zrušení otroctví
- **abolicionisté** = stoupenci úplného zrušení otroctví, např. **John Brown**
 - 30. léta 19. století pomáhali otrokům zběhlým z jihu
- **1854 byla založena republikánská strana**
 - byla proti otroctví, ale tolerovali otroctví tam, kde dosud bylo
- republikáni získali převahu ve sněmovně reprezentantů

Jih

- pro otroctví

1860 byl zvolen americkým prezidentem Abraham Lincoln (republikán)

- republikáni získali převahu v kongresu, demokratům to vadilo

1861 vystoupilo na protest 11 jižních států z Unie (USA)

- vytvořili **Konfederaci**
- hlavním městem se stal **Richmond**
- prezidentem konfederace byl **Jefferson Davis**
- odtržení se nazývá **secese**

- jižní státy měly novou ústavu, kde bylo otroctví prohlášeno za legální
- sever měl 23 států, měl asi 22 milionů obyvatel a představoval 91% průmyslu
- **generálem severu** byl **Grant**

- jih měl 11 států, měl 9 milionů obyvatel a představoval 9% průmyslu
- **generál jihu** se jmenoval **Lee**
- **jednotky jižních států zaútočily na jednotky USA**, které byly v jižní Karolíně ve **Fort Sumter**
- > nejdříve převaha jižanů

1862 Lincoln vydal Proklamaci o osvobození otroků (platnost v roce 1863)

Lincoln vydal zákon o usedlostech

- obsahem bylo to, že každý občan mohl získat 160 akrů volné půdy na západě

1861 bitva u Richmondu

- **prohra USA**
- generál Lee táhnul dále na sever

1862 boje o Washington

1863 bitva u Gettysburgu

- **vítězství USA**

1865 se Američanům podařilo nazpět dobýt Richmond

1865 bitva u Appomatoxu

- **kapitulace jižanů**

- oběti na životech - za celé období války asi půl miliónu obyvatel
- Lincoln nechtěl žádná tvrdá opatření, pokud se státy, které se vzbouřily, přislíbí k loajalitě
- Lincoln požadoval, aby jižané zrušili otroctví a uznali jejich svobodu
- týden po skončení války byl na Lincolna v divadle spáchán atentát - byl postřelen a později zemřel
- > atentát spáchal **John Wilkis Booth**

Andrew Johnson

- nový prezident
- **1865 - 1877 období rekonstrukce** - snažily se vyřešit ekonomické problémy a vyřešit problémy mezi Severem a Jihem
- **Ku-klux-klan** = spolek proti černochoům, vraždili otroky
- **poslední bod**: Amerika se stala koncem 19. století nejprůmyslovější zemí a hned po ní bylo na druhém místě Německo

20. Češi a česká politika v habsburské monarchii v 19. století

(vývoj české politiky po r. 1848, konstituování politické reprezentace novodobého českého národa, důsledky rakousko-uherského vyrovnání, česko-německé vztahy v 19. a na počátku 20. století)

František Josef I. (před ním Ferdinand V. Dobrotivý)

- vládne od prosince **1848** do roku **1916**

- jeho manželka byla **Alžběta Bavorská (Sisi)**

- říšský sněm sídlil v Kroměříži

- **listopad 1848 projednával ústavu** -> byl rozehán vídeňskou vládou

1849 vznikla oktrojovaná (= vnucená; Březnová, Stadionova) ústava

- platila pouze do roku 1851

květen 1849 vyvolali radikální demokraté Májové spiknutí

- požadovali republiku, chtěli zrušit výsady šlechty
- byli pozatýkáni

1851 vydány Silvestrovské patenty

- **byla zrušena oktrojovaná ústava**
- položeny základy neoabsolutismu - představitelem byl ministr vnitra **Alexandr Bach**

- **vládnoucí vrstvou** je šlechta a buržoazie

- početná policie, početná armáda

- převaha zemědělství nad průmyslem - přesto byly **Čechy nejprůmyslovější zemí v rámci Habsburské monarchie**

- po zrušení roboty šlechta nakoupila stroje a začala podnikat

- **rozvoj:**

- **potravinářského průmyslu** - Polabí, Haná - pivovary, cukrovary, lihovary
- **textilní výroby** - Trutnov, Liberecko
- **těžba uhlí** - Kladensko, Plzeňsko, Podkrušnohoří
- ve 30. a 60. letech 19. st. **strojírenský průmysl** (Ringhofferova strojírna a Daňkova strojírna v Praze, závody Emila Škody v Plzni)

1859 Živnostenský řád

- **svoboda podnikání** -> zakládání bank

- **ústřední správa byla ve Vídni** - jednotlivé země měly svá místodržitelství

- **Praha, Brno, Opava** = sídla místodržících českých zemí

- obecní zastupitelstva - nejnižší vrstva státní správy - v čele obce stál starosta

- **germanizace** - němčina do škol, do úřadů

- byli pronásledováni účastníci (významné osobnosti) revoluce v roce 1848

- Palacký byl zbaven funkce
- Borovský byl pod policejním dozorem ve městě Brixen
- Němcová, Tyl

1859 došlo k pádu Bachova absolutismu

- důvodem byl neúspěch v zahraniční politice (ztratili Lombardii, Milán) a finanční krize v zemi

1860 císař František Josef I. vydal Říjnový diplom

- *slíbil, že se zřekne absolutismu a obnoví ústavní práva jednotlivých zemí*
- počátky parlamentarismu

1861 vyhlášena nová ústava (Únorová ústava nebo Schmerlingova)

- Schmerling byl státní ministr
- *měla centralistický charakter* -> práva jednotlivých zemí ale neobnovila
- **byl zřízen zákonodárný orgán: říšská rada** - omezoval moc panovníka
 - **horní** = panská - zástupci Habsburků a šlechtických rodů, osoby jmenované císařem za zásluhy
 - **dolní** = poslanecká - poslanci z jednotlivých zemí monarchie (z Uher, Haliče, Čech, Benátska)

1863 přestali poslanci z jednotlivých zemí docházet do říšského sněmu a zahájili pasivní opozici

- byli neustále přehlasováni většinou
- pasivní opozice celkem trvala 16 let
- stejně tak byli nespokojeni i Maďaři -> **vzniká maďarský boj za práva Uher**

1866 válka u Sadové u Hradce králové

- **Rakousko x Prusko o území Holštýnska**
- **Rakušané byli poraženi**
- Rakousko bylo oslabeno a díky tomu se odpojuje Benátsko

1867 vydal císař královský reskript

- **Maďaři dosáhli nezávislosti Uher**
- **Rakousko-Uherské vyrovnání** - Rakousko-Uherská monarchie má dvě centra: Vídeň a Budapešť
- **Julius Andrássy** - sepsal požadavky, byl prvním ministerským předsedou a později ministrem zahraničí
- **DUALISMUS** = rozdělení monarchie na 2 části podle řeky Litavy:
 1. **Předlitavsko** = Rakouská monarchie + české země (centrem byla Vídeň)
 2. **Zalitavsko** = Uhry (centrem byla Budapešť)
 - měli společného panovníka, armádu, finance a zahraniční politiku -> unie dvou států
 - každá ze zemí měla svůj sněm, svojí vládu a svojí ústavu

1867 vydána Prosinčová ústava

- potvrzení rozdělení Habsburské monarchie na Rakousko-Uhersko
- **pozůstatek absolutismu** - panovník nebyl odpovědný parlamentu, měl silné pravomoci - rozhodoval o politice a velel armádě; ministři byli odpovědní parlamentu

Češi v 60. a 70. letech 19. století

- Rakousko-Uherské vyrovnání přineslo zklamání, protože Češi chtěli totéž

- **Palacký a Rieger** se vypravili do Ruska na národopisnou výpravu (politická demonstrace)

- chtěli získat Rusko jako nátlak na monarchii
- byli přijati ruským carem, ale v souvislosti s českou otázkou neměl zájem nic řešit
- poté se obrátili na Francii, ale dopadli stejně

- vznikaly **tábory lidu** = politické demonstrace - lidé se shromažďovali na místech, která představovala českou historii, využívali různých významných příležitostí (Říp, Blaník, Tábor)

květen 1868 položen základní kámen Národního divadla

- **politická krize ve Vídni:**

- v čele vídeňské vlády byl **Alfréd Potocký** - po něm nastoupil **Karel Hohenwart**
- **K. H.** začal jednat s představiteli české státoprávní opozice

1871 vytvořen program Fundamentální články

- vypracovány státoprávní opozicí
- Češi chtěli to samé, co Maďaři - **Rakousko-České vyrovnání**
- předložili návrh na „ochranu české národnosti“ - zrovnoprávnění češtiny a němčiny

císař vydal královský reskript

- schválil české požadavky
- -> proti tomu se postavila **Německá liberální strana** (strana Němců žijících v Čechách)
- -> dále se proti postavil říšský kancléř a ministr zahraničí Německa **Ferdinand Beust**
- František Josef I. měl obavy ze zhoršení vztahů s Německem a proto začal ustupovat od reskriptu a začal kritizovat Hohenwarta, který později odstoupil
- **Rakousko-České vyrovnání bylo zmařeno**

- v 70. letech se začaly lišit názory na politiku liberálů a radikálů

1848 vznik Národní strany

- liberálové a radikálové

1874 svolali radikálové sjezd do Prahy a založili vlastní politickou stranu - Národní stranu svobodomyslnou (MLADOČEŠI)

- **program Mladočechů:**

- demokratické zřízení
- nastolení občanských svobod
- samostatnost českých zemí v rámci monarchie

- spravedlivý národnostní zákon
- zlepšení českého školství - chtěli založit českou univerzitu

- **Mladočeši** měli svůj tisk: **Národní listy** - hlavní redaktor byl **Grégr**

- Staročeši stále v pozici pasivní opozice

Mezinárodní situace:

- Balkán byl ovládán Turky - v 70. letech povstaly balkánské státy proti turecké nadvládě - povstání v Bosně, Hercegovině, v Srbsku -> povstání byla ale potlačena

1876 se staví Rusko na stranu balkánských států

1877-1878 boje proti Turecku

- Turecko bylo poraženo

- po válce je uznána nezávislost balkánských států

- Rusko získalo území na Balkáně

1878 svolali Němci z iniciativy Bismarcka kongres do Berlína

- Německo, R-U, Itálie, Anglie, Francie, Rusko
- berlínský kongres pověřil R-U správou Bosny a Hercegoviny

1879 uzavřena smlouva mezi R-U a Německem

- vznikl **Dvojspolek**

1882 se přidala Itálie k Dvojspolku

- vznikl **Trojspolek**

1879 se Češi vrátili do Vídeňské říšské rady

- se státoprávní radou jednal předseda vlády **Eduard Taaffe**
- po 16 letech začínají provádět aktivní politiku
- návrh státoprávního programu nebyl uskutečněn, proto předstoupili před císaře a dali mu dílčí požadavky = **drobečková politika**
 - ✓ rovnoprávnost češtiny s němčinou
 - ✓ právo češtiny na univerzitě
 - ✓ podpora českého školství

1880 bylo výsledkem Stremayrovo jazykové nařízení

- **používání češtiny ve vnějším úřadování** - používání češtiny při styku občana s úřadem

1881 byla univerzita rozdělena na českou a německou část

- **Tomáš Garrigue Masaryk** začíná působit na české části univerzity

- **v té době probíhají spory** - Češi chtěli dokázat, že mají stejně dlouhou historii jako Němci - **Zelenohorský a Královéhradecký rukopis**

- Hostinský, Gebauer, Goll a Masaryk tvrdili, že to jsou padělký

- rozpory mezi Mladočechy a Staročechy

- Staročechy reprezentoval **Rieger**
- Mladočechy reprezentoval **Grégr** - byl proti němčině na univerzitě (studenti práv museli u zkoušek prokazovat znalost němčiny)

1890 Staročeši jednali s představiteli Německé liberální strany o tzv. punktaci

- oblasti v Čechách měly být rozdělené na německé a německo-české

1891 byly volby, které Staročeši prohráli

- poslancem Mladočechů se stal Masaryk

1848 dělnické hnutí pod vlivem Marxe a Engelse

- sociální demokracie je první politická strana dělnictva, vznik v Neudorfu

1874 ustavující sjezd celorakouské sociální demokracie

- zástupci ze všech zemí habsburské monarchie
- řídili se zásadami Marxe a Engelse („Proletáři všech zemí, spojte se.“)
- **požadovali:**
 - odstranit kapitalismus
 - 8 hodinovou pracovní dobu
 - bezplatné vyučování
 - zavedení všeobecného volebního práva a občanských svobod
 - rovnost národů Habsburské monarchie

- **volební cenzus** = volit mohl pouze ten, kdo zaplatil daně v určité výši

1878 Češi si založili vlastní sociální demokratickou stranu v hostinci U Kaštanu v Praze v Břevnově

- **zakladatelé:** J. B. Pecka, L. Zápotocký
- strana existovala do roku 1948

- **internacionalismus** = mezinárodní soudržnost dělníků

- **internacionály** = organizace sdružující sociálně demokratické strany z různých zemí

1864 založena 1. internacionála v Londýně

1889 založena 2. internacionála v Paříži

- v 90. letech dochází k radikalizaci názorů - boj za všeobecné hlasovací právo

1896 provedena Badeniho volební reforma

- Badeni byl polský hrabě v čele vlády
- zavedl další volební kurii, kde se volilo na základě všeobecného volebního práva - mohli volit pouze muži starší 24 let, hlasy nebyly rovné

1907 další reforma

- volby, tak jak je známe dnes až v roce 1918

od 1911 vládla v monarchii vláda, parlament nefungoval (neexistovala říšská rada)

- hlavním nebezpečím byly přehnané mocenské ambice Habsburské monarchie, monarchie byla závislá na Německu, R-U zabralo na Balkáně Bosnu a Hercegovinu a provedlo anexi (= připojení)

21. První světová válka a její důsledky

(zostření rozporů ve světě na konci 19. století, vznik mocenských bloků - Trojspolek a Dohoda, záminka k první světové válce, periodizace, průběh bojů na frontách, výsledky)

Mezinárodní vztahy před válkou

1870-1871 Prusko-francouzská válka

- španělský trůn byl nabídnut pruské dynastii Hohenzollernové -> Francie se proti tomu postavila
- **1870 bitva u Sedanu** - **porážka Napoleona III.**, abdikuje, vyhlášena 3. republika

- konflikty se přesunuly do Afriky, kde byly spory o kolonie - např. mezi Francouzi a Angličany o vliv Súdánu

1898 Fašodská krize

- VB a Francie si zde vymezily, kdo a kam bude směřovat expanzi

1899-1902 konflikt mezi Búry a VB

- Búrové jsou z Nizozemí a usídlili se na jihu Afriky
- **výhra VB**

1904-1905 rusko-japonská válka (viz v sešitě Rusko za posledních Romanovců)

Balkánské války

- Balkán je pod nadvládou Turků, Rusko pomohlo Balkáncům a porazilo Turky

1912-1913 1. balkánská válka

- balkánské státy bojovaly proti Turecku - Bulharsko, Srbsko, Černá Hora a Řecko
- na území Turecka vybudovaly území Thrákie, Makedonie a Albánie

1913 2. balkánská válka

- **Bulhaři x Řecko a Srbsko**
- **Bulharsko bylo poraženo**

Trojspolek: **Německo, R-U, Itálie** (1879 R-U a Německo, 1882 + Itálie)

Trojdohoda: **Francie, Rusko, Anglie**

- 1893 podepsána smlouva mezi Francií a Ruskem
- 1904 Srdečná dohoda mezi Anglií a Francií
- 1907 smlouva mezi Anglií a Ruskem

Příčiny vzniku války

- největší odpovědnost za vypuknutí války mělo R-U a Německo

- Německo chtělo přerozdělit svět, neměli kolonie, které byly zdrojem surovin a odbytiště -> záviděli VB a Francii kolonie

- R-U mělo mocenské ambice - Balkán

- VB a Francie chtěly potvrdit stávající přerozdělení světa

- VB chtěla vyřadit Německo ze světového obchodu a změnit jejich postavení na oceánech - chtěli zastavit německé pronikání na střední a blízký východ
- Francie chtěla odčinit porážku z roku 1871, chtěli zpět Alsasko a Lotrinsko (nerostné bohatství), chtěli také získat Sársko (na pomezí mezi Francií a Německem)
- Rusku šlo o Balkán, Dardanely a Bospor, chtěli německá a R-U území v Polsku

Záminky k válce

- korunní princ Rudolf - syn Františka Josefa I. spáchal sebevraždu

28. 6. 1914 byl spáchán atentát na R-U následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este

v hlavním městě Bosny v Sarajevu

- Bosna a Hercegovina spadala pod R-U správu
- **Mladá Bosna se spojila s Černou rukou** - důstojníci srbské armády, kteří vycvičili Mladou Bosnu
- František Ferdinand d'Este se se svou manželkou **Žofíí Chotkovou** zúčastnil manévrů
- atentát připravovalo 7 Jihoslovanů, první úspěšný nebyl, druhý ano
- **atentátníci: Gavrilo Princip a Čabrinovič** -> byli odsouzeni na 20 let těžkého žaláře, během toho zemřeli na tuberkulózu v Terezíně

- Srbsko dostalo ultimátum od R-U, kvůli tomu, že Srbsko podněcovalo nálady v Bosně proti R-U

28. 7. 1914 vyhlásilo R-U Srbsku válku

- na straně Srbska byly státy dohody

1. 8. 1914 vyhlásilo Rusko všeobecnou mobilizaci (= nastoupení mužů do armády)

- > v té době vládne **Mikuláš II.**

1. 8. 1914 mobilizují také Němci, kteří vyhlašují válku Rusku

- > v čele Německa **Vilém II.**

- > náčelník generálního štábu: **Helmuth von Moltke**

- > Němci měli plán, jak postupovat ve válce = **Schliffenův plán**

- podstata spočívala v tom, že zaútočí nejdříve na Francii, poté na Rusko (vyházeli z rychlosti mobilizace)

2. 8. Němci vtrhli do Lucemburska

3. 8. vyhlásili válku Francii

- vymysleli si, že francouzské letouny přelétávají nad německým územím
- jako poslední vstupuje do války VB (báli se o kolonie)
- Itálie vyhlásila neutralitu

Průběh války

- R-U váhalo vstoupit do války s Ruskem

6. 8. 1914 vyhlásilo R-U Rusku válku

- další země se zapojovaly do války:

- **Turecko** - 1914, **Bulharsko** - 1915 - na straně ústředních mocností (R-U a Německa)
- Srbsko, Řecko + dalších 31 států (**Itálie** - 1915, Rumunsko, Japonsko, **USA** - 1917) - na straně dohody

Vojenská síla států:

- **VB** - silné námořnictvo
- **Německo** - nejsilnější armáda - firma Krupp - zbrojařský průmysl
- **Francie** - druhá největší armáda
- **R-U** - zaostalá armáda - neochota vojáků bojovat za zájmy monarchie, přebíhají na frontách - vytváření legií
- **Rusko** - technika a velká zásoba vojáků (38% vojáků bylo negramotných)

Fronty:

- 1) **Západní fronta** - Francie x Německo - nejdůležitější
- 2) **Východní fronta** - Rusko x Německo, R-U
- 3) **Srbská (balkánská) fronta** - Srbsko, Řecko, Rumunsko x R-U, Německo
- 4) **Jižní fronta** - Itálie x R-U, Německo - až od roku 1915
- 5) **Blízkovýchodní fronta** - dohodové státy x Turecko

- bojovalo se na všech světových mořích

- boje na 3 světadílech, boje v koloniích

Západní fronta

Francie x Německo

- na začátku války neúspěchy ústředních mocností

- Němci chvatem zaútočili na Francii

- německá koncepce - **blesková válka** = **Blitzkrieg**

srpen 1914 pohraniční bitva, Němci se zmocnili Remeše

září 1914 Němci na začátku Paříže

5. 9. 1914 končí koncepce bleskové války kvůli protiútoky dohody - zastavili německý postup

září bitva na řece MARNĚ

- **německý neúspěch**
- Moltkeho střídá **von Falkenhayn**
- nikdo nevyhrál, pouze se zastavil německý postup do Paříže

- válka blesková se změnila na **zákopovou válku** - způsob boje tzv. „běh k moři“, snaha obklíčit protivníka, postupovali k přístavům Francie - bezvýsledně

1915 Němci použili u belgického města Yprés otravné plyny (chlor)

- žádné zásadní změny války

1916 Němci zahájili ofenzivu - bitva u VERDUNU

- trvala od února do září
- **nejkrvavější bitva dějin**
- Francouzi se ubránili => **opět žádná změna**
- **Galliéni** = generál Paříže
- **Joseph Joffre** = vrchní velitel
- výměna německých generálů - Falkenhayna střídá **Paul von Hindenburg**

1916 bitva na řece SOMMĚ

- červenec až listopad
- žádné rozhodující výsledky, obrovské ztráty
- **poprvé použity tanky** - Britové

1917 v Německu zavedena vojenská diktatura a začínají s **ponorkovou válkou** proti dohodovým státům -> tím ohrožovali americký námořní obchod

1917 USA vstupuje do války

- americký prezident **Woodrow Wilson**
- v USA bylo protiněmecké smyšlení - Němci potopili parník Luisitania - zahynulo tisíc lidí (128 Američanů)

1917 Němci byli staženi do Siegfriedovy (Hindenburgova) fronty

- Britové podporují Francii
- **Britové prorazili Německou linii u Arrasu**
- **Francouzům se nepodařilo prorazit linii u Champagne**
- do čela francouzské armády se dostal **H. P. Pétain**

březen 1918 Němci provedli několik ofenziv

- H. P. Pétain zaváhal s ofenzivou proti Německu a novým vrchním velitelem Francie se stal **Ferdinand Foch**

červenec - srpen 1918 - 2. bitva na řece MARNĚ

- **Němci začali ustupovat** a začali žádat spojence o uzavření příměří

11. listopadu 1918 podepsáno příměří v Compiègne

-> konec bojů na západní frontě

Východní fronta

Rusko x Německo, R-U

1914 Rusové útočí proti Němcům ve východním Prusku

srpen 1914 bitva u MAZURSKÝCH JEZER

- **Rusové jsou poraženi**

1914 další operace Ruska proti R-U - tzv. haličská fronta (Polsko)

- zpočátku úspěšná pro Rusy - **generál Brusilov**
- **porazil R-U jednotky** a postoupil do Krakova
- poté postoupili na území severovýchodního Slovenska

1915 probíhaly boje v Karpatech

- velké ztráty Rakouska a místo nich nastoupili Němci
- do Gorlice přijel **Mikuláš II. a generál Alexejev**, kteří se snažili podpořit vojsko
- Němci získali převahu, chtěli Rusy přimět ke kapitulaci -> neúspěch

1916 nové ofenzívy Rusů na východní frontě

- Rusko tlačilo Německo, aby ulehčili západní frontě

březen 1916 1. ruská ofenziva (na západní frontě zrovna probíhala bitva u Verdunu)

- **žádný úspěch**

červenec - srpen 1916 2. ruská ofenziva (na západní frontě zrovna probíhala bitva na řece Sommě)

- vedl ji generál **Brusilov**
- **úspěch Rusů** - získali *Bukovinu a část Haliče*
- R-U mělo velké ztráty

1916 je Rusko vyčerpáno

- obrovské ekonomické potíže - nemají rezervy
- v Rusku probíhají stávkové akce proti válce

2. ruská revoluce (= únorová)

- juliánský kalendář: únor, gregoriánský: březen

1917 vypukla stávka v Putilovských závodech v Petrohradě (největší zbrojovna v Rusku)

- původně stávka žen - dlouhá pracovní doba

23. 2. 1917 se k ženám z Putilovských závodů přidali další lidé a stávka vypukla v generální stávku

- bojovali proti absolutismu (=samoděržaví) a proti válce
- Mikuláš II. proti nim poslal petrohradskou posádku, ale ta přešla na stranu lidu
- lid a vojáci šli před sídlo dumy - дума vytvořila prozatímní vládu z buržoazie a vyzvala cara, aby abdikoval

27. 2. 1917 abdikace Mikuláše II.

- konec vlády Romanovců v Rusku

- po revoluci bylo v Rusku **dvojvládní (=dualismus)**: prozatímní vláda a sověty

Prozatímní vláda

- včele **Lvov**

- další členové vlády: **Miljukov** (ministr zahraniční) a **Kerenskij** (ministr války)
- chtěli, aby byla vytvořena buržoazní republika
- chtěli pokračovat ve válce

Sověty

- zástupci dělníků, rolníků a vojáků
- nejvýznamnější byl **sovět petrohradský**
- zástupci z bolševiků, menševiků a eseřů
- chtěli ukončit válku

- možnost, aby byla nastolena parlamentní demokracie

3. ruská revoluce (= říjnová, listopadová)

- Němci se chtěli zbavit východní fronty

-> podle nich bylo třeba v Rusku vytvořit ještě větší zmatek, než který tam byl, a proto poslali do Ruska Lenina

V. I. Lenin

- představitel socialistické strany Ruska

- přijel ze Švýcarska, přes Stockholm

- vypracoval plán na provedení revoluce v Rusku - jeho cílem byla diktatura proletariátu

- **odmítal parlamentní demokracii**

- představoval sověty, byl bolševik

- chtěl provést socialistickou revoluci - dílo: **Dubnové teze**

- inspiroval se myšlenkami Marxe

- chtěl provést revoluci a nastolit diktaturu - měli se spojit dělníci a rolníci a měli strhnout kapitalismus

- **chtěl vytvořit republiku sovětů**

- chtěl ukončit válku a zkonfiskovat půdu

- podle Lenina může vzniknout socialistická revoluce tam, kde se nejvíce prohloubí rozpory

- jeho názory nesdílí všichni bolševici, např.: **Molotov, Stalin**

- radikálním stoupencem Lenina byl **Lev Trockij** - začali organizovat milice, rudé gardy

- štábem revoluce se stal **palác Smolnyj**

červenec 1917 Kerenskij provedl útok na frontě

- cílem ofenzivy bylo vyhnat Němce a Rakušáky ze země
- **tvrdá porážka Ruska**
- Rusům nešlo o vlast, ale o přežití - vojáci byli nespokojeni -> obrací se na Kerenského a proti vládě
- snažili se o **puč zleva** = převrat, ale nebyl úspěšný

- na Lenina vydán zatykač -> uprchnul do Finska

září 1917 generál Kornilov provedl další puč - zprava

- chtěli svrhnout prozatímní vládu a nastolit vojenskou diktaturu
- **gardy Trockého odrazily převzat**
- Lenin se chystal na návrat do Ruska
- upevnilo se postavení sovětů

říjen 1917 na Něvě zakotvil křižník Aurora a dal signál výstřelem na dobytí Zimního paláce

- sídlo prozatímní vlády
- revoluční masy lidí dobyli Zimní palác a **došlo k pádu moci prozatímní vlády**

25. 10. 1917 se k moci dostávají sověty

-> převahu v sovětech mají bolševici

-> politická linie se udržela do roku 1985

- byly vydány 3 dekrety:

- 1. dekret o půdě** - zkonfiskovaná půda statkářů byla přidělována rolníkům (chtěl získat hlasy rolníků před volbami)
 - prosinec 1917 se konaly volby - vyhráli eseři
 - únor 1918 opět sebral rolníkům půdu
- 2. dekret o vytvoření nové vlády** - Rada lidových komisařů
- 3. dekret o míru** - Rusko nabídlo válečnickým zemím mír
 - ústřední mocnosti přijaly návrh na mír
 - Rusové nabízeli mír bez anexe (= zabrání území) a kontribucí (= válečná náhrada)
 - jednání vedl **Lev Trockij** ve městě Brest
 - ústřední mocnosti nechtěly přijmout mír bez anexe a kontribuce

- Němci začali ze severu postupovat k Petrohradu

3. 3. 1918 podepsán mír mezi Rusy a ústředními mocnostmi = Brestlitevský mír (= Separátní mír)

- Rusové museli postoupit Němcům z Polska, Litvy, Lotyšska, Estonska, Finska, Ukrajiny a z části Běloruska

-> konec východní fronty

Srbská fronta

Srbsko, Řecko, Rumunsko x R-U, Německo

- podřadná fronta

- Srbové vedli spravedlivou válku

srpen 1914 R-U zaútočilo na Srbsko

- **Potiorek** = generál R-U

1914 Srbové vyhnali Rakušany ze svého území a způsobili jim velké ztráty

září 1915 vstupuje do války Bulharsko na straně ústředních mocností

říjen 1915 Němci + R-U + Bulharsko obsadili Bělohrad a celé Srbsko měli ve svých rukou

- srbskou armádu evakuovali na ostrov Korfu
- obsazením Srbska **získaly ústřední mocnosti přímé spojení s Tureckem** (jejich spojenec)
- dohodové státy chtěly obsadit Dardanely **tzv. gallipolskou operací** - měla umožnit, aby Rusko mohlo být zásobováno po moři -> neúspěch

1916 Rumunsko vstoupilo do války na straně dohody

- posíleny dohodové státy
- vliv na ruské vítězství
- Rumuni zaútočili do Sedmihradska

prosinec 1916 Německo x Rumunsko

- Němci obsadili Bukurešť - velké naleziště ropy v německých rukách

1917 vstoupilo Řecko do války na straně dohody

září 1918 Francouzi a Angličané provedli ofenzivu na Balkáně

- výsledkem bylo zhroucení bulharské armády
- **podepsáno v Soluni příměří**

- Rumuni znovu vstoupili do války

- od září 1918 měla převahu dohoda - fronta rozhodnuta

Jižní fronta

Itálie x R-U, Německo

1915 Itálie se přidala na stranu dohody

- tajná dohoda v Londýně
- Italové měli od Britů slíbené území Tyrol, Istrie a Terstu

Italové vyhlásili válku R-U

- ustálená (poziční) zákopová válka od roku 1915

1916 - 1917 Italové provedli 18 ofenziv

- pouze malý postup

- protiofenziva R-U

říjen 1917 R-U jednotky na řece Piavě prorazily a Itálie byla poražena

- do italské vlády nastoupil **Vittorio Orlando**

- V. B. a Francie podpořily Itálii - zarazily postup ústředních mocností

červen 1918 pokus o znovu poražení na Piavě

➤ **neúspěch**

říjen 1918 převaha Italů, R-U armáda byla v rozkladu

25. 10. 1918 zhroutil R-U pozic

- ministr zahraničí R-U **Gyula Andrássy** začal s Itálií jednat o příměří -> signál pro habsburské státy, aby se staly samostatnými, zesiloval národní osvobozenecský boj

27. 10. 1918 Československá republika

Blízkovýchodní fronta

dohodové státy x Turecko

- dělila se do dílčích front:

- **kavkazská** - Turecko x Rusko
- **mezopotámská** - Anglie x Turecko
- **syrsko - palestinská**

- šlo o Černé moře, o Dardanely a Bospor

- přístavy: **Oděsa** a **Sevastopol**

- Britové pronikali do Egypta

říjen 1918 příměří

- Turci museli přestat podporovat ústřední mocnosti a museli otevřít černomořské úžiny

Válka na moři

- na **Baltu** proti sobě loďstva **německá a ruská** - převaha německých lodí

- na **Severním moři** dominovali **Britové, Francouzi a Japonci nad Němci**

- u Jutského pobřeží proběhla největší námořní bitva:

1916 bitva u Skagerraku (průliv)

➤ **vítězství V. B.**

- Němci se snažili o ponorkovou válku - snaha narušit obchod mezi Evropou a Amerikou

- Němci zůstali uvězněni v Severním moři

Válečná technika

- rychlopalné opakovací pušky

- Tlustá Berta

- tanky (Britové - řeka Somma)

- otravné plyny

- letadla - stíhací, bombardovaná, průzkumná

- telefon, telegraf

- ve vojenství měla převahu dohoda

Pařížská konference 1919-1920

- řešilo se poválečné uspořádání světa
- potrestání prohraných států
- Versailles -> versailleský mírový systém

22. Vznik ČSR, zásluhy T. G. Masaryka o stát

(politická situace v českých zemích v 19. Století, politické tendence v českých zemích po vypuknutí 1. světové války, TGM před rokem 1914 a za první světové války, Československá národní rada a její cíle, role vnějších vlivů na vytvoření Československa)

První československý zahraniční odboj

- Češi měli bojovat na straně mocností
- na začátku války byly 3 politické směry v českých zemích:
 - 1) **pozitivní** - *chtěli, aby R-U monarchie byla zachována*, ale chtěli, aby Češi měli větší podíl na státní správě
 - 2) **neutrální** - *čekali, co vyplyne*
 - 3) **radikální** - chtěli prosadit české správní právo
 - heslo: „Český stát buď v Rakousku, nebo bez Rakouska.“
 - *chtěli buď přetvoření monarchie, anebo odtržení*
 - **představitelé:** Tomáš Garrigue Masaryk

Tomáš Garrigue Masaryk

1895 vydal dílo „Česká otázka“

- ❖ odmítá v Německu národní revoluci, samostatný stát - je na straně zachování monarchie

- měl obavu ze silných národů

1907 působil jako poslanec říšské rady

- bojoval za práva Čechů, chtěl přetvořit monarchii
- po vypuknutí války se vrátil z Německa do Prahy, a když uviděl, jak jsou Češi proti válce, tak se přidal na stranu radikálů
- vydal dílo „**Světová revoluce**“ - proti Habsburské monarchii
- v Praze probíhala mobilizace českých vojáků - odmítali vstoupit do armády, na frontách přebíhali k dohodě
- doházelo k zatýkání vojáků, politiků, zakázaná radikální politika a tisk, zatýkání i obyčejných lidí
- v Praze založen orgán tajných akcí **Maffie** - **Masaryk, Beneš, Rašín, Šamal**
 - ❖ cílem Maffie byla pomoc státům proti Habsburkům
- Masaryk byl pro vznik samostatného státu - měl by být monarchií, včele by měl stát nějaký princ ze západu
- **Karel Kramář** (další radikál) - měla by vzniknout slovanská říše, která by zahrnovala království české, polské, srbské, černoorské, carství bulharské, ruské a včele by měl stát ruský car

prosinec 1914 Masaryk odjel do Itálie, chtěl začít odboj proti monarchii

- chtěl se vrátit zpět do Prahy, ale nemohl - byl na něj vydán ve Vídni zatykač

do září 1915 zůstal v Ženevě, odtud odcestoval do Londýna

- působil jako profesor slavistiky na univerzitě

- v cizině se zkontaktovali Masaryk, Beneš a Milan Rastislav Štefánik

1915 Masaryk, Beneš a Štefánik založili tzv. Český komitét zahraniční

❖ vydali dokument prohlášení neodvislosti - prohlášení nezávislosti

1916 Český komitét zahraniční se přejmenoval na Československou národní radu

❖ **předseda: Masaryk**

❖ **generální tajemník: Beneš**

❖ **zástupce Slováků: Štefánik**

❖ přesvědčovali dohodové státy o rozbití R-U monarchie

❖ organizovali československé zahraniční jednotky = **legie**

❖ legie bojovaly na západní, východní i jižní frontě

duben 1917 Masaryk vycestoval do Ruska

• chtěl převést vojáky z východní fronty na západní

• jednal s ministrem zahraničí **Miljukovem**, když se Masaryk dostal do Ruska, Miljukov už nebyl v Prozatímní vládě

• v Rusku probíhala říjnová revoluce - Masaryk se stavil proti revoluci - byl pro demokracii, odmítal diktaturu proletariátu

• naši legionáři byli v Rusku, ale Masaryk nechtěl, aby se do ruských záležitostí vměšovali

• v Rusku vypukla občanská válka - **rudí** x **bílí**

○ **rudí** - stoupcí Lenina, bolševiků

- bojovníci: **Čapajev, Budonnyj**

○ **bílí** - odpůrci Lenina

- ti, co souhlasili s carismem

• **Karel Kramář vyčítal Masarykovi neintervenci českých legií do záležitostí v Rusku**

• -> Masaryk chtěl, aby se legionáři dostali z Ruska na západní frontu (nejdůležitější)

• -> naši legionáři byli na Ukrajině, proti nim postupovalo Německo a R-U -> při zajetí hrozila smrt za velezradu

březen 1918 Masaryk odjíždí z Ruska

-> čeští legionáři postupují z Ukrajiny přes Sibiř až do Vladivostoku

-> dohodové státy měly poslat lodě, které by legionáře přepravily přes Tichý oceán (na západní frontu)

červen 1918 došlo u města Čeljabinsk k incidentu mezi českými legionáři a rudou armádou

- Čeljabinský incident
- čeští legionáři na nějaký čas ovládli oblast sibiřské magistrály v okolí Čeljabinsku
- **představitelé legionářů: Gajda, Čeček**
- později postupovaly legie dále do Vladivostoku

- Masaryk dále cestuje z Ruska do Ameriky

leden 1918 vydal prezident Wilson 14 mírových bodů

- ❖ **národy Rakousko-uherské monarchie mají nárok na autonomii v rámci Habsburské říše**

- Wilson nepočítal s odtrhnutím Čech jako Palacký

květen 1918 se Masaryk v Americe setkává s krajaný (částečně financují ČSNR)

31. 5. 1918 podepisuje Masaryk s krajaný Pittsburskou smlouvu

- ❖ **Češi a Slováci měli být po válce spojeni v samostatnou Československou republiku**
- ❖ Slováci měli mít vlastní administrativu a sněm - tento požadavek ale splněn nebyl
- ❖ na Masaryka se obrátili zástupci Podkarpatské Rusi - Masaryk a Beneš o tuto oblast neměli zájem, ale nakonec byla připojena k Československu

červen 1918 uznala Francie práva na samostatný československý stát

-> Masaryk, Beneš a Štefánik zastávali názor, že Češi a Slováci jsou dvě větve jednoho národa

srpen 1918 právo na ČS národ uznala Anglie

září 1918 právo na ČS národ uznalo USA

1916 zemřel František Josef I. a po něm nastoupil Karel I. Habsburský

- **Karel I. podepsal ve městě Spa dohodu s Německem**, kde bylo R-U zbaveno samostatného rozhodování = politická smlouva

- v armádě docházelo k řadě vzpour, v různých městech probíhaly i demonstrace proti válce - v Rumburku, v zátoce boce Kotorské

- v Rusku byl vydán dokument **Deklarace práv národů Ruska**

- ❖ **obsah:** jednotlivé národy mají právo na sebeurčení
- ❖ -> to mělo vliv na to, že dohodové státy přistoupili na myšlenku samostatnosti Československa

říjen 1918 Karel I. Habsburský oznámil, že je ochoten přistoupit k federalizaci monarchie

- ❖ Americký prezident Wilson oznámil, že národy monarchie mají nárok na rozhodnutí svého vlastního osudu

16. října 1918 Beneš oznámil, že byla ustanovena prozatímní československá vláda

- **Masaryk** byl předseda ministerské vlády, ministr financí a prezidentem
- **Beneš** byl ministr zahraničí
- **Štefánik** byl ministr války

říjen 1918 Masaryk vystoupil v Paříži a vznikla **Washingtonská deklarace**

1. Československý stát bude republikou
2. uskutečnění základních lidských práv
3. církev měla být odloučena od státu (bod se nesplnil)
4. zřízení milic místo vojska (také nesplněno - zřízena armáda)
5. zrušení šlechtických výsad
6. demokracie bude spočívat na všeobecném hlasovacím právu
7. ženy budou postaveny na úroveň mužů

- **na konci října se v Ženevě sešel Beneš** (zahraniční odboj) s představiteli domácího odboje - **Karel Kramář**, **Václav Klofáč** = představitelé Národního výboru; **Přemysl Šámal** = představitel Maffie; **Preiss** (ředitel živnostenské banky),

- projednávali formu státu, dohodli se na personálním uspořádání funkcí, dohodli se na platnosti dosavadních zákonů a Masaryk byl navržen na prezidenta
- dohodli se, že v Čechách zůstanou v platnosti dosavadní rakouské zákony a na Slovensku budou uherské zákony nahrazeny rakouskými
- **uspořádání funkcí:**
 - **Masaryk** - prezident
 - **K. Kramář** - předseda vlády
 - **Beneš** - ministr zahraničí
 - **Štefánik** - ministr války
 - **Šámal** - ministr vnitra
 - **Rašín** - ministr financí
 - **Švehla** - ministr zemědělství

První československý domácí odboj

- odvíjel se pomalu, vznikla Maffie

- **Karel Kramář** byl radikální politik doma a zároveň byl představitelem Národní strany svobodomyšlné

1915 K. Kramář byl zatčen za velezradu -> trest smrti

1916 umřel František Josef I. a nastoupil Karel I. Habsburský

-> Karel I. Habsburský udělil Kramářovi 15 let vězení, nakonec mu udělil amnestii

- kritická situace v Česku z hlediska ekonomického: nebyl petrolej, uhlí, nedostatek základních lidských potřeb

1916 se začaly měnit názory na politiku - aktivizoval se odboj

1917 se bouřili vojáci

1918 mírové body Wilsona

6. ledna 1918 se sešel v Praze v Obecním domě generální sněm říšských a zemských poslanců českých zemí

- ❖ vyhlášena **Tříkrálová deklarace** (první oficiální prohlášení z domova)
- ❖ obsahem bylo právo národů na samostatnost a sebeurčení

- jaro - Brestlitevský mír

červenec 1918 se znovu aktivizoval **Národní výbor československý** (domácí odbojová organizace)

- sdružoval české politické strany - staročechy, katolické strany
- v čele stál **Karel Kramář** (předseda)
- **místopředsedové: Švehla, Klofáč**

září 1918 **Socialistická rada** (domácí odbojová organizace)

- politické strany, které směřovali spíše doleva
- část národních socialistů

říjen 1918 **Socialistická rada** zorganizovala všeobecnou demonstrační stávkou proti vývozu národního bohatství ze země

- v Praze byla vylepena Julia Andrássyho kapitulační nota

28. 10. 1918 vznik Československé republiky

- moc do svých rukou přebírali představitelé Národního československého výboru
- podepsali 1. československý zákon = zákon o zřízení samostatného státu
- -> ti, co ho podepsali, se označují jako „**mužové 28. října**“ - např. **Švehla, Rašín, Soukup, Stříbrný, Vavro Šrobár**

30. října 1918 Slovinci se vyslovili pro společný stát s Čechy = **Martinská deklarace**

- Slovenská národní rada v Martině rozhodla o společném životě s Čechy

-> stát: Čechy, Morava, Slezsko, Slovensko a Podkarpatská Rus

23. Svět mezi 2 válkami

11. listopad 1918 oficiální konec 1. světové války

-> Německo podepsalo příměří v Compiègne

Versailleský mírový systém

= označení pro **mírové smlouvy mezi státy Dohody a poraženými státy Trojspolku**

- název VMS je odvozen od Versailles, zámku ve Francii, kde byla podepsána mírová smlouva s Německem

18. ledna 1919 začala Pařížská mírová konference (trvala do 21. ledna 1920)

-> účelem bylo podepsat mírové smlouvy s poraženými státy a provést poválečné uspořádání světa

- **Rada tří** - tvořily ji **Francie, Velká Británie a USA**

-> Rusko tam nepatřilo, protože **v březnu 1918 vystoupilo z Dohody**

-> za USA - **Woodrow Wilson**, za VB - **David Lloyd George**, za Francii - **Georges Clémenceau** [klémansó]

-> Rada tří byla později přejmenována na **Radu pěti** (přibyla Itálie a Japonsko)

-> za Itálii - **Vittorio Orlando**, za Japonsko - **Makino**

➤ **rozpory ohledně intervence do Ruska**

- **Francie** byla **pro** intervenci x **USA**, **VB** byli **proti**

1919-1920 intervence do Ruska 14 kapitalistickými státy

-> nedošlo k žádné změně

➤ **rozpory ohledně trestu pro Německo**

- **Francie** si přála **co nejvyšší trest**, **USA** a **VB** prováděly **politiku appeasementu**

- **politika appeasementu** = pacifická metoda v politice, kdy dochází k ustupování agresivním státům, aby se vyhnulo válce

- americký prezident **Wilson navrhl vznik Společnosti národů**

- **Edvard Beneš** jako ministr zahraničí a **Karel Kramář** jako předseda vlády se také zúčastnili konference - byli **ve skupině „států s omezenými zájmy“**

červen 1919 podepsání Versailleské mírové smlouvy s Německem

-> **Německo ztratilo kolonie v Africe**

-> **vrátilo Francii Alsasko a Lotrinsko**

-> **Sársko mělo být 15 let pod správou Společnosti národů a Francie mohla čerpat nerostné bohatství**

-> **Němci museli Polsku odstoupit z oblasti Pruska, Poznaňska a Horního Slezska (Hlučínska)**

-> **museli vrátit Šlesvicko Dánsku**

-> **museli uznat existenci nově vzniklých států**

-> **pravý břeh Rýna se stal demilitarizovaným pásmem** - pokud by tam Němci vstoupili, bylo by to požadováno jako akt proti Francii

-> **Němci navíc museli vydat spojencům své loďstvo, museli rozpustit generální štáb a snížit armádu na 100 tisíc mužů**

-> **do roku 1921 měli Němci zaplatit první splátku 20 miliard marek** - ve zlatě, zboží a cenných papírech

1919 podepsání Saint-Germainské mírové smlouvy s Rakouskem

-> vzniknul nový nástupnický stát - **Království Srbů, Chorvatů a Slovinců** - Rakousko mu muselo postoupit Štýrsko, Slovinsko, Korutany a Dalmácii

-> Itálii postoupili Jižní Tyroly a Istrii

1920 podepsání Sévreské mírové smlouvy s Tureckem

-> Turkům zbyla 1/5 bývalého území

1920 podepsání Trianonské mírové smlouvy s Maďarskem

-> **v Maďarsku byl po válce komunismus**, Rudá armáda tam vyhlásila republiku

-> po 4 měsíce bylo Maďarsko republikou - **Maďarská republika rad** - u moci **Bela Kun**

-> vliv Ruska byl i v jiných zemích, např. v části Slovenska

Společnost národů

působila v letech 1920-1939

- stejnou ideologii vyslovil už v 15. století Jiří z Poděbrad

- **USA vznik SN iniciovaly** (Woodrow Wilson), ale po vzniku do něj nevstoupily

- novým prezidentem USA byl **Warren Harding**

-> byl republikán - orientoval se spíše na Latinskou Ameriku

- **arbitráž** = mimosoudní řešení sporů nezávislymi a nestrannými rozhodčími

-> **tresty měly být řešeny hospodářským embargem**

- SN měla být založena na principu kolektivní bezpečnosti

-> v případě napadení jednoho státu ho měly ostatní členské státy SN chránit

- Edvard Beneš byl významnou osobností SN

Washingtonská konference

probíhala v letech 1921-1922

- řešil se poměr sil v Pacifiku

- Japonci byli zbaveni výhod získaných na Pařížské konferenci

- **dále se řešila politika vůči Číně**

- vůči Číně byla vyhlášena **politika otevřených dveří** = všechny zúčastněné státy měly přístup na čínský trh

- po první 1. světové válce **roste vzestup zámořských mocností** - USA, Japonsko

- Evropa je dlužníkem USA

- zájmem USA se stalo proniknutí do zemí Latinské Ameriky

- **izolacionismus** = USA se izolují od evropského dění - trval do poloviny 20. let

- **hospodářský protekcionismus** = chránění domácích výrobků a podpora vývozu na úkor dovozu
- **koncentrace a racionalizace výroby** = výroba se soustřeďuje do velkých podniků (koncentrace); výroba na běžících páslech (racionalizace)
 - > především v automobilce Ford
- v USA problémy s černošským obyvatelstvem a dělníky
- **Japonsko** zaznamenalo **velký rozvoj**, pronikalo do asijských zemí
- **zhoršení situace po Washingtonské konferenci**
 - > Japonci byli zbaveni některých území a Čína byla uznána za samostatný stát
- 1923 v Japonsku zemětřesení**
 - > bylo zničeno téměř celé Tokio
- po válce vznikla **Komunistická strana Japonska**
- **šovinismus** = krajní nacionalismus - víra v nadřazenost zpravidla vlastního národa
 - > představitelem **generál Tanaka** - hlásal nutnost zákroku proti USA

Mezinárodní politika

1922 Janovská konference

- > řešily se ekonomické otázky
- > Západ chtěl, aby mu Rusko zaplatilo dluhy carské a dluhy Prozatímní vlády
- > sešlo se zde 29 evropských států - i Sovětské Rusko a Německo
- zástupci: **Lloyd George** - Anglie, **Barthou** - Francie, **Wirth** - Německo, **Čičerin** - Rusko
- Rusko chtělo po západních státech zaplatit škody, které byly způsobeny intervencí
- **jednání se ocitlo ve slepé uličce**

1922 ve městě Rapallo se sblížila ruská a německá zastupitelstva a uzavřela spolu rapalskou smlouvu

- > **zřekla se vzájemných náhrad**
- po Janovské konferenci **se zhoršily francouzsko-německé vztahy**
- Francie chtěla okupovat Porúří - proti byly USA a VB

1923 francouzsko-belgické jednotky obsadily Porúří

- > **rúrská krize**
- Němci neplatili reparace, obsazením Porúří si Francie bere přírodní bohatství
- USA a VB uvažovaly o pomoci Německu tak, aby mohlo splácet reparace
- navíc vidí, že Německo je slabým článkem evropské ekonomiky, sestavily proto výbor expertů, kteří navrhovali, jak jim pomoci - včele **Charles Dales**

1924 výbor expertů schválil půjčku Německu

- > „**americký dolarový déšť**“ - Němci se zavázali, že budou platit reparace, Francie musela Porúří opustit
- Francie se cítí ohrožena ze strany Německa a Velké Británie - z její iniciativy je vypracován tzv. **Všeobecný garanční pakt = Ženevský protokol**, na jehož vypracování se podílel i Edvard Beneš

-> byly v něm **stanoveny základní principy mezinárodní politiky** - arbitráž, kolektivní bezpečnost - měl se uzavřít systém smluv, kdy by při napadení přišly ostatní státy na pomoc
1925 konference ve švýcarském městě Locarno

-> podepsán **Rýnský garanční pakt**

-> **Francie dostala garanci za hranice s Německem**

-> dohoda o neměnitelnosti Německa s Francií a Belgií

-> Francie chtěla, aby stejné záruky od Německa dostalo **Československo a Polsko - garance nedostali**

-> konference 4 států - Francie, Itálie, Velká Británie, Německo

-> ze strany Francie dostalo Československo záruky

1926 Německo je přijato do Společnosti národů

-> zaujímají místo jako **rovnocenný partner mezi velmocemi**

- politice se v této době říká „**politika usmiřování Německa**“ nebo „**politika appeasementu**“

- demokraticko-pacifická éra - **státy se zříkávají války jako prostředku řešení sporů**

1929 mezinárodní konference v Haagu

-> americký finančník Young navrhl snížení německých reparací

-> Rakušanům reparace zrušili pro špatný hospodářský stav

- **Československo muselo platit daň za osvobození** - během této konference **byla snížena**

Itálie

- v Itálii **nespokojenost s územními zisky**

- silné **dělnické a rolnické hnutí** - požadovali zvýšení mezd

-> stavěla se proti nim nacionální buržoazie a inteligence

- začínají se vytvářet **oddíly Fasci** [faši] nazývány také „**Černé košile**“

(*fascies* = svazky, oddíly)

- organizovala se především **nacionální buržoazie a inteligence** - hlásali nutnost války

- oddíly fašistické strany - v čele strany **Benito Mussolini** - přepady, teror, násilí

1921 se konaly volby

-> **fašisté získali 7% hlasů**

-> Mussolini žádal místo premiéra - vyhrožoval útokem na Řím

- Itálie byla v té době královstvím - **králem** byl **Viktor Emanuel III.**

- král ustoupil a **Mussolini byl jmenován ministerským předsedou**

-> pochod na Řím se neuskutečnil

- byla vytvořena **koaliční vláda** - skládala se z **pravice a středu**

- **Lateránské dohody** - Mussolini získal podporu papeže a Vatikánu

- teror vůči ostatním politickým stranám

1924 se konaly další volby

-> **fašisté byli spojeni s liberály** - získali **65% hlasů**

- významní pravicoví odpůrci Mussoliniho - **Matteoti, Amendola**

-> Matteoti byl zavražděn

1926 Mussolini rozpustil nefašistické strany

- proti Mussolinimu vystupovali i itaľští komunisté - zástupce **Antonio Gramsci** [gramči]
- > byl zatčen a deportován

1928 Mussolini rozpustil Parlament

- > vytvořil si vlastní poradní orgán - **Velkou fašistickou radu**
- Mussolini byl označován jako **Duce**

1935 Itálie zaútočila na Etiopii

- > začátek italské expanze

1936 vytvořeno spojení fašistických států

- > Německo, Itálie, Japonsko

Francie

- byla hlavním bojištěm - ztráta okolo 1,3 milionu populace
- po válce byl značný počet invalidů, snížený počet mladých lidí
- **nedostatek pracovní síly, složitá ekonomická situace**
- obrovská inflace, znehodnocena měna, Francie zadlužena
- **Clémenceau** - po válce byl **ministr financí**
- heslo: „Platit bude Německo.“
- Německo nemělo z čeho platit reparace
- ve Francii **vypukla hospodářská krize**

1920 vypukly stávky

- > organizovala je **Všeobecná konfederace práce**
- u moci byla konzervativní a nacionální pravice

1. květen 1920 vypukla generální stávka

- > pravicová strana stávku porazila

1920 sjezd socialistické strany ve městě Tours

- > strana se rozštěpila na Socialistickou stranu a Komunistickou stranu Francie
- francouzská Komunistická strana vstoupila do Komunistické internacionály

1919 vznikla v Rusku Komunistická internacionála

- > sdružovala komunistické strany

1923 stál v čele vlády Poincaré [poankaré]

- **Francie obsadila Německu Porúří**
- Němci dostali později od USA půjčku, aby mohli platit Francii reparace
- **Aristide Briand** - tehdejší **ministr zahraničí Francie**

- > byl představitel demokraticko-pacifistické éry

- > ministr zahraničí USA, **Frank B. Kellog**, navrhl **Pakt o věčném přátelství**

1927 byl podepsán Pakt o věčném přátelství

- > vyzýval státy, aby se vzdaly války jako způsobu řešení sporů

1928 se k Paktu začaly připojovat další státy

- ve Francii **vznikají fašistické organizace**

- > Action Françoise, Mladí vlastenci, Ohňové kříže - hlavou byl **plukovník de la Rogue** [rok]
- > cílem byl **autoritářský režim, restaurace bonapartismu**, ale **bez císaře**
- ve Francii se vytvořila **jednotná lidová fronta** - spojení všech lidí a politických stran proti fašismu, bez ohledu na politickou orientaci
- **Daladier** [daladié] - zástupce Francouzů na Mnichovské dohodě

Velká Británie

- **problémy v koloniích a vnitropolitické potíže**
- nárůst inflace, zadlužení vůči USA
- anglický **ministr financí Churchill** pracoval na upevňování měny
- tradiční anglický textilní a hutní průmysl v krizi
- mezi roky 1920-1930 počet nezaměstnaných nepoklesl pod milion
- vznikla **Federace Trade-unionů** = spojení rolníků, dělníků

1926 generální stávka

- > **u moci** byli zrovna **konzervativci** - byli **proti zvyšování mezd**
- **tripartismus** = hlavní úlohu hrály 3 politické strany - **Labour party** (dělnická strana), **Konzervativci**, **Liberálové**

- ve VB parlamentní monarchie - u moci je král, funguje Parlament

1918 zavedeno všeobecné hlasovací právo

- **králem byl Jiří V.**
- po něm měl nastoupit **Edvard VIII.** - sympatizoval ale s fašismem a navíc měl poměr s 2x rozvedenou Mary Simpsonovou
- proti králi byl biskup, představitel Konzervativců **Baldwin**, představitel Labouristů **Attlee**
- Edvard VIII. se vzdal trůnu a stal se vévodou windsorským
- místo něj nastoupil druhorozený syn **Jiří VI.**
- dcera Jiřího VI. je současná královna Alžběta II.
- **problém s irskou otázkou**

1914 získalo Irsko autonomii vůči VB

Německo

- na konci války vzpoury proti válce
- vznikaly **Rady dělníků a vojáků**
- 7. listopadu 1918 revoluce v Mnichově**
- > v Bavorsku vládli Wittelsbachové
- > byli sesazeni a k moci se dostaly Rady
- **Německo** bylo **císařstvím**
- 9. listopadu 1918 revoluce v Berlíně**

- > **Vilém II.** abdikuje

- > v čele vlády stál princ **Max Bádenský** - předal moc do rukou **Rady lidových zmocněnců** - levicová vláda

11. listopadu 1918 podepsalo Německo příměří

-> za Německo příměří podepsal **Matthias Erzberger**

- Německo v chaosu

- o politickou moc se ucházeli **Sociální demokraté**

- v rámci levice byly ještě 3 spolu soupeřící strany:

- **Většínoví sociální demokraté** - prosazovali všeobecné hlasovací právo, odborářské svobody - všeho mělo být dosaženo legálními prostředky
- **Nezávislí sociální demokraté** - chtěli konfiskaci půdy junkerů, znárodnování
- **Spartakovci** - radikální levice - členové **Karl Liebknecht** a **Rosa Luxemburgová**

1918 založili Spartakovci Komunistickou stranu Německa

6. - 13. ledna 1919 proběhl v Německu Krvavý týden

-> VSD chtěli zničit Komunisty a NSD, kteří se k nim přidali

- Nezávislí vytvořili oddíly, v čele stál **Gustav Noske**

-> oddíly Noskeho byly nasazeny proti Rudým gardám

- Liebknecht a Luxemburgová byli zabití a města byla očištěna od Rudých gard

-> Brémy, Brunšvik, Halle

1919 v Německu byly vypsané volby do ústavodárného shromáždění

-> **nejvíce hlasů získali VSD - 40%**

-> na 2. místě byla **katolická strana Centrum** - 20%

-> na 3. místě byla **Demokratická strana** - 19%

- **poprvé se sešly strany ve městě Výmar** - vzniká republika

1919-1933 období tzv. Výmarské republiky

-> zákonodárnou moc měla **říšská rada** a **říšský sněm**

- **říšská rada** navrhovala zákony, **říšský sněm** je schvaloval a schvaloval např. i kancléře

- důležitou pozici plnil **státní kancléř**

- velké pravomoci měl **prezident** volený na 7 let všeobecným lidovým hlasováním (plebiscitem)

-> mohl rozpustit říšský sněm

-> mohl na čas zrušit demokratické svobody - demokracii slova, tisku, shromažďování

-> mohl vyhlásit výjimečný stav

1919-1925 byl prezidentem **Fridrich Ebert**

1925-1934 byl prezidentem **Paul von Hindenburg**

- za období Výmarské republiky se vystřídalo 14 vlád

- armáda narušovala stabilitu země

- **Seeckt** - náčelník generálního štábu

-> počítal buď s restaurací Hohenzollernů, nebo s vojenskou diktaturou

1920 první snaha o puč

-> generálové **Luttwitz** a **Kapp** obsadili ministerstva, ale puč se nezdařil

1923 druhá snaha o puč v Mnichově

-> tzv. „pivní puč“

- > snažil se o něj Hitler, ale byl zatčen a dostal 5 let pevnostního vězení
- > ve vězení napsal dílo - *Mein Kampf*
- politické vraždy - Erzberger
- **Německo** je **v krizi**, nemá z čeho platit reparace - **inflace, zhroucení marky**
- > Francie jim obsadila Porúří

1924-1929 dočasná a částečná stabilizace ekonomiky

- > zlepšení na základě **půjčky od USA** - tzv. „**dolarový déšť**“
- > ministrem financí Německa byl **Hans Luther**

1929 začala světová hospodářská krize

- > začátek krachem na New Yorkské burze
- **NSDAP = Národně socialistická německá dělnická strana**
- v roce 1930 získali 18% hlasů, v roce 1932 už měli 36% hlasů

1933 povolal Hindenburg Hitlera říšským kancléřem

- > během několika týdnů **nastolil diktaturu**
- > **rozpusťl říšský sněm a začal připravovat volby**
- SA - nacistické úderné oddíly - vytvářely teror před volbami

únor 1933 nacisté zapálili budovu říšského sněmu

- > bylo to zinscenované na komunisty - začali být zatýkáni
- při volbách **získali nacisté 44% hlasů**
- > neměli většinu hlasů, a tak **se spojili s Centrem**
- Hitler zakázal Komunistickou i Sociálně demokratickou stranu
- Centrum dobrovolně ukončilo svou činnost

1934 se Hitler vyhlásil reichsführerem

Adolf Hitler

- narodil se v rakouském městě Braunau
- v 16 odešel do Vídně
- chtěl být uměleckým malířem, ale neuspěl při přijímacích zkouškách
- snažil se získat vzdělání, četl Nietzsche - z něho teorie o nadčlověku
- 1912 odešel do Mnichova
- > žil v extrémní bídě
- v roce 1914 vstoupil do armády do bavorského pluku - měl úlohu propagandistického důstojníka
- v armádě byl až do roku 1920
- v roce 1919 Němec **Drexler založil Asociaci německých pracujících (ASP)**
- **v roce 1920 se ASP přejmenovala NSDAP**
- v roce 1921 vystřídal Hitler Drexlera v čele strany
- NSDAP si budovala úderné oddíly SA (Sturmabteilung) - velitelem byl **Hermann Göring** a zároveň byl vrchním velitelem Luftwaffe
- v roce 1925 se začaly formovat ochranné oddíly SS (Schutzstaffel) - v čele stál **Heinrich Himmler**, pozdější ministr vnitra a původce plynových komor
- do čela stran NSDAP dával Hitler v každé zemi své oddané

- v čele berlínské NSDAP stál **Joseph Goebbels**, pozdější ministr propagandy
- **doktrína** = směrnice pro politickou činnost
- program NSDAP se nazýval **nacionálně sociální doktrína**
 - kritika parlamentní demokracie - Hitler proti ní staví totalitní diktaturu (autoritářský režim, monokracie)
 - další princip byly dějiny - chtěl vytvořit Třetí říši
 - idea životního prostoru - tvrdil, že velký národ potřebuje hodně prostoru k žití
 - rasismus - Hitler nadřazoval árijskou rasu - nejdokonalejší představitelé jsou podle něj Germáni

- **Gobineau** [gobinó] - dílo *O nerovnosti lidských ras* - Hitler se jím inspiroval

-> antisemitismus - nenávisť vůči Židům

1935 přijaty Norimberské zákony

-> Židé byli vyloučeni s veřejného života, ze škol, z divadel, byli zbaveni lidských práv, styky s nimi byly považovány za hanobení rasy, byl jim zabavován majetek

9. - 10. listopadu 1938 Křišťálová noc

-> vraždění Židů, vypalování synagog

- **arizace** = vyvlastnění majetku Židů

- po roce 1933 bylo Německo centralizované - Berlín

-> neexistovaly zemské vlády ani sněmy

- Hitlerovi odpůrci se soustředili do oddílů SA

29. - 30. června 1934 Noc dlouhých nožů

-> oddíly SS zaútočily na oddíly SA

-> bylo zavražděno něco přes 1000 členů SA

-> mezi zavražděnými byli i velitelé SA **Ernst Röhm** a **Kurt Schleicher**

-> v čele SS stál **Rudolf Hess**

- SS spravovaly koncentrační tábory

- Německo mělo tajnou státní policii - **gestapo** - v čele **Reinhard Heydrich**

- protišpionážní policie - Abwehr

- dvě mládežnické organizace - **Jugendwolk** a **Hitlerjugend**

1936 se konaly olympijské hry v Berlíně

-> černoš **Owens** - 3 zlaté medaile

Sovětské Rusko, Sovětský svaz - SSSR

- do prosince 1922 hovoříme o Sovětském Rusku, od prosince roku 1922 hovoříme o Sovětském svazu

1918-1920 občanská válka v Rusku

-> poměry v Sovětském Rusku byly poté, co se bolševici dostali k moci, velice kruté - intervence, **domácí války mezi „bílymi“ a „rudými“**

- systém v ekonomice - **válečný komunismus** - co rolníci vyprodukovali, skoro všechno jim sebrali, protože to šlo na zásobování armády

- hlad, cholera, tyfus - zemřelo okolo 5 milionu lidí během občanské války
- začala fungovat tzv. **Čeka**, později **NKVD** a ještě později **KGB** - státní policie, **šéfem Džeržinský**

- odpůrci Lenina byli posíláni do gulagů (tábory nucených prací)
- Lenin sází, že skončila válka a v **roce 1919 si ruští bolševici založili KI** – třetí komunistická internacionála - **chtěli se vměšovat do situace ve světě**, aby vznikla světová revoluce a komunisté se dostali k moci (povedlo se v Maďarsku, Německu - Prusko, Bavorsko)
- bolševici mají problémy - boj za odstranění analfabetismu, 80% venkovského obyvatelstva neumělo číst ani psát

1920 vypracován plán GOELRO pro elektrifikaci Ruska

- **proletkult** = proletářská kultura - spisovatelé, kteří ji neuznávali, se museli odmlčet, představitelem **Majakovskij**
- > vychovávali mládež, vytvářeli mládežnické organizace - Pionýři a Komsomol
- **komunisté jsou ateisté** - degradovali chrámy, místo křížů je vyzdobili rudými hvězdami
- potřeba řešení národnostní otázky - vydán dokument **Deklarace práv národů Ruska**, řešením byl pověřen Gruzíнец, vlastním jménem **Džugašvili** známý pod jménem **Josif Vissarionovič Stalin**

1921 došlo k zásahu proti Gruzii

- > Rudá armáda zmasakrovala gruzínskou vládu
- > **důvodem bylo především to, že Gruzie měla výhodnou pozici a ropu**
- **další zásah proti Ázerbájdžánu a proti pobaltským republikám** - stejné důvody jako u Gruzie
- jediný, kdo získal samostatnost, bylo Finsko

prosinec 1922 sjezd Sovětů všech republik

- > po dohodě mezi 6 Sověty **došlo k vytvoření SSSR**
- > **Rusko, Ukrajina, Bělorusko + tzv. Zakavkazská federace** (Gruzie, Arménie, Ázerbájdžán)
- k Rusku docházelo ke **znárodnění**, ke **konfiskaci půdy**, ke **vzniku společenského vlastnictví**
- v **zemědělství** byly **vytvářeny kolchozy a sovchozy** - proces **kolektivizace zemědělství**
- > především druhá polovina 20. let
- statkáři byli nazýváni **kulaci** - byli proti kolektivizaci

1928 Rusové začaly s plánovanou ekonomikou

- > vyhlášena první pětiletka
- lidé byli posíláni do gulagů
- **úderník** = člověk, který za pracovní dobu přesahoval své dané úkoly
- údernické hnutí - **Stachanovci** - totalitní nadšenci práce
- v průmyslu **probíhala industrializace** - přednostní **budování těžkého průmyslu**
- **politické poměry:**

1924 zemřel Lenin

- Mauzoleum - Leninův pomník, kde byla vystavena jeho rakev s jeho zbalzamovaným tělem
- po smrti Lenina byly dohady, kdo ho nahradí
- **Trockij, Stalin, Kameněv, Zinověv** - členové ÚV KSSS a kandidáti na Leninův post

- Stalin vyloučil Trockého ze strany -> ten emigroval do Mexika, kde byl Čekou zavražděn
- dále Stalin obvinil Kameněva a Zinověva z toho, že ho chtěli zavraždit -> nechal je mučit, přičemž se přiznali a poté byli popraveni

srpen 1939 podepsal Stalin s Hitlerem pakt Ribbentrop-Molotov

- > tajný **pakt o neútočení** - Hitler a Stalin si mezi sebe rozdělili sféry vlivu
- > Stalin měl mít Pobaltí, Hitler dostal volnou ruku v Polsku
- > pakt byl podepsán na 10 let

Španělsko

1936-1939 španělská občanská válka

- > **zvítězili fašisté** a k moci se dostal **generál Franco**
- **fašistická organizace** se nazývala **Falanga**
- **politika usmiřování** - západní státy proti fašistům nijak nezasáhly
- naopak do války **zasáhli interbrigadisté** - dobrovolníci a odpůrci fašismu z celé Evropy

24. 20. a 30. léta v Československu

(politický systém 1. republiky (Hrad, vládní koalice), analýza národnostní problematiky (čechoslovakismus, otázka ústavního postavení Slováků, česko-německé rozpory), zahraniční politika E. Beneše, hospodářský a sociální vývoj)

Období 1. republiky

28. října 1918 - 30. září 1938

- 1. republika končí 30. září 1938 Mnichovskou konferencí
 - o zrušení hranic se dohodli Hitler, Mussolini, Chamberlain a Daladier
- Československo je tzv. **nástupnickým státem**
- hranice byly projednány na Pařížské mírové konferenci (1919-1920)
- **úkoly 1. republiky:**
 - vypracovat ústavu - zůstaly rakouské zákony
 - zajistit vnější i vnitřní bezpečnost státu
 - stabilizovat ekonomiku
 - posílit kulturní život

14. listopadu 1918 se sešlo Národní shromáždění na ustavující schůzi

- rozhodnutí o tom, že **Československo bude republikou**
- prezidentem zvolen **T. G. Masaryk**
- byla jmenována vláda v čele s **Karlem Kramářem**

-> vláda byla označována jako „**vláda všenárodní koalice**“ = byly v ní zastoupeny všechny důležité komunistické strany

-> v platnosti zůstaly rakouské zákony

od 1918 do 1920 fungovala Prozatímní ústava

29. února 1920 vydána 1. československá ústava

- ✗ zahrnovala základní občanská práva a svobody
- ✗ **zákonodárným orgánem** bylo **Národní shromáždění** děleno na Senát a Poslaneckou sněmovnu = bikameralismus
- ✗ **výkonnou moc** měla **vláda + prezident**

- během 1. republiky se vystříдалo 14 vlád
- prezident byl volen na 7 let
- **Masaryk byl zvolen 4x** - 1918, 1920, 1927, 1934
- Československo vzniklo jako národnostní stát - Čechoslováci + početné národnostní menšiny - Němci, Maďaři, Poláci a Ukrajinci
- **čechoslovakismus** = dvě větve jednoho národa
- Čechů 6,8 milionů, Slováků 1,9 milionů, Němců 3,2 milionů

- **4 typy vládní koalice:**

1918 Všenárodní koalice

- ❖ včele **Karel Kramář**
- ❖ **strany:** Národní demokraté, Agrárníci, Lidovci, Sociální demokraté a Národní socialisté

1919 Rudozelená koalice

- ❖ včele **Vlastimil Tusar**
- ❖ **strany:** Sociální demokraté, Národní socialisté a Agrárníci
- ❖ **Agrární strana** byla středovou stranou, významnou osobností byl **Švehla** -> po jeho odstoupení se strana obrátila doprava (k fašismu)
- ❖ **vláda trvala do roku 1920** - mezi padnutím vlády a volbami vznikla **tzv. úřednická vláda**

- v Sociálně demokratické straně byly spory: levice, pravice

- **1878 - 1948 doba trvání Sociálně demokratické strany**
- vznikla levice a pravice a později KSČ

květen 1921 z levice Sociální demokratické strany vzniklo KSČ

- skládala se z dílčích komunistických stran
- včele českých komunistů stál **Bohumír Šmeral**

podzim 1921 slučování komunistických stran

- KI = Komunistická internacionála

1926 - 1929 Panská koalice

- ❖ včele stál **Antonín Švehla**
- ❖ strany, které reprezentovaly bohatší vrstvu
- ❖ nebyly zde levicové strany

1929 - 1938 Široká koalice

- ❖ široké spektrum politických stran
- ❖ tuto stranu podporoval tzv. „Hrad“ = **podpora Beneše a Masaryka**

- Beneš měl doktorát z mezinárodního práva, který získal v Dijonu
- byli v kontaktu s intelektuály té doby - např. s Peroutkou, Čapkem
- politický systém první republiky byl pluralitní

Zahraniční politika

- Beneš byl členem Národně socialisté strany
- Beneš byl ministrem zahraničí od roku 1918 do roku 1935
- zahraniční politika se opírala v orientaci na Francii

- důležitá tzv. **Malá dohoda (1920)** = **spojenství Československa, Rumunska a Jugoslávie**
- budoucnost ČSR opíral o Společnost národů - **Ženevský protokol** = Garanční pakt - Beneš
- měli jsme nepřátelské vztahy s Polskem - vznikl spor o Těšínsko, které patřilo Československu
- dále jsme měli nepřátelské vztahy s Maďary - kvůli Slovensku
- Sovětské Rusko - smlouva o návratu legionářů z Ruska
- měli jsme dobré vztahy s Rakouskem - lánská smlouva

Ekonomická situace

- **Československo bylo relativně nejvyspělejší nástupnický stát v rámci bývalého R-U**
- značné ekonomické problémy - české země byly vyspělé a Slovensko s Podkarpatskou Rusí byly zaostalé - měly agrární -feudální spád -> byla potřeba vyrovnat jednotlivé země
- průmysl, který byl v českých zemích, neměl dobrou strukturu:

- potravinářský, textilní, sklářský průmysl

- z hlediska kvality výrobků na světovém trhu se uplatnila firma Baťa
- byl zde málo zastoupený elektrotechnický průmysl a výroba energie
- po válce se hodně spotřebovávalo a ve 30. letech přišla krize
- po vzniku republiky byly ekonomické reformy:

1919 1. reforma - provedena měnová odluka spojená s měnovou reformou

- ❖ chtěli jsme svoji vlastní měnu
- ❖ byly okolkovány rakousko-uherské bankovky a ty se po měnové reformě měnily za československé peníze
- ❖ **ministr financí** byl **Alois Rašín**

1919 - 1921 2. reforma - nostrifikační zákony

- ❖ bylo vyhlášeno, že sídla českých a slovenských společností se měla přesunout z cizích zemí do Československa -> chtěli posílit domácí kapitál

1919 - 1920 3. reforma - pozemková reforma

- ❖ probíhala na základě 3 pozemkových zákonů:
 - I. **záborový** - zábor půdy nad 150 ha orné půdy a nad 250 ha veškeré půdy
 - II. **náhradový** - ti, co byli za války s Čechy, za zabranou půdu dostali náhrady, ti co byli proti Čechům nedostali nic
 - III. **přídělový** - zabraná půda se přidělovala drobným rolníkům, pozemkový úřad rozhodoval, kolik půdy komu přidělí

Národnostní politika

- problémy z hlediska ekonomického
- problémy v soužití se Slováci (problémy v sebeurčování)
- problémy mezi náboženstvími

1918 slovenský katolický kněz Andrej Hlinka z Ružomberoku založil Slovenskou ľudovou stranu

- ❖ **zpočátku zahájila protičeskou agitaci** - nebyla splněna Pittsburská smlouva - Slováci neměli svou administrativu a ani svůj sněm
- ❖ **Hlinkovci** = členové ľudové strany

- ministr pro Slovensko: **Vavro Šrobár** - byl v kontaktu s Prahou

- **slovenští ľudovci** si stěžovali na **pražskou politiku** - tzv. **pragocentrismus** = o všem rozhoduje Praha

- národnostní německá menšina - čeští Němci v pohraničí začali rozhodovat na samostatnost německých oblastí, chtěli, aby byly připojeny k Rakousku

- nebylo to možné, proto přišli s myšlenkou o připojení k Německu
- s tím nesouhlasily dohodové státy, protože nechtěly podporovat poražený stát

- pohraničí se označovalo jako **Sudety** - severní, západní, jižní Čechy, jižní a severní Morava - měli zde převahu Němci

- **usilovali o autonomii** - české pohraničí byly obsazeny vojsky - Znojmo, Liberec, Most, Opava
- **Němci x československá armáda - vzpoura Němců byla potlačena**

1924 - 1929 doba stabilizace

1926 se Němci stali součástí Panské koalice

- po delší době začali spolupracovat s vládou v důsledku krize v pohraničí
- Němci se smířili s tím, že jsou v rámci Československa

1929 vypukla světová hospodářská krize

- v pohraničních oblastech byla výroba porcelánu, která byla vázána na vývoz

- v době krize se zhoršilo postavení Němců v pohraničí, přišli o pracovní příležitosti

- **pátá kolona** = nepřátelské hnutí uvnitř státu, které působí ve prospěch nepřítele

- sudetští Němci začali pomáhat Adolfu Hitlerovi

- **sudetští Němci založili Volkspart** - chtěli odtrhnout pohraniční území od Československa

- **včele byl Jung**
- navázali kontakt s NSDAP (Nacionálně socialistická německá dělnická strana)

- **vláda zakázala činnost Volkspartu i odbočky NSDAP** - DNSAP (Sudetoněmecká národně socialistická strana; česká odbočka)

-> **stoupenci Hitlera přešli z Volkspartu do SdP**

- **SdP = Sudetoněmecká strana**

- **včele** stál učitel **Konrád Henlein**
- začali vyvíjet úsilí o odtržení
- sudetští Němci byli také nazýváni jako **Henleinovci**

30. léta až k Mnichovu

- národnostní otázka - sudetští Němci

- sociální napětí - z důvodu nezaměstnanosti

1932 Mostecká stávka

- vznikla proti propouštění v dolech
- **největší stávka v celé střední Evropě**

1933 cca 1 milion nezaměstnaných

- vyhrotili se národnostní otázky

- Hlinkovci (členové lidové strany) začali protičeskou agitaci v Nitře

- dále se snažili o odtržení Maďaři

- **některé české pravice začaly fašizovat** - hlavně **Národní demokraté**

- **včele** byl **Karel Kramář**

- **fašistická strana** - **včele** byl **Stříbrný**

-> **došlo ke spojení Národních demokratů a fašistické strany a vytvořili Národní sjednocení**

- **včele NS** stál **Karel Kramář**

- **Beneš** - ministr zahraničí se snažil zlepšit situaci -> bylo třeba oživit výrobu, to byl hlavně úkol pro předsedy vlády - Fr. Udržal, J. Malypetr

- v této době **keynesiánská politika** = stát se začal vměšovat do ekonomiky

- vytváření pracovních míst, vytváření poptávky

- Beneš věnoval pozornost bezpečnostní politice státu - budování pohraničního opevnění

1935 uzavřena smlouva se Sovětským svazem a Francií

- smlouva, ve které se Sovětský svaz zavázal, že nám pomůže v případě napadení, pokud nám pomůže i Francie

- **demokratické a antifašistické strany:**

- **Hrad** = Masaryk a Beneš
- **Lidovci**
- **Národní socialisté** (strana středních vrstev)
- **Komunisté** - je třeba se spojit proti fašismu - 1934 Gottwald odjel do Moskvy, **včele** Švehla a Slánský

1934 se konaly prezidentské volby, počtvrté byl zvolen Masaryk

- u příležitosti voleb chtěli komunisti provést převrat: „Ne Masaryk, ale Lenin.“

-> výsledkem bylo, že na Gottwalda a Kopeckého byl vydán zatykač a oni utekli do SSSR

1935 Masaryk abdikoval, nové prezidentské volby

- **nový prezident: Edvard Beneš**
- nakonec získal i hlasy komunistů

- **parlamentní volby** - strana, která měla velký počet hlasů, byli Henleinovci, kteří získali 2/3 německých hlasů -> nebezpečí fašismu

-> problémy způsobilo, že Henleinovci byli v kontaktu s Hitlerem

1936 Německo začalo porušovat Versailleský systém

-> porušeny i smlouvy z Locarna

-> Němci obsazují demilitarizované pásmo Porýní

-> Francie měla právo odpovědět, ale neučinila tak

-> francouzská politika se podřizuje britské - **politika appeasementu**

1937 britský ministr zahraničí Halifax se sešel s Hitlerem

- **sešli se v Berchtesgadenu** (Hitlerovo Orlí hnízdo)
- VB řekla, že Hitlerovi nebude činit žádné problémy

březen 1938 Rakousko bylo připojeno k Německu -> anšlus

duben 1938 další na řadě Československo -> plán Full Grun

- Hitler počítal s využití Henleinovců jako páté kolony - budou klást nesplnitelné požadavky Československu

24. 4. 1938 vyhlásili sudetští Němci tzv. Karlovarské požadavky

- **žádali autonomii pro sudetské Němce, svobodu pro nacistickou propagandu**
- -> ze strany vlády vypracován tzv. **Národnostní statut**, což byl plán pomoci pohraničí ze strany sociální, hospodářské, zdravotní,...

květen 1938 Hitler začal k našim hranicím posouvat německé jednotky

- reakcí ze strany Československa bylo, že byla vyhlášena částečná mobilizace
- **výsledkem bylo, že se Hitler z hranic stáhl**
- vláda vydala zatykač na Henleina a K. H. Franka - utekli do Německa

- **tlak na Československou vládu začala vytvářet VB a Francie**, kteří sem vyslali **lorda Runcimana**, který měl zprostředkovat dohodu

-> dohoda nebyla možná, protože sudetským Němcům už nešlo o autonomii, ale o odtržení od státu

- **v pohraničí dochází k ozbrojeným incidentům mezi Čechy a Němci**

-> vláda vyhlásila v pohraničí stanné právo - hodina, kdy se nesmělo vycházet

září 1938 schůzka mezi Hitlerem a britským premiérem Chamberlainem

- Chamberlain dal Hitlerovi souhlas k zabránění Československého pohraničí
- roli prostředníka zaujali VB a Francie

19. 9. 1938 byl podat návrh, abychom odstoupili z pohraničí

- nejdřív to Beneš a vláda (Hodža) zamítli

22. 9. 1938 byl návrh přijat

- nespokojenost lidí -> vypukla generální stávka
- výsledkem bylo to, že **došlo k pádu Hodžovy vlády a byla sestavena nová vláda**, od níž se očekávalo, že se bude bránit („**Vláda národní obrany**“), **včele generál Syrový**

23. 9. 1938 byla vyhlášena všeobecná mobilizace

- **Hitler a Chamberlain se sešli v Godesbergu** - požadavky na Československo nebudou mít pouze Němci, ale i Maďarsko - o jižní Slovensko, a Polsko - o Těšínsko
- mobilizovat začala i Francie, na válku se začalo připravovat Rumunsko a Jugoslávie
- ve Velké Británii vznikla opozice proti Chamberlainovi a představuje jej Winston Churchill
- hrozilo, že vypukne mezinárodní konflikt, Chamberlain vyzval Mussoliniho, aby svolal konferenci, kde se bude projednávat československý problém

29. - 30. 9. 1938 konference v Mnichově

- **Hitler, Chamberlain, Mussolini, Daladier**
- **Československo muselo do 10 dnů postoupit z pohraničního území, kde žilo více než 50% Němců, Poláků, Maďarů**

- končí období 1. republiky a začíná období 2. republiky bez pohraničí

- jedno ze životních selhání Eduarda Beneše

25. Období druhé republiky a protektorát Čechy a Morava

(Mnichov a jeho důsledky, snaha o zapojení protektorátu do velkoprostorového hospodářství, česká otázka, domácí a zahraniční protifašistický odboj, regionální dějiny)

29. - 30. 9. 1938 konference v Mnichově

- **Hitler, Chamberlain, Mussolini, Daladier**
- Československo muselo do 10 dnů postoupit z pohraničního území, kde žilo více než 50% Němců, Poláků, Maďarů

Období 2. republiky

1. 10. 1938 - 15. 3. 1939

- důvody Beneše, proč přijal podmínky Německa:

- zrada Anglie a Francie - říkal, že byli naivní, když si mysleli, že vydáním Československa zachrání mír
- Francie porušila spojenecké závazky a Sovětský svaz nám nepomohl z důvodu, že nám nepomohla Francie
- česká pravice fašizovala, směřovala k dohodě s Henleinovci
- Československo bylo obklopeno nepřátelskými státy - Německo, Slovensko, Maďarsko, Polsko
- Slovensko směřovalo k odtržení
- československý pohraniční systém se budoval, ale nebyl dokončený - kdyby se Češi bránili vlastními silami, tak by došlo k vyhlazení národa

- období, kdy bylo Československo bez pohraničí

- Československo ztratilo území - zbylo mu pouze 70% území

- přišli jsme o necelých 5 milionů obyvatel

- ztráta průmyslu - textilní, sklářský, hutnický

- přišli jsme o nerostné suroviny - hnědé a černé uhlí - Karvinsko

- obyvatelstvo se z pohraničí přestěhovalo do vnitrozemí

Politické změny

říjen 1938 Beneš odstoupil z důvodu nátlaku z německé strany

- odjel do Sezimova Ústí a poté do Londýna, kde onemocněl -> dále odcestoval do USA, kde působil na univerzitě v Chicagu

- v USA se setkal se synem T. G. Masaryka - Janem Masarykem

-> **Jan Masaryk a Beneš založili tzv. 2. československý zahraniční odboj v Londýně** = exilová vláda ve VB

listopad 1938 se stal prezidentem Emil Hácha

-> původně byl předseda Nejvyššího státního soudu

- **Slovensko získalo autonomii** - včele první autonomní slovenské vlády stál **Jozef Tiso**, Slováci měli vlastní vládu a parlament

- **Podkarpatská Rus získala také autonomii** - včele stál **Andrej Bródy**, později **Augustin Vološin**

- **změnilo se uspořádání a název Československa na Česko-Slovensko**

- pod tlakem Německa docházelo k dalšímu omezení demokracie

- ponechány 2 politická seskupení:

1) **Strana národní jednoty:**

- hlavní slovo měli Agráři, patřila tam také pravice Národních socialistů
- včele stál **Rudolf Beran** - zároveň premiér

2) **Národní strana práce:**

- Sociální demokraté a zbytek Národních socialistů
- včele stál **Antonín Hampl**

- komunistická strana byla rozpuštěna

- zavedena předběžná cenzura, omezení svobody shromažďování

- **ministr zahraničí František Chvalkovský** jednal s Hitlerem

- **parlament byl rozpuštěn** - vládla vláda, která vydávala nařízení, které měly platnost zákona

Slovensko

1938 volby na Slovensku

➤ **jednotná kandidátka SL'S** = Slovenská ľudová strana

- na Slovensku byly zřízeny koncentrační a pracovní tábory

- vznikla **Slovensko-německá společnost** - včele stál **Vojtěch Tuka**

- prohlubovaly se vztahy s Němci
- Slováci se obrátili na Hitlera a požádali o úplné osvobození od Československa - chtěli samostatný stát
- na Německu požadovali poskytnutí finanční půjčky, ti ji slíbili v případě, že se osamostatní

- **situace mezi Čechy a Slováky byla napjatá**

- **prezident Hácha vyhlásil na Slovensku výjimečný stav a sesadil soudobou Tisovu vládu**

-> nový premiér: **K. Sidor**

- **Hitler** a německý ministr zahraničí **Ribbentrop** připravili **Deklaraci o vyhlášení slovenské nezávislosti**

- Slovenská národní rada deklaraci odsouhlasila a Sidorova vláda odstoupila
- byla vytvořena **nová slovenská vláda**, včele byl opět **Tiso**

14. 3. 1939 vyhlášení nezávislosti Slovenského státu - Slovenský štát

- *slovenský klerofašistický stát*
- **klérus** = církevní hodnostáři, včele stáli vůdci katolické církve

- Sovětský svaz uznal Slovenský stát tzv. de iure

- 2 způsoby uznání:

1. **de facto** = beru na vědomí, ale nepodnikám diplomatické kroky
2. **de iure** = podnikají se kroky k navázání diplomatických vztahů

- **Fraňo Tiso** = velvyslanec Slovenska v SSSR

- Hitler chtěl, aby Československo vypovědělo smlouvy, vystoupilo ze Společnosti národů a abychom dali Němcům zlato z oblastí Sudet, abychom snížili armádu a aby Židé byli vyloučeni z veřejného života

- pronásledování umělců: Karel Čapek (představitel Osvobozeného divadla)

leden 1939 Hitler vydal Směrnici, že české země budou připojeny k Německu a Podkarpatská Rus k Maďarsku

15. 3. 1939 Hácha a Chvalkovský byli pozváni na jednání s Hitlerem

- Hitler jim oznámil, že německé jednotky dostaly pokyn obsadit české země a připojit je k říši
- Hácha a Chvalkovský byli donuceni podepsat smlouvu, že české země budou předány do rukou vůdce - pod výhrůžkou, že jinak bude Goring bombardovat Prahu

15. 3. 1939 obsadili Němci Čechy a Moravu

Protektorát Čechy a Morava

16. 3. 1939 - 8. - 9. 5. 1945

- zpočátku neexistoval žádný odboj proti Němcům

- Češi využívali různých metod k vyjadřování svého „češství“ - výročí úmrtí některých českých osobností

- forma podpory se bralo i nošení tzv. „masaryček“

- po obsazení odešli lidé do ciziny a poslouchali rozhlas ze zahraničí (ze začátku tolerováno, později ne)

- Anglie a Francie se v Mnichově zavázali za zachování našich hranic

-> podruhé nás zradili

- Polsko a Maďarsko uznaly Protektorát

- Rusové vypověděli bývalého československého velvyslance Zdeňka Fierlingera

28. 10. 1939 demonstrace v Praze

- byl zabit demonstrant **Václav Sedláček** a student **Jan Opletal** byl smrtelně zraněn - student medicíny, pocházel z Moravy -> studenti na jeho počest uspořádali manifestační pohřeb

17. 11. 1939 byly uzavřeny vysoké školy

- důvodem byla manifestace v Praze
- otevřely se až v roce 1945

- asi 1200 studentů bylo odvezeno do koncentračního tábora **Sachsenhausen**
- 9 studentů bylo popraveno

- **byla zde dvojí správa**: česká a německá - česká správa byla podřízena německému úřadu

- **protektorátní vláda** - včele byl **Rudolf Beran** -> **Krejčí** -> **Bienert** -> **Eliáš**

- **protektorátním prezidentem** byl **Dr. Emil Hácha**

- **včele okupační (=německé) správy** stál státní tajemník **K. H. Frank**

- **říšským protektorem** byl **Konstantin von Neurath** (do 1941)

- vypracoval spolu s Hitlerem prohlášení o úplné germanizaci prostoru a lidí -> poněmčování -> Češi, kteří byli nepřátelští proti Němcům, měli být popraveni

od roku 1941 dalším říšským protektor Reinhard Heydrich

- **domácí odboj**: 1. občansko-demokratický proud

2. komunistický proud

- **zahraniční odboj**: 1. londýnský proud

2. moskevský proud

2. československý domácí odboj

a) občansko-demokratický proud

- **Politické ústředí** = organizace, ve které byli lidé, kteří dříve spolupracovali s Benešem
 - Drtina, Jína
- **Obrana národa** - členy byli bývalí českoslovenští důstojníci a vojáci z povolání
 - v závěru války chtěli podpořit osvobozující armádu
 - v období války působili tzv. „v podzemí“ nebo „v ilegality“
 - členy např. Bílý, Ingr
- **Petiční výbor** - „Věrní zůstaneme“
 - sympatizanti Beneše
 - členy např. Jankovec, Friedl

1940 sloučení těchto tří organizací - vytvoření organizace ÚVOD

- Ústřední vedení odboje domácího
- vydávali ilegální tisk - „**V boj**“

b) komunistický odboj

- Češi byli rozpačití z Ruské spolupráce s Němci

- Moskva tvrdila, že větší zlo než fašismus je Beneš a kapitalismus

1939 Stalin podepsal pakt o neútočení = Pakt Ribbentrop-Molotov

- do roku 1939 do roku 1942 zde vznikly 2 ilegální výbory KSČ:

1. **ústřední výbor KSČ** - Urx, Zíka, Synek
2. **ústřední výbor KSČ** - Fučík, Zíka, Černý

22. června 1941 začal Hitler s plánem Barbarossa

- vedlo k rozvoji komunistického odboje
- Moskva přestala dávat pokyn nic nepodnikat -> velká vlastenecká válka Ruska

- **2. ilegální ÚV KSČ se spojil s ÚVODEm -> vznikl Ústřední národně revoluční výbor**

- rostl počet sabotáží a protiněmeckých akcí

- Hitler chtěl obnovit pořádek v ČSR

září 1941 nastoupil do funkce říšského protektora Reinhard Heydrich

- vyhlášení stanného práva - nevycházet po 10. hodině
- hned po nastoupení nechal zatknout a popravit předsedu protektorátní vlády generála Eliáše kvůli kontaktům s Benešem

- posílání Židů do koncentračních táborů

- zřízeno ghetto v Terezíně

- zřízeno Kuratorium pro výchovu české mládeže = centra pro převýchovu českých dětí

- zesílení represí - ztráta rádiového spojení s Londýnem - londýnský odboj začal organizovat parašutistické výsadky Čechoslováků, pro obnovu spojení

27. května 1942 spáchán atentát na Reinharda Heydricha v Praze Libni

- **atentát spáchali parašutisté: Jan Kubiš, Jozef Gabčík a Josef Valčík**
- 4. června 1942 Heydrich zemřel
- atentátníci se schovávali v Praze v kostele Cyrila a Metoděje v Resstově ulici
- 18. června podlehl po udání K. Čurdy z Trhových Svin Němcům

27. května 1942 vyhlášeno stanné právo - počátek období teroru

27. května - červenec 1942 období heydrichiády

- hon na atentátníka
- pronásledování lidí - zatýkání, popravy
- vyhlazeny Lidice a Ležáků
- zatčeno na 3 tisíce lidí
- v Táboře popraveno 156 lidí (z toho 2 konfidenti)

- **konfident** (kolaborant) = spolupracovníci gestapa

- **novým říšským protektorem se stal Kurt Daluege**, po něm byl **Frick**

- **zřízeno Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu**

- včele **K. H. Frank**

srpen 1942 - 1943 bitva o Stalingrad

- **Němci kapitulovali** -> změna ve vývoji války

1943 tanková bitva u Kursku

- **Němci** se snažili oplatit Rusům prohru, ale **byli znovu poraženi**
- největší tanková bitva 2. světové války

1942-1944 totální nasazení neboli práce v říši

- nucený nábor pracovních sil do Německa
- odvedeno něco přes půl milionů Čechů
- neodváděli nemocné, vdané/ženaté
- 1942 odvedli ročníky 1918 - 1922
- 1944 odvedli ročníky 1924 - 1925

1943 rozbit ÚVOD

- místo ÚVODU vznikla **Rada tří a Přípravný národně revoluční národní výbor**

- vzniknul **3. ilegální ústřední výbor KSČ** - v čele **Josef Mula**

- došlo k otevření druhé fronty vyloděním v Normandii

od roku 1943 sílí partyzánské hnutí

- posílen vliv komunistů - výsadkáři vycvičeni v SSSR
- už roku 1942 zde byla partyzánská skupina v Hostýnských vrších
- 1943 - 1944 - střední Čechy - Podbrdsko, severní a střední Morava

1944 první partyzánská brigáda Jana Žižky na severní Moravě

- všechny partyzánské jednotky podléhaly velení prvního ukrajinského frontu
- působilo zde 90 jednotek
- pod vlivem SSSR bylo 8 tisíc lidí

podzim 1944 karpatsko-dukelský průsmyk

- Rusové se dostali přes Karpaty - spojit povstalecké síly slovenského národního povstání se sovětskými armádami
- **1. Československý armádní sbor** (se SSSR) - **generál Svoboda**
- **poznámka – Ďuricová to měla u duben-květen 1945**

1945 změna vývoje na frontě

- Rusové začali útočit od Kursku a osvobodili svá území

duben - květen 1945 závěrečná fáze války v Evropě

- linie na východě, tam kam až došla Rudá armáda, byla města: **Brno, Vyškov, Ostrava, Žilina**
- na Slovensku vypuklo povstání -> poté bylo okupováno Němci

duben 1945 byl západ Čech osvobozován Američany

- v čele armády stál **generál Patton**

18. 4. 1945 překročili hranice Čech

25. 4. 1945 osvobodili Cheb

- Američané došli až ke Karlovým Varům, Plzni, Českým Budějovicím - tzv. demarkační linie (byli blíže k Praze než Rusové)

4. 5. 1945 přišli Američané do Prahy

- **vrchní velitel spojeneckých sil** byl **Eisenhower**
- **vrchní velitel ruských sil** **Antonov**
- Antonov jednal s Eisenhowerem a ten mu sdělil, že jednotky postoupí na čáru Labe - Vltava -> Rusové to odmítli a řekli, že jsou připraveni provést pražskou operaci
- Američané zůstali stát na své demarkační linii

duben 1945 se do Prahy začaly stahovat německé jednotky

- **jednotky Mitte** - velitelem byl **maršál Schorner**
- chtěli se probít do amerického zajetí

- část ruské armády táhla na Berlín - úkolem bylo dobýt Berlín a přimět Němce ke kapitulaci

- hlavní štáb Němců: **Velichovsky**

v Praze se začala připravovat ozbrojená povstání proti Němcům:

- na přípravě se podílela **Česká národní rada** - v čele **Albert Pražák**
- dále **Vojenské velitelství Velké Prahy-Bartoš** - v čele generál **Kutlvašr**
- další skupina byla **vojenská jednotka Alex** a **Rada tří**
- **4. ilegální ústřední výbor KSČ** - v čele **Josef Smrkovský**

5. 5. 1945 povstání v Praze = boje na barikádách

- **hlavním orgánem** byla **Česká národní rada**
- shořela část Staroměstské radnice
- značné ztráty

8. 5. 1945 Česká národní rada podepsala protokol o provedení kapitulace německých branných sil v Praze

- **ROA** = Ruská osvobozená armáda

- zasáhla do bojů v Praze
- **tzv. Vlasovci** - podle velitele Andreje A. Vlasova (ruský kolaborant pro Německo)
- v Praze bojoval **generál Buňáčenko**

-> celou válku bojovali ruští zrádci (odpůrci bolševiků) na straně Německa, ale v Praze byli na straně Pražanů

- volný průchod na západ

v noci ze 7. - 8. 5. 1945 kapitulace Německa

9. 5. 1945 osvobození od severu-západu sovětskými jednotkami

- jednotky prvního, druhého a čtvrtého ukrajinského frontu - **jednotky Koněva, Jeremenka** a **Malinovskijeho**

11. - 12. 5 1945 padly poslední výstřely u Slivic

26. 2. Světová válka

(charakteristika 30. let, příčiny 2. světové války, periodizační mezníky a jednotlivé fáze války, hlavní bojiště, vývoj protifašistické koalice (Teherán, Jalta, Postupim))

Charakteristika 30. let

- **Francie** se ocitla po válce ve **složité ekonomické situaci** - obrovská inflace, nedostatek pracovní síly, Francie měla obrovské dluhy

- tehdejším **ministrem financí** byl **Georges Clémenceau**

- Francie se spoléhala na německé reparace - Německo je ale nemělo z čeho platit

-> v důsledku toho **francouzsko-belgické jednotky roku 1923 obsazují německé Porúří** (oblast v Severním Porýní-Vestfálsku) - ze strany Francie šlo o **porušení versailleského mírového systému** = tzv. **rúrská krize**

1924 je schválena půjčka Německu - tzv. americký dolarový déšť

- Němci se zavázali, že budou platit reparace, Francie musela opustit Porúří

1926 je Německo přijato do Společnosti národů

- Německo zaujímá rovnocenného postavení mezi ostatními velmocemi

- politice v této době se říká „politika usmiřování Německa“ nebo „politika appeasementu“

- **politika appeasementu** = vyhýbání se sporům, zřikání se války i za pomoci ústupků agresivním státům

- na Washingtonské konferenci probíhající v letech 1921-1922 byli Japonci zbaveni některých území, museli omezit loďstvo a Čína byla uznána za samostatný stát

- šovinistický generál Tanaka hlásal zákrok proti USA

- na začátku 30. let obsadili území Mandžuska na severovýchodě Číny a později i celé východní pobřeží

-> **USA zahájili blokádu surovinových zdrojů pro Japonsko** - to vedlo k vystoupení Japonska ze SN a sblížení s Německem

1933 se stává Adolf Hitler říšským kancléřem

- během několika týdnů nastolil diktaturu
- rozpustil říšský sněm a vyhlásil nové volby

- před volbami v zemi teror - zinscenované zapálení budovy říšského sněmu za účelem zbavit se komunistů

- v nových volbách získali nacisté 44% hlasů

- **nacistická strana NSDAP** = Národně socialistická německá dělnická strana

- **SS = Ochraný oddíl** - ozbrojená organizace patřící pod NSDAP - včele **Heinrich Himmler**

- koalice s křesťanskou stranou Centrum - to ukončilo dobrovolně svou činnost

- Hitler po volbách zakázal komunistickou i sociálně demokratickou stranu

1934 se vyhlásil reichsführerem (vrchní velitel SS)

- z **29. na 30. června 1934** proběhla **Noc dlouhých nožů**

- ochranné oddíly SS vraždily členy Úderných oddílů SA
- v SA se soustředili Hitlerovi odpůrci - v čele stál Ernst Röhm - byl také zavražděn

1935 přijaty Norimberské zákony

- Židé vyloučeni z veřejného života, zbaveni lidských práv, arizace (zabavování majetku), styky s nimi byly považovány za hanobení rasy

- v noci z **9. na 10. listopadu 1938** proběhla **Křišťálová noc**

- vraždění Židů, vypalování synagog

srpen 1939 uzavřen mezi SSSR a Německem pakt o neútočení Ribbentrop-Molotov

Záminka:

31. 8. 1939 fingované napadení německého vysílače v Hlivicích (Polsko)

- Němci předstírali, že tento německý vysílač přepadli Poláci
- do vysílače měl být přenesen polský text: výzva k válce
- Němci vzali polské vězně -> zinscenovali přepadení

1. 9. 1939 začátek 2. světové války

- Německo dalo Polsku ultimátum
- VB a Francie daly Německu výstražné noty
- Hitler nedbal na varování a německá armáda překročila polské hranice

Válka v Evropě

1. 9. 1939 začátek

3. 9. 1939 VB a Francie vyhlásily válku Německu

- tato válka se označovala jako „podivná válka“, tzv. „**válka v sedě**“ - něm. „**Sitzkrieg**“ - vyhlásili válku, ale jinak nic nepodnikali

- Hitler chtěl Poláky zlikvidovat (vraždil muže, ženy i děti)

- **polská armáda byla 5. nejpočetnější v Evropě**

- bylo zničeno polské letectvo

- po týdnu bojů obklíčena Varšava

17. 9. 1939 polské hranice překročila sovětská armáda (blesková válka)

- postupovala k demarkační linii, na které se domluvil Hitler se Stalinem
- v **Katyni** (Katyňský les) **vyvraždili Rusové polské důstojníky**

28. 9. 1939 kapitulace Polska

29. 9. 1939 Rusové s Němci podepsali Smlouvu o přátelství a hranicích

• **obsah:**

- Rusové si zabrali východní část Polska, Němci západní část
- zbytek **Generální gouvernement** (centrum Krakov) - sem byli přiváženi Židé nebo rasově nevyhovující -> **politika vyhlazování**

- v té době už Hitler měl Rakousko (1938), Čechy a Moravu (1939) a Polsko (1939)

1939/1940 probíhala **Sovětsko-finská válka** = „**Zimní válka**“ (**blesková válka**)

- Finsko mělo nepřátelské vztahy se SSSR (v minulosti Alexandr I. dobyl Finsko, které se později odtrhlo)
- Rusové chtěli posouvat hranice na sever od Leningradu - žádali to po Fincech
- Finové nabízejí území v Karelské šíji - Rusové nechtějí přistoupit
- Rusové zaútočili na Finy, rozbili jim **Mannerheimovu linii**

1940 Rusové si zajišťují pobaltské země

- Litva, Lotyšsko, Estonsko
- zabrali území Rumunska - Besarábie, Bukovina -> Rusové i Němci expandují

duben 1940 Hitler utočí na Norsko a Dánsko (**válka v sedě**)

- Dánsko obsadil 2 divizemi
- **v Norsku 5. kolona** - norský zrádce **Quisling** (spolupracoval s Němci) -> boje o přístavy (Narvik) a o nerostné suroviny

květen 1940 útok na Belgii, Lucembursko a Nizozemí, poté na Francii (**válka v sedě**)

- Francie má vybudovaný systém opevnění, tzv. Maginotovu linii
- do válečného stavu s Francií vstupuje Itálie
- většina Francouzů chtěla příměří s Němci

22. 6. 1940 kapitulace Francie v Compiègne

- podepsal ji maršál **Philippe Pétain**
- po kapitulaci je Francie rozdělena na 2 zóny:
 - 1) **SEVER** - připojen k Německu (3/5 území)
 - 2) **JIH** - centrum Vichy - včele maršál Pétain (83 let)

-> tzv. **vichystická Francie** - styky s fašisty

- část francouzských důstojníků odchází do Velké Británie, kde vzniká **hnutí Svobodná Francie** - včele generál **de Gaulle**

- Hitler pojmenovával plány útoků na jednotlivé země: **Anschluss** na Rakousko, **Fall Grün** na ČSR (1938), **Bílý plán** na Polsko (září 1939), **Lvoun** na VB (1940)

červenec 1940 Hitler nabídl VB **mírovou smlouvu**

- VB to odmítá, protože by to znamenalo vojenskou prohru

1. 8. 1940 Hitler vydal směrnici k útoku na VB

- soupeření po mořích a ve vzduchu

srpen 1940 **první letecká bitva**

- konec až květnu 1941
- do bojů zasahují německé **Luftwaffe** - včele **Hermann Goring**
- Němci neuspěli - Angličané měli lepší radary a letadla
- **R.A.F** = britské letectvo
- bojů o VB se zúčastnili i českoslovenští letci

říjen 1940 1. Hitlerova prohraná bitva

září 1940 vzniká **Pakt tří mocností** = **Berlínský pakt**

- **fašistická osa** = spojení Berlína - Říma - Tokia
- později se přidalo Slovensko, Maďarsko, Rumunsko, Finsko, Bulharsko - tzv. satelity Německa = spojenci
- přistoupit chtěla i Jugoslávie, ale dva dny po rozhodnutí byl proveden **státní převrat generála Simoviče** - Němci to brali jako akt proti nim

duben 1941 Hitler obsadil Jugoslávii a Řecko

- **obsazena skoro celá Evropa** - chyběl SSSR a VB
- Německo už bylo dostatečně silné na to, aby napadlo Sovětský svaz
- **plán útoku na SSSR** se nazýval **plán Barbarossa** (Rudý vous)
- SSSR si zajišťoval hranice a rozšířil si území - v roce 1940 obsadili Pobaltí, východní část Polska, Besarábii

22. 6. 1941 útok Německa na SSSR

- od finských, rumunských, maďarských, slovenských, italských a španělských divizí
- Hitler počítal s koncepcí bleskové války

- **směry postupu armády:**

- „Norsko“ - na Murmansk
- „Sever“ - na Leningrad (Sankt Peterburg, Petrohrad - Něva)
- „Střed“ - na Moskvu
- „Jih“ - na Černé moře - Stalingrad (Caricyn, Volgograd)

- Hitler využil momentu překvapení
- Němci postupovali bez problémů kvůli ruskému přezbrojování a nízkému počtu zkušených velitelů v generálním štábu
- Rusové měli rozptýlenou armádu - jižní část proti Turecku, další část na dálném východě proti Japonsku
- na konci června státní výbor obrany vyhlásil válku
- **válka Rusů proti Němcům** se označuje jako „**Velká vlastenecká válka**“
- města, která se zapsala do dějů druhé světové války, se nazývala „**hrdinová**“
- začátek bojů na východní frontě - jako první padla pevnost Brest, kterou Němci dobyli
- Stalin po dobytí pevnosti vyhlásil mobilizaci všech sil
- „**hrdinová města**“: Moskva, Leningrad a Stalingrad

1. boje o Moskvu

září 1941 útok na Moskvu

- plán na dobytí Moskvy = **Tajfun**
- Rusové počítali s tím, že město bude bombardováno - jako jejich kryt sloužilo metro
- probíhala demontáže továren - průmysl se přesouval za Ural
- kolem Moskvy protitankové zátarasy
- **ruské tanky T-34 x německé tanky Panthery**
- na obranu Moskvy povolán **Žukov**

7. 11. 1941 oslavy říjnové revoluce na Rudém náměstí

- vojáci šli z přehlídky rovnou na frontu

- Němci měli komplikace s ruským mrazem

- v listopadu jsou Němci jen 27 km od Moskvy

prosinec 1941 končí obranné odbíjení bojů o Moskvu

- **Rusové přešli do protiofenzivy a pro Němce končí koncepce bleskové války**

2. boje o Leningrad (Sankt Peterburg, Petrohrad)

- směr na sever

září 1941 zničeny sklady s potravinami

- odstřelování německým dělostřelectvem
- obranu města prováděli **Žukov** a **Ždanov**
- byla provedena reorganizace armády - námořnictvo převedeno do pozemních sil

listopad 1941 otevřena tzv. **Cesta života** - zamrzlé Ladožské jezero (později pomohlo lidem z města)

1943-1944 byla prolomena blokáda na Leningrad

3. boje o Stalingrad (Caricyn, Volgograd)

- směr útoku byl jih - směřovali na Kavkaz

duben 1942 Němci začali útočit jižním směrem

- **včele německé armády byl von Paulus**
- byl vypracován **plán protiútoku = Uran** - na něm se podíleli **Rokossovskij, Jeremenko**
- von Paulus byl přinucen, aby se vzdal

přelom ledna-února 1943 kapitulace Němců u Stalingradu

1942-1943 bitva o Stalingrad

- **zlom chodu druhé světové války**

- po Stalingradu Němci spustili mobilizaci -> pomsta

červenec 1943 **bitva u Kursku** u vesnice Prochorovka

- **největší tanková bitva v průběhu 2. světové války**
- **Rusové zastavili německý postup**
- Němcům chyběl moment překvapení

- od Kursku postupuje ruská armáda a osvobozuje svá území i další země -postupují až do Berlína

1942 vznikla **československá vojenská jednotka** v Buzuluku pod vedením **Ludvíka Svobody**

- později se rozrostla na československý praporek, včele byl Otakar Jaroš

- Rusové nasazovali naše vojáky do bojů, kde to nejvíce hořelo - bitva u Sokolova

- Rusové osvobozují svá území

1943 prolomení blokády Leningradu

září-říjen 1943 provedena Kyjevská operace

- byla osvobozena levá část řeky Dněpru - Ukrajina

srpen-říjen 1943 boje o Smolensk

- osvobozena část Běloruska

1944 osvobození celé **Ukrajiny, Běloruska, části Krymu, Leningradu**

1944 Rusové dostávají k hranicím Slovenska

- Slováci nechtějí vládu fašistického kléru
- na Slovensku proběhlo **Slovenské národní povstání** - mělo být koordinováno s probíjením před Dukelský průsmyk (v okolí města Banská Bystrica vzniknul slovenský odboj)

1945 bylo **poraženo Maďarsko** a osvobozeno **Polsko**

8. 5. 1945 byl dobyt Berlín

- poté následovala tzv. Pražská operace

Protifašistická koalice

- spojení států v boji proti Němcům

- z počátku izolace SSSR

1941 podepsána v Moskvě smlouva mezi Rusy a VB

- Úmluva o společném postupu SSSR a VB ve válce

srpen 1941 podepsána **Atlantická charta** mezi USA a VB

- podepsána na New Foundlandu
- za USA **Roosevelt**, za VB **Churchill**
- obsah: proklamovali porážku Německa, a že po válce nebudou usilovat o územní zisky, ale o mír
- chartu podepsalo něco nad 50 zemí

1942 uzavřena **Anglo-sovětská smlouva** a **Sovětsko-americká smlouva**

- smlouvy o spojení ve válce

- bylo potřeba koordinovat válečné operace

- od prosince roku 1941 USA operují v Tichomoří

listopad-prosinec 1943 první diskuze tzv. Velké trojky v Teheránu

- **Roosevelt (USA), Churchill (VB), Stalin (SSSR)**
- řešila se otázka otevření druhé fronty - měla být otevřena 1. května 1944
- invaze anglo-amerických vojsk do Normandie ve Francii
- nebyla jednota v názorech:
 - **Roosevelt** chtěl, aby bylo Německo rozděleno na 5 nezávislých států
 - **Churchill** žádal o ostrý postup proti Prusku
 - **Stalin** chtěl, aby budoucnost Německa řešila po porážce Evropská poradní komise

- nejmilitarizovanější stát - Prusko

červenec 1943 se vylodily americko-anglické jednotky Eisenhowera na Sicílii

- v Itálii máme fašismus
- **Mussolini podal demisi** - místo něj nastoupila nová vláda -> království
- Italové pokračují v boji po boku Německa - definitivně kapitulovali poté, co se tam vylodili noví spojenci - Kanadáni -> **kapitulaci podepsal předseda vlády Badoglio**
- Mussolini byl zatčen ve Středozemním moři -> odvezen na ostrov Ponzu
- po kapitulaci Itálie začali Němci obsazovat italské území a osvobodili Mussoliniho

6. 6. 1944 den D

- definitivní zahájení 2. fronty - invaze do Normandie
- **Overlord** = **název operace**
- největší námořní spojenecká akce

srpen 1944 postup spojenců na území Sárska a Belgie

- němečtí generálové se snaží odstranit Hitlera:

- **1943 první pokus o atentát na Hitlera**
- **1944 druhý pokus o atentát na Hitlera** - plukovník Stauffenberg

-> chtěli uzavřít mír s USA, chtěli pokračovat ve válce se Sovětským svazem

1944 od Německa odpadávají satelity

- příměří uzavírá Finsko, Maďarsko, Bulharsko (vyhlásilo neutralitu) a Rumunsko

- v Rumunsku povstání proti fašistům, protifašistický odboj - vládl **Antonescu**, poté **Sanatescu**

- Maďarsko - u moci byl fašista **Horty**

- mobilizace v Německu - od 16 do 60 let

1944 osvobozena Belgie západními spojenci

- následně na to se spojenci dostali na německé území

prosinec 1944 - leden 1945 Němci reagovali tím, že provedli velkou ofenzivu

v Ardenách

- ústup západních spojenců

-> později byli západní spojenci posíleni dalšími jednotkami - **jednotky Montgomeryho** a **Pattona** zastavily německý postup

leden 1945 definitivní zhroucení německých linií

leden-únor 1945 Rudá armáda postoupila až za řeku Odru

únor 1945 schůzka Velké trojky na Jaltě na Krymu

- **Stalin, Churchill a Roosevelt**
- probíralo se:
 - koordinace válečných akcí
 - otázka rozdělení Německa po válce

- otázka německých reparací - Sovětský svaz měl dostat polovinu reparací - 10 mld. dolarů - mělo to být ve zboží a zařízení

- s otevřením druhé fronty zesílily kobercové nálety na německá města:

únor 1945 nálet na Drážďany

duben 1945 zemřel Roosevelt

duben 1945 rozhodující boje o Berlín

- setkání sovětských a amerických vojsk u města Torgavy na Labi
- velitelé **Žukov, Rokossovskij, Koněv**

- zemřel Mussolini, zajali ho partyzáni při útěku do Švýcarska

30. 4. 1945 dobyt Berlín

- Rusové vyvěsili jejich vlajku na budovu Říšského sněmu
- Hitler spáchal se svojí milenkou Evou Brownovou sebevraždu

7. - 8. 5. 1945 podepsána kapitulace Německa v Remeši

- za Německo podepsal **Keitel**

- 8. května se slaví konec války - Den vítězství nad fašismem

- 9. května v Praze - Pražská operace - u nás se slaví Den vítězství

červen 1945 Berlínská deklarace čtyř velmocí

- spojenci převzali moc na území poraženého Německa
- došlo k rozdělení Německa do 4 okupačních pásem; vytvořil se orgán pro správu všech pásem - **Spojenecká kontrolní rada**

červenec - srpen 1945 schůzka Velké trojky v Postupimi

- **Stalin, Truman**, na začátku konference **Churchill** - vystřídal ho **Attlee**
- projednávali otázku zásady politiky proti fašistickému Německu
- rozdělení Německa do 4 okupačních zón - USA, Fr, SSSR a VB
- otázka reparací: každý má vybírat reparace ze svého okupačního pásma
- zásady spojenecké politiky vůči Japonsku - dána výzva ke kapitulaci -> nepřijali
- **politika vůči Německu se označuje jako 4D (nebo 5D):**
 - **1. D = denacifikace** = zneškodnění nacistické strany (odstranění nacistů z běžného života, potrestání válečných zločinců - Nor.tr.)
 - **2. D = demilitarizace** = odstranění německého válečného průmyslu, úplné odzbrojení, zákaz udržování ozbrojených sil
 - **3. D = demonopolizace** = odstranění německého válečného průmyslu (žádné zbrojovky) - Krupp - válečný průmysl, který byl zakázán na Norimberském tribunálu
 - **4. D = demokratizace** = obnova demokratických institucí v Německu
 - **5. D = decentralizace** = přesouvají se kompetence z vyšších orgánů na nižší

1945-1946 Norimberský tribunál

- vyneseny rozsudky smrti Hermanna Goringa

Boje v Africe

- boje kvůli koloniím, které chtělo Německo

- Italové chtěli Habeš

září 1940 italský útok na Egypt

- z Egypta zahájili pochod k Blízkému východu k hlavním britským ochranným provinciím -> Britové zahájili protiútok - zatlačili Italy do Libye
- Mussolini se obrátil na Hitlera se žádostí o pomoc - Hitler do Afriky poslal zvláštní oddíl **Afrika-korps** v čele s maršálem **Rommelem** (specialista na boj v poušti - přezdívan Liška pouště)
- Itálie a Německo útočí z Libye do severní Afriky -> **podařilo se jim vytlačit Brity do Egypta**, Britové ustupují

1942 zastavení postupu jednotek v bitvě u **El-Alameinu**

- zastavení fašisticko-nacistického postupu – zlom
- Rommela zastavily jednotky Montgomeryho

- Němci a Italové chtěli získat Suez, což se jim nepodařilo, protože jim nedorazily posily

1943 vylodění západních spojenců

Boje v Japonsku a Tichomoří

7. 12. 1941 Japonci napadli americkou základnu v Tichomoří Pearl Harbor

8. 12. 1941 Američané vyhlásili válku Japonsku

1942 Japonci se zmocnili britských, francouzských a italských kolonií

- zabrali Filipíny, Barmu, Malajska, Thajsko, Indonésii
- jejich postup byl zastaven až u Austrálie

červenec 1942 bitva u **ostrova Midway**

- Američané definitivně zarazili postup Japonců
- zlom v chodu války v Tichomoří

1943 konference v Quebecu

- projednáván společný postup proti Japonsku
- VB, Čína, USA

1944 zhoršení situace pro Japonce

-> Japonci ustupují z předem obsazených území

- kamikadze = sebevražední letci, nasazováni do bojů

1945 výzva ke kapitulaci z Postupimi

- údajně měli odpovědět, že se ještě nerozhodli, spojenci to vzali tak, že kapitulaci odmítají

6. 8. 1945 **Hirošima**

9. 8. 1945 **Nagasaki**

- **shovení atomových bomb na území Japonska**

- pozemní boje proti Rusům na území Koreje a Mandžuska

srpen 1945 se vylodili na pobřeží Japonska anglo-americké jednotky

2. 9. 1945 Japonci na bitevní lodi v Missouri podepsali kapitulaci

- za Japonsko **císař Hirohito**
- **DEFINITIVNÍ KONEC DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY**

27. SSSR a komunistický blok

1945-1946 Norimberský soudní tribunál

-> souzení 24 německých zločinců (např. Göring)

1946 zahájení mírové konference v Paříži

-> 1. typ rozporů ohledně režimů, 2. typ ohledně smluv s poraženými státy

1947 podepsání smluv s poraženými státy

-> Rumunsko, Maďarsko, Bulharsko, Finsko, Itálie

- bipolární svět - USA x SSSR - rozhodující vliv na vývoj ostatních států

- konec **eurocentrismu (europocentrismus)** = Evropa už neovlivňuje dění ve světě

- v politice v Československu nastal posun názorů směrem doleva -> byly zde marxisticko-leninovské názory proti křesťansko-sociálním a demokratickým názorům

1945 založení OSN

-> jejím cílem je zachování světového míru a bezpečnosti a zajištění mezinárodní spolupráce

1946 vystoupení Churchilla ve Fultonu v USA

-> Churchill varoval před nebezpečím komunismu

1947 vyhlášena Trumanova doktrína

-> půjčky Řecku a Turecku jako prevence před rozšířením komunismu

- doktrína = směrnice pro politickou činnost

- **UNRRA** = organizace, která za války poskytovala okupovaným zemím pomoc

-> po válce na tuto organizaci navazoval tzv. **Marshallův plán**

- Jugoslávie jako jediná nepodlehla Stalinovu vlivu

- **studená válka** = spor mezi USA a SSSR

-> konfrontace ve všech sférách života - obešla se ale bez boje

1949 založeno ve Washingtonu NATO (Severoatlantická aliance)

-> vojenský pakt západních zemí

1950-53 probíhala horká válka v Koreji

Svaz sovětských socialistických republik

(1922-1991)

- počátek v roce 1917 po Velké říjnové revoluci

- typické pro SSSR je **státem ústředně řízené hospodářství**

-> stát určoval, co se bude vyrábět, kde a za kolik

- bylo **zrušeno soukromé vlastnictví**, docházelo k **potlačování lidských práv**

- byla zde spousta stranických funkcionářů s privilegii

- po 2. světové válce je v Rusku u moci **Josif Vissarionovič Stalin**, vlastním jménem **J. V.**

Džugašvili

- po válce vzrůstá jeho moc, získává vliv v osvobozených státech

- za jeho vlády funguje systém nucených prací - pracovní tábory se nazývaly gulagy

- **podpora těžkého průmyslu** na úkor spotřebního

- zbrojení v rámci studené války, snažili se o vývoj atomové bomby

1948-1949 - 1. berlínská krize

-> blokáda západního Berlína

7. září 1949 vznikla ze tří okupačních pásem NSR (USA, VB, Fr)

7. října 1949 vznikla ze sovětské okupační zóny NDR

- Stalin byl u moci až do své smrti roku 1953

- 3 kandidáti na nástupce:

- **Malenkov** - předseda rady ministrů SSSR (premiér)
- **Berija** - ministr vnitra
 - byl popraven po zinscenovaném procesu, kdy měl být údajně britským agentem
- **Molotov** - ministr zahraničí
 - podepsal smlouvu Ribbentrop-Molotov o neútočení mezi Němci a Sověty z roku 1939

- nakonec nastoupil **Nikita Sergejevič Chruščov**

- jeho doba vlády se nazývá „**doba tání**“ - uvolnění poměrů, konec politických procesů

1956 na 20. sjezdu KSSS Chruščov odhalil kult Stalinovy osobnosti

-> odhalení Stalinových zločinů

- došlo k omezení nucených prací

- Chruščov **chtěl, aby se** pro posílení ekonomiky **osídlily celiny** = stepní půda dosud neosídlených oblastí

- dále **navrhoval omezit centrální plánování** - měli se řídit podle poptávky, dbal na kvalitu

- chtěl z Rakouska stáhnout armádu výměnou za vyhlášení neutrality - nechtěl aby vstoupilo do NATO -> Rakousko na to přistoupilo

- Chruščov jednal s NSR o propuštění posledních německých zajatců - nakonec byli propuštěni

- dále chtěl, aby NSR uznala NDR - to se mu nepodařilo

1955 vstoupila NSR do NATO

květen 1955 se stala NDR členem Varšavské smlouvy

-> Varšavská proto, že vznikla na setkání ve Varšavě, centrem ale byla Moskva

-> patřila tam Albánie (do 60. let), SSSR, Bulharsko, Maďarsko, Československo, Polsko, Rumunsko a NDR

- Jugoslávie si zachovala samostatný kurz nezávislý na Moskvě - za 2. světové války se osvobodila sama díky silnému partyzánskému hnutí - minimální sovětský vliv

- **Josip Broz Tito** - prezident Jugoslávie a důležitá osobnost protinacistického odboje

- příčinou 1. krize sovětského bloku bylo uvolnění poměrů po Stalinově smrti

1953 Maďaři, Poláci a NDR se snažili o uvolnění závislosti na Moskvě

-> nepovedlo se

1956 Maďarsko se snažilo o samostatný kurz

-> ministerským předsedou byl **Imre Nagy** - chtěl sestavit koaliční vládu a být nezávislý na Moskvě

-> pouliční boje, zásah sovětských tanků - Rusko ale muselo ustoupit

-> druhý útok letadly i tanky už byl úspěšný

1957 sovětský počátek vesmírných letů

- Rusové začali do vesmíru vypouštět první vesmírná tělesa - Sputniky

- otec vesmírných letů byl Sergej Koroljov

- kosmodrom Bajkonur - místo, odkud Rusové vysílali družice a startovali do vesmíru

1961 první člověk ve vesmíru - Jurij Gagarin

- první československý kosmonaut byl Vladimír Remek

- v 60. letech svět těsně minula 3. světová válka

1958-1961 - 2. berlínská krize

-> stavba Berlínské zdi kvůli zamezení přechodu z NDR do NSR

-> důvod - do NDR odcházeli obyvatelé NSR, a to zejména ti kvalifikovaní

1961-1962 karibská krize

-> hrozba střetu USA a SSSR v Zátocě sviní

-> v USA byl prezidentem **J. F. Kennedy**

1959 Fidel a Raúl Castro nastolili socialistický systém na Kubě

- Sověti začali na Kubu umísťovat rakety a vojenský materiál
- Rusko už mělo atomovou bombu
- za Chruščova **došlo ke sporu s Čínou** - ta byla také jadernou mocností
- > Čína Rusku vyčítala, že Chruščov během karibské krize jednal s USA
- Čína měla podobnou ideologii, ale neuznávala jako vedoucí sílu dělníky, nýbrž rolníky
- představitelé čínského komunismu - **Mao Ce-tung, Čou En-laj**

1964 byl Chruščov svými spolupracovníky odstaven od moci

- > jeho pád byl způsoben neúspěchy v ekonomice, spory s Čínou i problémy v zemích východního bloku (= 1. krize sovětského bloku)
- > generálním tajemníkem ÚV KSČ se stal **Leonid Iljič Brežněv**
- **stabilizace kádrů** = nebyla omezena délka funkčního období
- v této době **dochází k tzv. ropným šokům**, kdy stoupla cena ropy -> Sovětský svaz z toho profitoval - znovu se rozjel zbrojní průmysl

1968 potlačeno pražské reformní hnutí

- > představiteli byli **Alexander Dubček, Josef Smrkovský**
- > do ČSR vtrhla vojska Varšavské smlouvy (vyjma Albánie a Rumunska) a představitelé reformního křídla komunistů byli donuceni podepsat **Moskevský protokol**, na základě kterého bylo popřeno celé Pražské jaro a byla schválena invaze jakožto pomoc
- Dubčeka nahradil ve funkci tajemníka ÚV KSČ **Gustáv Husák**
- do Ruska byli svoláni představitelé komunistických stran - vyhlášena **Brežněvova doktrína**
- > socialismus v zemích, kde zvítězil, je „internacionální záležitostí“ (tím byl ospravedlněn zásah proti Pražskému jaru), země východního bloku půjdou cestou, kterou jim určí Moskva

1975 se konala „Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě“ v Helsinkách = KBSE

- > sešlo se 32 evropských států plus USA a Kanada
- > v USA byl prezidentem **Gerald Ford**
- > po jednání byl podepsán **Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě** - obsahem bylo, že Západ bude respektovat hranice v Evropě a Východ bude respektovat lidská práva
- 3. československý odboj tvořili tzv. disidenti - Charta 77 - Patočka, Havel
- za Brežněva byly podepsány 2 smlouvy regulující počet zbraní:

- **SALT I. (1972, Moskva - Nixon a Brežněv** - týkala se omezení počtu mezikontinentálních balistických střel)
- **SALT II. (1979, Vídeň - Carter a Brežněv** - týkala se omezení strategických zbraní obecně)

- smlouvy týkající se omezení strategických zbraní (Strategic Arm Limitation Talks)

- roku 1982 umírá Brežněv

- v SSSR byly během 3 let 3 státní pohřby

-> Brežněva nejdříve vystřídal **Jurij Andropov** (šéf KGB) - brzy zemřel

-> Jurije Andropova vystřídal **Konstantin Černěnko** - 1985 zemřel

- až poté nastoupil **Michail Sergejevič Gorbačov**

- **politický pragmatismus** (= do jednání se staví praxe), kritika sovětských poměrů

- zavedena **Perestrojka** = skupina reformních ekonomických kroků se snahou o restrukturalizaci sovětské ekonomiky

- Gorbačov byl nepopulární, vystupoval proti alkoholismu a korupci

- jeho hlavní kampaň tvořila **glasnost** = politická informovanost

- dochází k větší demokracii - **zrušil vedoucí úlohu KSSS** - článek o vedoucí úloze

- chtěl zavést soukromé podnikání, snažil se o zlepšení vztahů se Západem

- americký prezident Ronald Reagan vyhlásil v 80. letech program hvězdných válek (zbrojní projekt) - Sovětský svaz označil za říši zla

- Gorbačov se pokoušel o změnu této politiky - řada jednání mezi ním a komunistickou stranou

1987 smlouva s USA o likvidaci raket středního doletu v Evropě

-> Gorbačov a Reagan

- Gorbačov získal Nobelovu cenu za mír

1988 Gorbačov vystoupil ve Štrasburku v Evropském parlamentu

-> odmítl Brežněvovu doktrínu

-> vyzýval státy sovětského bloku k demokratizaci

-> konec vměšování se do záležitostí zemí východního bloku

1989 revoluce v zemích východního bloku

-> pád komunistických režimů

- o svá práva se hlásily potlačované národy - Pobaltí, Gruzie, Moldávie, Arménie

- byl prvním a zároveň posledním prezidentem SSSR (funkce vznikla za jeho vlády)

- jeho odpůrci připravili puč - neostalinisté **Janajev, Krjučkov**
- > odvezli ho na Krym, kde ho 3 dny věznili - jejich pokus ale nevyšel
- > **Boris Jelcin** se postavil za Gorbačova

1991 Gorbačov abdikoval

- > nastoupil **Boris Jelcin**

1991 rozpad SSSR

- > Rusko, Ukrajina a Bělorusko podepsali **Bělověžskou dohodu** - vznikly nezávislé státy a rozpadl se SSSR

1991/1992 vznik Společenství nezávislých států

Země sovětského bloku

- po 2. světové válce byl vytvořen sovětský blok, což bylo seskupení států závislých na politice SSSR
- do sovětského bloku patřili: NDR, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Bulharsko, Albánie, Jugoslávie a Československo
- Jugoslávie od roku 1946 socialistickou zemí, ale zachovala si samostatný kurz nezávislý na Moskvě
- střední a východní část Evropy byla obsazena sovětskými vojsky, pouze z Československa a Jugoslávie se po válce armáda stáhla

1947 podepsány smlouvy s poraženými státy

- > smlouva byla podepsána na mírové konferenci v Paříži
- > následovalo stažení sovětské armády z Běloruska
- > armáda ale zůstala v Německu, Rakousku, Rumunsku a Maďarsku
- v zemích východního bloku probíhaly změny z hlediska ekonomického a hospodářského - znárodnování, pozemkové reformy
- nátlak ze strany Sovětského svazu:

- **hospodářský nátlak**

- SSSR dal zemím sovětského bloku najevo, že nebudou moci přijmout Marshallův plán

- **politický nátlak**

- využívali svých domácích komunistů, kteří měli upevňovat své postoje v ostatních zemích

-> politický nátlak vyvíjeli pomocí organizace **Informbyra** = Moskvou řízená mezinárodní organizace komunistických stran (východní blok + Francie a Itálie)

- Informbyro vzniklo z komunistické internacionály, která v roce 1943 zanikla

- **vojenské zásahy**

1947 při volbách v Polsku zásah Sovětského svazu

1949 vznikla Rada vzájemné hospodářské pomoci = RVHP

-> paralela Marshallova plánu

1956 přestalo fungovat Informbyro

-> 1. krize sovětského bloku

-> stejný rok se politická scéna Albánie přeorientovala na Čínu

- 2. krize sovětského bloku je spojena s nástupem Michaila Gorbačova

1989 rozpad sovětského bloku a konec vlády komunistů

1991 protokol o ukončení platnosti Varšavské smlouvy

- ekonomika začala být budována na tržním základu (předtím plánovaná a centrálně řízená)

- nastalo převádění státního majetku na soukromý

- obnovila se demokracie a vybudoval se tzv. **pluralitní politický systém** = více politických stran soutěží o přízeň voličů

Poválečné Německo

1945 se v Postupimi projednávalo poválečné uspořádání Německa

-> výsledkem - Německo bude spravováno ve 4 okupačních zónách (politika 4D)

-> projednávány reparace - stanovilo se, že se budou vybírat hotové výrobky ze svých okupačních zón

- stanoveny polské hranice - linie Odra a Nisa

- oblast ve východním Prusku a přístav Královce přiznán SSSR

- řešena otázka odsunu Němců z Maďarska, Polska a Československa

- v zemích by mohli zůstat ti, kteří byli antifašisté

- v Postupimi byla stanovena **Rada ministrů zahraničních věcí**

-> **USA, Francie, Anglie, Čína, Sovětský svaz** - měli za úkol plnění výsledků konference a přípravy konečných mírových smluv s Německem

-> mírové smlouvy byly podepsány na Pařížské mírové konferenci

- obrovská bída, především oblasti Porúří, Porýní a Vestfálsko, které byly na konci 2. světové války bombardovány

- nedostatek potravin - fungoval **lístkový systém**

- vzniknul černý trh, platidlem byly americké cigarety

od 1946 úsilí VB a USA o spojení okupačních pásem

1. ledna 1947 vznik Bizonie

-> spojení 2 okupačních pásem VB a USA

1948 vznik Trizonie

-> připojila se Francie

- v sovětské zóně mají převahu komunisté a sociální

demokraté -> spojili se a vytvořili stranu **SED = Socialistická**

jednotná strana

- docházelo k **sovětizaci** = zavádění sovětského režimu

-> byly prováděny ekonomické reformy, byl znárodňován majetek, vlastnictví půdy bylo ze začátku omezeno na 100 ha, omezovala se demokracie, pronásledování odpůrců

1948 se v Londýně sešli zástupci Anglie, Francie, USA a zemí Beneluxu

-> byl vytvořen německý stát z 3 západních okupačních pásem

- Sověti se vznikem nového státu nesouhlasili a v důsledku toho nastala 1. berlínská krize

-> Sověti zahájili blokádu přístupových cest západní části Berlína a tím zamezili přístup zásobování - vznik mezinárodního napětí

- západní státy začali provádět zásobování letecky - vzniknul tzv. „letecký most“

červenec 1948 přerušeni veškerých styků západu a východu

listopad 1948 byl v Bonnu sestaven prozatímní parlament pro Trizonii

- prozatímní parlament se nazýval **Parlamentní rada** - v jeho čele stál **Konrád Adenauer**

- úkolem Parlamentní rady bylo připravit novou ústavu

- hlavní slovo měla SPD (sociální demokraté), CDU a CSU (křesťanské strany)

1949 vypsaný volby do nového parlamentu a západními státy byla schválena nová ústava

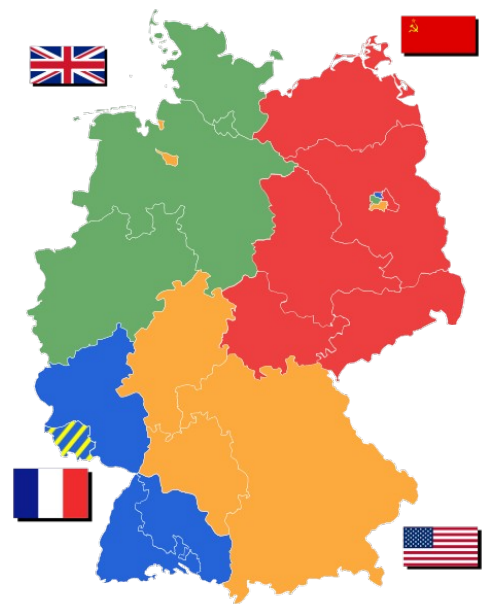
-> ve volbách zvítězili **CDU** - **kancléřem** se stal **Konrád Adenauer**

- byl to právník a starosta Kolína nad Rýnem

- za 2. sv. války byl vězněn, po válce se opět dostal do čela Kolína nad Rýnem

- funkci kancléře vykonával až do roku 1963

- **ministrem hospodářství** byl **Ludwig Erhard**

- K. Adenauer a L. Erhard jsou považováni za tvůrce tzv. „německého hospodářského zázraku“

- LE prosazoval myšlenku evropské integrace - **ESUO** (Evropská společnost uhlí a oceli)

- také byl **zastánce atlantismu** = nutnost politické vazby na USA

1955 získal pro Německo vstup do NATO

1957 bylo k Německu na základě plebiscitu připojeno Sársko

7. září 1949 vznikla z Trizonie Německá spolková republika

-> prvním prezidentem se stal **Theodor Heuss**

7. října 1949 vznikla ze sovětského pásma Německá demokratická republika

-> prezidentem se stal **Wilhelm Pieck**

- byla vytvořena **Sovětská kontrolní komise pro Německo**

- na půdě Německa jde vidět hranice mezi Východem a Západem

- NSR se na základě Hallsteinovy doktríny považovala za jediného právoplatného nástupce bývalého Německa

- na začátku 60. let odchod odborníků z NDR do NSR

- NSR neuznává NDR

- v čele NDR - **W. Ulbricht** - požadoval kontrolu západního Berlína -> chtěl, aby západní Berlín byl začleněn do NDR, nebo aby byl neutrální

-> **1960 konference 4 velmocí v Paříži:**

- za USA **Eisenhower**
- za SSSR **Chruščov**
- za Anglii **Macmillan**
- za Francii **de Gaulle**

-> konference nepotvrdila nároky NDR

1961 schůzka Chruščova a Kennedyho ve Vídni

-> ohledně té samé otázky => další nezdar

13. 8. 1961 NDR začala stavět Berlínskou zeď

- přes zeď uprchlo 5 tisíc lidí, zemřelo okolo 200 lidí

- byla dlouhá 43 km, vysoká 3-4 metry

1963 odstoupení Adenauera z NSR

- po něm nastoupil **Erhard**

- zástupce neoliberalismu = konzervatismus (= ekonomický směr, který říká, že by stát neměl zasahovat do ekonomiky)

1950 - 1953 horká válka v Koreji

- Němci dodávali materiál západním státům -> stalo se ekonomickou velmocí

- **V. Brandt** - další kancléř NSR, předtím byl ministr zahraničí, od roku 1969 byl včele vlády

1970 byly podepsány Východní smlouvy = smlouva mezi NSR se Sovětským svazem, NSR s Polskem

-> obsahem bylo to, že se zříkali násilí a navzájem uznávaly dosavadní hranice

1972 NSR a NDR se navzájem uznaly

1973 oba dva státy přijaty do OSN

1973 smlouva Spolkové republiky Německa s Československem

-> obsahem bylo: „nulita Mnichova“ = neplatnost Mnichovské dohody

-> normalizace vztahů mezi oběma státy

1975 Helsinská konference

- spolkovým kancléřem NSR byl **Helmut Schmidt**

-> jeho následovníkem byl **Helmut Kohl**

- v NDR byl **generálním tajemníkem komunistické strany NDR Erich Honecker**

- ve druhé polovině 70. let došlo ke zhoršení vztahů mezi NDR a NSR

- SSSR vyzbrojuje raketami středního doletu -> 1981 začal zbrojit i kancléř NSR Schmidt

1982 novým kancléřem NSR Helmut Kohl

-> hlavní cíl: opětovné spojení Německa

9. listopadu 1989 pád Berlínské zdi

-> pod tlakem lidového hnutí musel Honecker odstoupit

-> rozpadla se SED, která byla od roku 1949 v NDR u moci

červenec 1990 nastolena měnová jednota - oživení německého hospodářství

-> později přišlo i politické sblížení

září 1990 konference v Moskvě

-> „**konference 2 + 4**“ (= NSR, NDR + SSSR, USA, VB, Francie) - došlo ke **spojení NDR a NSR**

-> armáda NDR vystoupila z Varšavské smlouvy a stala se součástí bundeswehru (německá armáda) i Severoatlantické aliance (NATO)

- Německo se postupně stalo součástí evropské integrace

3. října 1990 vznikla Spolková republika Německo

Polsko

1945 vznikla Polská lidová republika

- probíhala obnova ekonomiky - přešlo se na ekonomiku plánovanou
- začal se klást důraz na těžký průmysl
- 1. prezidentem se stal **Bolesław Bierut**

1948 došlo ke sloučení komunistické a socialistické strany

- > vznikla komunistická **Polská sjednocená demokratická strana**

1949 se Polsko stalo členem RVHP

1955 vstoupilo do Varšavské smlouvy

- nastal pokles ekonomiky, byly nízké mzdy

1956 vypuklo dělnické povstání v Poznani

- > začaly se zakládat dělnické rady - požadovaly růst mezd a změnu ve vedení PSDS
- v PSDS byli u moci neostalinisté, Poláci ale chtěli dosadit reformisty
- do čela PSDS se dostal reformista **Władysław Gomułka**
- > umožnil např. soukromé podnikání
- nastala opozice proti SSSR - Poláci vzpomínali na podepsání paktu Ribbentrop-Molotov a popravu polských důstojníků v Katyni
- opozice měla podporu katolické církve
- na území Polska dorazila sovětská armáda a povstání bylo následně potlačeno

1957 obnovena cenzura, zrušení podnikání

- v 70. letech došlo z důvodu zvyšující se inflace a zdražení potravin opět ke zhoršení situace
- > **dělnické protesty v Gdaňsku**, ve Štětíně - chtěli řešit otázku lidských práv a korupce
- církev se stavila do opozice

1979 navštívil Polsko papež Jan Pavel II. (Karol Wojtyła)

- vznikly **nezávislé odbory** a sdružily se do **hnutí Solidarita** - v čele byl **Lech Wałęsa**
- **Wojciech Jaruzelski** byl předsedou vlády a vzájemně i ministr obrany
- > snažil se provést vojenský převrat - rozpustil Solidaritu a uvěznil Walesu
- začala éra normalizace

1985 probíhalo jednání vládnoucích komunistů a Solidarity

1989 vyhlášeny v Polsku nové volby

- > vítězem se stala Solidarita - premiérem se stal nekomunista **Tadeusz Mazowiecki**

-> polským prezidentem se stal **Lech Wałęsa**

- polský parlament se nazýval **Sejm**

Maďarsko

1945 vyhlášená Maďarská lidová republika

- proběhla znárodnění půdy, socializace průmyslu

- hlavní stranou se stala **Maďarská strana pracujících** - vznikla sloučením komunistů a sociálních demokratů

- v čele strany stál neostalinista **Matyás Rákosi**

- vzniknul zákon na znárodnění podniků nad 10 zaměstnanců

1956 snaha o demokratizaci Maďarska

-> v čele reformista **Imre Nagy** [nať]

- došlo k protestům v Budapešti

- žádali neutralitu Maďarska, vystoupení z VS, politický pluralismus (existence více politických stran), potrestání lidí zodpovědných za politické procesy

říjen 1956 dorazily do Maďarska sovětské tanky

- došlo ke kulometné palbě před parlamentem v Budapešti - velké ztráty na životech

- následně vysílá Chruščov maršála Koněva - **plán Vichr** - Nagy byl popraven

- Nagyho nástupcem se stal konzervativce **János Kádár**

- ti, kteří se angažovali v povstání v roce 1956, byli zatýkáni

- změnil se název na **Maďarská socialistická dělnická strana**

- docházelo k reformám, liberální ekonomika - lidé začali podnikat - byla zde největší nabídka zboží ze všech zemí sovětského bloku

1989 se rozpadla Maďarská socialistická dělnická strana a změnil se název státu

-> v Maďarsku vzniklo **Maďarské demokratické fórum**

- doba Gorbačova přišla s občanskou společností - více politických stran, které spolu soupeří ve volbách

Bulharsko

- osvobozeno Rudou armádou - spadalo tedy do sovětského bloku

- dříve bylo monarchií - 1946 padlo carství - poslední car Simeon II.

1947 nastolena totalita

-> vůdčí osobou byl **Jiří Dimitrov**

-> byla vyhlášena **Bulharská lidová republika**

- 1. krize sovětského bloku se Bulharska vůbec nedotkla

- v 80. letech byl vůdčí postavou komunistického režimu **Todor Živkov**

- Moskva odebírala z Bulharska zboží, Bulharsko tržilo i z cestovního ruchu vzhledem k Černému moři

- po nástupu Gorbačova přišla ekonomická krize, vznikl problém s tureckou menšinou na jihu země

- v 2. polovině 80. let probíhají stávkové akce a demonstrace proti Živkovovi

-> ten nakonec odstoupí a rezidentem se stává **Peter Mladenov**

- v Sofii docházelo k dalším demonstracím - byla zrušena cenzura, tajná policie

únor 1990 se komunistická strana vzdala úlohy ve státě

Jugoslávie

- oficiální název byl **Federativní lidová republika Jugoslávie**

- všichni byli komunisté - konkrétně stalinista **Josip Broz-Tito**

1948 došlo k roztržce s Moskvou

-> Moskvě se nepodařilo přimět Jugoslávii k poslušnosti

- Josip Broz-Tito byl jako diktátor u moci do roku 1980

- poté se dostalo do čela kolektivní předsednictvo komunistické strany

- komplikace v 80. letech - **hospodářská a politická krize** + odpor proti komunistům +

národnostní problémy (příčina - stát vznikl po 1. světové válce = obrovské rozdíly mezi národy)

v 90. letech vypukla občanská válka

-> rozpory mezi Srby a Chorvaty, později i Slovinci

1991 se Jugoslávie rozpadla

Rumunsko

- komunistická strana poměrně slabá - zakázány opoziční strany

- před válkou bylo Rumunsko království - 1947 byl svržen král

1947 vyhlášena Rumunská lidová republika

-> prezidentem se stal **Petr Groza**

- docházelo ke znárodňování, byla zakázána katolická církev

1958 odešla Rudá armáda

1965 se stal generálním tajemníkem strany Nicolae Ceaușescu

- tajná policie se jmenovala Securitate

- na území Rumunska se ani nekonaly manévry Varšavské smlouvy

- v zemi byla bída, země byla zadlužená

1989 vypukly demonstrace

-> armáda přišla na stranu povstalců, Ceaușescu s manželkou byli zatčeni a popraveni

v květnu 1990 byly vyhlášeny svobodné volby

-> do čela se dostala **Fronta národní spásy** složená ze sociálních demokratů a Demokratické strany

28. USA a západní Evropa ve 2. polovině 20. století

United States of America

- prezidentská republika
- **prezident** je **šéf výkonné moci** (= exekutivy); je zároveň i ministr
- sám vybírá ministry a nejvyšší státní úředníky; je vrchní velitel ozbrojených sil; zároveň nese odpovědnost za zahraniční politiku
- sídlo prezidenta se jmenuje **Bílý dům**
- zákonodárnou moc (= legislativu) má **Kongres** (= **Senát a Sněmovna reprezentantů**)
- sídlem Kongresu je **Kapitol**
- USA je federace 50 (51) států
- jednotlivé státy mají relativní autonomii
- v čele států jsou guvernéři
- 2 tradiční strany: **republikáni** a **demokraté** (Obama); obě strany jsou spíše pravicové; demokraty volí spíše jižané, republikány lidé ze severu - naklonění kapitalistům
- **poválečné USA:**

1945 zemřel Roosevelt

Harry Truman (1945-1953)

- o zúčastnil se Postupimské konference
- o demokrat
- o pokračoval v Rooseveltově politice zvané New Deal (= stát zasahuje do ekonomiky)

1946 projev Churchilla ve Fultonu

-> považován začátek studené války

1947 vyhlášen Marshallův plán

-> G. Marshall byl ministr zahraničí

-> Marshallův plán navazoval na organizaci **UNRRA** - šlo o pomoc evropským státům po 2. světové válce

1947 Truman v Kongresu vydal prohlášení o nebezpečí komunismu

-> řešila se především otázka finanční pomoci Řecku a Turecku -> **Trumanova doktrína** - výzva k odpovědnosti za politický vývoj východoevropských států

- po válce boj o sféry vlivu - VB slíbila Řecku a Turecku pomoc, ale neměla prostředky a tudíž pomoc odvolala -> strach z vlivu SSSR -> americký **Kongres schválil pomoc Řecku a Turecku**

1947-1991 studená válka

-> USA x SSSR - konfrontace ve všech sférách života, kromě vojenské

-> USA měly první atomovou zbraň

1950 vypukla horká válka v Koreji

-> KLDK osvobozena Rudou armádou, Jižní Korea americkou armádou

- v čele KLDK **Kim Ir-Sen** - totalitní systém

- v čele Jižní Koreje **I Sung-man**

- KLDK chtěla komunistický režim i v Jižní Koreji, Jižní Korea chtěla zase sjednocení

- **Stalin** a **Mao Ce-Tung** (Čína) podporovali KLDK

- vypukla válka - zpočátku měla převahu KLDK - problém řeší OSN a vysílá svá vojska - vojska 16 států pod velením generála **Douglaše Mac Arthura** -> vojska KLDK byla přinucena ustoupit na sever -> do situace se vmísila Čína a poslala 1000 dobrovolníků -> protiofenzíva KLDK

- probíhá přetahování se střídavými úspěchy

- od roku 1951 probíhala jednání o příměří

1953 v Pchanmundžovu podepsána dohoda o demarkační linii a demilitarizované zóně

- v těchto oblastech dodnes vojska OSN

- **38. rovnoběžka** = hranice mezi KLDK a Jižní Koreou

- výsledek války: 1 milion mrtvých

Dwight Eisenhower (1953-1961)

1953 se stal 2. poválečným prezidentem

- republikán
- za války bojoval v severní Africe, byl u vylodění na Sicílii i u italské kapitulace
- stál v čele NATO

- **nejúspěšnější období v amerických dějinách do roku 1961** (Paul Johnson - dílo: *Dějiny 20. století*)

- druhé období tak úspěšné nebylo

- za něho došlo ke skončení horké války v Koreji

- v Americe se pořád praktikuje keynesiánství -> **přešlo se k liberální ekonomice** (= tzv. neviditelná ruka trhu)

- Eisenhower se opíral o představy dvou liberalistů - **Hayeka** a **Friedmana**
- **dochází k ekonomickému růstu**
- **protikomunistická politika** - ochrana americké společnosti proti komunismu
- jeho politice se říká politika rovnováhy strachu - vyplývala z: „*Sověti musí být přesvědčeni, že každý útok proti nám, nebo proti našim spojencům, by měl za následek zničení vlastní země.*“
- **senátor McCarthy** - podezírání, obvinil i armádu z komunistických tendencí
- > Eisenhower nechal prověřit činnost amerického senátora

John F. Kennedy (1961-1963)

- o demokrat, 35. prezident
- o za války byl námořním důstojníkem Pacifiku
- o po válce vystudoval práva a získal doktorát, poté se stal senátorem
- chtěl více demokracie v americké politice, přál si uvolnění v zahraniční politice
- v SSSR u moci Nikita Chruščov

1961 jednání ve Vídni ohledně o začlenění západního Berlína do NDR

1961-1962 podařilo se mu odvrátit Kubánskou krizi (= Karibská krize)

- na Kubě zvítězila socialistická revoluce

1953 první pokus o získání moci, 1959 se Fidel a Raul Castro dostali k moci

- > začali znárodňovat americké monopoly a těžažské společnosti

leden 1961 Amerika přerušila vztahy s Kubou

- > uvalili na ni embargo

- Kuba se orientovala na SSSR

duben 1961 střet kubánských emigračních jednotek podporovaných USA s Fidelem Castrem

- Sovětský Svaz začal na Kubu umísťovat rakety, které byly namířeny na USA

říjen-listopad 1962, hrozilo střetnutí Američanů a Sovětů v zátocě Sviní

- > Sověti stáhli rakety, USA se zavázaly, že nepodniknou žádnou přímou akci proti Kubě

- > v té době v SSSR stále u moci Chruščov, který ustoupil USA -> 1964 pád jeho vlády

1963 atentát na Kennedyho a jeho manželku v Dallasu

Lyndon B. Johnson (1963-1969)

1954 v Ženevě uznána nezávislost Vietnamu na Francii

-> uznaly: USA, Francie, Sovětský svaz a VB

-> **rozdělení 17. rovnoběžkou**

- za něho probíhala válka ve Vietnamu - připomíná situaci v Koreji - Severní a Jižní Vietnam

- **Severní Vietnam** - spolupráce s Čínou a SSSR - **Ho Či-Min**

- **Jižní Vietnam** - **Ngo Dinh Diem** = diktátor, v roce 1963 byl zabit

- byla otázka dalšího vývoje Jižního Vietnamu - USA se bály, aby toho Severní Vietnam nevyužil (sjednocení Severního a Jižního Vietnamu pod komunistickou vládou)

1964 začíná válka ve Vietnamu

-> **záminka**: v Tonkinském zálivu prý byly 2 americké lodě ohrožovány vietnamskými čluny

- válka byla v Americe kritizována - vysláno 0,5 milionů vojáků, kritika kobercového bombardování

Richard Nixon (1969-1974)

- o republikán

1969 začal stahovat vojáky z Vietnamu

- **důvody ukončení**:

- **ekonomické** - poprvé dochází k pasivní obchodní bilanci (dovoz vyšší než vývoz)
 - dochází k obrovské inflaci
- **politické**

- USA začíná provozovat **izolacionismus** = neangažují se v zahraniční politice, zaměřeni na vlastní zemi

- **Nixonova doktrína** - obsah: skončení konfrontace s komunismem

1971 došlo k navázání styků s Čínou

1972 Nixon navštívil Peking

-> při návštěvě bylo podepsáno **komuniké o normalizaci vztahů** = konec embarga

- první americký prezident, který navštívil Sovětský svaz

- 1973 Brežněv navštívil Ameriku a podepsali spolu smlouvu o odvrácení jaderné války

1973 ústavní krize v USA

-> několik prezidentských spolupracovníků se vloupalo do sídla Demokratické strany v komplexu Watergate ve Washingtonu, D. C. -> od května 1973 vyslýchání senátem

-> došlo k mocenskému boji mezi prezidentem a Kongresem

-> Nixon vyšetřoval jejich činnost - **impeachment** = slyšení před Kongresem

-> Nixon prohlásil, že má za své lidi odpovědnost

1974 Nixon abdikoval - oslabení politické moci USA - toho využívá Vietnam

Gerald Ford (1974-1977)

- republikán, bývalý viceprezident

1975 sjednocení Vietnamu pod nadvládou Severního Vietnamu

1975 Helsinská konference = KBSE

-> 33 evropských zemí + USA a Kanada

-> podepsán **Akt o bezpečnosti a spolupráci v Evropě** - Západ se zavázal dodržovat hranice

V bloku, země V bloku se zavázaly dodržovat lidská práva

-> **obsah:**

- mírové soužití
- hospodářská spolupráce
- dodržování lidských práv

-> státy se zavázaly k nevměšování se do vnitřních záležitostí

-> nedostatek: dokument neobsahoval sankce za nedodržení

- **helsinský proces** = jednání o mírovém soužití (nebyla to jednorázová akce)

- koncem 70. let se konala mírová schůzka v Bělehradě (1977-1978)

- koncem 80. let se konala mírová schůzka v Madridě

- mírová schůzka v roce 1986-1989 ve Vídni (odzbrojování)

- helsinský proces pokračoval i v 90. letech - za nás ministr zahraničí Jiří Dienstbier

James Carter, Jr. (1977-1981)

- demokrat

- pokračují jednání o omezení strategických zbraní (SALT II.) -> Senát odložil souhlas, a proto nebyla ratifikována

- došlo k invazi SSSR do Afghánistánu

Ronald Reagan (1981-1989)

- republikán

- **vyhlásil program Hvězdných válek** = zbrojní projekt

- přerušena mírová jednání, konzervativní zvrát

- zvyšování zbrojení -> poklesly výdaje na sociální politiku -> **pokles ekonomiky**

- do Ameriky proniká kanadský a japonský kapitál -> obnova ekonomiky

- tato politika byla do roku 1985 -> poté změna s nástupem Gorbačova

- Gorbačov a Reagan se sešli v Reykjavíku, Moskvě a Washingtonu

1987 byla výsledkem smlouva o stažení raket středního doletu z Evropy a střední Asie

George H. W. Bush (1989-1993)

- 41. prezident

1991 došlo k ozbrojenému konfliktu v Iráku (organizoval ozbrojené síly OSN)

- Irák měl konflikty s Kuvajtem od roku 1961 po vyhlášení nezávislosti -> konflikt kvůli vymezení hranic v pouštním prostoru

1991 Irák vyhlásil, že se Kuvajt stane jeho provincií -> Irák tam vpadl kvůli ropě

- v čele Iráku **Saddám Husajn**

- do situace se vmísila Rada bezpečnosti OSN - vyzvala Irák, aby stáhl jednotky

-> pokud to Irák neudělá do 15. 1. 1991, USA vyšle jednotky do Perského zálivu

-> jednotkám OSN velel **Norman Schwarzkopf**

17. 1. 1991 akce „Pouštní bouře“

únor 1991 Irák zaútočil na Kuvajtské naftové pole

-> začala hořet

-> jednotky OSN zvládly situaci - **únor 1991 Irák přinucen stáhnout jednotky**

-> bojů se zúčastnila ČS protichemická jednotka

- pád komunismu v zemích východního bloku

Bill Clinton (1993-2001)

- **obnova ekonomiky USA**

- návštěvy Západu a zemí východního bloku

- aféra se stážistkou Monikou Lewinskou

George W. Bush (2001-2009)

11. září 2001 teroristický útok na světové obchodní centrum a Pentagon

-> islámští teroristé unesli 4 letadla (1 spadlo v Pensylvánii, 2 letadla na Dvojčata a 1 na Pentagon)

-> teroristický útok spáchala **al-Kajdá**, v čele **Usáma bin Ládin**

-> poté vyhlášena **Bushova doktrína** = Američané nebudou čekat na úder, je nutné předem rozpoznat nebezpečí a zničit je -> válka proti terorismu

-> nerespektuje Radu bezpečnosti OSN - Bush tím dal najevo, že je 1. muž světa

2001 začíná válka v Afganistánu

Proces západoevropské integrace

- předchozí snahy o integraci:

- v **Antice** - Peloponéský spolek a Athénský námořní spolek
- pokusy Jiřího z Poděbrad - **Všeobecná mírová organizace** (1463 - 1464)
- **Panevropské hnutí** - moderní idea evropské integrace vzniká v meziválečném období (hlavní myšlenka: vytvoření federace, která by byla schopna uhájit velmocenské postavení Evropy a kde by spolupráce států vedla k potlačení francouzsko-německé rivality)

Historie EU

9. 5. 1950 - 6 států - **Francie, Německo, Itálie, Belgie, Nizozemsko, Lucembursko** vyhlásilo **Schumannův plán** (tvůrci - *Jean Monnet a Robert Schumann*) - státy měly předat svoje kompetence v oblasti uhlí a oceli na nadnárodní stát, který by řídil tyto oblasti (uhlí a ocel jsou klíčové pro rozvoj a výrobu zbraní)

-> 9. květen se slaví Den Evropy

1951 Pařížská smlouva (platná od 1952) -> **vznik ESUO (Evropské společenství uhlí a oceli)**, také nazýváno jako **Montánní Unie** - zaměření na sektorovou integraci v oblasti ocelářství a těžby a zpracování uhlí

1957 Římské smlouvy (platné od 1958)

- **vznik EHS = Evropské hospodářské společenství** - hlavní cíl: vytvoření celní unie a společného trhu s volným pohybem kapitálu, zboží, služeb a pracovních sil
- **vznik EURATOM** = Evropské společenství pro atomovou energii; Francie chtěla vytvořit nástroj kontroly jaderného programu SRN

1965 Slučovací smlouva (platná od 1967) = sloučení společenství (EHS, ESUO a Euratom) do jednoho společenství - **ES = Evropská společenství** (přímý předchůdce EU)

1968 vznik ESVO = Evropské společenství volného obchodu - organizace, kterou vytvořila Velká Británie; členské státy mezi sebou nepoužívají clo

1961 a 1967 došlo k vetování vstupu Velké Británie do EU Charlesem de Gaullem

1972 - začínají fungovat směnné kurzy - první krok k zavedení evropské společné měny

1973 - **1. rozšíření** (z 6 na 9)

- vstup: **VB, Irsko, Dánsko**
- Norsko se snažilo 4x vstoupit (2x vetoval de Gaulle, 2x občané)
- integrace kvůli sporům nabrala skluz

1974 vznik Evropské rady na základě **Pařížské deklarace**, zde se scházejí hlavní představitelé států

1979 první přímé volby do Evropského parlamentu

1981 - **2. rozšíření** (z 9 na 10)

- přijato **Řecko**

1985 přijata Bílá kniha - konkrétní návod na společný trh (uznávání kvalifikací, započítávání důchodu,...)

1986 - **3. rozšíření** (z 10 na 12)

- přijato **Španělsko a Portugalsko** - v 70. letech padly diktatury, chtěli utužit demokracii

1986 přijat JEA = Jednotný evropský pakt (platný od 1987) - reformní kroky: ukotvení Evropské rady do ES, zvýšení pravomocí Evropského parlamentu, stanovení případů, ve kterých rozhoduje Rada ES kvalifikovanou většinou namísto jednomyslnosti, převedení dalších suverénních kompetencí členských států na společné orgány

1992 Maastrichtská smlouva (platná od 1993) známá také jako **Smlouva o Evropské unii** - obsah: vytvoření hospodářské a měnové unie, rozšíření aktivit na úrovni politické unie; **vznikla Evropská unie** (bez mezinárodní právní subjektivity), vznik pojmu - občanství EU; pasivní a aktivní právo do Evropského parlamentu; možnost kandidatury do komunálních voleb jiného státu; při nehodě se mohu obrátit na kterýkoli jiný konzulát EU

- rozdíl mezi Evropským společenstvím a EU - **EU stojí na 3 pilířích**:

- 1. Evropská společenství**
- 2. Společná zahraniční a bezpečnostní politika**
- 3. Spolupráce v oblasti vnitřní bezpečnosti a justice**

1993 Kodaňská kritéria = každý nový stát musí splnit kritéria - stabilní demokratický systém, fungující tržní ekonomika, mít plně začleněnou legislativu EU do vlastní, národní legislativy

1995 - **4. rozšíření** (12 -> 15)

- **Rakousko, Finsko, Švédsko**

1997 Amsterodamská smlouva (platná od 1999) - užší spolupráce v oblasti vnitra a justice, změna systému obsazování míst v Evropské komisi, upravovala velikost kvót při hlasování v Radě EU, rozhodla o možném pozastavení některých práv členské zemi; **začleňovala do právního systému EU Schengenskou smlouvu z roku 1985** = základ pro zrušení celních a pasových kontrol na hranicích

- **1999 země postoupily z fáze společného trhu do fáze hospodářské měnové unie** (11 států; euro nezavedly země: Dánsko, Británie, Švédsko, Řecko)

2001 Niceská smlouva (platná od 2003) - rozšířila systém hlasování kvalifikovanou většinou na úkor principu jednomyslnosti, zaveden princip trojitě většiny a přerozdělila hlasy mezi jednotlivými státy v EU

2004 - **5. největší rozšíření**

- **Česká republika, Slovensko, Maďarsko, Polsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Kypr, Malta, Slovinsko** (1. 5. 2004 vstup ČR do EU)

2007 Lisabonská smlouva (platná od 2009) - navazuje na předchozí neúspěšný projekt Evropské ústavy, který byl zamítnut v referendu ve Francii a Nizozemsku

- novelizace zakládajících smluv, **EU získává jednotnou právní subjektivitu**

- 2009 Slovensko přechází na Euro + v ČR podepsána Lisabonská smlouva
- 12 hvězdiček na vlajce - v době tvoření vlajky -> 12 členů
- euroskepticismus/ euroskleróza = všichni zapomněli, co jim EU přinesla
- **pasarela** = právní mechanismus - pokud není významná změna -> když ji neschválíme do půl roku, bere se, že souhlasíme
- **motto**: *Jednota v rozmanitosti*
- **hymna EU**: *Óda na radost*
- členem EU byly země: Alžír (kolonie Fr), Grónsko (jediné území, které vystoupilo)
- do EU také patří: Francouzská Guyana, Madeira, Nová Kaledonie...

Smlouvy EU (shrnutí)

Rok (vstoupila v platnost)	Název smlouvy	Obsah
1951 (1952)	Pařížská smlouva	Založení ESUO = Evropské společenství uhlí a oceli
1957 (1958)	Římské smlouvy	Založení EHS a EUROATOM
1965 (1967)	Slučovací smlouva	Sloučení ESUO, EHS, EUROATOM do ES = Evropská společenství
1986 (1987)	Jednotný evropský akt (JEA)	Revize Římských smluv – převedení kompetencí států na společné orgány
1992 (1993)	Smlouva o Evropské unii = Maastrichtská smlouva	Závazek vytvoření hospodářské a měnové unie; vznik Evropské unie
1997 (1999)	Amsterodamská smlouva	Změny ve vnitřní organizaci (viz níže)
2001 (2003)	Niceská smlouva	Změny v hlasování
2007 (2009)	Lisabonská smlouva = Reformní smlouva	Novelizace zakládajících smluv; EU nahrazuje Evropská společenství; EU získává jednotnou právní subjektivitu

Rozšiřování EU

Rok	Počet členů	Státy
1952	6	ESUO – zakládající členové: Francie, Německo, Itálie, BENELUX
1973	9	Velká Británie, Irsko, Dánsko
1981	10	Řecko
1986	12	Španělsko, Portugalsko
1995	15	Švédsko, Finsko, Rakousko
2004	25	Litva, Lotyšsko, Estonsko, Polsko, ČR, Slovensko, Maďarsko, Slovinsko, Malta, Kypr
2007	27	Rumunsko, Bulharsko

2013	28	Chorvatsko
------	----	------------

- **eurozóna:**

- **1999** - 11 zemí - Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko a Španělsko
- **2001** - Řecko
- **2007** - Slovinsko
- **2008** - Kypr a Malta
- **2009** - Slovensko
- **2011** - Estonsko
- **2014** - Lotyšsko
- **NE:** Bulharsko, ČR, Dánsko, Litva, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, VB, Švédsko

- **Schengenský prostor:**

- 23 států + Island, Norsko, Švýcarsko a Lichtenštejnsko
- **NE:** Bulharsko, Rumunsko, Irsko, Kypr, VB (pouze policejní a justiční spolupráce)

Československo 1945 - 1948

9. května 1945 obnoven suverénní Československý stát

- > s předmnichovskými hranicemi vyjma Podkarpatské Rusi
- režim byl ovlivněn osvobozením SSSR - spadli jsme do sféry vlivu SSSR
- významnou roli v orientaci na SSSR měla také zrada Anglie a Francie během podpisu mnichovské dohody
- **utváření lidově demokratického režimu** -> dochází k likvidaci pluralitního politického systému (po roce 48 pouze KSČ), znárodňování a kolektivizaci
- **platí ústava z roku 1920** - je ale pozměněna Košickým vládním programem (duben 1945) a Benešovými dekrety (červen 1945)
- **Košický vládní program** - vznik Národních výborů (orgány státní správy) - něco na úrovni dnešních obecních, městských a krajských úřadů
- > v NV posilují svou moc Komunisté

Benešovy (restrikční) dekrety

- dekret = listina s platností zákona
- > v té době zde v ČSR ještě nebyl parlament, Národní shromáždění zaniklo

Retribuční dekrety (červen 1945)

- **potrestání zrádců a kolaborantů** (K. H. Frank, Tiso, V. Tuka, Syrový, Stříbrný, ...)
- > souzen měl být i Hácha, ale hned po osvobození zemřel

Znárodňovací dekrety (říjen 1945)

- **znárodnění klíčového průmyslu** (závodů nad 500 zaměstnanců nebo důležitých nad 150 zaměstnanců), **bank a pojišťoven**

Dekret o závodních radách

- **pozemková reforma - konfiskace majetku Němců a kolaborantů** -> majetek se přiděloval zájemcům za nízkou cenu

Politický systém v ČSR

- Česká národní rada - bojovala za osvobození -> byla zrušena
- **Slovenská národní rada** a **Sbor pověřenců** (výkonný orgán) - existovaly až do roku 1960
- **Národní fronta Čechů a Slováků** - orgán spolupráce všech politických stran - mimo Národní frontu nemohly politické strany existovat

- strany:

- Česká strana sociálně demokratická (ČSSD),
- Československá strana národně socialistická (ČSNS),
- Československá strana lidová (ČSL),
- Komunistická strana Československa (KSČ),
- Komunistická strana Slovenska (KSS),
- Demokratická strana (DS)

+ organizace ROH (**Revoluční odborové hnutí**) a **Svaz zemědělců**

-> Agrárníci, Hlinkovci a Ludová strana - zrušeno

- fungovaly zde i mládežnické organizace - Jiskřičky, Pionýři, Socialistický svaz mládeže

- 1. československá **poválečná vláda** zasedala poprvé **v Košicích**

-> byla sestavena z odbojářů z Londýna a Moskvy - nazývala se **provizorní vláda**

-> na schůzi v Košicích se ale dostavili pouze zástupci moskevského odboje - vliv na přijetí Košického vládního programu

-> 1. předseda vlády - **Zdeněk Fierlinger**

-> místopředsedou provizorní vlády byl už tehdy **K. Gottwald**

-> ministr zahraničí - **Jan Masaryk**

-> ministr obrany - **Ludvík Svoboda**

-> prezidentem se stal znovu **E. Beneš**

15. října 1945 se sešlo poprvé Národní shromáždění (parlament)

-> opět pouze provizorní, trvalo do voleb

-> jmenování „staronové“ vlády a potvrzení funkcí, E. Beneš prezidentem

duben 1946 proběhly první poválečné a poslední svobodné volby (až do 90 let.)

-> v této době ještě funguje **pluralitní politický systém**

-> u nás kandidovali:

- Komunisté (KSČ!)
- Národní socialisté
- Lidovci
- Sociální demokraté

-> na Slovensku:

- Demokraté
- Komunisté (KSS!)
- Strana svobody
- Strana práce

-> v celostátním měřítku **zvítězili Komunisté** s 38 % hlasů

-> **premiérem** se stal **Klement Gottwald** - jeho program se nazýval Budovatelský program Národní fronty Čechů a Slováků

- chtěl posilovat pravomoci Národních výborů
- prosazoval plánovanou ekonomiku - chtěl uzákonit dvouletku
- snažil se upevňovat spojení se SSSR

- **vláda KG měla 26 členů:**

- 9 Komunistů, 4 Lidovci, 4 Národní socialisté, 4 Demokraté, 3 Sociální demokraté (ze Slovenska) a 2 nestraníci - Masaryk a Svoboda

- z hlediska zahraniční politiky měl Beneš představu, že Československo bude na pomezí mezi Východem a Západem

- ve světě začala Studená válka - spor mezi USA a SSSR

-> konfrontace mezi těmito dvěma zeměmi ve všech sférách života

1946 projev Churchilla ve městě Fultonu

-> hovořil o nutnosti zadržování komunismu

1947 vyhlášena Trumanova doktrína

-> na základě Trumanova projevu - mluvil o zodpovědnosti USA za politický vývoj ve východní Evropě (především Řecko a Turecko), řešil otázku finančních půjček těmto dvěma zemím a stejně jako Churchill kritizoval komunismus

-> na základě TD vznikl **Marshallův plán** = plán pomoci evropským státům zničených válkou

-> Československo a Polsko chtěly přijmout onu ekonomickou pomoc

- organizace UNRRA - za války pomáhala zemím zmítaných válkou, později na ni navázal MP

- Jan Masaryk byl pozván do Moskvy, kde mu bylo řečeno, že nepřipadá v úvahu přijetí Marshallova plánu a že se ČSR bude řídit podle SSSR

- USA rezignovalo na pomoc střední Evropě

Poválečná ekonomika

- problém se zásobením sovětských jednotek

listopad 1945 odsun sovětského vojska

-> v ostatních státech sovětské jednotky zůstaly (např. v Rakousku)

- nedostatek kvalifikovaných osob v pohraničí

- docházelo k osídlování z vnitrozemí

1945-1948 provedena pozemková reforma

- > jednalo se o osidlování půdy v pohraničí a posílení soukromého vlastnictví
- docházelo k industrializaci Slovenska
- v roce 1945 byla stanovena dolní hranice mezd, zavedeny přídavky na děti

Příčiny Února 48

I. ke sporu došlo poté, co bylo v roce 1947 sucho a neúroda

- > nedostatek potravin (i na světových trzích), nejvíce na to doplatili rolníci
- **ministr výživy Václav Majer** prosazoval, aby se zavedly **příplatky rolníkům** na vyrovnání ztráty
- Komunisté navrhli **milionářskou dávku** - 35 tisíc majetnějších (vlastníci majetku nad milion) mělo být zdaněno
- > milionářská dávka měla podporu nejen sociálně slabších vrstev, ale dokonce i Rady odborů

II. další spor se týkal průmyslových konfiskátů (majetek Němců, Maďarů, který byl pod národní správou)

- > Komunisté je chtěli znárodnit, nekomunističtí ministři je chtěli převést do soukromých rukou -> nakonec vláda přijala komunistický návrh

III. jeden z dalších sporů se týkal situace ve Sboru národní bezpečnosti

- **Sbor národní bezpečnosti** = policie v poválečných letech
- > **ministrem spravedlnosti** (vnitřní) byl **komunista Václav Nosek** - posiloval vliv Komunistů v Praze - velitelé, kteří byli nekomunističtí, byli přesunuti na venkov

13. února 1948 protest nekomunistů proti Noskovi

- > Národní socialisté, Lidovci a Demokraté - celkem 12 ministrů
- > Nosek nerezignoval

20. února 1948 podali nekomunističtí ministři demisi

- > demise byla podporována různými akcemi na Staroměstském náměstí
- > v únoru vznikají **lidové milice** = ozbrojené složky komunistů

24. února generální stávka

- > zastavení práce na všech závodech

25. února 1948 Beneš demisi přijal

- > pro komunisty tzv. „**Vítězný únor**“
- Klement Gottwald doplnil vládu o další Komunisty - nazývala se **vláda obrozené národní fronty**
- důvody přijetí demise prezidentem Benešem:

- ministrem vnitra byl komunista
- komunisté měli velikou podporu lidu
- měl strach ze Sovětů
- obával se vypuknutí občanské války

- Jan Masaryk byl v březnu roku 1948 nalezen mrtvý pod Černínským palácem (sídlo ministra zahraničí)

30. Od totality k obnově demokracie v Československu, rozdělení Československa

Počátky totalitní moci - 50. léta

1948 se dostali Komunisté k moci ústavní cestou

- > Beneš přijal demisi
- > režim se označoval jako lidově-demokratický

březen 1948 byl Jan Masaryk nalezen mrtev pod okny Černického paláce

- > jeden z názorů byl, že to byla práce KGB
- > jeho smrt je otázkou

květen 1948 se konaly parlamentní volby

- > jednotná kandidátka KSČ
- za totality zde fungovali ještě Národní socialisté a Lidovci, ale jejich vedení podléhalo KSČ
- Sociální demokraté se roku 48 sloučili s Komunisty

9. května 1948 byla vydána „Ústava 9. května“

- > byla **asymetrická** - Slováci měli 2 orgány, které Češi neměli - **Slovenskou národní radu** a **Sbor pověřenců**

- > Edvard Beneš ústavu nepodepsal a necelý měsíc na to abdikoval (2. června 1948)

14. června 1948 byl zvolen prezidentem Klement Gottwald

- > tzv. první dělnický prezident - byl truhlář
- > **prezidentem do roku 1953**
- > **premiérem** se stal **Antonín Zápotocký**
- po 2. světové válce jsou ve světě napjaté vztahy - probíhala Studená válka
- > soupeření Východu a Západu ve všech sférách života
- **nástroje SSSR na ovládnutí ČSR:**

➤ **Informační byro**

- vzniklo roku 1947
- patřili tam zástupci KS zemí komunistického bloku - Moskva řešila veškeré záležitosti

➤ **RVHP = Rada vzájemné hospodářské pomoci**

- vznikla roku 1949
- ekonomiky zemí východního bloku byly propojeny - centrem byla Moskva

- určovalo se, co se kde má vyrábět - u nás dominovalo strojírenství

-> Rusové využívali své satelity k vlastnímu obohacení

➤ vliv generálního štábu sovětské armády

1955 Varšavská smlouva

➤ sovětský velvyslanec u nás

- v Rusku fungovala tajná státní policie - KGB

-> podle jejího vzoru v Čechách vznikla StB = Státní Bezpečnost

➤ sovětští poradci

1949-1950 proběhla 1. vlna politických procesů

- **Heliodor Píka** - jeden z organizátorů 1. samostatného praporu v Buzuluku, zástupce náčelníka generálního štábu - bojoval se Svobodou u Sokolova

1950 byl Heliodor Píka popraven

-> věděl příliš mnoho informací

- **Milada Horáková** - členka Národně socialistické strany, za války se podílela na odboji proti nacismu (byla vězněna v Terezíně), byla stoupenkyně Masaryka

1950 byla Milada Horáková popravena

-> přímo kritizovala tehdejší režim

- **Rudolf Slánský** - komunista, člen ÚV KSČ, v letech 1945-1951 generální tajemník KSČ

1952 byl Rudolf Slánský popraven

-> stal se obětí zinscenovaného procesu jednak kvůli svému židovskému původu, ale především za účelem výstrahy v zemích východního bloku - Stalin chtěl předejít situaci v Jugoslávii, která se nepodrobila SSSR

- **PTP = Pomocné technické prapory**

-> **vojna pro** domnívané **odpůrce komunismu**

-> měly sloužit na převýchovu a také jako levná pracovní síla v těžkých pracovních odvětvích

-> nosili **černé nárameníky** (díky tomu přezdívka **Černí baroni**) a jejich vojenská služba trvala déle než 2 roky

- **rušeny kláštery, represe církevních hodnostářů** - farář Josef Toufar, arcibiskup pražský - kardinál Josef Beran

- **ministr spravedlnosti Alexej Čepička** se výrazně podílel na zinscenovaných procesech 50. let (byl manžel Gottwaldovy dcery)
- v SSSR byl kult Stalina, u nás **kult Klementa Gottwalda** - politické procesy, vraždy
- **komunistka a prokurátorka** (tehdejší státní zástupce) **Ludmila Brožová** se podílela na procesu Milady Horákové

1949 nástup socialistické ekonomiky

- **odbourán soukromý sektor**
- **posilovalo se státní nebo kolektivní řízení** obchodu, financí, výroby
- **nástup pětiletých plánů** - 49 vyhlášena první pětiletka
- **ÚV KSČ určoval co, za kolik a v jakém množství se bude vyrábět**

- nebyla zde nezaměstnanost - hrozilo stíhání za příživnictví

1949 přijat zákon o vzniku JZD

- > 1. vlna kolektivizace

- **JZD = Jednotná zemědělská družstva**

1952-1953 probíhala 2. vlna kolektivizace

- > **po roce 1955** prakticky úplný **rozpad soukromého sektoru zemědělství**

- > stát určoval soukromým zemědělcům tak vysoké odvody, že sotva přežívali

- kromě JZD vznikaly i **státní statky**

- ČSR byla **dodavatel strojního zařízení pro RVHP**

- v 50. letech začala **militarizace společnosti** - důvodem byla probíhající horká válka v Koreji

1953 provedena měnová reforma

- > KSČ slibovala získání finančních rezerv

- > každý občan měl právo si vyměnit **peníze do 300 korun v poměru 5:1, přes 300 korun v poměru 50:1**

- > **mzdy** byly změněny **v poměru 5:1**

- > byl zrušen přidělový systém a zaveden volný trh s potravinami

- po celou dobu totality zde existovaly **lidové milice** - zasáhly například při stávce v Plzni

5. března 1953 umírá Stalin

14. března 1953 umírá Gottwald

1953 nastupuje nový prezident Antonín Zápotocký

- > **prvním tajemníkem ÚV KSČ** (= předsedou KSČ) se stal **Antonín Novotný**

- v SSSR nastupuje k moci Nikita Sergejevič Chruščov - jeho doba vlády je označována „**éra tání**“ - platila ale pouze pro SSSR, nikoliv pro ostatní země východního bloku

1956 na 20. sjezdu KSSS Chruščov odhalil kult Stalinovy osobnosti

-> odhalení jeho skutků a způsobu vlády

- v ČSR u moci **konzervativní křídlo komunistů** - představiteli **Zápotocký a Široký**

1955 se v ČSR konala 1. spartakiáda

1956 - 2. Sjezd československých spisovatelů

-> kritizovali to, že se strana vměšuje do kultury, umění - chtěli svobodnou tvorbu bez cenzury (Jaroslav Seifert, František Hrubín)

1957 se po smrti Zápotockého stává prezidentem Antonín Novotný

-> **zároveň** byl ale i **tajemníkem ÚV KSČ**

1958 došlo k oživení ekonomiky

-> Novotný tvrdil, že došlo k úplné likvidaci soukromého podnikání a vlastnictví výrobních prostředků - chtěl proto, aby se to promítlo i v ústavě

Změny 60. let, Pražské jaro 1968

1960 vzniká z podnětu Novotného nová Ústava ČSSR, někdy také socialistická

-> platila až do roku 1992, byla ale několikrát novelizována

-> ČSR byla přejmenována na Československou socialistickou republiku, byl změněn i státní znak

-> článek o vedoucí úloze KSČ ve státě

-> ústava zrušila slovenské národní orgány - Slovenskou národní radu a Sbor pověřenců

- v 60. letech začínají problémy

- **krach 3. pětiletky** - přechod na roční plány - poklesla výroba, zhoršilo se zásobování potravinami

- **ekonom Ota Šik** (později poradce V. Havla) chtěl zavést „**tržní socialismus**“

- > **zbavit se plánování, větší volnost podnikům**, chtěl **odstranit direktivní řízení**

- **kritika politiky** - nastupuje **reformní křídlo KSČ** - chtějí tzv. „**socialismus s lidskou tváří**“ (cestování na Západ, vystoupení z RVHP...)

- > dochází k **uvolnění politické situace**, probíhá **rehabilitace nevinně odsouzených** z 50. let, dále diskuze o reformě společnosti v tisku

1967 - 4. Sjezd spisovatelů

- > kritizována byrokracie společnosti - někteří spisovatelé vyloučeni ze strany (Klíma, Vaculík)
- na podporu navrhovaných změn **probíhá demonstrace studentů**

leden-srpen 1968 období Pražského jara

-> období uvolňování poměrů v ČSSR

-> významné osobnosti Pražského jara:

- o **Alexander Dubček** - slovenský politik, reformní komunista, **od ledna 1968 do dubna 1969 byl 4. prvním tajemníkem ÚV KSČ**
- o **Ludvík Svoboda** - 1968-1975 prezidentem ČSSR
- o **Oldřich Černík, Josef Smrkovský, Čestmír Císař, Zdeněk Matyáš**

duben 1968 přijat program reformistů s názvem Akční program

-> odstranění cenzury

-> postupná demokratizace

-> rehabilitace pro nespravedlivě pronásledované

-> zvýšení pravomoci podniků

-> vlastní stanovisko k SSSR - uvolnění vlivu SSSR

-> změny v kádrové politice

-> obnova skautského hnutí

-> vznik **organizace KAN** (Klub angažovaných nestranných) a **K231** (Klub 231) - organizace nespravedlivě potrestaných lidí (231 - zákon na ochranu republiky)

- konzervativní opozice - **Biřák, Kolder, Indra, Švestka** - hlavní iniciátoři zvacího dopisu vojsk Varšavské smlouvy Leonidu Brežněvovi

- vyšlo **prohlášení 2000 slov** - autorem L. Vaculík - podepsala Kubišová, Čáslavská, Hrušínský

-> chtěli, aby reformy probíhaly rychlejším tempem

- SSSR se nelíbí vývoj v ČSSR a tak je uspořádána **schůze zemí východního bloku v**

Drážďanech a následně i ve Varšavě

- na přelomu července a srpna proběhla **schůze v Čiernej nad Tisou**, kde se setkal **Dubček s Brežněvem** a společně **probírali budoucnost ČSSR**

- Brežněv dostal od soudruhů z konzervativního křídla zvací dopis

- v té době u nás probíhalo cvičení vojsk Varšavské smlouvy - toho Brežněv využil

21. Srpen 1968 invaze vojsk Varšavské smlouvy

-> území ČSSR obsazeno (750 tis. vojáků ze všech zemí VS s výjimkou Rumunska)

- představitelé Pražského jara byli odvezeni do Moskvy
- > pod nátlakem byl podepsán **Moskevský protokol** = diktát se strany SSSR, souhlasí se vstupem vojsk do ČSSR, slib normalizace
- vojska SSSR na našem území vydržela až do začátku 90. let
- Brežněv byla vyhlášena tzv. **Brežněvova doktrína** = socialismus, v zemích kde zvítězil, je internacionální záležitostí - tam kde je socialismus, je to věc všech socialistických států

70. léta - normalizace

- normalizace = období potlačení veškerých svobod v ČSSR - vše podřízeno KSČ
- politické zřízení označovalo jako reálný socialismus

Změny ve vedení KSČ

- byli odstraněni představitelé Pražského jara
- politický vzestup Gustava Husáka - v letech 1969-1987 5. generální tajemník ÚV KSČ
- obnovení vedoucí úlohy KSČ
- Husák zrušil ekonomickou reformu (znaky tržní ekonomiky)
- v dubnu 1969 odstoupil Dubček z pozice generálního tajemníka strany

- docházelo k emigraci především kvalifikovaných lidí

1. 1. 1969 vydán „Ústavní zákon o československé federaci“

- > vznik federace z České socialistické a Slovenské socialistické republiky
- > **Česká národní rada, Slovenská národní rada** - zákonodárné orgány jednotlivých republik
- > **Federální shromáždění** - společný parlament pro oba státy - skládal se ze Sněmovny lidu a Sněmovny národů
- > **3 vlády** - společná federální, pak česká a slovenská

- vznikají studentské akce proti ruské okupaci - snaha vyburcovat národ

leden 1969 Jan Palach se upálil na protest proti komunizmu

- > později ho následoval středoškolák **Jan Zajíc**
- předsedou federální vlády by **Lubomír Štrougal**

1970 podepsána „Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci“

- > za českou stranu - **Husák** a **Štrougal**, za SSSR - **Brežněv** a **Kosygin**
- > došlo k ještě větší podřízenosti SSSR

- probíhají prověrky ve straně - údajně vyloučena 1/3 lidí (především ti, co byli pro Pražské jaro)

- dochází k perzekuci novinářů, umělců, spisovatelů i kněží (zákaz činnosti)

1970 vydáno „Poučení z krizového vývoje ve straně a ve společnosti“

-> dění v letech 1966-69 je označeno za kontrarevoluci - dochází k obhajobě totalitního režimu

Ekonomika

- upevnění orientace na východ - upuštěno od Dubčekem plánované ekonomické reformy

- růst nákladů v rámci Varšavské smlouvy - budují se zde atomové elektrárny (Dukovany, Temelín, Slovensko)

- značné důsledky ropných šoků - staví se druhá větev ropovodu Družby (*rusky přátelství*)

- koruna byla stlačována vůči tzv. převoditelnému rublu (měna v rámci RVHP)

-> 1 rubl = 10 korun; 1 východoněmecká marka = 3 koruny

- spolupráce v oblasti kosmu - program Interkosmos (1. československý kosmonaut - Remek)

1975 se konala Helsinská konference

-> jedním z oddílů bylo dodržování lidských práv ve východním bloku -> lidská práva zabudována do naší ústavy

1977 vzniká sdružení Charta 77

-> sdružovala bývalé členy KSČ, inteligenci, křesťany

-> významní členové: Jan Patočka, Václav Havel, Jiří Hájek (bývalý ministr zahraničí), Jiří Dienstbier, Jan Ruml (bývalý ministr vnitra), Uhl, Benda

- založen **VONS** = Výbor na ochranu nespravedlivě souzených

- **HOS** = Hnutí za občanské svobody

- **Obroda** - sdružení založené bývalými reformními komunisty

- církve se také stavěla proti totalitě - představitel kardinál František Tomášek

1987 se stal generálním tajemníkem tupec Miloš Jakeš

-> Husák od roku 1975 na postu prezidenta

-> proti němu opozice ve straně - **Adamec, Pitra**

-> podporovatelem Jakeše byl **Vasil Biľak** (jeden ze signatářů zvacího dopisu SSSR)

- v 80. letech se uvolňují poměry v SSSR - u moci **Michail Gorbačov**

- v ČSSR dochází k demonstracím proti komunizmu - snaha o uvolnění různými výročními akcemi - 20. výročí upálení Jana Palacha (leden 1989), výročí invaze SSSR (21. srpen), výročí vzniku republiky (28. října)

červen 1989 vydala Charta 77 petici „Několik vět“

-> žádala demokratizaci

17. listopadu 1989 se konala studentská demonstrace na Mezinárodní den studentstva

-> Státní bezpečnost zasáhla na Národní třídě proti demonstrantům obušky

-> vyhlášeny studentské stávky, do opozice se zapojují i známí herci

- dochází k řadě demonstrací - např. Václavské náměstí, na Letenské pláni

- **OF = Občanské fórum** - politické hnutí, z něhož se později krystalizovaly pototalitní strany

- předseda federální vlády - Vladislav Adamec - jednal s představiteli fóra, ale nedohodli se

27. listopadu 1989 vypukla generální stávka

-> Adamec podal demisi a padla vláda

-> vznikla nová vláda - včele slovenský komunista **Marián Čalfa**

- **sametová revoluce** = snaha o osvobození skrze letáky, média, debaty a diskuze

- později odstoupil Jakeš i Husák - v prosinci 1989 ho vystřídal Václav Havel

- předsedou federálního shromáždění se stal **Alexandr Dubček**

28. listopadu KSČ oznamuje rezignaci = KONEC KOMUNIZMU

-> u nás **Občanské fórum** (OF), na Slovensku **Veřejnost proti násilí** (VPN)

1990 po dlouhé době první svobodné volby

-> **obnova pluralitního systému** - ČSSD, Křesťansko-demokratická strana (KDS), Strana Zelených, Republikánská strana, Komunistická strana Čech a Moravy

- předsedou federativní vlády zůstal **Marián Čalfa**

- předsedou české vlády byl **Petr Pithart**

1990 změna jména státu na Česko-slovenská federativní republika

- dochází k privatizaci, restituci (návrat majetku)

- zrušena StB, zrušen trest smrti, přijat zákon o rehabilitaci

- dochází k odsunu sovětských vojsk - centrem byly Milovice

1991 byl podepsán protokol o rozpuštění Varšavské smlouvy

- ČSFR vytváří společně s Polskem a Maďarskem **Visegrádskou trojku** - má pomáhat v koordinaci států k evropské integraci (později **Visegrádská čtyřka**)

1991 se rozpadá Občanské fórum

-> z OF se vydělila ODS

1991 se konaly volby

-> zvítězila nově vzniklá ODS, na Slovensku HZDS (= Hnutí za demokratické Slovensko) v čele s Mečiarom a Kňažkem - zaujat protičeský postoj

1992 podepsán zákon o zániku federace

1. ledna 1993 vzniká Česká a Slovenská republika

-> 1. prezident ČR **Havel**, premiérem **Klaus**

-> 1. prezident v SR - **Michal Kováč**, premiérem **Vladimír Mečiar**

- Havel 2x zvolen, 2003 se stává prezidentem Klaus, 2013 v první přímé volbě zvolen Zeman

- po Klausovi byl premiéry **Josef Tošovský** - **Miloš Zeman** - **Vladimír Špidla** - **Stanislav Gross**

1995 vstup do Organizace pro hospodářskou spolupráci a

1997 vstup do NATO

2004 vstup do EU